

Virginia CÂMPEANU
- coordonator -

Dimensiunea globală a dezvoltării durabile

ACADEMIA ROMÂNĂ
Institutul Național de Cercetări Economice
INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Virginia CÂMPEANU
- coordonator -

DIMENSIUNEA GLOBALĂ A DEZVOLTĂRII DURABILE

Volumul de față valorifică rezultatele intermediare – etapa a II-a - 2005-2006
ale cercetării complexe
realizate în cadrul Proiectului

Dezvoltarea durabilă a României în context european și mondial –
Programul CEEEX - 05-D8-34/05.10.2005

Titularul contractului:
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

Directorul proiectului:
prof. dr. Valeriu IOAN-FRANC

București, România

Redactor: Paula NEACȘU

Aparat critic și editorial: Aida SARCHIZIAN

Coperta: Nicolae LOGIN

Concepție grafică, machetare și tehnoredactare: Victor PREDA

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Institutului de Economie Mondială „Costin Murgescu”. Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport, este interzisă fără acordul prealabil al editorului, fiind supusă prevederilor legii drepturilor de autor.

ISBN 973-7885-53-8
ISBN 978-973-7885-53-1

Apărut 2006

Virginia CÂMPEANU
- coordonator -

DIMENSIUNEA GLOBALĂ A DEZVOLTĂRII DURABILE

ACADEMIA ROMÂNĂ
Institutul Național de Cercetări Economice
INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

Programul CEEEX - Proiectul 05-D8-34/05.10.2005

DEZVOLTAREA DURABILĂ A ROMÂNIEI ÎN CONTEXT EUROPEAN
ȘI MONDIAL

Partener 4 – Institutul de Economie Mondială „Costin Murgescu”

Responsabil proiect – dr. Virginia CÂMPEANU

Etapa a II-a – 2005-2006

- Analiza diagnostic: factori de influență, tendințe, metode, tehnici de măsurare.

Colectiv de autori:

Capitol 1. Responsabil științific capitol: Dr. Virginia CÂMPEANU

Cap. 1.1; 1.2; 1.3: Dr. Virginia CÂMPEANU

Cap. 1.4; 1.5: Drd. Răzvan CÂMPEANU

Capitol 2. Responsabil științific capitol: Dragoș SĂLĂGEAN

Cap. 2.1: Dragoș SĂLĂGEAN

Cap. 2.2: Dr. Simona POLADIAN

Cap. 2.3: Rodica VELCIU

Concluzii: Dragoș SĂLĂGEAN, Cornel ALBU

Capitol 3. Responsabil științific capitol: Drd. Radu GHEORGHIU

Cap. 3.1: Dr. Maria CARTAS

Cap. 3.2; 3.6: Drd. Radu GHEORGHIU

Cap. 3.3: Drd. Răzvan CÂMPEANU

Cap. 3.4; 3.5: Drd. Viorel NIȚĂ

Cap. 3.7: Dr. Virginia CÂMPEANU

Capitol 4. Responsabil științific capitol: Dr. Sarmiza PENCEA

Cap. 4.1; 4.4: Dr. Sarmiza PENCEA

Cap. 4.2: Dr. Agnes GHIBUȚIU

Cap. 4.3: Mariana PAPATULICĂ

Capitol 5. Responsabil științific capitol: Drd. Lucia IORDACHE

Cap. 5.1; 5.2: Drd. Lucia IORDACHE; Drd. Andreea DRĂGOL; Drd. Victor IANCU

Capitol 6. Responsabil științific capitol: Dr. Simona POLADIAN

Responsabil științific Cornel ALBU

Cap. 6.1: Dr. Marcel MOLDOVEANU; Dr. Daniela Sebastiana LIUȘNEA

Cap. 6.2: Dr. Simona POLADIAN; Cornel ALBU

Cap. 6.3: Dr. Simona POLADIAN;

Cap. 6.4: Rodica VELCIU; Drd. Eugen ANDREESCU

CUPRINS

Capitolul 1. DIMENSIUNEA GLOBALĂ A DEZVOLTĂRII DURABILE	11
1.1. Concept, principii, factori de risc	11
1.1.1. <i>Conceptul de dezvoltare durabilă</i>	11
1.1.2. <i>Principii ale dezvoltării durabile</i>	12
1.1.3. <i>Condiții și caracteristici pentru succesul Strategiilor naționale de dezvoltare durabilă</i>	13
1.1.4. <i>Factori de risc la nivel global pentru dezvoltarea durabilă</i>	14
1.2. Obiective, provocări și acțiuni globale de dezvoltare la orizontul anilor 2050	16
1.2.1. <i>Obiective</i>	16
1.2.2. <i>Provocări globale și acțiuni necesare legate de dezvoltarea durabilă globală și europeană</i>	18
1.2.2.1. <i>Provocarea 1. Dezvoltarea durabilă</i>	18
1.2.2.2. <i>Provocarea 6. Tehnologia informației</i>	21
1.2.2.3. <i>Provocarea 7. Decalaje între săraci și bogați</i>	23
1.2.2.4. <i>Provocarea 13. Energia</i>	25
1.2.2.5. <i>Provocarea 14. Știința și tehnologia</i>	27
1.3. Noi dimensiuni ale dezvoltării durabile în Uniunea Europeană în context global	29
1.3.1. <i>Sinergii între Noua Strategie de dezvoltare durabilă și Noua Strategie de la Lisabona</i>	30
1.3.2. <i>Noua Strategie de dezvoltare durabilă a UE: Obiective, principii, provocări, acțiuni</i>	30
1.4. Sănătatea publică - componentă a pilonului social al dezvoltării durabile în UE	48
1.5. Strategia pentru Sănătate și Protecția Consumatorilor 2007-2013 a Uniunii Europene	50
Bibliografie	60
Capitolul 2. RISCURI GLOBALE PRIVIND CREȘTEREA POPULAȚIEI, DEGRADAREA MEDIULUI ȘI MODIFICĂRILE CLIMEI LA NIVEL GLOBAL	62
2.1. Riscuri legate de mediu	62
2.1.1. <i>Poluarea și degradarea mediului</i>	62
2.1.2. <i>Încălzirea climei</i>	66
2.2. Dezastre naturale	69
2.2.1. <i>Costul dezastrelor</i>	69
2.2.2. <i>Impactul dezastrelor asupra țărilor dezvoltate și a statelor în curs de dezvoltare</i>	71

2.2.3. Efecte ale încălzirii globale asupra României	75
2.2.3.1. Situația fondului forestier în România și efectele defrișărilor	75
2.2.3.2. Inundațiile din România - efect al încălzirii globale	77
2.2.3.3. Prognoze pe termen apropiat și lung pentru România și Europa	79
2.3. Riscul creșterii populației	81
2.3.1. Energia și evoluția umanității	81
2.3.2. Creșterea explozivă a populației	82
2.3.3. Mecanismele colapsului indus de insuficiența resurselor și creșterea densității populației	83
2.3.4. Populația și ecosistemele	84
2.3.5. Populația și consumul de energie	85
2.3.6. Măsuri de susținere a vieții pe Pământ	86
Concluzii	91

Capitolul 3. INOVAȚIA ȘI SCHIMBAREA TEHNOLOGICĂ - FACTORI ESENȚIALI ÎN STRATEGIILE DE DEZVOLTARE DURABILĂ PE PLAN MONDIAL **93**

3.1. Conceptul de inovație: definiție, delimitări	94
3.2. Politici de inovare pe plan mondial	99
3.2.1. Inovarea în context european	99
3.2.2. Politicile naționale de inovare – aspecte curente și emergente	100
3.3. Inovarea și societatea informațională	106
3.4. Inovarea și mediul	109
3.4.1. Conceptele de ecoeficiență și ecoinovare	109
3.4.2. Ecoeficiența și ecoinovarea în politicile europene	110
3.4.3. Sursele alternative de energie	112
3.4.4. Sisteme de monitorizare a mediului	113
3.4.5. Politici ale UE legate de inovare și mediu	113
3.4.6. Protocolul de la Kyoto poate încuraja inovarea	116
3.4.7. Securitatea energetică a Uniunii Europene și alternativele tehnologice	117
3.4.8. România: integrarea inovării și a ecoeficienței în politica mediului	118
3.5. Factorii culturali ai inovării	121
3.6. Inovarea în România	125
3.6.1. O tranziție dificilă	125
3.6.2. Rezultate ale sistemului CDI	127
3.6.3. Organizarea sistemului CDI din România	128
3.6.4. O nouă strategie CDI a României bazată pe o largă consultare	130
3.6.5. Fondurile structurale pentru CDI	131

3.7. Viitorul industriei bazate pe știință și tehnologie a Uniunii Europene. Orizont 2020	132
3.7.1. <i>Diagnoza industriei din Uniunea Europeană</i>	132
3.7.2. <i>Principalii factori ai schimbării întregului mediu economic al UE</i>	135
3.7.3. <i>Strategia pentru promovarea dezvoltării industriei europene durabile, orientată spre cercetare, la orizontul 2020</i>	136
3.7.3.1. <i>Noi orientări spre o industrie prelucrătoare inovatoare și competitivă a UE</i>	137
3.7.3.2. <i>Caracteristicile industriei europene bazate pe cunoaștere</i>	138
3.7.4. <i>Crearea climatului pentru succesul industriei prelucrătoare durabile a UE</i>	142
Concluzii	145
Bibliografie	147

Capitolul 4. TENDINȚE ÎN REFORMULAREA POLITICILOR

INDUSTRIALE ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII	153
4.1. Dezvoltarea industrială din perspectiva economiei globale	153
4.1.1. <i>Globalizarea: scurtă privire asupra fenomenului</i>	153
4.1.2. <i>Trăsăturile definitorii ale actualei faze a globalizării și implicațiile lor asupra politicii industriale</i>	157
4.1.3. <i>Importanța industriei și a politicilor industriale pentru dezvoltarea durabilă</i>	165
4.1.4. <i>Noi argumente și controverse privind rolul politicilor industriale în dezvoltare</i>	168
4.2. Mutații în sistemul comercial multilateral la început de mileniu și implicații pentru politicile industriale	171
4.2.1. <i>Rolul OMC în contextul dezvoltării durabile</i>	171
4.2.2. <i>Mutațiile din sistemul comercial multilateral: schimbarea regulilor de joc</i>	174
4.2.3. <i>Regulile OMC și politicile industriale</i>	178
4.2.3.1. <i>Îngustarea spațiului pentru promovarea politicilor industriale</i>	178
4.2.3.2. <i>Restricțiile impuse de regulile OMC inițiativelor de politică industrială</i>	180
4.2.4. <i>Concluzii privind implicațiile regulilor OMC pentru politicile industriale</i>	188
4.2.5. <i>Cum poate fi consolidată contribuția OMC la dezvoltarea durabilă?</i>	191
4.2.5.1. <i>Direcții de acțiune în prezent și în perspectivă pentru ca sistemul OMC să sprijine mai substanțial dezvoltarea</i>	193

4.2.5.2. Perspective pe termen lung ale cooperării internaționale în cadrul OMC	196
4.3. Evoluții în politica industrială a UE	198
4.3.1. <i>Considerații generale</i>	198
4.3.2. <i>Succintă caracterizare a situației actuale a industrii comunitare</i>	203
4.3.3. <i>Politica industrială a UE din perspectiva dezvoltării durabile</i>	203
4.3.4. <i>Noi abordări metodologice ale Comisiei Europene privind politica industrială</i>	204
4.3.5. <i>Evoluții recente în politica industrială a UE</i>	207
4.4. Reformularea politicii industriale sub impactul globalizării	211
4.4.1. <i>Considerații generale</i>	211
4.4.2. <i>Intervenția prin politici industriale: evoluții, tendințe, reajustări, reformulări</i>	213
Bibliografie	230
Capitolul 5. CONCURENȚA- FACTOR DE STIMULARE A CREȘTERII ECONOMICE ȘI A DEZVOLTĂRII DURABILE PE PLAN MONDIAL	236
5.1. Creșterea rolului politicii concurenței în contextul globalizării	236
5.1.1. <i>Politica concurenței și dezvoltarea</i>	236
5.1.1.1. Efectele aplicării instrumentelor politicii concurenței	237
5.1.1.2. Relația concurență/productivitate (eficiență)/competitivitate	239
5.1.2. <i>Beneficiile și provocările aplicării eficiente a legislației și a politicii concurenței în țările în curs de dezvoltare și în țările în tranziție</i>	241
5.2. Crearea cadrului multilateral pentru creșterea contribuției politicii concurenței la comerțul internațional și la dezvoltare - obstacole și priorități	245
5.2.1. <i>Rețeaua Internațională a Concurenței</i>	246
5.2.2. <i>Rolul OMC în crearea cadrului multilateral al politicii concurenței</i>	247
5.2.3. <i>Prioritățile dezvoltării cooperării internaționale în aplicarea legislației privind protecția concurenței</i>	250
5.2.4. <i>Concurența pe piața globalizată: expansiunea corporațiilor transnaționale și implicații pentru țările în curs de dezvoltare</i>	253
Bibliografie	257

Capitolul 6. ECONOMIA MONDIALĂ LA ORIZONTUL ANILOR 2010, 2020, 2050 ÎN PERSPECTIVA DEZVOLTĂRII DURABILE		259
6.1. Noile coordonate ale procesului de globalizare și integrare regională	.....	259
6.1.1. Accentuarea procesului de interdependență între globalizare și integrare regională la început de secol XXI – concept și abordări pragmatice	.....	259
6.1.2. Impactul integrării regionale asupra participanților la organisme integraționiste și asupra terților	.....	264
6.1.3. Integrare și cooperare la ansamblul marilor spații geoeconomice ale lumii: American, European, Asia-Pacific și ex-sovietic	.....	269
6.1.4. Strategia Uniunii Europene în relațiile de cooperare economică și parteneriat la scară regională și globală	.....	278
6.2. Accentuarea decalajelor dintre țările bogate și cele sărace la orizontul anului 2050	.....	283
6.3. Prognoze economice pe termen lung	.....	289
6.4. Scenarii de creștere economică aplicate la SUA și Japonia și influența lor asupra evoluției economice a altor state. Peisajul monetar schițat la orizontul anilor 2025-2030	.....	298
6.4.1. Deteriorarea profundă a „deficitelor gemene” ale Statelor Unite și implicațiile asupra economiei mondiale. Scenarii de creștere economică pe termen mediu și influența asupra altor economii	.....	298
6.4.2. Scenarii de creștere economică utilizate pe cazul Japoniei și influența acestei economii asupra țărilor din Asia de Sud-Est	.....	308
6.4.3. Peisajul monetar la orizontul anilor 2025 – 2030 America de Nord și de Sud	.....	314
Concluzii	.....	319
Bibliografie	.....	320
Anexe		325
Table of Contents		335

Capitolul 1

DIMENSIUNEA GLOBALĂ A DEZVOLTĂRII DURABILE

Dr. Virginia CÂMPEANU (1.1; 1.2; 1.3); Drd. Răzvan CÂMPEANU (1.4; 1.5)

1.1. Concept, principii, factori de risc

1.1.1. Conceptul de dezvoltare durabilă

Pentru ca societatea să-și poată continua dezvoltarea, așa cum a făcut și în trecut, numeroși specialiști au ajuns la concluzia că este nevoie să se acorde mai multă atenție mediului înconjurător. Cum se poate realiza acest deziderat depinde, însă, de viziunile diferite privind perspectivele asupra mediului și de punctele de vedere asupra naturii.

Luându-se în considerare cele mai bune aspecte ale diferitelor puncte de vedere privind armonizarea dezvoltării omenirii cu protejarea naturii, experții au ajuns, în anii 1980, la un consens în ceea ce privește rezolvarea problemelor de mediu, care ar trebui realizată în relație cu situația economiei și bunăstarea societății. Au apărut astfel în ecuație 3 elemente - **mediul, economia și societatea** - care, considerate împreună, ar putea să influențeze viața sănătoasă, prosperă și stabilă pe întreaga planetă.

Îngrijorările sporite privind efectele dezvoltării economice asupra sănătății, resurselor naturale și mediului au determinat Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare a Organizației Națiunilor Unite să pregătească și apoi să publice în 1987, *Raportul "Viitorul nostru comun"*¹, cunoscut ca *Raportul Brundtland*. În acest fel s-a născut un nou concept, denumit "Dezvoltare durabilă" (Sustainable Development), care a devenit un obiectiv global pe termen lung.

Raportul Brundtland definește conceptul de dezvoltare durabilă astfel:

Dezvoltarea durabilă este dezvoltarea, care satisface nevoile prezentului fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.

Definiția din raportul Brundtland implică o mare schimbare, de la ideea de sustenabilitate cu conotație în primul rând ecologică, la un cadru ce accentuează contextul economic și social al dezvoltării.

Dezvoltarea durabilă recunoaște interdependența între sistemele de mediu, economic și social și promovează egalitatea și imparțialitatea între oameni și sensul de "cetățean universal".

---

¹ *Our common future*. Oxford: Oxford University Press, 1987 p. 43.

Nu se poate afirma că dezvoltarea durabilă este o idee nouă, întrucât multe culturi de-a lungul istoriei au recunoscut necesitatea armoniei între mediu, societate și economie. **Noutatea** constă în articularea acestor idei, în contextul unei societăți industriale și informaționale globale. Dezvoltarea durabilă cuprinde cel puțin două idei importante.

- Dezvoltarea are o dimensiune **economică**, una **socială** și una legată de **mediu**. Dezvoltarea va fi durabilă numai dacă există un echilibru între acești factori, care contribuie la calitatea generală a vieții.
- Generația actuală are o obligație față de generația viitoare de a lăsa suficiente „stocuri” de resurse economice, sociale și de mediu pentru a se bucura de niveluri de bunăstare cel puțin la fel de ridicate ca cele din prezent.

1.1.2. Principii ale dezvoltării durabile

În declarația finală de la Tokyo din 27 februarie 1987 a Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare a Organizației Națiunilor Unite s-a făcut apel la toate națiunile lumii, ca atât împreună, cât și individual să integreze dezvoltarea durabilă în obiectivele lor și să adopte următoarele principii, care să le direcționeze acțiunile politice:

1. revitalizarea creșterii economice;
2. schimbarea calității creșterii economice;
3. conservarea și îmbunătățirea bazei de resurse;
4. asigurarea unui nivel sustenabil al populației;
5. reorientarea tehnologiei și managementul riscurilor;
6. integrarea mediului și economiei în luarea deciziilor;
7. reformarea relațiilor economice internaționale;
8. întărirea cooperării internaționale.

După momentul 1987, progresele înregistrate în dezvoltarea conceptelor de dezvoltare durabilă au fost rapide. Liderii prezenți în anul 1992 la Summit-ul Global “Earth Summit” de la Rio au încheiat acorduri și convenții în probleme critice precum schimbarea climei, deșertificarea și despădurirea. S-a elaborat și un proiect larg de strategie - Agenda 21- ca un plan de lucru legat de mediu și de dezvoltarea economică în deceniile următoare. În anii următori s-au înregistrat o serie de acțiuni a numeroase grupuri - de la cele de afaceri, de administrație locală la organizații internaționale precum Banca Mondială, care au adoptat conceptul de dezvoltare durabilă, dându-i propriile interpretări.

Totodată, trebuie subliniat că principiile dezvoltării durabile enumerate mai sus nu sunt singurele existente; în lume există o mulțime de principii, care stau la baza dezvoltării durabile a unor țări sau comunități locale.

Într-o cercetare a site-urilor pe Internet, am constatat peste 120 de seturi de principii ce stau la baza dezvoltării durabile în diferite colțuri ale lumii, care respectă conceptul de dezvoltare durabilă, iar principiile sunt ajustate în funcție de viziunile locale. Cu toate acestea, principiile înscrise în Declarația finală de la Tokio (1987) rămân de referință la nivel global.

1.1.3. Condiții și caracteristici pentru succesul Strategiilor naționale de dezvoltare durabilă

Strategiile naționale de dezvoltare durabilă constituie un instrument important pentru dezvoltarea durabilă integrată.

Experiențele de succes¹ ale strategiilor naționale de dezvoltare durabilă au condus la relevarea condițiilor și caracteristicilor necesare pentru atingerea performanțelor:

- integrează dezvoltarea economică, protecția mediului și echitatea socială;
- țin cont de acordurile internaționale și de potențialul cooperării internaționale;
- integrează politicile și programele diferitelor ministere cu eforturile la nivel național și local și implică sectorul privat, mediul academic, comunitățile științifice și tehnologice, organizațiile comunitare și non-guvernamentale;
- internetul este considerat un instrument valoros pentru a se realiza implicarea unui mare număr de persoane, organizații și pentru schimb de informații;
- se bazează pe știință avansată și are obiective clare și indicatori de monitorizare a progreselor în atingerea obiectivelor, pe baza cărora fac raportări anuale. De menționat că Națiunile Unite au pregătit un set de indicatori ai dezvoltării durabile, pentru a fi utilizați în dezvoltarea indicatorilor naționali ai dezvoltării durabile;
- tranziția la dezvoltarea durabilă este un proces de învățare intensivă a cunoașterii; fără acces la știință și tehnologie și posibilitatea de a le utiliza, obiectivele dezvoltării durabile nu pot fi realizate;
- foarte importantă este considerată abordarea interdisciplinară a cercetării și dezvoltării, în care științele sociale, economice și ale vieții pot lucra împreună pentru a se asigura un echilibru al aspectelor economice, sociale și de mediu caracteristice dezvoltării durabile.

---

¹ *Outcome of the International Symposium on Integrated Implementation of Sustainable Development Goals, Nanchang, China, 10-12 May 2005, Nanchang, China, 10-12 May 2005.*

1.1.4. Factori de risc la nivel global pentru dezvoltarea durabilă

Dezvoltarea durabilă presupune utilizarea resurselor naturale cu prudență și protejarea ecosistemelor de care depinde supraviețuirea omenirii.

Dezvoltarea durabilă nu ar putea fi însă realizată cu structura actuală a consumului și exploatării de resurse. Există factori de risc la nivel global, care dacă nu sunt contracarați prin politici naționale integrate de dezvoltare durabilă, vor avea grave repercusiuni asupra vieții și dezvoltării pe pământ.

Factori de risc la nivel global

- Terenurile s-au degradat într-un ritm alarmant
- Un număr record de specii de plante și animale au dispărut
- Clima se schimbă, determinând creșterea nivelului mărilor și fenomene frecvente de secetă sau inundații
- Peștele și alte resurse marine au fost supraexploatare
- Populația săracă din mediul rural este cea mai afectată, întrucât subzistența acesteia depinde de resursele naturale din imediata apropiere
- Deși exodul populației rurale spre mediul urban a redus presiunea asupra terenurilor agricole, a sporit concomitent numărul de persoane, care trăiesc într-un mediu urban lipsit de securitate și în sărăcie
- Atât în mediul rural cât și în cel urban, miliarde de oameni de pe mapamond sunt lipsiți de apă potabilă și condiții de igienă

Caseta 1

Momente în definirea conceptului și strategiei de dezvoltare durabilă globală și europeană

- ◆ **1987 - Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare („Comisia Brundtland”)** a definit conceptul de dezvoltare durabilă.
- ◆ **1992 - Summit-ul Global “Earth Summit” al Națiunilor Unite de la Rio de Janeiro** -Dezvoltarea durabilă (DD) a fost unul din punctele de pe agenda politică, care a urmat raportului Comisiei Mondiale asupra Mediului și Dezvoltării.
- ◆ **1992 - a fost semnată Convenția-Cadru a Națiunilor Unite asupra Schimbărilor Climatice (CCNUSC).** Până în prezent, 186 de națiuni au ratificat această convenție.
- ◆ **1997 - a 19-a sesiune specială a Adunării Generale a ONU: UE,** ca și alți semnatari ai „declarației de la Rio” din 1992, s-a angajat să elaboreze Strategia pentru Dezvoltare Durabilă (SDD), ca o componentă a pregătirii

Summit-ului Mondial Rio+10 pentru Dezvoltarea Durabilă din 2002. Totodată a fost lansat **proiectul ONU "Millenium Development"**, proiect de tip Foresight, cu participarea experților din peste 80 de țări, care publică anual raportul "State of Future".

- ◆ **1997 - Protocolul Kyoto** la CCNUSC, a fost semnat și de Uniunea Europeană, care a fost de acord cu reducerea până în 2020 a emisiilor atmosferice de gaze cu efect de seră, în medie cu 1% pe an față de nivelurile din 1990.
- ◆ **1999 - Consiliul European de la Helsinki** a invitat Comisia Europeană „să pregătească o propunere pentru o strategie pe termen lung, care să adapteze politicile comunitare pentru o dezvoltare durabilă din punct de vedere economic, social și al cerințelor de mediu și să o prezinte Consiliului European la Götheborg în iunie 2001”.
- ◆ **1999 - Tratatul de la Amsterdam** (intrat în vigoare în 1999) face din dezvoltarea durabilă o sarcină fundamentală a Comunității Europene.
- ◆ **2000 - ONU adoptă „Obiectivele de dezvoltare ale Mileniului”**(The Millenium Development Goals).
- ◆ **2000 - Consiliul European de la Lisabona** a stabilit un nou obiectiv strategic pentru UE: „să devină cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă de o creștere economică durabilă cu locuri de muncă mai multe și mai bune și cu o mai mare coeziune socială”.
- ◆ **2001 - Consiliul European de la Götheborg** a adoptat **Strategia Dezvoltării Durabile (SDD) a UE**, stabilind o viziune asupra a ce este durabil și identificând 6 tendințe care nu sunt sustenabile, pentru care se propun acțiuni centrate pe: limitarea schimbărilor climatice și creșterea utilizării energiei curate; rezolvarea amenințărilor la adresa sănătății publice; managementul mai responsabil al resurselor naturale; îmbunătățirea sistemului de transport și a managementului utilizării terenurilor; combaterea sărăciei și a excluderii sociale; rezolvarea implicațiilor economice și sociale a îmbătrânirii societății.
- ◆ **2002 - Consiliul European de la Barcelona** a adăugat o dimensiune externă SDD, angajând rolul principal al UE în sprijinirea realizării unei dezvoltări durabile pe scară globală. S-au adoptat 8 angajamente explicite în sprijinirea consensului de la Monterrey, referitor la finanțarea dezvoltării pentru îndeplinirea « Obiectivelor de dezvoltare ale Mileniului », adoptate de ONU în 2000.
- ◆ **2002 - Summit-ului Mondial Rio+10 pentru Dezvoltarea Durabilă**, de la Johannesburg a subliniat problemele sărăciei și ale protecției mediului; s-au luat angajamente privind structura producției și a consumului, produse chimice, biodiversitate, apă și energie și s-a accentuat rolul societății civile și beneficiile parteneriatelor.

- ◆ **2003 - Consiliul European de la Bruxelles:** majoritatea problemelor prioritare din planul de implementare au fost incluse deja în măsurile interne și externe de dezvoltare durabilă a UE. Principalele elemente adăugate se referă la sustenabilitatea producției și consumului, responsabilitatea și participarea corporatistă.
- ◆ **2005** (decembrie) - “Revizuirea Strategiei de Dezvoltare Durabilă - O platformă pentru acțiune”, prezentată de către Comisia Europeană, cu contribuția Parlamentului European și a comitetelor Economic și Social.
- ◆ **2006** (9 iunie) - **Consiliul European de la Bruxelles** a adoptat “Noua Strategie a Dezvoltării Durabile a UE” (**renewed EU sustainable development strategy**).

Sursa: Virginia Câmpeanu, Sinteza IEM, 2006.

1.2. Obiective, provocări și acțiuni globale de dezvoltare la orizontul anilor 2050

Proiectul ONU, The Millennium Development Goals- Obiectivele dezvoltării mileniului, a formulat 8 obiective globale¹ pentru orizontul anilor 2050, indicându-se cum pot fi măsurabile și cum pot deveni operaționale aceste obiective. În raportul pe anul 2005 - State of the Future - aceste obiective au fost recomandate Organizației Națiunilor Unite.

1.2.1. Obiective

Cele 8 obiective generale sunt însoțite de 18 obiective specifice. Menționăm că Obiectivul 7 se referă explicit la asigurarea dezvoltării durabile la nivel global, cu 3 obiective specifice.

- **Obiectiv 1. Eradicarea foametei și a sărăciei extreme**

Obiectiv specific 1: reducerea la jumătate în perioada 1990-2015 a proporției populației cu venit sub 1\$/zi.

Obiectiv specific 2: reducerea la jumătate în perioada 1990-2015 a ponderii populației care suferă de foame.

- **Obiectiv 2. Realizarea educației primare universale**

Obiectiv specific 3: asigurarea până în 2015 a educației primare complete a copiilor de pretutindeni, fete și băieți.

- **Obiectiv 3. Promovarea egalității de gen și promovarea femeilor**

Obiectiv specific 4: eliminarea disparităților de gen în educația primară și secundară, preferabil până în anul 2005 și la toate nivelurile de educație până nu mai târziu de 2015.

¹ *The Millennium Project 2050: Foresight Brief No. 051.*

- **Obiectiv 4. Reducerea mortalității infantile**

Obiectiv specific 5: reducerea cu două treimi a ratei mortalității la copiii sub 5 ani, între 1990-2015.

- **Obiectiv 5. Îmbunătățirea sănătății maternale**

Obiectiv specific 6: reducerea cu trei pătrimi a ratei mortalității maternale în 1990-2015.

- **Obiectiv 6. Combaterea HIV-SIDA, malariei și a altor boli**

Obiectiv specific 7: reducerea la jumătate a HIV până în 2015 și începerea reversului extinderii HIV-SIDA.

Obiectiv specific 8: reducerea la jumătate a malariei și a altor boli majore până în 2015 și începerea reversului incidenței acestora.

- **Obiectiv 7. Asigurarea dezvoltării durabile**

Obiectiv specific 9: integrarea principiilor dezvoltării durabile în politicile și programele de dezvoltare durabilă a țărilor și anularea pierderilor resurselor de mediu.

Obiectiv specific 10: reducerea la jumătate până în 2015 a ponderii populației fără acces durabil la apă potabilă și igienă de bază.

Obiectiv specific 11: îmbunătățirea semnificativă până în 2020 a vieții a cel puțin 100 milioane de persoane nevoiașe.

- **Obiectiv 8. Dezvoltarea Parteneriatului Global pentru Dezvoltare**

Obiectiv specific 12: dezvoltarea în continuare a unui sistem comercial și financiar deschis, nediscriminatoriu, bazat pe reguli predictibile cu un angajament de bună guvernare, dezvoltare și reducere a sărăciei, la nivel național și internațional.

Obiectiv specific 13: concentrarea asupra nevoilor speciale a țărilor celor mai puțin dezvoltate și dezvoltarea programului privind îndatorarea acestor țări, anularea datoriilor oficiale bilaterale și dezvoltarea asistenței oficiale mai generoase pentru țările angajate în reducerea sărăciei.

Obiectiv specific 14: concentrarea asupra nevoilor speciale a țărilor în curs de dezvoltare izolate, insulare prin Programul de acțiune pentru dezvoltarea durabilă a statelor în curs de dezvoltare insulară și prevederile celei de-a 22-a Adunări Generale a ONU.

Obiectiv specific 15: rezolvarea totală a problemelor datoriilor țărilor în curs de dezvoltare prin măsuri naționale și internaționale, pentru a face sustenabile datoriile pe termen lung.

Obiectiv specific 16: dezvoltarea și implementarea strategiilor de creare a locurilor de muncă decente și productive, pentru tineretul din țările în curs de dezvoltare.

Obiectiv specific 17: asigurarea accesului țărilor în curs de dezvoltare la medicamente esențiale, în cooperare cu companiile farmaceutice.

Obiectiv specific 18: disponibilizarea beneficiilor noilor tehnologii, în special a tehnologiilor informației și comunicațiilor, în cooperare cu sectorul privat.

1.2.2. Provocări globale și acțiuni necesare legate de dezvoltarea durabilă globală și europeană

În cadrul celui mai recent raport "2006 State of the Future"¹, ce constituie un input important al proiectului ONU "Millenium Development", se aduc la zi principalele 15 provocări globale, cu considerații globale și regionale precum și acțiunile ce ar trebui întreprinse pentru atenuarea acestora și indicatorii de măsurare a progreselor realizate în acest demers. Dintre cele 15 provocări globale², pe primul loc se situează problema realizării dezvoltării durabile, dar există și altele, relaționate cu dezvoltarea durabilă, pe care le prezentăm selectiv.

1.2.2.1. Provocarea 1. Dezvoltarea durabilă

Vulnerabilitate sporită a populației globului la schimbările mediului înconjurător

Sinergia între creșterea economică și inovațiile tehnologice este considerată ca cel mai semnificativ motor al schimbărilor din ultimii 200 de ani, dar, dacă nu se îmbunătățește comportamentul economic, social și de mediu, următorii 200 de ani ar putea fi dificili, întrucât o dezvoltare nedurabilă ar putea fi, după proliferarea armelor de distrugere în masă, cea mai mare amenințare pentru viitorul umanității³.

Potrivit The Millennium Ecosystem Assessment, 60% din sistemele naturale, care sprijină viața la nivel global, sunt degradate sau utilizate necorespunzător constituind o amenințare în calea dezvoltării durabile. Dezastre naturale devastatoare exprimă de fapt vulnerabilitatea sporită a populației globului la schimbările mediului înconjurător.

Schimbări climatice

Anul 2005 a înregistrat niveluri record ale temperaturilor ridicate, iar 5 din ultimii 8 ani au fost ani cu recorduri de temperatură. Previziunile efectuate în 2005, pentru anul 2050, indică posibilitatea creșterii temperaturii la nivel global cu 2–4,5°C, ceea ce ar însemna o accelerare a încălzirii globale comparativ cu previziunile efectuate în anul 2001 de creștere cu 1,4–5,8°C până în anul 2100. O creștere a temperaturii de numai 3% ar schimba liniile de coastă și ar cauza foamete pentru 400 milioane de oameni. Totodată, pierderile economice anuale determinate de schimbările climatice ar putea atinge în acest deceniu \$150–300 miliarde/ an.

---

1 Jerome C. Glenn and Theodore J. Gordon, *2006 State of the Future*, ISBN: 0-9722051-5-2. Library of Congress Control Number: 98-646672.

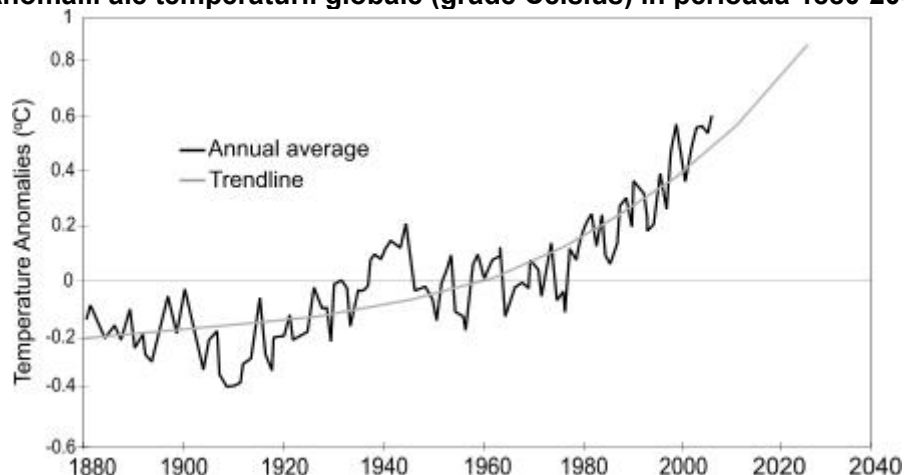
2 AC/UNU Millennium Project, *Global Challenges Facing Humanity*.

3 *The Millennium Ecosystem Assessment*.

Unii experți consideră că schimbările climatice au ajuns la un punct fără întoarcere, dat fiind că ghețarii de pe tot mapamondul și ghețurile Arctice se topesc într-un ritm mai rapid decât se aștepta. Jumătate din suprafața împădurită la nivel mondial a dispărut, iar 13 milioane de hectare de păduri se pierd anual. Capacitatea actuală de absorbție a carbonului de către oceane și păduri este de circa 3-3,5 miliarde tone/an, iar activitatea umană adaugă 7 miliarde tone de carbon anual. Circa 20% din recifulurile de corali ale lumii sunt pierdute, peste 16000 de specii de animale, păsări, pești și plante sunt înregistrate ca amenințate de dispariție. Se estimează că valoarea menținerii intacte a ecosistemelor depășește cu mult costul protejării acestora [The Millennium Ecosystem Assessment].

Graficul 1

Anomaliile ale temperaturii globale (grade Celsius) în perioada 1880-2040

Sursa: NOAA National Climatic Data Center, 2006 data series.

Căi de realizare a dezvoltării durabile pentru toți

Utilizarea carburanților fosili ar trebui redusă cu 70% pentru a stabiliza schimbarea climei [IPCC] și, în general, pentru a proteja mediul. Accentul se pune și pe reducerea drastică a industriilor bazate pe carburanți fosili.

Totodată, se așteaptă ca guvernele, în special cele din țările industrializate, să treacă de la subvenționarea carburanților fosili la subvenționarea surselor de energie reînnoibilă, dat fiind că, potrivit estimărilor, aceste țări subvenționează carburanții fosili cu circa \$200 miliarde anual.

Unele studii sugerează creșterea standardelor de eficiență a carburanților cu 5%/an față de PIB, alte studii consideră că ar trebui impuse taxe de mediu pentru utilizarea a peste 1,8 hectare/persoană la nivel global, iar altele recomandă taxă de 1% asupra tranzacțiilor financiare internaționale estimate la

---

\$1500-2000 miliarde/zi. Toate veniturile din asemenea taxe ar putea sprijini un mecanism internațional public/privat cu tehnologii “verzi”, de mare impact.

Condiții pentru îndeplinirea obiectivului Dezvoltării durabile globale¹:

- Consumul mediu alimentar al populației globului să atingă peste 2000 calorii/zi/persoană.
- Numărul persoanelor înfometate să se diminueze la jumătate.
- Suprafața globală împădurită să crească timp de 5 ani consecutiv.
- Produsul Intern Brut să crească timp de 5 ani consecutiv, concomitent cu reducerea emisiilor gazelor de seră.

Recomandări făcute de UN Millenium Development pentru îndeplinirea condițiilor necesare dezvoltării durabile

- Introducerea problemelor de securitate a mediului la Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite.
- Crearea definițiilor și a măsurătorilor pentru aplicarea în comun, de către toate națiunile, a stimulentele fiscale și a marcării pentru toate produsele “prietenoase” față de mediu, dar și a costurilor de mediu la stabilirea prețurilor resurselor naturale și a produselor.
- Extinderea standardelor de mediu ISO 14000 și 14001.
- Publicarea “certificatului de sustenabilitate” privind practicile companiilor (sustainability report cards).
- Încurajarea statelor în curs de dezvoltare să treacă la dezvoltarea durabilă.
- Declararea tipurilor de habitat interzise pentru dezvoltarea umană.
- Înființarea Organizației Mondiale a Mediului, cu aceleași puteri ca și OMC.
- Încurajarea sinergiilor între mișcările de mediu și grupurile de apărare a drepturilor omului pentru respectarea dreptului la aer, apă și terenuri curate.

Considerații regionale

În **Europa**, mișcarea privind responsabilitatea socială corporativă este în creștere, iar Europa este lider regional în inițierea tratatelor de mediu. Totuși, 17 din 25 state membre ale Uniunii Europene ar putea fi acuzate pentru neaplicarea legilor UE de protecție a mediului. La Londra, s-au introdus taxe de \$14/zi pentru accesul vehiculelor motorizate în centrul orașului, impuse prin 700 camere de luat vederi, care au condus la reducerea cu 33% a aglomerației și implicit a poluării.

---

¹ www.acunu.org.

1.2.2.2. Provocarea 6. Tehnologia informației

Dezvoltări actuale și de perspectivă

În anul 2005, peste un miliard de persoane din populația lumii erau conectate la Internet. Decalajul digital continuă să se reducă pe plan mondial, așteptându-se ca în anul 2007, VoIP să dețină 76% din serviciile vocale din lume. Mulți se tem de fluviul nesfârșit de e-mailuri, în timp ce creșteri gigantice continuă să se realizeze în spațiile de depozitare și facilitățile de comunicare care înlesnesc conectarea oricui la orice printr-un singur echipament disponibil. Se preconizează ca nanotehnologia să facă posibile echipamentele multi-terabyte, de dimensiuni mici, ce vor putea fi ținute în mână.

Blogosfera se dublează la fiecare 6 luni, 83% din bloguri fiind concentrate în 3 limbi: 37% din bloguri în limba japoneză, 31% în engleză și 15% în chineză. Blogosfera este considerată un nou mediu de dezvoltare a creativității personale și de autoorganizare a acțiunilor politice și sociale. Motoarele de căutare pe internet permit accesul la materiale multimedia și la imagini preluate de sateliți. Există biblioteci întregi plasate pe Internet, iar cursurile celebrei MIT din SUA pot fi accesate gratuit.

Rolul Internetului și al comunicațiilor în procesul de globalizare

“Internetul este considerat cea mai puternică forță pentru procesul de globalizare, democratizare, creștere economică și educație, facilitând managementul internațional pentru orice, de la prevenirea gripei aviare la planificarea olimpiadelor. Acest nou mijloc de producție al economiei cunoașterii este supus încă vechilor controale ierarhice din politică, economie și finanțe”.

Peste 45% din populația globului deține telefoane și 27% telefoane mobile. Comerțul on-line, sau e-commerce, ajută la reducerea decalajelor dintre bogați și săraci. În anul 2005, de exemplu, afacerile on-line ale Chinei au sporit cu 58% la \$69 miliarde, existând 2000 de Web site-uri de e-commerce în zonele rurale.

După Forrester și Gartner, comerțul electronic (e-commerce) global crește anual cu 175% atingând circa \$8 000 miliarde în 2005. În același timp civilizația a devenit vulnerabilă la cyber-terorism, a crescut vulnerabilitatea piețelor financiare, fraudă, pierderea diversității culturale, a sporit puterea virușilor și a altor softuri de poluare informatică. Pagubele economice globale estimate de Mi2g Ltd. provocate de toate tipurile de riscuri digitale au atins \$470–580 miliarde.

Condiții de rezolvare a provocărilor Internetului și a comunicațiilor

Estimările Millenium Development se referă la momentul în care accesul la Internet și tele-educația de bază vor fi disponibile gratuit și la nivel universal, iar tele-medicina de bază va deveni obișnuită, făcând disponibile oriunde cele mai bune practice medicale. Peste numai 1 an, adică la mijlocul anului 2007, planurile MIT (SUA) privind “un laptop per copil” la mai puțin de \$150 ar putea deveni realitate.

Recomandări făcute de UN Millenium Development:

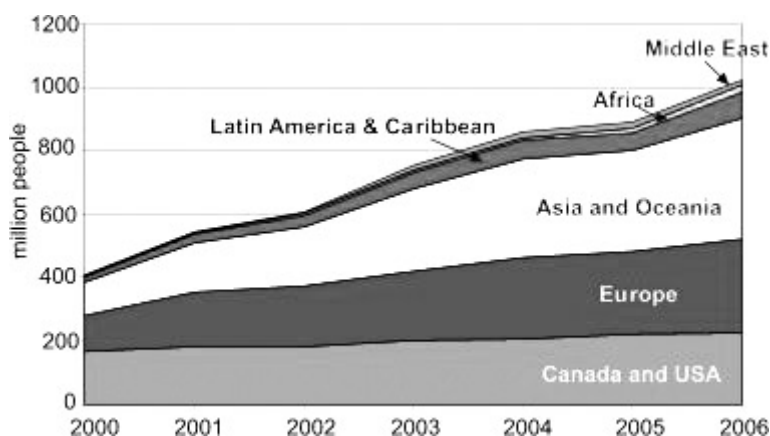
- Pentru majoritatea lumii sărace vor fi necesare investiții masive în domeniul software educațional, al recunoașterii și sintezei vocale multi-lingvistice.
- Pentru compensarea echitabilă a jocurilor și a altor distracții existente pe Web sunt necesare noi măsuri și proceduri.
- Pentru asigurarea formării (training) în domeniul TIC, în special a Internetului pentru toți, ar trebui încurajați “colaboratorii” globali prin inventarea unor stimulente pentru aceștia.
- Dezvoltarea antenelor robot solare montate la altitudini înalte în locul proliferării turnurilor cu microunde situate la sol.
- Utilizarea software disponibile pentru blocarea materialelor ofensive și a spam-urilor.
- Utilizarea tele-voluntarilor care să ajute regiunile sărace.
- Redesenarea PC-urilor pentru prevenirea pagubelor provocate de atacuri.

Considerații regionale

Europa are 292 milioane de utilizatori Internet, cu grad de penetrare de 36%. În anul 2005, Scandinavia s-a situat pe primul loc în Europa, în ce privește gradul de penetrare a Internetului. Potrivit previziunilor efectuate de IDC, utilizarea Linux va crește rapid. Estonia are ca obiectiv să devină pentru Europa, o “Silicon Valley” a Europei. Rusia are 25 milioane de utilizatori Internet în 2005 cu 180000 site-uri Web.

Graficul 2

Creșterea utilizatorilor de Internet în 2000-2006, pe regiuni geografice

Sursa: internetworldstats.com, MillenniumProject.

America de Nord: Departamentul Apărării din SUA dezvoltă un net de informare globală, denumit Global Information Grid care va fi gata în 2008, ca o lume virtuală în timp real, prin care toate proprietățile DoD pot fi înregistrate pe hartă prin micro senzori inaccesibili și prin sateliți. Abordări similare vor fi utilizate pentru monitorizarea mediului, dezvoltării educaționale, managementului energiei, ceea ce va conduce la îmbunătățirea inteligenței globale colective.

În America de Nord există 226 milioane de utilizatori Internet, cu o rată de penetrare de 68%. Internet 2 conectează 270 organizații cu 10 gigabits per secundă și planifică majorarea la 100 gigabits per secundă; serviciile din cadrul Inițiativei K20 sunt utilizate de 46000 instituții educaționale.

1.2.2.3. Provocarea 7. Decalaje între săraci și bogați

Economiile de piață “etice” pot contribui la reducerea decalajelor

Țările în curs de dezvoltare contribuie cu circa 50% la creșterea economică globală anuală de \$62000 miliarde. Creșterea economică din anii anteriori a condus la majorarea speranței de viață a oamenilor, a înscrierilor la școala primară, la accesul la apa potabilă și igienă, precum și la reducerea mortalității infantile. Banca Mondială estimează că dacă aceste tendințe continuă, ponderea persoanelor care trăiesc cu \$1/zi va scădea de la 29% din populația Terrei în 1990 la 10% în 2015, chiar și în condițiile creșterii populației în cele mai sărace regiuni.

Aceste previziuni nu sunt ușor de atins, în condițiile creșterii prețurilor la țiței și ale deteriorării condițiilor de mediu. În prezent, decalajul de venit între săraci și bogați se lărgeste în 53 de țări, unde trăiește 80% din populația mondială. Circa 2,5 miliarde de oameni, adică 40% din totalul populației lumii, trăiesc cu \$2 sau mai puțin pe zi.

Investițiile străine directe în țările în curs de dezvoltare reprezintă cea mai mare sursă a finanțării externe a acestora, majorându-se cu 29% la nivel mondial în 2005, la nivelul de \$897 miliarde; asistența de dezvoltare din partea țărilor membre OCDE a atins în același an nivelul record de \$106,5 miliarde, estimându-se majorarea acesteia la \$130 miliarde până în 2010.

În anul 2005, economia mondială a crescut cu 4,8%, iar populația cu 1,15%, ceea ce a însemnat o majorare a venitului pe locuitor cu 3,65% [FMI]. După anul 1990, venitul/locuitor în țările în curs de dezvoltare a sporit anual în medie cu 2%, iar efectul asupra sărăciei a variat în mare măsură: în timp ce în Asia de Sud și Est a sporit rapid, în Africa Sub-Sahariană sărăcia s-a dublat, parțial ca urmare a ratei înalte de nașteri, corupției, conflictelor armate, slabei guvernante, degradării mediului, condițiilor precare a sistemului de sănătate și lipsei de educație.

Condiții de rezolvare a decalajelor

Se prelinimă ca atenuarea decalajelor între bogați și săraci să se realizeze, când:

- Abuzurile și corupția companiilor și guvernelor vor fi intens judecate.
- Numărul oamenilor ce trăiesc cu mai puțin de \$2/zi va scădea cu 75%.
- Decalajul de dezvoltare - conform tuturor definițiilor - va scădea în 8 ani dintr-o perioadă de 10 ani.

Recomandări făcute de UN Millenium Development

- Crearea și implementarea unui plan strategic pentru parteneriat global între bogați și săraci, care să utilizeze avantajele piețelor libere și regulamentele bazate pe **etici globale pentru a reduce disparitățile, care altfel, ar putea spori și ar induce creșterea migrației săracilor spre regiunile mai bogate, determinând în acest fel sporirea conflictelor.**
- Strategia ar urma să includă, de asemenea, investiții masive în tele-educație și tele - muncă înlocuind atitudinile de bunăstare cu **spiritul antreprenorial, reintrodus prin mecanismele de microcredite cuplate cu asistența tehnică. Mulți oameni ar urma să devină proprii angajați căutând personal piețe și, în mai mică măsură, locuri de muncă.**
- Cele 70 000 corporații internaționale cu peste 690 000 filiale străine (din care jumătate în țările în curs de dezvoltare) ar trebui încurajate să-și sporească eforturile pentru reducerea decalajelor în interiorul țărilor și între țări.
- Îmbunătățirea mecanismelor de colectare a taxelor și impozitelor pentru reducerea decalajelor, îmbunătățirea sistemelor de guvernanta globală și **internalizarea actualelor externalizări.** Acestea ar putea include tranzacțiile internaționale și taxele pentru transport precum și taxe de mediu suplimentare față de taxele de comercializare a carbonului între națiuni.

Considerații regionale

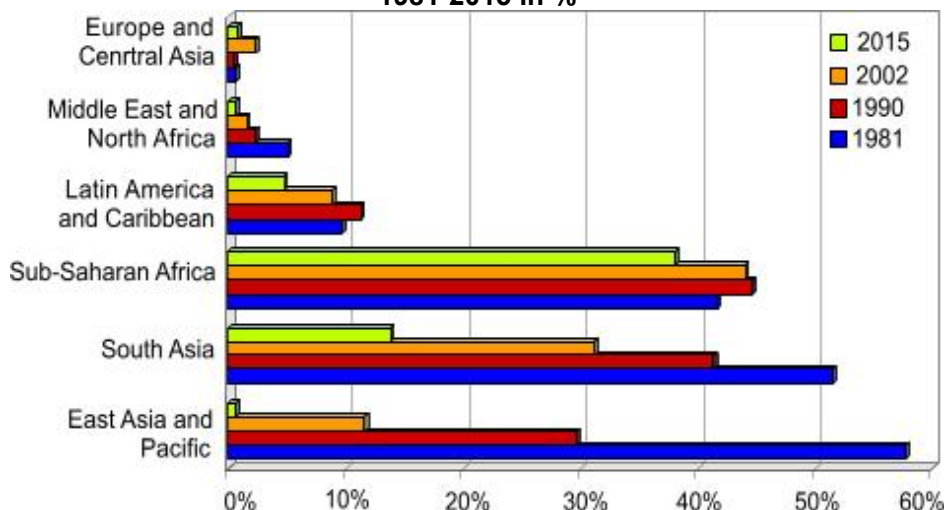
Europa: combinarea nivelului ridicat al șomajului, cu îmbătrânirea populației și serviciile publice scumpe nu generează dezvoltare durabilă, decât dacă sporește numărul de imigranți și de tele-antreprenori din rândul viitoarei generații de pensionari europeni [AC/UNU Millennium Project, Global Challenges Facing Humanity]. Lărgirea UE continuă să extindă piețele etice și să armonizeze sistemele legislative. Europa de Est este considerată cea mai activă regiune din lume în implementarea reformelor economice.

America de Nord: micile afaceri dețin jumătate din angajații din sectorul privat și creează două treimi din noile locuri de muncă din SUA. În timp ce

populația SUA reprezintă 4,6% din populația mondială, această țară produce peste 20% din bunăstarea lumii.

Graficul 3

Ponderea populației care trăiește cu sub \$1/zi, pe regiuni geografice, 1981-2015 în %

Sursa: World Bank, *World Development Indicators 2006*.

1.2.2.4. Provocarea 13. Energia

Căi sigure și eficiente de acoperire a cererii crescânde de energie

După primul șoc petrolier din anul 1973 s-au căutat și găsit unele căi alternative de obținere a resurselor de energie, astfel că în prezent este necesar un consum de energie cu 33% mai mic decât în 1973 pentru obținerea unei unități de PIB în țările dezvoltate. Chiar și în aceste condiții, la care se adaugă majorările semnificative ale prețurilor țițeiului pe piața internațională și investițiile mai mari în găsirea de surse alternative, ***cererea mondială de energie va crește cu 50% din 2003 până în 2030, necesitând noi investiții de \$17000 miliarde, iar cererea de carburanți fosili ar putea ajunge la 81% din totalul cererii de energie primară.***

Asemenea consumuri, fără intervenții solide în politica reducerii emisiilor de carbon, ar putea conduce la schimbarea climei globale, dar și la mișcări ale grupurilor de protecție a naturii și mediului, cu consecințe posibile asupra închiderii industriilor bazate pe combustibili fosili, așa cum au făcut în urmă cu 30 de ani când au reușit să stopeze creșterea utilizării energiei nucleare.

Resursele de energie limitate au contribuit la conflictele apărute pe plan mondial, la probleme de mediu și la sărăcie. La nivelul populației mondiale, 1,6 miliarde de persoane nu au acces la electricitate, iar 2,6 miliarde de oameni

apelează la tradiționala biomasă pentru a prepara hrana și pentru căldură, în timp ce pe plan mondial miliarde de galoane de țiței se pierd anual pe parcursul transportului.

Panelul internațional al Millennium Project a estimat că asigurarea disponibilului comercial de combustibil obținut prin fisiunea non-nucleară și din sursele non-fosile, care să genereze electricitate până în 2025 la prețuri competitive, constituie misiunea cea mai importantă a științei și ingineriei pentru îmbunătățirea viitorului în plan global.

Nanotuburile ar putea înlocui conductele pentru o mai bună conductivitate a electricității. Fotovoltaicile plastice obținute de nanotehnologii pot fi puse pe clădiri și alte suprafețe pentru obținerea de energie eficientă, la costuri scăzute, fără emisie de gaze sau deșeuri nucleare. O alternativă este și hidrogenul ca și combustibil pentru vehicule, urmând să se dezvolte modalitățile de transformare a apei și monoxidului de carbon în hidrogen prin utilizarea bacteriei *C. hydrogenoformans*. Totodată, unii oameni de știință consideră că, gazul metan format în rocă la mare adâncime sub temperatură și presiune ridicate, sporește posibilitatea obținerii continue a unor disponibilități de energie. Și estimările pentru potențialul de energie eoliană indică o creștere continuă a acestuia.

Condiții de rezolvare a amenințărilor provocate de energie

- Producția totală de energie obținută prin procese ce nu afectează mediul să depășească producția obținută din alte surse timp de 5 ani consecutiv.
- Emisiile atmosferice de dioxid de carbon să se reducă timp de 5 ani consecutiv.
- Cheltuielile de C&D în domeniul energiei pe plan mondial să crească de 5 ori față de nivelurile actuale.

Recomandări făcute de UN Millenium Development

- Liderii politici ar trebui să declare "energie curată abundentă" ca un obiectiv global și să angajeze resursele necesare pentru îndeplinirea acestui obiectiv.
- Guvernele ar trebui să stabilească termene pentru tranziția la surse de energie ne-poluante.
- Ar trebui înființat un fond internațional pentru C&D în domeniul energiei pentru a sprijini implementarea conceptelor științifice, care nu poate fi realizată numai de către fondurile de capital de risc și guverne singure. În acest sens, ar trebui înființată Organizația Mondială a Energiei pentru a sprijini coordonarea C&D și implementarea politicilor în domeniu, precum eliminarea subvențiilor pentru carburanții fosili și energie nucleară și crearea stimulentei pentru surse mai sigure și metode de economisire a energiei, precum munca la domiciliu.

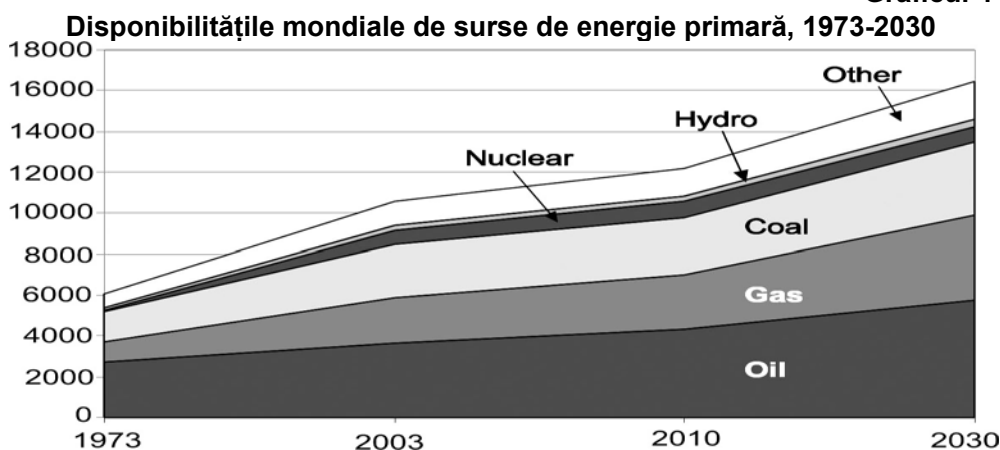
Considerații regionale

Europa: în anul 2006, există 47000 de turbine eoliene în Europa, care produc 2,8% din energia continentului; până în anul 2030, se așteaptă livrarea

pe această cale a 23% din electricitatea totală. Europa este tot mai dependentă de energia importată din Rusia. Germania și Rusia au semnat un acord de construire a unei conducte de gaz transbaltice, care va permite transportul gazului rusesc în Europa prin țările baltice și Polonia. Suedia își propune să devină o economie liberă de combustibili fosili până în anul 2020.

America de Nord: SUA și Canada își propun să inițieze stimulente fiscale pentru munca la domiciliu; dezvoltă noi vehicule care utilizează combustibil hibrid, de tipul gaz-etanol-metanol, electric; dezvoltă nanotuburi de carbon la costuri scăzute, care să conțină volume mari de hidrogen sub presiune relativ scăzută, pentru automobile alimentate cu hidrogen. SUA planifică construirea demonstrativă a unei termocentrale pe bază de cărbune cu "emisii zero" și facilități de producție hidrogen cu captură și eliminare de carbon.

Graficul 4

Sursa: IEA, *Key World Energy Statistics 2005*.

1.2.2.5. Provocarea 14. Știința și tehnologia

Accelerarea penetrării științei și tehnologiei poate îmbunătăți condiția umană

Concluzia paneliștilor¹ se referă la necesitatea unui proces internațional de centrare a guvernelor, corporațiilor, universităților, ingineriei și resurselor medicale pe realizarea obiectivului 8 al UN Millennium Development Goals, care, așa cum arătam mai sus, se referă la "**Dezvoltarea Parteneriatului Global pentru Dezvoltare**".

Din analiza posibilităților actuale și viitoare ale științei și tehnologiei se ajunge la concluzia că sinergiile viitoare între nanotehnologie, biotehnologie, tehnologia informației și științele cognitive vor schimba perspectivele civilizației.

¹ "2006-State of the Future, UN, 2006.

Ca exemple se invocă sinergiile între produse farmaceutice și biotehnologie, biologie și nanochips, fiziologia creierului și inteligența artificială, genetică și informatică. Noi capacități în nanotehnologie, robotică și medicină sunt puse împreună pentru a crea nanoroboți de dimensiunea celulelor sanguine ce pot intra pe vasele sanguine, diagnosticând și furnizând terapii pentru întreg corpul uman și eventual pot îmbunătăți inteligența și furniza realitate virtuală internă 3-D (tridimensională) dinăuntru în afară. Pe de altă parte, astronomii probează posibilitățile energiei negre (dark energy)- o forță cosmică în opoziție cu gravitația.

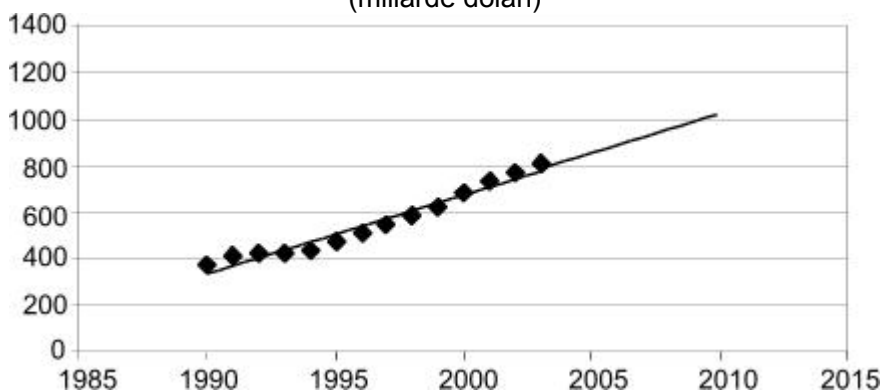
Explozia capacităților științifice în întreaga lume, externalizarea C&D, cooperarea internațională via Internet2 sunt factori de globalizare a S&T. Există însă și riscuri "enorme" datorate accelerării și globalizării S&T, care va aduce în discuție probleme de ordin etic (exemple, devenite "clasice" sunt cele din domeniul clonării persoanelor, crearea a mii de noi forme de viață și declararea suveranității în cercetarea fundamentală).

Condiții de rezolvare a amenințărilor provocate de S&T

- Finanțarea C&D pentru nevoile societății să atingă paritatea cu finanțarea C&D în alte scopuri.
- Înființarea unei organizații internaționale pentru știință și tehnologie, care să conecteze lumea la cunoaștere în domeniul S&T. Această organizație internațională ar urma să stabilească prioritățile și legislația în acest domeniu, ar urma să faciliteze evaluările științifice internaționale transparente în domenii controversate precum bio-nanotech și, acolo unde găsesc că este fezabil și dezirabil, să clarifice modul în care se poate îmbunătăți condiția umană.

Graficul 5

Cheltuieli de C&D în țările membre OCDE și statele cu care cooperează
(miliarde dolari)

Sursa: NSF, Science and Energy Indicators 2006.

În prezent există InterAcademy Panel - o rețea internațională de 90 de academii științifice, care are acces tot mai mare la informații și cooperare în domeniul S&T în întreaga lume; MIT (SUA) oferă gratuit materialele sale educaționale pe Internet; toți ar putea sprijini cercetarea fundamentală și dezvoltarea unor principii teoretice noi pentru a asigura creșterea polului de cunoaștere, pe care științele aplicate să le utilizeze pentru îmbunătățirea condiției umane.

Considerații regionale

Europa: În Uniunea Europeană a început "proiectul inteligenței umane" ca o cercetare interdisciplinară, pentru a se înțelege esența ființei umane față de alte animale. Grupul face parte din inițiativa Comisiei Europene PATHFINDER, parte a unei activități noi, în dezvoltare a Programului Cadru 6. Până în anul 2010, Uniunea Europeană va spori cheltuielile de C&D la 3% din PIB și va atrage încă 700 000 de cercetători.

America de Nord: experții ONU consideră că în SUA există o amenințare la adresa continuării excelenței în S&T din partea politicilor religioase fundamentaliste. Vechile probleme –evoluționism versus creaționism- s-au resuscitat într-un proces al "design-ului inteligenței" în care judecătorul a decretat că este "creaționism sub altă formă", neștiințifică și că acesta nu va înlocui teoria evoluționismului în orele de știință din școlile publice americane. Dezvoltarea tehnologică ar putea deveni în SUA un "sport" competitiv, dacă se are în vedere că MIT organizează competiții între roboți. Pe de altă parte, se acordă stimulente materiale considerabile pentru inovații tehnologice: de exemplu, Tech Museum din San Jose oferă premii de \$250 000 pentru inovații tehnologice benefice pentru umanitate.

1.3. Noi dimensiuni ale dezvoltării durabile în Uniunea Europeană în context global

Deși în anul 2001, Uniunea Europeană a adoptat o strategie de dezvoltare durabilă și a acționat pentru implementarea acesteia, experții europeni consideră că riscurile și tendințele negative persistă, apărând noi amenințări legate de schimbarea climei și utilizarea energiei, de sănătatea publică, sărăcie și excludere socială, presiune demografică și îmbătrânirea populației, pierderea biodiversității, utilizarea terenurilor și de transporturi. Ca urmare, se consideră că aceste tendințe negative se găsesc în "regim de rezolvare urgentă", necesitând acțiuni pe termen scurt, chiar dacă se păstrează perspective pe termen lung.

În acest context, la 9 iunie 2006 a fost adoptată Noua Strategie de Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene¹.

¹ Declaration as a basis for the Renewed Sustainable Development Strategy, European Council, June 2005.

Prezentăm sintetic caracteristicile acestei noi strategii, urmând ca dezvoltarea durabilă a UE să constituie o parte distinctă de analiză în etapa a treia a acestui proiect (2007).

1.3.1. Sinergii între Noua Strategie de dezvoltare durabilă și Noua Strategie de la Lisabona

Noua Strategie de dezvoltare durabilă a Uniunii Europene (NSDD) și noua Strategie de la Lisabona pentru creștere economică și locuri de muncă (2005) se completează reciproc.

- NSDD se concentrează în primul rând pe calitatea vieții, echitate intra și intergenerații și coerență între toate politicile europene, inclusiv aspectele externe; totodată, NSDD recunoaște rolul dezvoltării economice în facilitarea tranziției la o societate mai durabilă.
Noua Strategie de la Lisabona susține obiectivul dezvoltării durabile a UE, centrându-se pe acțiuni și măsuri direcționate spre creșterea competitivității, creșterea economică și crearea de locuri de muncă în UE.
- Strategia de dezvoltare durabilă a UE constituie cadrul general în care Strategia de la Lisabona revizuită în anul 2005 asigură motorul unei economii mai dinamice.
- Ambele strategii au ca scop, sprijinirea schimbărilor structurale necesare, care să permită economiilor statelor membre ale UE să facă față provocărilor globalizării, prin crearea condițiilor performante în care dinamismul, inovarea și antreprenoriatul să înflorească, asigurându-se totodată echitatea socială și un mediu sănătos.
- Noua SDD a UE recunoaște că investițiile în capitalul uman, social și de mediu ca și inovația tehnologică sunt precondiții pentru competitivitate și prosperitate economică, coeziune socială, calitate a angajaților și o mai bună protecție a mediului.

1.3.2. Noua Strategie de dezvoltare durabilă a UE: Obiective, principii, provocări, acțiuni

Obiectivele generale ale Noii Strategii de dezvoltare durabilă se referă la protecția mediului, echitate socială și coeziune, precum și la prosperitate economică, menținându-se în acest fel, cei 3 piloni ai dezvoltării durabile globale: mediu, societate, economie:

1. Protecția mediului:

- Protecția capacității pământului de a suporta viața în toată diversitatea ei; respectarea limitelor resurselor naturale ale planetei și asigurarea unui nivel ridicat de protecție și îmbunătățire a calității mediului.

- Prevenirea și reducerea poluării mediului și promovarea consumului și producției sustenabile pentru a rupe legătura între creșterea economică și degradarea mediului.

2. *Echitate socială și coeziune:*

- Promovarea unei societăți democratice, inclusive, coezive, sănătoase, sigure și juste cu respectarea drepturilor fundamentale și diversității culturale, care creează oportunități egale și combate discriminarea sub toate formele sale.

3. *Prosperitate economică:*

- Promovarea unei economii prospere, inovative, bogată în cunoaștere, competitivă și ecoeficientă, care să asigure standarde ridicate de viață și locuri de muncă de înaltă calitate în întreaga Uniune Europeană.

Principiile care stau la baza Noii Strategii de dezvoltare durabilă a UE

- a) *Promovarea și protecția drepturilor fundamentale:* prin acest principiu se plasează oamenii în centrul politicilor UE.
- b) *Solidaritate în cadrul unei generații și între generații:* strategia se adresează nevoilor actualei generații, fără a se compromite posibilitatea generațiilor viitoare să-și acopere necesitățile în UE și în lume.
- c) *Societate deschisă și democratică:* prin acest principiu se garantează dreptul cetățenilor de a avea acces la informație și se asigură accesul la justiție.
- d) *Implicarea cetățenilor la procesul de decizie:* se promovează educația și conștientizarea publicului asupra dezvoltării durabile, prin informarea cetățenilor asupra impactului lor asupra mediului și opțiunile lor pentru a face alegeri mai durabile.
- e) *Implicarea mediului de afaceri și a partenerilor sociali* se face prin stimularea dialogului social, prin responsabilitatea socială corporativă și parteneriat public-privat cu scopul realizării consumului și producției durabile.
- f) *Coerența politică și guvernanta:* potrivit acestui principiu se promovează coerența între politicile Uniunii Europene și coerența între acțiunile la nivel local, regional, național și global în vederea creșterii contribuției acestora la dezvoltarea durabilă.
- g) *Integrarea politicii:* se promovează integrarea economică, socială și de protecție a mediului astfel încât acestea să fie coerente și să se sprijine reciproc prin utilizarea deplină a instrumentelor de mai bună reglementare, precum evaluarea impactului echilibrat și consultări cu părțile interesate (stakeholder consultations).

- h) *Utilizarea celor mai bune cunoștințe disponibile*: se asigură dezvoltarea, evaluarea și implementarea politicilor UE pe baza celor mai bune cunoștințe disponibile, astfel încât acestea să fie economice și eficiente din punct de vedere al costurilor.
- i) *Principiul precauției*: în cazurile în care există incertitudine științifică, se introduc proceduri de evaluare și se iau măsuri preventive astfel încât să se evite efectele negative asupra sănătății umane sau asupra mediului.
- j) *Poluatorii plătesc*: conform acestui principiu, se asigură reflectarea în prețuri a costurilor reale pentru societate a activităților de producție și consum, precum și plata de către poluatori a pagubelor cauzate sănătății umane și mediului.

Principalele 7 provocări și obiectivele generale corespunzătoare:

1. **Schimbarea climei și energia curată**; obiectiv general: limitarea schimbărilor climatice și a costurilor și efectelor negative asupra societății și mediului.
2. **Transport durabil**; obiectiv general: asigurarea sistemelor de transport care să îndeplinească cerințele economice, sociale și de mediu ale societății în condiții de minimizare a impactului nedorit asupra economiei, societății și mediului.
3. **Consum și producție durabile**; obiectiv general: promovarea structurilor de consum și producție durabile.
4. **Conservarea și managementul resurselor naturale**; obiectiv general: îmbunătățirea managementului și evitarea supraexploatării resurselor naturale, recunoscând valoarea serviciilor ecosistemului.
5. **Sănătatea publică**; obiectiv general: promovarea unei bune sănătăți publice în condiții egale și îmbunătățirea protecției față de amenințările la adresa sănătății.
6. **Incluziunea socială, demografia și migrația**; obiectiv general: crearea unei societăți sociale inclusive având în vedere solidaritatea între și în cadrul generațiilor, asigurarea și creșterea calității vieții cetățenilor, ca o precondiție a bunăstării individuale de-a lungul întregii vieți.
7. **Sărăcia globală și provocările dezvoltării durabile**; obiectiv general: promovarea activă a dezvoltării durabile la nivel mondial și asigurarea consistenței politicilor internă și externă ale UE cu dezvoltarea durabilă globală.

Instrumente financiare și economice de implementare a NSDD

Pentru implementarea Noii Strategii de dezvoltare durabilă în Uniunea Europeană se va utiliza o paletă largă de **instrumente economice**, cu scopul

de a se promova transparența piețelor și a prețurilor, care să reflecte costurile economice, sociale și de mediu reale ale produselor și serviciilor (“prețuri corecte”).

Instrumentele financiare se referă la sistemul de impozitare, controlul subvențiilor și mecanismele de finanțare.

În vederea îndeplinirii obiectivelor UE, de creștere a locurilor de muncă și de reducere a impactului negativ asupra mediului în baza eficienței de cost, **statele membre vor lua măsuri în continuare pentru trecerea de la impozitarea muncii la impozitarea consumului de resurse și energie**, pe baza informațiilor ce vor fi furnizate de Comisia Europeană până în 2007.

Până în anul 2008, Comisia Europeană va elabora o “foaie de parcurs”(road map), pentru fiecare sector privind eliminarea graduală a subvențiilor, care au efecte negative considerabile asupra mediului și sunt incompatibile cu dezvoltarea durabilă.

Tabelul 1

Tabel sinoptic privind provocările pentru dezvoltarea durabilă a UE, obiectivele și acțiunile incluse în Noua Strategie de dezvoltare durabilă a UE (iunie 2006)

Provocări	Obiectiv general	Obiective specifice	Acțiuni ale Comisiei Europene, statelor membre sau autorităților locale
1.Schimbarea climei și energia curată	Limitarea schimbărilor climatice și a costurilor și efectelor negative asupra societății și mediului	Respectarea angajamentelor UE-15 și UE-25 prin Protocolul Kyoto de reducere a emisiilor de gaze de seră până în 2008 – 2012; în UE-15 reducerea e de 8% comparativ cu nivelurile din 1990. Scopul este ca temperatura suprafeței globale să nu crească cu 2°C față de nivelul pre-industrial. În medie 12% din consumul de energie și 21% din consumul de electricitate vor fi asigurate până în	Noi acțiuni ale statelor membre (SM) pentru utilizarea opțiunilor eficiente ca și costuri de reducere a emisiilor de gaze pentru auovehicule și aviație. Implementarea Planului de acțiune privind Eficiența Energiei, care se referă la potențialul UE de economisire cu 20% a energiei până în 2020. Analiza căilor de realizare a obiectivelor privind sursele reînnoibile de energie (2010) și de promovare pe termen

		<p>2010, din surse regenerabile (15% în 2015).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Biocombustibilii vor reprezenta 5,75% din carburanții pentru transport până în 2010 și 8% până în 2015. • Economisirea a 9% din consumul de energie final în decurs de 9 ani, până în anul 2017. 	<p>lung a surselor reînnoibile eficiente ca și costuri.</p> <p>Utilizarea în continuare a biocombustibililor în transport ; maximum suport pentru cercetare-dezvoltare în domeniul celei de-a doua generații de biocombustibili.</p> <p>Promovarea utilizării biomasei pentru diversificarea surselor disponibile ale UE de carburanți, reducerea emisiilor de gaze de seră și oferirea de noi venituri și oportunități de muncă în zonele rurale, prin urmărirea propunerilor din Planul de Acțiune Bio-masă pentru cele 3 sectoare: încălzire-răcire, electricitate și transport.</p> <p>SM vor pune accent pe eficiența centralelor electrice, în special prin promovarea utilizării combinate a centralelor termo cu cele electrice.</p>
2. Transport durabil	Asigurarea sistemelor de transport care să îndeplinească cerințele economice, sociale și de mediu ale societății în condiții de minimizare a impactului nedorit	<p>Decuplarea creșterii economice și cererii de transport în vederea reducerii impactului asupra mediului</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realizarea nivelurilor sustenabile de consum de energie în transport și 	<p>Măsuri de îmbunătățire a performanțelor economice și de mediu la toate modalitățile de transport și, unde e cazul, măsuri de efectuare a schimbării de la transport rutier, la cel feroviar și pe apă și transport public de pasageri. Îmbunătățirea</p>

	<p>asupra economiei, societății și mediului.</p>	<p>reducerea emisiilor de gaze în transport.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reducerea emisiilor poluante în transport la niveluri care minimizează efectele asupra sănătății umane și/sau asupra mediului. • Realizarea unei schimbări echilibrate spre modalități de transport prietenoase față de mediu pentru un transport durabil și pentru mobilitatea sistemului. • Reducerea zgomotului în transporturi și minimizarea efectelor zgomotului asupra sănătății • Modernizarea cadrului UE pentru serviciile de transport public de pasageri și încurajarea sporirii eficienței și performanțelor acestora până în 2010. • Potrivit strategiei UE privind emisiile de CO₂ de la vehiculele ușoare, emisiile medii de CO₂ pentru noile vehicule să atingă 140g/km (2008/09) și 	<p>conexiunilor între diferite modalități de transport.</p> <p>Îmbunătățirea eficienței energetice în sectorul de transport prin utilizarea instrumentelor eficiente de cost.</p> <p>Posibile alternative la transportul rutier pentru mărfuri și pasageri, inclusiv dezvoltarea corespunzătoare a rețelei Trans-Europene și a legăturilor intermodale pentru logistica transportului de mărfuri.</p> <p>Utilizarea infrastructurii pentru toate modalitățile de transport determinate de noile oportunități furnizate de noii sateliți și de tehnologiile de informații și comunicații. În cadrul Directivei Eurovignette, Comisia Europeană va prezenta, nu mai târziu de anul 2008 un model de evaluare a costurilor externe pentru a servi ca bază pentru viitoarele calcule a cheltuielilor de infrastructură.</p> <p>Reducerea la jumătate a deceselor și a numărului de răniți în transportul rutier, sporind siguranța rutieră prin îmbunătățirea infrastructurii rutiere, făcând vehiculele mai</p>
--	--	--	--

		120g/km (2012). • Reducerea la jumătate a deceselor în transportul rutier până în 2010 comparativ cu anul 2000.	sigure. Autoritățile locale vor dezvolta și implementa planuri de transport urban și sisteme, având în vedere ghidarea tehnică a Comisiei din 2006 și cooperarea între orașe și zonele preorășenești.
3. Consum și producție durabile	Promovarea structurilor de consum și producție durabile	<p>Promovarea consumului și producției durabile în cadrul dezvoltărilor economice și sociale, în funcție de capacitatea ecosistemelor și decuplarea creșterii economice de degradarea mediului.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Îmbunătățirea performanțelor de mediu și sociale pentru produse și procese, prin încurajarea asimilării lor de către industrie și consumatori. • Realizarea până în 2010 a unei medii a UE privind Achizițiile Publice Verzi (Green Public Procurement) care să egaleze cele mai bune performanțe actuale ale statelor membre. • Creșterea ponderii UE pe piața globală în domeniul tehnologiilor de mediu șiecoinovare. 	<p>Comisia Europeană va propune până în 2007, un <i>Plan de acțiune privind consumul și producția durabile ale UE</i>.</p> <p>Comisia și SM vor angaja dialog cu industria și grupurile de interes cu scopul de a realiza obiectivele privind performanțele ecologice și sociale ale produselor și proceselor.</p> <p>Comisia și SM vor dezvolta un proces structurat pentru a împărtăși cele mai bune practici și experiențe privind Achizițiile publice verzi, având în vedere promovarea Achizițiilor publice verzi la nivel regional și local.</p> <p>Promovarea și diseminarea inovațiilor socio-economice și a tehnologiilor, prin implementarea <i>Planului de acțiune privind tehnologiile de Mediu (ETAP)</i> de către toți cei implicați , pentru</p>

			<p>a se crea noi oportunități economice și noi piețe.</p> <p>Comisia va propune extinderea performanței schemelor de marcare pentru echipamente electrice și automobile la alte grupe de produse periculoase, inclusiv produse cu înalt nivel al impactului de mediu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Statele membre vor sprijini campanile de informare cu detailiștii și alte organizații pentru a promova produsele durabile și, inter alia, produselor care provin din fermele organice și din comerțul corect.
4. Conservarea și managementul resurselor naturale	Îmbunătățirea managementului și evitarea supraexploatării resurselor naturale, recunoscând valoarea serviciilor ecosistemului	<ul style="list-style-type: none"> • Îmbunătățirea eficienței utilizării resurselor, în scopul reducerii globale a utilizării resurselor naturale neregenerabile, impactul pe care îl are folosirea materiilor prime asupra mediului, utilizarea resurselor naturale regenerabile la un nivel care să nu depășească capacitatea lor de regenerare. • Dobândirea și menținerea unei poziții concurențiale avantajoase prin îmbunătățirea eficienței resurselor, inter alia prin promovarea 	<ul style="list-style-type: none"> • În domeniul agriculturii și al pisciculturii statele membre și Comisia Europeană vor întreprinde noi eforturi prin intermediul noilor programe de dezvoltare rurală, al politicii reformate în domeniul pisciculturii, al noilor cadre legislative pentru farmingul organic și al bunăstării animalelor precum și al planului de acțiune al biomasei. • Comisia Europeană și statele membre vor trebui să construiască strategia UE, în domeniul utilizării sustenabile a resurselor naturale, care ar trebui

		<p>de inovații ecoeficiente.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Îmbunătățirea managementului și evitarea supraexploatării resurselor naturale regenerabile, precum: piscicultura, biodiversitatea, apa, aerul, solul și atmosfera, recondiționarea până în anul 2015 a ecosistemelor maritime degradate, în conformitate cu Planul de la Johannesburg (2002), inclusiv atingerea randamentului maxim în piscicultură până în anul 2015. • Stoparea pierderilor în biodiversitate, contribuind astfel la reducerea semnificativă a ratei mondiale a pierderilor, până în anul 2010. • Contribuirea în mod efectiv la îndeplinirea celor patru obiective globale ale Națiunilor Unite, privind gestionarea pădurilor, până în anul 2015. • Evitarea generării de deșeuri și intensificarea folosirii eficiente a resurselor naturale prin aplicarea 	<p>completată de un număr de obiective și măsuri la nivelul UE. Agenția Europeană de Mediu va trebui să sprijine cuantificarea eficienței resurselor.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Managementul sustenabil al pădurilor va fi întărit prin adoptarea unui Plan de acțiune pentru păduri în 2006 și prin implicarea Comunităților în cadrul Conferinței ministeriale pentru protecția pădurilor din Europa, inclusiv implementarea rezoluțiilor sale. • Statele membre vor trebui să completeze rețeaua Natura 2000, inclusiv desemnarea zonelor marine. O atenție deosebită va trebui acordată necesității de a implementa atât Natura 2000 cât și programe de protecție a speciilor precum și politicile de management. • Statele Membre vor trebui să implementeze Strategia biodiversității UE atât la dimensiunea UE cât și la dimensiune globală (Convenția asupra diversității biologice) și, în cooperare cu Comisia Europeană, să ia măsuri pentru identificarea și implementarea
--	--	---	--

		conceptului ciclului de viață, considerând și promovând refolosirea și reciclarea.	<p>acțiunilor prioritare pentru atingerea obiectivului de a stopa pierderea biodiversității până în 2010.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Comisia Europeană și Statele membre vor trebui să lucreze pentru a îmbunătăți managementul integrat al resurselor de apă, mediul marin și să promoveze managementul zonelor de coastă. • Pe baza Cărții Verzi a Comisiei Europene în domeniul afacerilor maritime, vor fi dezvoltate politici legate de problema oceanică și a mărilor într-o modalitate mult mai sustenabilă și integrată, începând cu 2008.
5. Sănătatea publică	Promovarea unei bune sănătăți publice în condiții egale și îmbunătățirea protecției față de amenințările la adresa sănătății	<p>Îmbunătățirea protecției în fața amenințărilor existente la adresa sănătății, prin dezvoltarea capacității de a le răspunde într-o manieră coordonată.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Îmbunătățirea în continuare a legislației privind alimentele și hrana pentru animale, inclusiv revizuirea modului de etichetare a alimentelor. • Continuarea promovării unor 	<p>Comisia Europeană și statele membre vor promova o mai bună prevenire a îmbolnăvirilor. Va fi acordată o atenție deosebită pregătirii și implementării strategiilor și măsurilor ce au ca țintă determinanții de sănătate legați de stilul de viață, precum drogurile, tutunul, alcoolismul, regimul alimentar deficitar și sedentarismul și bolile cronice.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politicile de sănătate ale statelor membre au

		<p>standarde înalte privind sănătatea și bunăstarea animalelor, atât în țările membre ale UE, cât și la nivel internațional.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Creșterea nivelului de viață și adoptarea de măsuri pentru diminuarea dobândirii de boli cronice, în special în rândul grupurilor și regiunilor defavorizate din punct de vedere socio-economic. • Diminuarea inegalităților privind starea de sănătate a oamenilor, în cadrul și între statele membre, prin adresarea de mesaje mai ample și determinări specifice promovării sănătății și strategiilor de prevenire a maladiilor. Luarea în considerare a acțiunilor de cooperare internațională în forumuri precum: WHO, Consiliul Europei, OCDE și UNESCO. • Asigurarea faptului că până în anul 2020, produsele chimice, inclusiv pesticidele, vor fi produse, manipulate și folosite în moduri care să nu 	<p>ca țintă crearea și implementarea unor strategii care să ajute femeile și bărbații să atingă și să mențină stări emoționale pozitive, ameliorând astfel percepția subiectivă a calității vieții și sănătatea fizică și mentală.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Comisia va propune noi reforme în cadrul legislației legate de alimentație în concordanță cu principiile articolelor 14 și 15 al Regulamentului 178/2002 asupra siguranței alimentelor și alimentației. Este nevoie de o îmbunătățire a modului de operare a sistemului producerii și folosirii alimentelor modificate genetic, pentru a asigura statele membre, precum și publicul larg că deciziile sunt bazate pe evaluarea riscului și pe baza unui management al riscului, care ia în considerare posibile efecte pe termen lung asupra vieții și sănătății oamenilor, sănătății animalelor, mediului și intereselor consumatorilor. • Comisia Europeană împreună cu statele membre vor implementa o strategie la nivelul UE pentru combaterea
--	--	--	---

		<p>reprezintă amenințări majore pentru sănătatea umană și mediul înconjurător. În acest context, adoptarea rapidă a regulamentului de înregistrare, evaluare, autorizare și restricționare a produselor chimice (REACH) va juca un rol foarte important, scopul său fiind acela de a substitui eventual substanțele care ridică probleme mari de îngrijorare, cu substanțe sau tehnologii alternative satisfăcătoare.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Îmbunătățirea promovării informațiilor privind poluarea asupra mediului înconjurător și impactul advers pe care aceasta îl poate avea asupra sănătate. • Îmbunătățirea stării de sănătate mentală și luarea în discuție a riscurilor de sinucidere. 	<p>HIV/SIDA în UE și în țările învecinate. Statele membre vor trebui să-și intensifice eforturile pentru a implementa actualul Program de Acțiune pentru combaterea HIV/SIDA în UE, tuberculozei și malariei în țări terțe.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Comisia Europeană împreună cu statele membre vor crește gradul de informare asupra poluării mediului și al efectelor adverse asupra sănătății și va coordona cercetarea legăturilor existente între poluanți, expunere și impactul asupra sănătății, pentru a ameliora gradul de înțelegere asupra factorilor de mediu, care cauzează probleme de sănătate și cum pot fi acestea prevenite cât mai eficient. • Comisia ar trebui să propună o strategie, pentru îmbunătățirea calității aerului din interiorul clădirilor. • Va fi acordată o atenție deosebită grupurilor vulnerabile, în special copiilor, prin intermediul contribuției UE la Planul de Acțiune pentru Sănătatea și Mediul Copiilor pentru Europa.
--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> • Implementarea în continuare a Programului Pan European pentru Sănătatea și Mediul Transportului de către Comisia Europeană împreună cu statele membre, prin integrarea aspectelor legate de mediu și sănătate în cadrul politicilor de luare a deciziilor în domeniul transporturilor, al monitorizării și evaluării impactului.
6. Incluziunea socială, demografia și migrația	Crearea unei societăți sociale inclusive având în vedere solidaritatea între și în cadrul generațiilor, asigurarea și creșterea calității vieții cetățenilor, ca o condiție a bunăstării individuale de-a lungul întregii vieți	<p>Urmărirea obiectivelor UE, măsurile ce urmează a fi adoptate pentru obținerea unui impact decisiv în vederea reducerii până în anul 2010, a numărului de persoane aflate la pragul sărăciei și a excluderii sociale, cu un accent deosebit asupra reducerii gradului de sărăcie în rândul copiilor.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Asigurarea unui nivel ridicat de coeziune socială și teritorială, atât la nivelul global al UE cât și în fiecare dintre statele membre precum și promovarea respectului pentru diversitatea culturală. • Susținerea statelor membre în efortul lor 	<p>Pe baza noilor obiective și a metodelor de lucru pentru protecția socială și a incluziunii sociale susținute de Consiliul European din martie 2006, Comisia Europeană împreună cu statele membre vor continua cooperarea folosind metoda deschisă de coordonare. În acest context, UE și statele membre vor lua măsurile necesare pentru a reduce rapid și semnificativ sărăcia în rândul copiilor și vor lucra pentru a oferi oportunități egale tuturor copiilor, indiferent de mediul social din care provin, sex sau dizabilități.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pe baza Comunicării despre „Serviciile sociale de interes general”, Comisia Europeană împreună cu statele

		<p>de a moderniza protecția socială, în vederea susținerii schimbărilor de ordin demografic.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Creșterea în mod semnificativ a participării femeilor și a lucrătorilor cu vârste mai înaintate pe piața forței de muncă, atât pentru îndeplinirea normele stabilite, precum și pentru creșterea gradului de ocupare a forței de muncă în rândul lucrătorilor migranți, până în anul 2010. • Continuarea dezvoltării politicii UE privind migrația, însoțită de politici de întărire a integrării lucrătorilor migranți și a familiilor acestora, luând însă în considerare dimensiunea economică a fenomenului migraționist. • Reducerea efectelor negative ale globalizării asupra lucrătorilor și a familiilor acestora. • Promovarea creșterii gradului de ocupare a forței de muncă în rândul tinerilor. Intensificarea efortu- 	<p>membre vor continua eforturile pentru a garanta că serviciile sociale contribuie în mod activ la incluziunea și coeziunea socială și că sprijină obiectivele de creștere economică și de creșterea a ratei angajărilor. Comisia Europeană împreună cu statele membre vor continua să lucreze pentru a clarifica impactul dreptului comunitar asupra serviciilor sociale de interes general.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Statele membre și UE vor implementa Pactul European pentru Egalitatea între sexe, asupra căruia s-a convenit cu ocazia Consiliului European din martie 2006.
--	--	--	---

		<p>rilor de reducere a abandonării timpurii, a cursurilor școlare cu 10% și garantarea unui procent de cel puțin 85% de tineri cu vârste până la 22 de ani, ce finalizează cursurile liceale. Până la sfârșitul anului 2007, fiecărui tânăr care a abandonat școala și este șomer, trebuie să i se ofere fie un loc de muncă, un curs de ucenicie sau de formare profesională adițională, sau să fie sprijinit pentru găsirea unui loc de muncă în interval de 6 luni, apoi acest interval urmează a fi redus la 4 luni, până în anul 2010.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Creșterea gradului de participare pe piața forței de muncă a persoanelor cu dizabilități. 	
7. Sărăcia globală și provocările dezvoltării durabile	Promovarea activă a dezvoltării durabile la nivel mondial și asigurarea consistenței politicilor internă și externă ale UE cu dezvoltarea durabilă globală	Realizarea unor progrese semnificative în direcția organizării de întâlniri între reprezentanții țărilor membre ale UE, în cadrul cărora să se discute proiecte de lege referitoare la țelurile și obiectivele convenite la nivel internațional, în special acelea incluse în	Implementarea inițiativei UE „Apă pentru Viață”, inițiativa UE pentru energie, pentru eradicarea sărăciei și pentru dezvoltare durabilă precum și a Coaliției Johannesburg pentru energie reînnoibilă precum și abordarea strategică pentru managementul internațional al chimicalelor.

		<p>Declarația Millennium și cele prezentate la Summit-ul Internațional pentru Dezvoltare durabilă care a avut loc la Johannesburg în 2002 și care se referă la procese asemenea "Consensului de la Monterrey", referitor la Finanțarea dezvoltării, Agenda de dezvoltare Doha și a Declarației de la Paris pentru armonizarea ajutorului.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Contribuția la îmbunătățirea la nivel internațional a gestionării mediului (IEG), în special în contextul îndeplinirii obiectivelor Summit-ului Internațional ce a avut loc în anul 2005 și ale acordurilor multilaterale pe probleme de mediu (MEA). • Creșterea volumului ajutoarelor acordate la 0,7% din produsul național brut (PNB) până în 2015, cu o valoare intermediară de 0,56% în 2010, i) Statele membre care nu au atins încă un nivel de 0,51% din Programului de asistență oficială de dezvoltare (ODA - 	<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea unui program-cadru comun al UE, folosind mai multe acțiuni împreună și cofinanțarea proiectelor și creșterea coerenței între dezvoltare și alte politici. Calitatea și eficiența ajutorului poate crește prin suport financiar eficient și reducerea datoriilor. • Statele membre și Comisia Europeană vor trebui să implementeze strategiile UE pentru Africa, America Latină și Pacific. • Statele membre și Comisia Europeană vor spori eforturile, pentru a face ca globalizarea să lucreze în sensul dezvoltării durabile, prin eforturi de evidențiere a faptului că, comerțul internațional și investițiile sunt folosite pe post de unelte cu scopul atingerii unui grad de dezvoltare durabilă globală autentică. • Investițiile prin intermediul Băncii Europene de Investiții și al Parteneriatului UE-Africa pentru Infrastructură, vor trebui să sprijine obiectivele dezvoltării durabile. Banca Europeană de Investiții va trebui să
--	--	---	--

	<p>Official Development Assistance)/PNB întreprind măsuri pentru atingerea acestuia în cadrul proceselor de alocare a bugetului, până în anul 2010, iar țările care au înregistrat deja acest nivel, adoptă măsuri de susținere a acestor eforturi;</p> <p>ii) Statele care au devenit membre ale UE după anul 2002 și care nu au atins încă nivelul de 0,17% din ODA/PNB, se vor strădui să-l atingă în cadrul proceselor lor de alocare a bugetului, respectiv până în anul 2010, iar țările care au înregistrat deja acest nivel, adoptă măsuri de susținere a acestor eforturi.</p> <p>iii) Statele membre întreprind măsuri pentru atingerea nivelului stabilit de 0,7% ODA/PNB până în 2015, în vreme ce acele țări care au atins acest nivel își iau angajamente de menținere a lui; Statele care au devenit membre ale UE după anul 2002, se vor strădui să atingă până în anul 2015 nivelul de 0,33% din ODA/PNB.</p>	<p>analizeze politica de creditare, pentru a putea atinge obiectivele Millennium Development Goals și ale dezvoltării durabile.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Statele membre și Comisia Europeană vor trebui să coopereze, pentru a promova poziția UE în acordul transformării Programului de Mediu al NU (UNEP), într-o agenție specializată a NU, cu sediul în Nairobi, având un mandat mai ferm și mai stabil precum și o finanțare adecvată și predictibilă.
--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> • Promovarea dezvoltării durabile în cadrul negocierilor OMC, în concordanță cu preambulul Acordului de fondare a OMC de la Marrakesh, care stabilește dezvoltarea durabilă ca unul dintre principalele obiective ale Organizației Mondiale a Comerțului. • Creșterea eficienței, coerenței și calității politicii de acordare a ajutoarelor, atât la nivelul Uniunii, cât și al statelor membre, în perioada 2005-2010. • Includerea preocupărilor privind dezvoltarea durabilă în cadrul politicii externe a țărilor membre ale UE, inclusiv Politica Externă Comună și de Securitate, transformarea acesteia într-un obiectiv al cooperării la nivel bi și multilateral. 	
--	--	---	--

Sursa: Virginia Câmpeanu, Tabel sinoptic - pe baza 10117/06 YML/pc 21 ANNEX DG I, Institutul de Economie Mondială, București, 2006.

Pentru a se asigura utilizarea și canalizarea optimă a finanțării UE pentru promovarea dezvoltării durabile, **Comisia Europeană va coordona toate politicile și mecanismele de finanțare și cofinanțare**, precum politica de coeziune, de dezvoltare rurală, Cercetare și Dezvoltare tehnologică, Competitivitate și inovare și Fondul European de pescuit.

1.4. Sănătatea publică - componentă a pilonului social al dezvoltării durabile în UE

Amenințări potențiale la adresa sănătății publice

O populație sănătoasă este crucială pentru bunăstarea societății și, de aceea, reprezintă o cerință pentru dezvoltarea durabilă. Sănătatea populației este importantă pentru prosperitatea economică și materială.

Sănătatea publică constituie una dintre cele 7 **teme-cheie**, identificate de Comisia Europeană în documentul de elaborare privind Noua Strategie de dezvoltare durabilă (2006), ce prezintă **riscuri** pentru dezvoltarea durabilă în cadrul UE, întrucât înregistrează unele tendințe pe termen lung care devin îngrijorătoare.

Pentru acest domeniu au fost trasate obiective generale și specifice, care să contracareze riscurile existente și pe cele potențiale, astfel încât să contribuie la întărirea pilonului social al dezvoltării durabile europene. Amenințările sunt generate de noile caracteristici privind rezistența la antibiotice ale unor boli și de potențiale efecte pe termen lung ale multor substanțe chimice periculoase, care sunt utilizate în mod curent. O preocupare sporită există în prezent și pentru siguranța alimentară.

Includerea sănătății publice în lista problemelor prioritare ce urmează a fi rezolvate nu constituie o noutate, fiind abordată și în prima Strategie de dezvoltare durabilă a Uniunii Europene, din anul 2001.

Preocupări majore și forțe determinante¹

- Amenințările potențiale la adresa sănătății populației provin, din substanțele și produsele la care este expusă, din aerul pe care îl respiră, apa pe care o bea și alimentele consumate.
- Problemele majore de sănătate și cauzele mortalității premature, cum ar fi cancerul, bolile cardiovasculare și accidentele rutiere sunt legate de stilurile de viață. Nutriția inadecvată, lipsa exercițiului fizic, fumatul și consumul excesiv de alcool, spre exemplu, favorizează numeroase boli și provoacă creșterea substanțială a costurilor pentru indivizi și societate. Problemele de sănătate cauzate de stilurile de viață pot avea efecte semnificative și de lungă durată, deoarece părinții pot transmite copiilor obiceiuri rele. Obezitatea este o problemă în creștere rapidă în multe țări dezvoltate.
- Sănătatea precară este, de asemenea, legată de inegalitățile sociale și economice. Diferite studii au arătat că populații relativ dezavantajate au speranța de viață mai mică și o mortalitate mai mare decât grupurile

---

¹ Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile, studiu IEM, 2004.

---

socioeconomice mai avantajate. Spre exemplu, la începutul anilor 1990, în Anglia și Țara Galilor, bărbații necalificați cu vârsta cuprinsă între 20 și 64 de ani aveau aproape de trei ori mai multe „șanse” să moară, datorită unor boli cardiace, decât lucrătorii calificați.

- Apariția encefalopatiei spongiforme bovine și transferul acesteia la om, ca o nouă variantă a bolii Creutzfeldt-Jacob, au mărit preocupările în ceea ce privește siguranța alimentelor și au atras atenția asupra stimulentele acordate fermierilor și industriei alimentare. Conform unui raport al CE, prin garantarea de-a lungul deceniilor a prețurilor ridicate, politica agricolă a contribuit la creșterea cantității de alimente produse, dar a avut efecte negative asupra calității anumitor produse alimentare.
- Diferite tipuri de poluare a mediului din agricultură, activități industriale și transport dăunează, de asemenea, stării de sănătate. Într-adevăr, unele studii au sugerat că poluarea aerului legată de transport ucide mai mult decât accidentele rutiere, deși impactul asupra speranței de viață este, în general, mai mic de 12 luni, deoarece mulți dintre cei afectați sunt bolnavi cronici din alte cauze.
- Produse chimice (în special sub forma produselor farmaceutice) aduc o importantă contribuție pozitivă sănătății publice, dar se folosesc pe scară largă produse chimice ale căror proprietăți și riscuri sunt puțin înțelese. În timp ce multe dintre acestea sunt, cu siguranță inofensive, studii recente care leagă clorina, din atmosfera din piscinele acoperite, de astm ilustrează dimensiunea ignoranței publicului față de efectele substanțelor chimice. Incidența crescândă a alergiilor, care acum afectează unul din trei europeni, a fost legată de expunerea la chimicale toxice, deși există și alți factori importanți. Efectele alergiilor merg dincolo de impactul lor direct asupra sănătății: acestea sunt principala cauză a absențelor de la școală și astfel conduc la niveluri precare de educație.
- Substanțele cele mai îngrijorătoare sunt acelea care sunt sub formă de poluanți persistenți – ceea ce înseamnă că dispar foarte încet – și sunt „bio-acumulativi” – ceea ce înseamnă că se acumulează în organism – astfel încât expunerea continuă, chiar și la doze mici, poate avea efecte cronice asupra sănătății.

Bolile transmisibile, în special reapariția în forme mai virulente a unor boli despre care se credea că au fost eradicate, continuă să amenințe sănătatea populației. Nivelurile crescute de rezistență la antibiotice afectează sănătatea publică: infecții care nu pot fi tratate rapid se răspândesc și este mult mai probabil să fie fatale. Vechile medicamente, mai puțin costisitoare, care sunt folosite pe o scară mai largă, tind să devină ineficiente pe măsură ce țintele lor se dezvoltă și suferă mutații. O mare parte a problemei se datorează folosirii incorecte sau abuzive a antibioticelor pentru tratamentul bolilor atât la om cât și la animale domestice. ***(Până în anul 2006, se renunță la ultimele patru***

antibiotice încă permise a fi folosite ca promotori de creștere și ca aditivi în hrana animalelor).

Furnizarea de servicii de sănătate de înaltă calitate este o provocare în continuare. Costurile sistemelor de sănătate sunt mari și în creștere și în prezent absorb o medie de aproximativ 8% din PIB-ul statelor membre ale Uniunii Europene. Mulți din acești bani ar putea fi mai bine cheltuiți pentru prevenirea bolilor prin încurajarea stilurilor de viață mai sănătoase. Costurile ridicate ale multor tratamente moderne, rata mare a inovației tehnologice – care pun la dispoziție tratamente pentru condiții incurabile în trecut – și cererea în creștere pentru sisteme îmbunătățite de sănătate aduc noi presiuni asupra finanțării serviciilor publice de sănătate.

Impactul îmbătrânirii populației UE exercită în continuare presiuni asupra costurilor sistemului de sănătate și pot cauza creșterea cheltuielilor publice pentru sănătate cu 3% din PIB.

Cele mai importante provocări pentru o populație îmbătrânită, totuși, sunt nevoile pentru o mai bună înțelegere și tratare a bolilor, care afectează în special persoanele de vârstă a treia și pentru serviciul de sănătate, ce se adaptează pentru a furniza îngrijire potrivită pentru pacienții în vârstă ca și pentru nevoile bătrânilor sănătoși. Aceste noi modele de îngrijire vor necesita schimbări substanțiale în natura sistemului public de sănătate.

1.5. Strategia pentru Sănătate și Protecția Consumatorilor 2007-2013 a Uniunii Europene

La 6 aprilie 2005, Comisia Europeană a adoptat Strategia pentru Sănătate și Protecția Consumatorilor și Propunerea pentru crearea "Programului comunitar de Sănătate și Protecția consumatorilor 2007-2013"¹.

Strategia și propunerea de program reunesc și dezvoltă actualul Program pentru Sănătatea Publică a Uniunii Europene și actualul program de sprijinire a politicii consumatorului din UE, întrucât se consideră că sănătatea și interesele consumatorului se află în centrul vieții de zi cu zi a cetățeanului, iar centrarea politicii, în mai mare măsură, pe problemele cetățenilor contribuie la dezvoltarea durabilă a Uniunii Europene și aduce Europa mai aproape de cetățenii săi.

În condițiile, în care, statele membre ale Uniunii Europene sunt responsabile pentru organizarea și furnizarea serviciilor de sănătate și îngrijire medicală, *Programul pentru Sănătatea Publică a Uniunii Europene, care a acționat până în anul 2005, a avut ca obiectiv, dezvoltarea unei abordări coerente a problemelor de sănătate, în toate domeniile de politică ale Uniunii Europene.*

¹ (COM(2005) 115 final), Brussels, 6.4.2005.

Consolidarea celor două programe - *Programul pentru Sănătatea Publică și Programul de sprijinire a politicii consumatorului din UE* - în unul singur, realizată în anul 2005, are ca scop utilizarea sinergiilor între politicile de sănătate și de protecție a consumatorilor. Acțiunile prevăzute în art.152 (sănătatea publică) și art. 153 (protecția consumatorului) ale Tratatului CE au multe obiective comune, precum promovarea protecției sănătății, siguranța, informarea și educația. Unind cele două politici se dorește generarea unei mai mari coerențe, economii de scară, creșterea vizibilității, reformarea procedurilor și sprijinirea luării în considerare a intereselor cetățenilor în toate politicile Uniunii Europene.

Probleme actuale în domeniul Sănătății din UE

- a) ***Largi inegalități între țările membre și în interiorul fiecărei țări membre***, în ce privește starea de sănătate a cetățenilor, speranța de viață și accesul la îngrijirea sănătății. Speranța de viață medie la nivel național pentru bărbați variază cu 13 ani în interiorul UE.
- b) ***Amenințările globale la adresa sănătății oamenilor, precum gripa aviară, bioterorismul***, arată necesitatea creșterii capacității UE de a-și proteja cetățenii împotriva amenințărilor globale, prin răspunsuri coordonate.
- c) ***Riscuri comune privind schimbarea structurii bolilor***, prin creșterea celor ce pot fi evitate, privind stilul de viață și dependența (de fumat, consum de alcool, de droguri, boli de nutriție), dar și răspândirea unor boli precum HIV, boli mintale. Aceste risuri *necesită o abordare mai proactivă pentru promovarea sănătății și prevenirea îmbolnăvirilor*.
- d) ***Riscuri privind sistemele de sănătate***. Strategia de la Lisabona prevede sprijin pentru sistemele de sănătate, care pot aduce valoare adăugată importantă.
- e) ***Politica Sănătății trebuie să se bazeze pe informare***, astfel că sistemul informatic al sănătății se va extinde, centrându-se mai mult pe analize și diseminarea informațiilor la cetățeni.
- f) ***Politicile Sănătății se vor realiza în cooperare mai apropiată cu cetățenii și alți parteneri sociali***, ca de exemplu organizații ce reprezintă interesele pacienților sau care urmăresc agenda sănătății.

Obiective privind sănătatea

Uniunea Europeană va căuta să îmbunătățească starea de sănătate a cetățenilor, de-a lungul întregii lor vieți, să promoveze sănătatea ca un drept al

omului și să încurajeze investițiile în sănătate, prin realizarea următoarelor obiective:

- Protecția cetățenilor față de amenințările asupra sănătății.
- Promovarea politicilor care conduc la o viață mai sănătoasă.
- Contribuții la reducerea incidenței bolilor majore în UE.
- Contribuții la dezvoltarea unor sisteme de sănătate mai utile și mai eficiente.
- Sprijinirea obiectivelor enunțate prin furnizarea de informații și analize privind sănătatea.

Pentru îndeplinirea acestor obiective, Programul privind Sănătatea și Protecția consumatorilor prevede acțiuni comune și acțiuni specifice fiecărui sector.

Acțiunile comune se referă la îmbunătățirea informării, întărirea organizațiilor europene privind sănătatea și protecția consumatorilor și dezvoltarea în continuare a mecanismelor de consultare.

Acțiunile privind sănătatea întăresc cele 3 elemente ale actualului Program privind Sănătatea publică (furnizarea de informații, monitorizarea amenințărilor și acțiuni asupra determinantilor stării de sănătate) și adaugă alte trei noi elemente:

- *Furnizarea unui răspuns eficient la amenințările asupra sănătății*
- *Sprijin pentru prevenirea bolilor*
- *Întărirea cooperării între sistemele de sănătate.*

Temele prioritare vor fi legate de rezolvarea inegalităților, adresate bătrânilor și copiilor.

În Uniunea Europeană s-a creat de curând *Agenția executivă pentru Programul de Sănătate publică*, iar această agenție se va extinde pentru a sprijini toate activitățile în baza programului comun privind sănătatea și protecția consumatorilor și va include un nou departament "*Institutul Consumatorului*".

Acțiunile prioritare în domeniul Sănătății¹ se referă la rezolvarea inegalităților, cu accent pe sănătatea populației de vârstă a treia și a copiilor.

Raportul de primăvară al Consiliului European din anul 2005² accentuează necesitatea creșterii "Anilor de viață sănătoși" (Healthy Life Years) pentru atragerea mai multor oameni în forța de muncă activă a UE, prin **prevenirea bolilor și promovarea persoanelor active de vârstă a treia**. Creșterea "anilor de viață sănătoși" este importantă pentru finanțele publice durabile, ce se află sub presiunea creșterii costurilor de îngrijire a sănătății și asigurare socială, o

1 http://www.eu.int/comm/health/ph_overview/pgm2007_2013_en.htm.

2 *Communication to the Spring European Council COM(2005) 24, 2.2.2005.*

---

presiune în creștere pe măsura îmbătrânirii populației și scăderii ponderii populației cu vârsta de muncă activă.

Pe de altă parte, extinderea bolilor legate de copilărie, exemplul obezitatea, necesită centrarea pe dimensiunea privind promovarea sănătății la copii. Ca urmare, inegalitățile privind sănătatea, a celor de vârstă a treia și a copiilor sunt teme ale tuturor activităților privind îngrijirea sănătății, din programul la orizontul anilor 2007-2013.

Acțiuni incluse în Programul privind sănătatea și protecția consumatorilor

Programul include planuri de dezvoltare a strategiilor de luptă a Uniunii Europene împotriva epidemiilor, fonduri de sprijin pentru cooperarea între sistemele de sănătate din statele membre și sprijin pentru întărirea protecției consumatorilor în întreaga Uniune Europeană.

Programul furnizează următoarele **tipuri de acțiuni** pentru:

1. Întărirea sistemelor de supraveghere și control ale Europei pentru boli infecțioase

Crearea Centrului european pentru prevenirea și controlul bolilor (ECDC)¹ este o treaptă importantă pentru îndeplinirea obiectivului. Centrul va analiza, evalua și acorda consultanță privind riscurile bolilor transmisibile. Acțiunea în baza programului și activitățile ECDC vor fi complementare eforturilor statelor membre și, totodată, vor sprijini munca organizațiilor internaționale privind controlul bolilor transmisibile.

2. Întărirea capacității tehnice și operaționale a UE pentru a răspunde la amenințările (interne sau externe) privind sănătatea, prin minimizarea impactului potențial

În baza acestei acțiuni se va dezvolta eficiența structurilor și resurselor naționale, prin îmbunătățirea riscului managementului și prin planuri pentru urgențe medicale, facilitarea alertelor, coordonarea acțiunilor în urgențele medicale, îmbunătățirea pregătirii și a capacității de intervenție pentru urgențele medicale, cu centrare pe mecanisme concrete și furnizarea de echipamente, facilitarea rețelelor și a schimbului de expertiză și cele mai bune practici. În acest fel, statele membre vor fi sprijinite în dezvoltarea infrastructurii, capacității și coordonării aranjamentelor necesare pentru a răspunde la riscuri, prin realizarea de rețele, formarea experților și dezvoltarea planificării urgențelor medicale.

În plus, dezastrele naturale sau cele induse de oameni cu consecințe asupra sănătății necesită transmiterea de experți medicali și echipamente medicale, ceea ce implică planificarea și coordonarea mecanismelor de mobilizare,

---

¹ Regulation (EC) No 851/2004.

organizare și utilizare a resurselor sanitare în stările de urgențe și crize ale sănătății publice.

3. Promovarea sănătății prin acțiuni asupra factorilor determinanți

Promovarea unei stări bune de sănătate implică acțiuni atât la nivelul factorilor privind stilul de viață și dependența, care subminează sănătatea (fumat, alcool, diete nesănătoase), cât și a factorilor generali socioeconomici și de mediu care influențează sănătatea oamenilor. Abordarea generală a acestui obiectiv în cadrul UE se va face printr-o serie de strategii care să acționeze asupra celor mai importanți determinanți ai sănătății, precum nutriția și obezitatea, abuzul de alcool, fumatul, drogurile¹ și HIV/SIDA².

Factorii socioeconomici, precum sărăcia și condițiile de muncă, vor fi incluși în acțiunile de diseminare ale celor mai bune experiențe și de integrare în alte politici a problemelor inegalității în sănătate. Acțiunile privind mediul se vor baza pe Planul de acțiune privind mediul și sănătatea 2004 - 2010, centrându-se pe calitatea aerului în spațiile acoperite, efectele fumului de țigară asupra mediului și sănătății.

O abordare a ciclului de viață se va concentra asupra problemelor de sănătate ale tinerilor, dat fiind faptul că, multe probleme își au originea în copilărie. În plus, se vor propune acțiuni cu impact asupra sănătății persoanelor de vârstă a treia și necesităților de îngrijire a sănătății acestora.

1. Sprijin pentru prevenirea bolilor și afecțiunilor

Unele boli, precum bolile mentale, cancerul și bolile cardio-vasculare au pondere majoritară în bolile din UE. Acțiunile includ sprijin pentru prevenirea secundară, ca de exemplu screening și depistare precoce, prin schimb de bune practici, platforme, studii și rețele.

2. Realizarea sinergiilor între sistemele naționale de sănătate

Sinergiile sunt prevăzute în Programul-cadru 7 pentru cercetare (FP7).

- Serviciile de sănătate se află în primul rând în responsabilitatea statelor membre, iar cooperarea la nivelul UE poate crea beneficii pacienților și sistemelor de sănătate, care au probleme comune (progresul medical, îmbătrânirea populației, mobilitatea pacienților și a profesioniștilor în domeniul medical). Comisia Europeană facilitează cooperarea prin întâlniri ale Grupului la nivel înalt al serviciilor de sănătate și îngrijire medicală și prin *metoda de coordonare deschisă*³. Cooperarea efectivă necesită însă resurse, ca de exemplu realizarea și operabilitatea rețelelor, realizarea de analize. Sprijinul comunitar va include facilitarea furnizării serviciilor medicale transfrontaliere, schimb de informații, promovarea siguranței pacientului, sprijinirea centrelor de excelență și

1 În cooperare cu acțiunea EU Drug Strategy 2005-2012.

2 În cooperare cu acțiunea "A coherent European Policy Framework for External Action to Confront HIV/AIDS, Malaria and Tuberculosis" - COM(2004) 726.

3 COM(2004) 301 and COM(2004) 304.

împărtășirea experienței între țările membre privind principalele probleme ale sistemului de sănătate. Vor exista complementarități cu FP7 și cu Planul de acțiune pentru eHealth.

3. Generarea și diseminarea de informații mai multe și mai bune pentru cetățeni, experți în domeniul medical și decidenți

În acest scop este necesară o largă bază de cunoaștere pentru colectarea, analiza și diseminarea informațiilor comparabile și consistente pentru cetățeni și decidenți. A genera și disemina informații mai bune înseamnă a intensifica munca actuală pentru dezvoltarea **unui sistem de monitorizare a sănătății în UE** care să acopere toate activitățile din domeniul sănătății, utilizându-se, dacă este necesar programul Statistic comunitar.

Implementarea acestui obiectiv înseamnă dezvoltarea indicatorilor existenți și a noi instrumente de colectare a datelor, un Raport european de evaluare a sănătății, diseminarea în mai mare măsură către cetățeni prin portalul "EU Health", campanii destinate tinerilor, rețele și informații privind bolile rare. Se prevede totodată **sprijinirea instrumentelor de e-Health**.

- Sprijinirea cooperării între autoritățile de protecție a consumatorilor din statele membre pentru:
  - scoaterea produselor periculoase de pe piața internă a UE;
  - eliminarea comercianților care fac tranzacții transfrontaliere cu produse contrafăcute.
- Campanii de informare privind principalele probleme de sănătate, cu care se confruntă UE, precum tutunul, pericolul HIV/AIDS în Europa.
- Activități de informare a cetățenilor privind drepturile lor, în baza legislației europene și drepturile lor la asistență sanitară, când vizitează alte state membre.
- Promovarea rolului societății civile în dezvoltarea politicii de Sănătate și protecție a consumatorilor.

Caseta 2

Strategia UE pentru sănătate și protecția consumatorilor, 2007-2013

Probleme actuale ale sănătății

Cetățenii europeni trăiesc în prezent mai mult și într-o stare de sănătate mai bună decât înainte. Cu toate acestea, Europa se confruntă cu numeroase probleme de sănătate, care necesită rezolvare.

- În primul rând este vorba de **largi inegalități între țările membre și în interiorul fiecărei țări membre**, în ce privește starea de sănătate a cetățenilor, speranța de viață și accesul la îngrijirea sănătății. Speranța de viață medie la nivel național pentru bărbați variază cu 13 ani în interiorul UE.

Uniunea Europeană poate adăuga valoare la măsurile naționale pentru a ajuta la reducerea decalajului între state, realizând de exemplu, analize

la nivelul UE lărgite privind starea și condițiile de sănătate și impactul acestora asupra calității vieții, participării cetățenilor la forța de muncă și la creșterea economică. În acest fel, statele membre ar putea să facă schimb de cele mai bune practici.

- Toate statele membre se confruntă cu **riscuri comune ce necesită o abordare mai proactivă pentru promovarea sănătății și prevenirea îmbolnăvirilor**. Schimbarea structurii bolilor, prin creșterea celor ce pot fi evitate privind stilul de viață și dependența (de fumat, consum de alcool, de droguri, boli de nutriție), dar și răspândirea unor boli precum HIV, boli mintale, necesită acțiuni complementare la nivelul UE. Actualul nivel al bugetului limitează însă considerabil posibilitatea ca UE să îndeplinească cerințele art. 152 al Tratatului CE privind îmbunătățirea sănătății și prevenirea bolilor.
- **Amenințările globale de îmbolnăvire cu boli transmisibile**, precum SARS nu se opresc la frontierele naționale și nu pot fi combătute de nici un stat membru singur: este necesară acțiunea coordonată la nivel european. Statele membre au niveluri foarte diferite de pregătire pentru a contracara aceste boli sau de a face față unei crize, astfel că se impune o coordonare la nivel european pentru a sprijini dezvoltarea capacității statelor membre de a face față acestor amenințări și a asigura sănătatea cetățenilor europeni, în așa fel încât sănătatea acestora să nu fie afectată de lipsa capacității unei țări. Obligația de contracarare a amenințărilor asupra sănătății cetățenilor este stipulată în Tratatul CE, introdusă în Constituție și reflectată în obiectivele strategice ale Comisiei Europene pentru perioada 2005-2009. Dar, bugetul disponibil este insuficient pentru construirea capacității de protejare a cetățenilor față de asemenea amenințări, ce necesită un răspuns la nivel european pentru a implementa pe deplin art.152.
- În timp ce Tratatul CE stipulează **acțiunea de încurajare a cooperării în probleme de sănătate a statelor membre**, bugetul curent nu a permis Comisiei Europene să dezvolte, suficient, activitățile din acest domeniu, astfel încât cooperarea s-a limitat la întâlniri la nivel înalt ale Grupului privind serviciile de sănătate, care nu avea un buget operațional. Deși **serviciile de sănătate intră în primul rând în responsabilitatea statelor membre**, există necesitatea cooperării pentru aplicarea celor mai bune experiențe în domeniu, pentru ca sistemele de sănătate ale statelor membre să devină mai eficiente din punct de vedere al costurilor și mai utile.
- **Politica Sănătății trebuie să se bazeze pe cele mai bune date și informații**. În pofida progreselor înregistrate de actualul Program de sănătate publică este necesar un efort de asamblare, analiză și diseminare a datelor comparabile la nivelul UE.

- **Sănătatea devine din ce în ce mai mult o problemă globală**, iar UE este tot mai presată să își asume un rol internațional mai puternic, în special privind probleme ale sănătății globale precum HIV/AIDS din țările în curs de dezvoltare și țările vecine. Pentru cooperare cu organisme internaționale și pentru a ajuta statele terțe, CE are nevoie de resurse financiare și umane suplimentare.

Sursa: prelucrare pe baza COM /2005/ 0115.

Tabelul 2

Domenii /probleme ale politicilor UE în care sinergiile cu Politica sănătății și protecției consumatorilor vor fi dezvoltate în continuare

Politici	Probleme și programe în care sinergiile vor fi dezvoltate
Siguranta lanțului alimentar	<ul style="list-style-type: none"> • Marcare, mecanisme de alertă, inspecție și control • Sinergii cu cercetare, transport, mediu, agricultură, educație, acțiuni privind nutriția
Politica socială	<ul style="list-style-type: none"> • Agenda politicii sociale • Beneficii ale securității sociale: Regulamentul 1408/71 și regulamentele conexe; cardul european privind asigurările de sănătate • Protecție socială: Metoda deschisă de coordonare pentru îngrijirea sănătății și servicii de îngrijire pe termen lung (în cazul OMC privind incluziunea și protecția socială) • Proiecte în cadrul Fondului european social pentru formarea profesioniștilor din domeniul medical • Servicii sociale și de sănătate de interes general • Sănătatea și siguranța la locul de muncă
Cercetare	<ul style="list-style-type: none"> • Cercetare în domeniul sănătății și consumului în Programul-cadru 7 pentru cercetare (tema: Cercetare pentru sănătate în FP7) • Cooperare mai strânsă în cadrul programului de cercetare – FP7- în special în următoarele teme privind sănătatea și protecția consumatorilor: "Promovarea sănătății prin abordarea determinantilor"; "Prevenirea bolilor și afecțiunilor" (inclusiv cercetarea bolilor infecțioase); "Sinergii între sistemele naționale de sănătate"
Mediu	<ul style="list-style-type: none"> • Planul de acțiune: Mediul și sănătatea 2004-2010
Societatea informațională și	<ul style="list-style-type: none"> • Planul de acțiune e-Health (aplicații e-Health, conferințe e-Health)

Politici	Probleme și programe în care sinergiile vor fi dezvoltate
Media	<ul style="list-style-type: none"> • E-communication și drepturile consumatorului (servicii de interes general) • E-inclusion și cetățenii • I2010 - O societate informațională europeană pentru creștere economică și locuri de muncă • e-Accessibility (Politica și activitățile de cercetare)
Politica regională	<ul style="list-style-type: none"> • Fondul de solidaritate • Sănătatea în baza noilor obiective de convergență a Fondurilor structurale 2007-2013 • Sănătatea ca factor al dezvoltării regionale/ proiecte de infrastructură pentru Sănătate
Politica economică	<ul style="list-style-type: none"> • Proiecții bugetare pe termen lung ale costurilor de sănătate • Studii privind sănătatea în cadrul OCDE • Tendințe macroeconomice ce afectează încrederea consumatorilor • Politică privind Sănătatea și protecția consumatorilor ca factori ai competitivității
Politica întreprinderii	<ul style="list-style-type: none"> • Acțiuni comune privind medicamentele și echipamentele medicale • REACH • Siguranța pietonilor • Cosmetice • Interesul consumatorilor în standardizare
Piața internă a UE	<ul style="list-style-type: none"> • Serviciile pe piața internă • Recunoașterea calificărilor profesionale • Asigurări de sănătate • Servicii financiare de retail • Servicii poștale și de interes general • Date privind consumatorii pe piața internă • Dezavantaje ale consumatorilor • Directiva e-commerce
Transport	<ul style="list-style-type: none"> • Programul de acțiune privind siguranța drumurilor europene • Transportul produselor periculoase • Drepturile pasagerilor
Energie	<ul style="list-style-type: none"> • Politică de protecție față de radiații • Liberalizarea, drepturile consumatorilor și siguranța

Politici	Probleme și programe în care sinergiile vor fi dezvoltate
Concurența	<ul style="list-style-type: none"> • Piața serviciilor medicale • Beneficiile și dezavantajele consumatorilor
Comerțul	<ul style="list-style-type: none"> • Poziția serviciilor medicale în cadrul negocierilor comerciale • TRIPS, medicamente anti-retrovirale, comerțul cu produse din tutun • Integrarea opiniei consumatorilor în Organizația Mondială a Comerțului
Politica externă	<ul style="list-style-type: none"> • Cooperare cu țările vecine
Politica de dezvoltare și ajutor	<ul style="list-style-type: none"> • Acțiuni de combatere a HIV/SIDA, malariei și tuberculozei (acțiuni externe) • Reducerea personalului medical în țările în curs de dezvoltare • Promovarea input-ului de la societatea civilă
Extinderea UE	<ul style="list-style-type: none"> • Promovarea acquis-ului comunitar în domeniul Sănătății și protecției consumatorilor • Promovarea coeziunii economice și sociale • Consolidarea administrației publice și a instituțiilor din domeniul Sănătății și protecției consumatorilor
Impozitare și Uniune vamală	<ul style="list-style-type: none"> • Impozite și taxe vamale la produse specifice relevante pentru sănătate și consumatori • Politici vamale (asigurarea aprovizionării în domeniul sănătății și siguranței produselor din țările terțe ce intră în UE)
Agricultura	<ul style="list-style-type: none"> • Politica calității • Programele de dezvoltare rurală privind conformitatea încrucișată
Educație/ cultură	<ul style="list-style-type: none"> • Programul pentru tineri, sport/promovarea activităților fizice • Formare de-a lungul întregii vieți - Life Long Learning (LLL), educarea consumatorilor
Programul de Statistică	<ul style="list-style-type: none"> • Statistica stării de sănătate, statistica factorilor determinanți, a serviciilor de sănătate și siguranță a alimentelor • Statistica privind protecția consumatorilor, inclusiv structura consumului, comparații de prețuri și convergența prețurilor pentru bunuri și servicii în statele membre ale UE

Politici	Probleme și programe în care sinergiile vor fi dezvoltate
Justiție, Libertate, Securitate	<ul style="list-style-type: none"> • Accesul la Justiție • Legislație privată internațională și mediere • Acțiune asupra abuzului de medicamente: Strategia medicamentelor în UE (2005-2012) și Planul de acțiune al UE privind medicamentele (2005-2008) • Dezvoltarea conștientizării consumatorilor asupra riscurilor de criminalitate legate de produse și servicii • Bio-terorism • Traficul de organe umane • Protecția datelor
Politici orizontale	
Mai buna reglementare a Strategiei UE privind comunicațiile	<ul style="list-style-type: none"> • Implicarea deplină a reprezentanților Sănătății și consumatorilor în procesul politicii UE • Strategia comunicațiilor include interesele privind sănătatea și consumatorii
Servicii de interes general	<ul style="list-style-type: none"> • Drepturile consumatorilor în serviciile de interes general.

Sursa: Anexa 2: Examples of Policy areas and issues where synergies with health and consumer policies can be developed further

Bibliografie

Subcapitole 1-3

Câmpeanu, V, (Coord) et.al. *Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile*, IEM, Academia Română, Ed. Expert, 2004

Jerome C. Glenn and Theodore J. Gordon, *2006 State of the Future*, ISBN: 0-9722051-5-2

Library of Congress Control Number: 98-646672

AC/UNU Millennium Project, Global Challenges Facing Humanity

The Millennium Ecosystem Assessment

The Millennium Development Goals, UN

The Millennium Project 2050: Foresight Brief No. 051

UN, *Our common future*. Oxford: Oxford University Press, 1987 p. 43

NOAA National Climatic Data Center, 2006 data series World Bank, *World Development Indicators 2006*

IEA, *Key World Energy Statistics 2005*

NSF, Science and Energy Indicators 2006

European Council, Declaration as a basis for the Renewed Sustainable Development Strategy, June 2005

10117/06 YML/pc 21 ANNEX DG I, Renewed Sustainable Development Strategy, European Council, June 2005

CE, *A sustainable Europe for a better world: A Europe Union strategy for sustainable development*, Communication from the Commission (COM (2001)264 final)

Outcome of the International Symposium on Integrated Implementation of Sustainable Development Goals, Nanchang, China, 10-12 May 2005, E/CN.17/2006/1.

www.acunu.org

Subcapitol 4

Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile, studiu IEM, 2004.

EC, Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council establishing a programme of Community action in the field of health and consumer protection (2007-2013), 2005/aaa(COD)

Communication to the Spring European Council COM(2005) 24, 2.2.2005.

http://www.eu.int/comm/health/ph_overview/pgm2007_2013_en.htm

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0115en01.pdf

Capitolul 2

RISCURI GLOBALE PRIVIND CREȘTEREA POPULAȚIEI, DEGRADAREA MEDIULUI ȘI MODIFICĂRILE CLIMEI LA NIVEL GLOBAL

Dragoș SĂLĂGEAN (2.1); Dr. Simona POLADIAN (2.2); Rodica VELCIU (2.3)
Concluzii: Dragoș SĂLĂGEAN, Cornel ALBU

Acest capitol are ca scop analiza riscurilor naturale, care ar putea avea un impact global pe termen mediu și lung (10-20 de ani), a efectelor riscurilor în interdependența lor și schițarea unor posibile scenarii, care să conducă în final la stabilirea unor posibile direcții de urmat pentru România.

Principalele categorii de riscuri naturale, care ar putea afecta economia la nivel global, pe termen mediu și lung sunt următoarele:

a. Riscuri legate de mediu:

- *Poluarea și degradarea mediului*
- *Dispariția sau reducerea unor resurse naturale vitale*
- *Modificarea climei*
- *Dezastrele naturale*

b. Riscuri sociale:

- *Creșterea populației peste limita de sustenabilitate a globului*
- *Riscul apariției unor epidemii în urma dezastrelor naturale, condițiilor precare de igienă datorate lipsei apei etc.*

2.1. Riscuri legate de mediu

2.1.1. Poluarea și degradarea mediului

Date fiind dimensiunile industriilor țărilor celor mai avansate, volumul de resurse naturale utilizat este uriaș, ceea ce conduce la o poluare și o degradare masivă a mediului înconjurător. Din acest motiv, exportarea acestui model economic, care presupune utilizarea intensivă a resurselor naturale, către țările aflate în dezvoltare, așa cum se întâmplă în prezent, este din punct de vedere al mediului nesustenabilă.

Factori de risc

Utilizarea energiei pe plan mondial a crescut cu aproape 70% după 1971 și previziunile indică un ritm anual de creștere de 2% pentru următorii 15 ani. În

aceste condiții, emisiile de gaze care produc efectul de seră vor crește cu circa 50%, dacă nu se fac eforturi concertate pentru creșterea eficienței utilizării energiei, și pentru renunțarea, măcar parțială la combustibilii fosili.

În ultimii 50 de ani, excesul de azot, provenind în special din îngrășăminte, canalizare și arderea de combustibili fosili, a început să deregleze ciclul global al azotului, fapt ce are efecte mergând de la scăderea fertilității solului până la poluarea lacurilor și râurilor.

Ploile acide vor reprezenta o problemă din ce în ce mai mare în Asia, datorită utilizării masive a cărbunelui, previziunile indicând o triplare a emisiilor de bioxid de sulf până în 2010, dacă tendințele actuale se mențin.

Defrișările continuă să micșoreze și să degradeze pădurile lumii, în ciuda conștientizării de către populație a riscului pe care îl reprezintă această practică. Defrișările din zona Amazonului, de exemplu, s-au dublat din 1994 până în 1995, înainte de a începe să scadă în 1996, iar incendiile din Indonezia și zona Amazonului au afectat și ele suprafețe importante în 1997.

Potrivit unei analize coordonată de William Lawrence de la Smithsonian Tropical Research Institute, analiză bazată pe studierea imaginilor preluate de doi sateliți ai NASA, despăduririle din zona Amazonului au cunoscut în anii '90 un ritm excesiv, așa cum relevă datele din tabelul de mai jos:

Tabelul 3

Suprafețele despădurite în zona Amazonului în perioada 1989-1998

Perioada	Suprafață despădurită
1989/1990	13.810 km ²
1990/1991	11.130 km ²
1991/1992	13.786 km ²
1992/1994	14.896 km ²
1994/1995	29.059 km ²
1995/1996	18.161 km ²
1996/1997	13.227 km ²
1997/1998	17.383 km ²

Sursa: Smithsonian Tropical Research Institute.

Acestor factori li se adaugă poluarea mărilor și oceanelor cu produse petroliere, pescuitul excesiv, precum și utilizarea unor practici industriale extrem de nocive, așa cum s-a întâmplat și în cazul firmei australiene care exploata aur în România, care consta în spălarea minereului cu substanțe chimice extrem de toxice (cianura) pentru a extrage aurul. În urma ruperii unui baraj, o cantitate imensă din produsele chimice utilizate s-a revărsat în Tisa, provocând ceea ce specialiștii au numit cea mai mare catastrofă ecologică de după Cernobîl. Cu toate acestea, procedeul industrial amintit este din ce în ce

mai mult folosit în întreaga lume, în prezent încercându-se implementarea lui și în localitatea Roșia Montană.

Evident că, în cazul emisiilor de gaze care produc efectul de seră, țările puternic industrializate, în special SUA, sunt campioane, în sens negativ desigur. Se estimează că Europa de Vest, Japonia și America de Nord, cu o populație reprezentând cca. 15% din totalul mondial, sunt responsabile în prezent pentru 2/3 din bioxidul de carbon emanat în atmosferă. Cu o populație de sub 5% din total, SUA reprezintă, cu 24%, cea mai mare sursă de emisii de carbon din combustibili fosili. Cele 128 de milioane de automobile americane emană la fel de mult bioxid de carbon ca întreaga economie japoneză, situată pe locul 4, în ceea ce privește emisiile de CO₂.

Dispariția sau reducerea unor resurse naturale vitale

Economiile industriale moderne continuă să consume cantități foarte mari de resurse naturale. Astfel, în cazul celor mai avansate economii sunt necesare circa 300 de kg. de resurse naturale pentru a genera un profit de 100 dolari SUA. În aceste condiții, o serie de previziuni indică epuizarea anumitor resurse neregenerabile (de exemplu țițeiul) într-un orizont de timp nu foarte îndepărtat (cca. 40 de ani pentru țițeiul). Având în vedere însă faptul că există țări, care au o economie aflată în plină expansiune și mari consumatoare de combustibili fosili, ca de exemplu China, epuizarea acestor resurse ar putea avea loc în realitate mai repede decât se prevede în prezent.

Țiței

Descoperirile de câmpuri petroliere de mari dimensiuni au fost egale cu zero pentru prima dată în anul 2003. Însemnătatea politică a acestui fapt este de o importanță aproape incalculabilă. Producția mondială de țiței și gaze naturale scade în medie cu 4%-6% anual în timp ce cererea crește cu 2%-3% anual.

Referitor la combustibilii fosili trebuie subliniat faptul că, în ciuda eforturilor făcute de cercetători nu s-a descoperit încă o tehnologie viabilă care să poată înlocui cu succes la parametrii adecvați combustibilii fosili, în special în ceea ce privește alimentarea cu energie a industriei grele, care are nevoie de un flux constant de energie electrică de mare putere, care nu poate fi oferit până în prezent, de nici o altă sursă de energie regenerabilă sau ecologică. În acest sens, Michael Meacher, ministru britanic al mediului în perioada 1997-2003, afirma următoarele "Alternativele, ca de exemplu combustibilii biologici, etanolul sau biomasa pot avea doar un rol marginal, departe de a putea satisface necesitățile. Atunci când țițeiul se va termina, problemele economice și sociale vor fi fără precedent".

În această situație, țițeiul a devenit o resursă de o importanță crucială pentru supraviețuirea civilizației omenești, cel puțin până în momentul în care vor fi puse la punct tehnologii, care să poată înlocui acești combustibili. Totodată,

---

“aurul negru” și importanța pe care marile puteri o acordă acestei resurse, a constituit și motivul principal pentru declanșarea unor conflicte armate și a unor mari tensiuni pe plan internațional, care s-au acutizat începând din anul 1990 și probabil vor continua, datorită epuizării viitoare a resurselor de țiței.

Apa

Rezervele de apă ale omenirii scad rapid și, în condițiile creșterii populației globului, a poluării și încălzirii climei în următorii 20 de ani, cantitatea medie de apă disponibilă pe locuitor se va reduce cu 1/3 [surse ONU]. Statisticile sunt alarmante, indicând 2,2 milioane de oameni, care mor anual, din cauza bolilor contactate datorită surselor de apă contaminate sau ca urmare a lipsei condițiilor de igienă adecvate. **În 2050, lipsa apei va afecta între 2-7 miliarde de oameni din totalul estimat de circa 9-11 miliarde.**

Lipsa hranei, a apei și a altor resurse naturale ar putea fi la început gestionată prin mijloace economice, politice și diplomatice, cum ar fi tratatele și embargourile comerciale. Cu timpul însă, conflictele teritoriale sau cele legate de utilizarea apei vor deveni mai acute și mai violente [raport apărut în octombrie 2003 și realizat de către Peter Schwartz, fost consilier în cadrul CIA și director al departamentului de planificare al grupului Royal Dutch/Shell și de Doug Randall de la Global Business Network din California, la cererea lui Andrew Marshall consilier pe probleme de apărare al Pentagonului].

În prezent, capacitatea Terrei de a oferi resursele necesare supraviețuirii omenirii a ajuns la limită. Potrivit Agenției Internaționale pentru energie, cererea mondială pentru țiței va crește cu 66% în următorii 30 de ani, dar rezervele existente nu permit satisfacerea acestei cereri. Același situație există și în cazul apei potabile care lipsește în multe zone ale lumii. Având în vedere faptul că, pe plan mondial cca. 815 milioane de oameni nu dispun de resursele necesare supraviețuirii, se afirmă că Pământul nu mai dispune de suficiente resurse, pentru a susține modul de viață actual al omenirii.

Unii specialiști sunt de părere că, progresul științei și inovațiile tehnologice vor permite oamenilor să se adapteze și să gestioneze cu succes crizele ce vor fi generate de epuizarea resurselor naturale. Întrebarea care se pune, mai ales în condițiile în care o serie de lideri politici nu par să ia în serios avertismentele oamenilor de știință, este dacă timpul rămas până la epuizarea unor resurse naturale vitale va fi suficient pentru ca avansul tehnologic să ofere soluții.

România: semnale clare privind epuizarea unor resurse naturale

Referitor la România, este de remarcat faptul că, deși sunt semnale clare privind epuizarea unor resurse naturale, țara noastră nu încearcă să-și

conserve resursele proprii, ci dimpotrivă le risipește, vezi defrișările iresponsabile (cu consecințe grave de genul alunecărilor de teren sau inundațiilor) sau concesionarea câmpurilor petrolifere companiei austriece OMV. Dacă această situație va continua, în viitor dependența României de importurile de resurse naturale se va accentua periculos de mult. Dependența crescândă de importuri și de împrumuturi externe va avea consecințe imprevizibile pe plan economic, social și politic, România începând să semene, din ce în ce mai mult, cu o colonie a marilor puteri incapabilă până și să-și exploateze singură bogățiile pe care le deține. De altfel, în ceea ce privește dependența de importuri nici UE nu stă mult mai bine, circa 25% din gazul importat de țările UE provine din Rusia, această pondere putând ajunge în 10 ani la 33%, iar la nivelul întregii Europe, importurile de gaz din Rusia ating cca.40% astfel încât, deținând aceasta resursă, Rusia deține un instrument extrem de puternic de presiune politică și economică.

2.1.2. Încălzirea climei

Problema încălzirii climei a generat multe controverse în sânul comunităților științifice din toată lumea mai ales în ceea ce privește consecințele acestui fenomen și amploarea lor. Știm cu certitudine însă, că încălzirea climei este o realitate. Din 1860, când a început înregistrarea riguroasă a temperaturilor medii la suprafața pământului, acestea au înregistrat creșteri. Cei mai călduroși 11 ani sunt situați în perioada 1990-2006 și cei mai călduroși cinci ani au fost, în ordine descrescătoare: 2002, 1998, 2003, 2001 și 1997. În secolul trecut ritmul de creștere al temperaturilor medii anuale a fost de +0,6 grade Celsius și s-a accelerat în ultimii 20 de ani la +1,0 grade Celsius pe secol.

O altă controversă este legată de amploarea contribuției omului la încălzirea climei, având în vedere că mai există și alți factori naturali, care joacă un rol important în ajustarea climei (ca de exemplu cantitatea de energie emisă de soare, activitatea vulcanică ș.a.). Totuși, creșterile de temperatură înregistrate nu pot fi atribuite în întregime unor cauze naturale, așa cum concluziona recent Uniunea Americană pentru Geofizică: "Este, științific, de neconceput ca după transformarea pădurilor în orașe, poluarea atmosferei cu praf și fum, transformarea unor suprafețe uriașe de deșert în suprafețe agricole irigate și după emiterea unor cantități mari de gaze cu efect de seră în atmosferă, oamenii să nu fi alterat cursul natural al sistemului climatic".

Gazele cu efect de seră, cum sunt bioxidul de carbon (CO₂), gazul metan (CH₄) și, oxidul de azot (N₂O) și altele, sunt emise în atmosferă ca urmare a arderii de combustibili fosili, a defrișărilor pădurilor tropicale și altor activități umane. Aceste gaze captează o energie care, în mod normal, ar fi reflectată în spațiu, ceea ce conduce la creșterea temperaturii de la suprafața pământului.

Oceanele stochează căldură, apă dulce, sare și bioxid de carbon și transportă aceste componente de jur împrejurul suprafeței Pământului. Din cauză că apa de mare poate înmagazina căldura mult mai eficient decât aerul, oceanul stochează de circa 1000 de ori mai multă căldură decât aerul. Totuși, atmosfera transportă căldura mult mai rapid, astfel încât oceanele și atmosfera transportă cantități aproximativ egale de căldură. Anumite părți ale globului – cum ar fi nordul Europei – sunt încălzite în principal de curenții oceanici. Clima temperată din Insulele Britanice de exemplu, este posibilă datorită curenților oceanici calzi care își transferă căldura în aer.

Scenariul cel mai adesea vehiculat este acela că fenomenul de încălzire a climei, care are loc în prezent, va conduce în final la o răcire a temperaturilor în anumite zone ale globului. Încălzirea globală este generată, de creșterea cantității de energie solară captată în atmosferă datorită creșterii concentrației de gaze cu efect de seră. Energia suplimentară astfel captată are consecințe planetare, conducând la încălzirea atmosferei, încălzirea oceanelor, creșterea evaporării în unele regiuni și a precipitațiilor în altele, precum și la topirea ghețurilor. Această încălzire accelerează evaporarea la tropice, crește cantitatea de precipitații în regiunile polare și subpolare, precum și topirea ghețurilor. În consecință, apa dulce se pierde la tropice și este adăugată oceanelor la latitudini înalte.

În partea de nord a oceanului Atlantic, apa dulce provenită din ploii poate modifica traseele curenților oceanici, încetinind sau redirecționând curenții care în prezent transportă apă caldă către nord, ceea ce ar putea avea ca rezultat apariția unor ierni mai reci în America de Nord și în Europa de Vest.

Căldura suplimentară va rămâne în sistemul climateric, numai că va fi redirecționată, astfel că vom avea zone unde clima se va încălzi, în timp ce zona nord-atlantică se va răci. Cât de puternică va fi această răcire a climei în zona nord-atlantică este o întrebare, care nu a primit încă un răspuns clar. Cei mai pesimiști dintre oamenii de știință vorbesc chiar de posibilitatea apariției unei noi ere Glaciare, pornind de la faptul că Era Glaciară care a debutat acum 12700 de ani, (și care a însemnat o foarte puternică răcire a climei) a avut loc, se pare, simultan cu oprirea curenților oceanici calzi, fenomen care s-ar putea produce și în prezent. Efectele acestei răciri au persistat timp de cca. 1300 de ani și au avut un impact enorm asupra Europei, ghețarii avansând până în sudul coastelor Portugaliei. Studiarea ghețurilor și oceanelor sugerează faptul, că în ultimii 730000 de ani, au avut loc 8 astfel de răciri rapide, iar încetinirea sau oprirea curenților oceanici calzi pare a fi una dintre cauzele cele mai probabile ale producerii acestui fenomen.

O răcire a climei, chiar dacă mult redusă ca amploare față de cea de acum 12700 de ani, a avut loc și în secolul 14, când regiunea nord-atlantică a cunoscut o răcire, care a durat până în secolul 19. Această răcire ar fi putut fi cauzată de încetinirea puternică a curenților oceanici, cu toate că, în general, se consideră că reducerea energiei generate de soare și/sau erupții ar fi putut

provoca schimbările climaterice. Această perioadă, adesea denumită Mica Eră Glaciară și care a durat între 1300-1850 a adus ierni grele, schimbări climaterice bruște și consecințe economice, sociale și politice în Europa (de exemplu se crede că, Groenlanda a fost părăsită de vikingi în această perioadă datorită frigului care, înghețând apa, împiedica corăbiile comerciale să acosteze și făcea imposibilă agricultura și creșterea animalelor).

Totuși, scenariul extrem al unei noi Ere Glaciare este puțin probabil pentru că, în prezent, condițiile sunt diferite. Deplasarea axei pământului către soare și modificarea poziției emisferei nordice față de soare creează condiții diferite față de cele existente la debutul ultimei Ere Glaciare. De asemenea, în prezent există mult mai mult CO₂ în atmosferă decât în perioada menționată și această cantitate continuă să crească, ceea ce face ca temperatura medie a Terrei să fie mult mai ridicată. Aceste condiții fac ca probabilitatea unei noi Ere Glaciare să fie destul de redusă într-un viitor apropiat.

Pe termen scurt, modelele computerizate care simulează evoluția climei folosite de oamenii de știință, includ un grad ridicat de incertitudine, dar în general, indică o accelerare a încălzirii în următoarea perioadă, ceea ce va conduce la sporirea intensității și frecvenței furtunilor, secetei, inundațiilor și la creșterea nivelului mării. Efectele directe pentru oameni vor fi diferite în funcție de regiuni. În unele zone, inundațiile și seceta vor afecta agricultura, în altele va crește riscul de a contracta boli contagioase, ca de exemplu malaria, care se răspândește mai repede într-un climat cald și umed, iar în altele există riscul producerii unor adevărate catastrofe datorită uraganelor sau creșterii nivelului mării. Toate țările vor avea de suferit de pe urma acestei modificări a climei, dar țările sărace vor fi mai afectate, pentru că nu dispun de sisteme sanitare adecvate, așezările omenești sunt prost amplasate, în zone inundabile de exemplu, iar economiile acestor țări sunt dependente în mare măsură de agricultură.

Protocolul de la Kyoto - o șansă pentru încetinirea încălzirii globale

La data de 16 februarie 2005, a intrat în vigoare Protocolul de la Kyoto. Toate statele industrializate au acceptat să-și reducă emisiile poluante, mai puțin SUA și Australia.

Potrivit termenilor tratatului, lumea industrializată ar urma, ca până în anul 2012, să diminueze cu 5,2% nivelul actual al emisiilor de gaze, în baza unor cote stabilite individual.

Protocolul de la Kyoto obligă țările semnatare la reducerea emisiilor de gaze, cu efect de seră, cu cel puțin 5% sub nivelul emisiilor din 1990, în perioada 2008-2012, iar Uniunea Europeană s-a angajat să reducă aceste emisii cu 8%. Reducerile se referă la trei dintre cele mai importante gaze: dioxid de carbon (CO₂), metan (CH₄) și oxizi de azot (N₂O) - care se vor

---

măsura comparativ cu anul de bază 1990, cu excepția unora dintre țările cu economie în tranziție, între care și România, care are an de bază 1989.

SUA se opun protocolului

Tratatul a fost semnat de 141 de țări, dintre care 30 puternic industrializate, însă nu și de către SUA și Australia, care au apreciat că protocolul le-ar împovăra prea tare economiile. În plus, președintele George W. Bush și-a exprimat public îndoiala față de cercetările privind încălzirea globală, dar ideea că pământul se încălzește este contestată doar de câțiva oameni de știință. Opinia majoritară este că, emisiile în atmosferă ale celor trei gaze menționate mai sus, plus trei tipuri de fluoruri, contribuie la instalarea și alimentarea unui efect de seră, care poate avea consecințe dramatice asupra delicatului sistem climatic al planetei. Temperatura medie globală a crescut cu 0,6 grade Celsius în perioada 1900-1990, putând să crească până în 2100, cu încă 5,8 grade, în funcție de cât bioxid de carbon va fi prezent în atmosferă.

România poate vinde “aer” de 1 miliard de euro

România este prima țară care a ratificat protocolul de la Kyoto de reducere a gazelor cu efect de seră din 1997, prin Legea 3 / 2001. Odată cu intrarea în vigoare a acestui protocol, România poate vinde altor state semnatare dreptul de a emite gaze cu efect de seră, în limita cotei alocate țării noastre. România are repartizată o cotă de 250 de milioane de tone gaze echivalent dioxid de carbon, față de 147 milioane de tone cât poluează în prezent. Diferența de 103 milioane de tone echivalent dioxid de carbon, poate însemna peste un miliard de euro, adică o sumă necesară pentru a porni restructurarea sistemului energetic. Vânzarea diferenței va trebui însă, să țină cont de dezvoltarea ulterioară a economiei românești. Pentru emisiile vândute acum cu mai puțin de 10 euro pe tonă, companiile românești ar putea plăti în viitor peste 100 euro penalizări. Ca urmare, beneficiul de a obține în acest moment o sumă considerabilă din vânzarea de emisii de gaze ar putea costa scump în viitor.

2.2. Dezastre naturale

2.2.1. Costul dezastrelor

Dezastrele naturale pot avea un impact catastrofal asupra unei economii. Națiunile Unite estimează că valoarea totală a dezastrelor la nivel mondial în anii '80, s-a ridicat la 120 de mld. \$. Costul total al acestora se situează pe un trend ascendent, valoarea totală crescând doar în 10 ani de la 40 de mld. în anii '60 la 70 de mld. în anii '70. Acest trend continuă înainte de 1987 înregistrându-se doar un caz, în care pierderile s-au ridicat la peste 1 mld. de dolari. În perioada 1987-1995, au avut loc 14 asemenea dezastre de proporții.

Efectele negative se concretizează în distrugeri de case, spitale, școli, fabrici, infrastructura de drumuri și recolte. Costul real al dezastrelor, luând în considerare efectele mai puțin vizibile, precum pierderile de locuri de muncă, accentuarea deficitelor comerciale, accentuarea sărăciei este mult mai mare.

Vulnerabilitatea economică. Proporția și natura impactului dezastrelor depinde de o multitudine de factori: tipul dezastrului, mărimea economiei și structura sa, precum și sectoarele afectate de calamități. Referindu-ne la tipurile de dezastre, putem observa că seceta nu afectează clădirile sau structura fizică, dar durata acesteia creează alte probleme: de exemplu, gospodăriile din agricultură pot fi forțate să apeleze la credite ca urmare a secetei și a pierderilor de animale. În schimb, inundațiile sau cutremurele de proporții au un impact direct asupra infrastructurii, facilităților productive și resurselor, precum și asupra resurselor umane și imobilelor de locuit.

Mărimea economiei este de asemenea importantă. Consecințele macroeconomice a dezastrelor pot fi dramatice în insule mici (Fiji de exemplu) și în cazul secetelor care afectează largi arii geografice.

Anumite sectoare economice pot fi afectate mai mult decât altele. În mod evident, agricultura este vulnerabilă, țările, care se bazează într-o mare proporție pe acest sector, pot fi amenințate de dezastre. Totuși, tipurile de culturi și tehnologia folosită lor joacă un rol în determinarea vulnerabilității în fața dezastrelor. De exemplu, în cazul statului Filipine, noii hibridi de cocotieri folosiți dau o producție mai mare, dar sunt mult mai sensibili la taifunuri decât soiurile tradiționale care au rădăcini mai lungi.

La cealaltă extremă, anumite sectoare sau subsectoare sunt imune la calamitățile naturale. Spre exemplu, munca în mină în zona Africii-sub-sahariene nu este afectată de secetă. Namibia și Botswana continuă să mențină un export ridicat de minerale în perioada secetelor prelungite.

Costurile economice ale dezastrelor pot fi clasificate în 3 categorii:

1. **Costuri directe.** Se referă la costul bunurilor de capital cum ar fi clădiri, infrastructură fizică, materii prime și alte asemenea, distruse sau deteriorate în urma unui dezastru. Pierderile recoltelor sunt deseori incluse în aceste costuri.
2. **Costuri indirecte.** Se referă la pagubele în bunuri și servicii. Aici sunt incluse de exemplu, scăderea producției firmelor care suferă distrugeri; scăderea veniturilor din vânzări, ca urmare a distrugerii infrastructurii de drumuri și a porturilor; pot crește și costurile asociate cu achiziționarea de materiale sau alte inputuri, care în condiții normale ar fi mai ieftine. Aici se includ, de asemenea, costurile medicamentelor și a asistenței medicale, precum și costurile induse de scăderea productivității ca urmare a pierderilor de vieți omenești și incapacității temporare cauzate de boli sau vătămări corporale.
3. **Efecte secundare.** Sunt luate în considerare efectele pe termen lung și scurt ale dezastrelor asupra performanțelor economice: scăderea

---

veniturilor provenite din exporturi, accentuarea dezechilibrelor de buget guvernamental, realocarea cheltuielilor bugetare și creșterea datoriei naționale. Dezastrele pot, de asemenea, să afecteze distribuția veniturilor sau mărirea și efectele sărăciei.

Dezastrele pot afecta mai multe sectoare economice. Industria alimentară depinde în mod direct de producția agricolă. De aceea, scăderea producției agricole poate duce la scăderea producției industriei alimentare. Seceta poate și ea să aibă implicații severe pentru ramuri industriale precum producția de fertilizatori.

Performanțele economice din perioada premergătoare unui dezastru, climatul economic internațional, frecvența sau magnitudinea altor dezastre și politica economică a guvernului la putere pot fi elemente importante în determinarea impactului unui dezastru. De exemplu, un număr de state în curs de dezvoltare încă se mai bazează pe exportul de materii prime, cum ar fi cafeaua sau materiile prime minerale. Prețurile internaționale la aceste materii prime pot contribui la acoperirea costurilor cauzate de dezastre. Spre exemplu, în Kenia în anul 1984, prețurile ridicate la cafea și ceai au ajutat această țară să iasă dintr-o perioadă de secetă prelungită, care a compromis culturile agricole.

Starea mediului joacă, de asemenea, un rol important în determinarea impactului pe care îl produce un dezastru. Este clar că o serie de state devin, din ce în ce mai vulnerabile, în fața dezastrelor naturale ca rezultat al degradării mediului, a defrișărilor, a cultivării intense și al ocupării terenurilor marginale.

Despăduririle, de exemplu, constituie un factor determinant pentru creșterea frecvenței secetelor, inundațiilor și alunecărilor de teren în multe părți ale globului.

Încălzirea planetară poate, de asemenea, contribui la creșterea numărului și magnitudinii dezastrelor, cu toate că oamenii de știință încă nu au căzut de acord cu privire la impactul precis, pe care acest fenomen îl are asupra intensității și frecvenței dezastrelor naturale precum ciclonii.

2.2.2. Impactul dezastrelor asupra țărilor dezvoltate și a statelor în curs de dezvoltare

Dezastrele naturale lovesc atât statele dezvoltate cât și țările în curs de dezvoltare. Făcând o trecere de la statele în curs de dezvoltare la cele mai dezvoltate, se observă că mărirea pagubelor provocate dar și costurile relative (cum ar fi ponderea bunăstării naturale sau locale), scad; totodată, numărul pierderilor de vieți omenești scade. De exemplu, Uraganul Andrew care a lovit statul american Florida și Luisiana în 1992, a provocat în numai câteva ore, pagube estimate la 22 mld. de dolari, echivalentul a 0,3% din PIB SUA dar, doar 14 oameni și-au pierdut viața. Pe de altă parte, super taifunul Angela, care a lovit una dintre cele mai populate părți din Filipine la sfârșitul

anului 1995, a provocat pagube estimate la 63 mil. de dolari, echivalentul a 0,1% din PIB-ul țării, dar atunci și-au pierdut viața 916 oameni. Țările bogate își pot permite sisteme de avertizare sofisticate, care oferă populației posibilitatea să se deplaseze în locuri ferite de pericole și, astfel numărul celor care sunt afectați este vizibil mai mic decât în țările sărace. De fapt, sărăcia este cauza principală a vulnerabilității în fața dezastrelor. Dezastrele naturale pot avea un impact major asupra gospodăriilor, provocând decese sau răni ale localnicilor, pierderea caselor în care aceștia locuiesc, distrugerea magazinelor, recoltelor sau a altor bunuri cum ar fi infrastructura agricolă. Familiile sărace apelează la credite apăsătoare pentru refacerea gospodăriilor și achiziționarea bunurilor de bază. De regulă, pentru această pătură socială defavorizată, creditele sunt purtătoare de dobânzi mai mari decât cele obișnuite deoarece acești oameni nu au venituri acoperitoare.

Ross Gelbspan, autorul lucrărilor "The Heat is On" și "Boiling Point", avertizează că, dacă în scurt timp, oamenii nu vor lua măsuri pentru reducerea poluării, atunci un cataclism mondial este pe cale să se producă. Efectele încălzirii globale sunt reflectate în principal în:

- uragane de proporții;
- secete devastatoare;
- inundații;
- topirea zăpezilor veșnice de la poli.

Aceste manifestări sunt prezente peste tot în lume și tot mai frecvente.

1. Uragane. După anul 1950, meteorologii americani au început să personalizeze furtunile, folosind un sistem alfabetic. Începând din 1953, aceste nume au fost exclusiv feminine; în 1979, datorită presiunilor grupărilor feministe, li s-au alăturat și nume masculine. În prezent, meteorologii își planifică lucrurile din timp, alcătuiind liste de nume pentru șase ani, câte trei masculine și câte trei feminine pentru fiecare literă a alfabetului, cu excepția lui Q, U, X, Y și Z. După șase ani, listele de nume se repetă. În medie, în lume se formează anual 80 de cicloane tropicale. Din 1995 și până în prezent, numărul furtunilor atlantice anuale a crescut de la 10 la 19.

În opinia analiștilor de la National Geographic, încălzirea oceanelor duce la intensificarea uraganelor. În ultimii 35 de ani, numărul furtunilor de gradul 4 și 5, adică cele mai puternice uragane, s-a dublat. Numai durata și frecvența acestora au rămas neschimbate. Cercetătorii au apreciat, într-un studiu publicat în revista National Geographic, că mărirea intensității uraganelor coincide cu creșterea temperaturii oceanelor cu 0,5 grade Celsius, între anii 1970-2004. Într-un interviu organizat de National Geographic News, principalul autor al studiului menționat, Peter Webster, cercetător la Institutul Tehnologic din Atlanta, a precizat că este gata să găsească un "atribut încălzirii globale". Ceea ce se știe cu siguranță, este faptul că încălzirea temperaturii apelor alimentează uraganele. Dar nu s-a găsit încă, o explicație pentru faptul că

---

frecvența și durata uraganelor nu s-a modificat. Michael Mann, director la Centrul de Cercetare a Pământului din Pennsylvania, a precizat că trendul intensității uraganelor se va modifica numai în condițiile în care omenirea va decide să reducă substanțial utilizarea de combustibili fosili.

În ultimele 3 decenii, durata și intensitatea uraganelor a crescut cu aproximativ 50%, potrivit studiului publicat de Kerry Emanuel, profesor la Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, în revista "Nature". Modelele actuale arată că intensitatea uraganelor crește cu 5% la fiecare creștere cu 1 grad Celsius a temperaturii oceanelor.

2. Secete de proporții. Seceta și fenomenele asociate acesteia, respectiv aridizarea și deșertificarea, reprezintă, după poluare, cea de-a doua mare problemă cu care se confruntă omenirea în ultima jumătate de secol. Extinderea acestor fenomene este pusă în evidență de datele climatice, care relevă o încălzire progresivă a atmosferei și o reducere a cantităților de precipitații, care conduc la apariția secetei. Permanentizarea acestui fenomen determină producerea aridizării, ca o primă fază în instalarea unui climat secetos, iar, ulterior, a deșertificării, care se recunoaște după scăderea dramatică a disponibilităților de apă, prin reducerea producțiilor culturilor agricole, a biomasei necesare ca material furajer și a biomasei lemnoase, precum și extinderea zonelor nisipoase.

Pe lângă schimbările climatice globale, accentuarea secetelor și deșertificării se datorează și presiunii antropice. Avem în vedere exploatarea forestieră excesivă, extinderea suprafețelor agricole și managementul defectuos al terenurilor, creșterea demografică rapidă și, nu în ultimul rând, sărăcia.

La scară globală, terenurile supuse deșertificării ocupă o pătrime din totalul suprafeței de uscat a Terrei și afectează circa 1 miliard de locuitori din cele peste 110 state ale lumii atinse de deșertificare, dintre care și țara noastră.

Condițiile specifice caracterizează cea mai mare parte din Africa, Asia, Australia și America de Sud, precum și unele state din Europa. Deșertificarea produce serioase pagube materiale, estimate anual la 42 miliarde de dolari. Dintre acestea, circa 9 miliarde de dolari reprezintă pierderi care se înregistrează anual numai în Africa.

Efecte economice și sociale

Principalele efecte ale secetelor constau în distrugerea recoltelor, diminuarea numărului de animale, prin scăderea lor, și reducerea resurselor de apă, care afectează în fiecare an milioane de oameni din țările în curs de dezvoltare. Populația cea mai săracă din aceste țări este și cea mai vulnerabilă. Amploarea situației, este evidențiată de numărul urgențelor datorate fenomenelor de secetă. Între 1999-2000, Națiunile Unite au declarat 17 stări excepționale asociate secetei.

La jumătatea anilor 1980, aproximativ 1 milion de persoane au murit în Etiopia, din cauza foametei grave provocate de secetă.

Principala cauză a secetei este cantitatea insuficientă de ploaie, pe o perioadă îndelungată de timp. Lipsa ploii poate fi provocată de traseele pe care circulă curenții de aer la nivel mondial, dar și de intervenții ale omului. Barajele și sistemele de irigații pot tulbura fluxul natural al râurilor și lacurilor, ceea ce înseamnă că, în aer se ridică o cantitate insuficientă de vapori de apă, deci nu se pot forma nori de ploaie. Alți factori care contribuie la instalarea secetei sunt temperaturile ridicate, gradul scăzut de umiditate și vânturile puternice.

În perioadele de secetă, vegetația moare și recoltele sunt distruse, fapt ce afectează atât animalele, cât și oamenii din regiunea respectivă. În final, chiar dacă începe totuși să plouă, este posibil ca solul să fie afectat de sărurile minerale în exces sau să rămână secătuit de factorii nutritivi, astfel încât recoltele riscă, în continuare, să fie afectate. Eroziunea solului poate provoca, de asemenea, probleme pe termen lung și este important ca regiunile predispuse la secetă să aibă sisteme de irigații foarte bine puse la punct. Seceta severă poate genera foamete la scară mare, care provoacă moartea a mii sau chiar milioane de oameni. Există și alte pericole care pot apărea în perioadele de secetă, de exemplu furtuni de nisip sau incendii.

Cea mai mare suprafață afectată de deșertificare, 71% din totalul suprafeței sale, se găsește în America latină. În Asia, procentul este apropiat, respectiv 71%.

În Africa, două treimi din teritoriul său sunt acoperite cu deșert sau pământ arid și 73% din regiunile agricole sunt, într-un grad destul de mare, afectate de ariditate. Aici, rata anuală a defrișărilor este între 9,25 și 12,5 milioane de acri. Aceasta afectează atât resursele de apă care se împrăștiează, cât și faptul că jumătate din teritoriul arabil este afectat de eroziune.

Potrivit unui raport recent al Convenției Națiunilor Unite pentru Combaterea Deșertificării (CNUCS), înființată în 1992, la Rio de Janeiro, principalele evenimente datorate deșertificării sunt:

- dublarea ariei de deșertificare în ultimii 30 de ani;
- în anii '70, deșertificarea a crescut anual cu 618 mii hectare;
- în perioada 1995-2000, deșertificarea a crescut anual cu 1300 mii hectare;
- o treime din suprafața pământului este afectată de deșertificare;
- în prezent, 46332 mii hectare de pământ fertil se pierd anual;
- în Europa, 12% din teritoriul agricol este în pericol de deșertificare;
- în 2005, 2/3 din teritoriul arabil al Africii a fost afectat de secetă;
- în 2005, în Asia, 1/3 din teritoriul arabil a fost afectat de secetă;
- în 2005, 1/5 din teritoriul arabil al Americii latine și Caraibelor a fost afectat de secetă;

- în următorii ani, Națiunile Unite a estimat că 135 milioane de oameni ar putea să fie nevoiți să-și părăsească teritoriul din cauza deșertificării;
- în prezent, se apreciază că peste 1 miliard de oameni sunt afectați de acest fenomen;
- în lume, se pierd anual 42 miliarde de dolari, ca urmare a secetei și deșertificării.

2.2.3. Efecte ale încălzirii globale asupra României

2.2.3.1. Situația fondului forestier în România și efectele defrișărilor

Începând din 1991, în România s-au tăiat ilegal aproximativ 15 milioane de metri cubi de lemn. **România are un fond forestier de 6,4 milioane ha, reprezentând 27% din suprafața țării.** Față de **media europeană, de 32%**, acest procent de împădurire nu este îngrijorător de mic. Dar, dacă ne comparăm cu țări care au condiții climatice și de relief comparabile, atunci situația nu este prea bună. Cehia are 33%, Slovacia și Croația peste 40%, Slovenia 54%, Austria 46% iar Bulgaria 34% din suprafață acoperită de păduri [National Geographic, 2005].

În România circa 2/3 din totalul pădurilor sunt situate în zona montană, ponderea lor fiind foarte scăzută la câmpie (sub 10%). De aceea, efectele exceselor climatice sunt foarte puternice la câmpie. Structura pădurilor României, pe clase de vârstă, prezintă un deficit de arborete încă din perioada comunistă, când volumul tăierilor a depășit cu mult volumul de lemn ce poate fi exploatat anual fără să fie afectată continuitatea viitoarelor recoltări de lemn, asigurându-se în același timp, dezvoltarea viitoare a pădurilor. “Numai în perioada comunistă am pierdut peste 500000 de ha de pădure. În unele bazine forestiere s-a tăiat de 3, de 5 ori, chiar de 10 ori mai mult decât era normal, ca să fie alimentate marile combinate de prelucrare a lemnului și exporturile”, a afirmat academicianul Victor Giurgiu, președintele Comisiei de Științe Silvice a Academiei Române.

După 1991, schimbările în plan legislativ din domeniul fondului funciar al României, menite să transforme economia în economie de piață, au avut și unele consecințe colaterale negative, asupra fondului forestier și, implicit asupra mediului. Până în prezent, din fondul forestier s-au restituit persoanelor fizice sau diverselor instituții peste 2 milioane ha și se preconizează retrocedarea a încă 2 milioane ha pe termen scurt. Legea 18/1991 a fondului funciar a reconstituit haotic dreptul de proprietate în limita unui hectar. Fărămițarea a 350000 ha de pădure a însemnat dispariția a 15% din pădurile retrocedate prin această lege. Nici Legea 1/2000 nu a prevăzut măsuri severe pentru cei care tăiau pădurea. Foarte mult au suferit cele retrocedate primăriilor.

În cadrul proiectului comun al Ministerului Mediului și Gospodăririi Apelor cu Agenția Europeană de Mediu, Corine Land Cover 2000, situația schimbării utilizării terenurilor între anii 1990-2000 s-a evidențiat prin imagini din satelit. Pentru atenuarea prin mijloace silvice a schimbărilor climatice, România, semnatară a convențiilor internaționale de profil (Rio de Janeiro, 1992; Helsinki, 1993) are obligații naționale și internaționale. Alertate de amploarea defrișărilor, guvernele statelor europene au adoptat măsuri, care să ducă la creșterea suprafețelor împădurite. Pe primul loc la împăduriri se află Franța cu 85000 ha/an urmată de Turcia cu 66.000 ha/an. În acest clasament, România se află pe unul din ultimele locuri. În perioada 1991-2004, în România s-au reîmpădurit doar 13000 ha de teren. Surprinzător este faptul că dacă facem comparație cu perioada 1943-1944, în plin război, în România se împădureau aproximativ 6000-7000 ha/an.

Începând cu secolul I situația defrișărilor în România¹ se prezintă astfel:

- în secolul I, teritoriul României de azi era acoperit în proporție de 80% de păduri, însemnând 18 milioane ha;
- în secolele II-III, romanii fac defrișări masive în regiunea Olteniei pentru fortificații și drumuri pavate cu lemn de stejar; în secolele X-XVIII, au loc defrișări în câmpii, pentru creșterea suprafeței agricole. Circa 40% din suprafața României rămâne acoperită de păduri;
- între anii 1829-1859, după pacea de la Adrianopole, principatele au dreptul la comerț exterior. Se fac defrișări pentru a cultiva grâu pentru export;
- între anii 1864-1914, după reforma agrară a lui Cuza, se împrăprietăresc țărani și cu terenuri împădurite, o parte fiind defrișate pentru agricultură;
- între anii 1918-1935, regele promite pământ soldaților și după război se ține de cuvânt; se defrișează masiv în urma Legii de reformă agrară din 1920;
- în perioada 1948-1989, se defrișează păduri și pășuni împădurite pentru alimentarea marilor combinate de prelucrare a lemnului și pentru exportul de mobilă și cherestea;
- în perioada 1990-2005, crește mult ponderea tăierilor ilegale și scade controlul statului, mai ales în cazul pădurilor retrocedate.

Pădurea este o resursă economică importantă, un esențial regulator hidrologic și de temperatură, un atenuator al șocurilor climatice: iarna frânează viscocele, vara absoarbe surplusul de apă, pe care-l restituie treptat în natură, diminuează efectul viiturilor, stabilizează solul, este generatoare de oxigen și este filtru pentru noxe. Dacă pădurile din România ar dispărea, atunci 70% din speciile de plante și animale sălbatice ar dispărea. Totodată, sărăcirea în continuare a ecosistemului forestier va aduce dezechilibre ecologice grave,

---

¹ *National Geographic/ octombrie 2005.*

---

cum ar fi pătrunderea unor specii invazive, degradarea terenurilor și reducerea încasărilor din turism.

2.2.3.2. Inundațiile din România - efect al încălzirii globale

Un alt efect pus pe seama încălzirii globale, vizibil din ce în ce mai mult în ultimii 3 ani și în România, îl reprezintă **inundațiile**.

Inundațiile constituie fenomene naturale și sunt o componentă a ciclului hidrologic natural al Pământului. Inundațiile și, în special marile inundații, constituie unele dintre fenomenele naturale, care au marcat și marchează profund dezvoltarea societății umane, ele fiind din punct de vedere geografic cele mai răspândite dezastre de pe glob și, totodată, cele mai mari producătoare de pagube și victime omenești. În același timp, marile inundații au constituit factorul declanșator și catalizatorul unor mari schimbări în modul de abordare a acestui fenomen, de la acceptarea inundațiilor ca pe un *capriciu* al naturii, la încercarea omului de a se opune naturii prin lupta împotriva inundațiilor.

Inundațiile produse în numeroase țări în ultimii 5 - 10 ani și consecințele ce le-au urmat, au condus, pe fondul unei creșteri a responsabilității sociale la o nouă abordare, aceea de **management al riscului la inundații**, abordare în care conștientizarea și implicarea comunităților umane au un rol esențial în evitarea pierderilor de vieți omenești și reducerea pagubelor.

Practica mondială a demonstrat că apariția inundațiilor nu poate fi evitată, însă ele pot fi gestionate, iar efectele lor pot fi reduse printr-un proces sistematic care conduce la un șir de măsuri și acțiuni menite să contribuie la diminuarea riscului asociat acestor fenomene. Managementul inundațiilor este ușurat de faptul că locul lor de manifestare este predictibil și, adesea, este posibilă o avertizare prealabilă, iar în mod obișnuit este posibil să se precizeze, și cine și ce va fi afectat de inundații.

Managementul riscului de inundații înseamnă aplicarea unor politici, proceduri și practici având ca obiective identificarea riscurilor, analiza și evaluarea lor, tratarea, monitorizarea și reevaluarea riscurilor în vederea reducerii acestora astfel încât, comunitățile umane, toți cetățenii, să poată trăi, munci și să-și satisfacă nevoile și aspirațiile într-un mediu fizic și social durabil.

Acțiunile și măsurile, pentru reducerea pierderilor de vieți omenești și a pagubelor produse de inundații, se desfășoară pe teritoriul României de peste 200 de ani. În prezent, sunt în funcțiune numeroase sisteme de lucrări de protecție a populației și a bunurilor, concretizate în principal prin:

- diguri, a căror lungime desfășurată măsoară 9920 km;
- regularizări de albie însumând 6300 km;

- 217 lacuri de acumulare nepermanente amplasate în toate bazinele și spațiile hidrografice și dispunând de volume de atenuare a viiturilor de 893 mil.m3;
- 1232 lacuri de acumulare permanente care, pe lângă volumele necesare satisfacerii cerințelor de apă, dispun și de volume pentru atenuarea viiturilor însumând 2017 mil.m3.

Cu toate acestea, viiturile repetate și intense și inundațiile asociate acestora au rămas o caracteristică esențială a cursurilor noastre de apă. Anual se inundă zeci de mii de hectare de terenuri. Anual își pierd viața datorită inundațiilor în medie 8 locuitori, iar pagubele medii multianuale produse de inundații depășesc 100 mil.Euro.

Cauze ale inundațiilor

Deși cauzele acestor consecințe sunt complexe și variate totuși unele sunt evidente:

- intensificarea utilizării terenurilor și creșterea valorii economice a zonelor periclitare;
- creșterea vulnerabilității clădirilor și infrastructurilor;
- deficiențe de concepție și de construcție ale unor măsuri de protecție;
- un grad de protecție asigurat apropiat de valoarea minimă;
- neglijențe în privința întreținerii și exploatării unor lucrări de protecție și a albiilor cursurilor de apă;
- variabilitatea climatică tot mai accentuată manifestată prin creșterea frecvenței fenomenelor meteorologice extreme, posibile semnale ale unor schimbări climatice.

Managementul inundațiilor: necesitatea unei strategii pentru România

Inundațiile produse în anul 2005, au scos în evidență atât anumite slăbiciuni ale tehnicilor utilizate pentru protecția împotriva inundațiilor cât și ale capacității de răspuns pentru gestionarea fenomenului.

Recentele inundații au evidențiat, de asemenea, vulnerabilitatea comunităților umane expuse riscului, manifestată prin slaba lor capacitate de a putea absorbi efectele fenomenului și de a se reface după trecerea acestuia. Toate acestea sunt argumente menite a schimba optica asupra modului de abordare a problemelor inundațiilor și a trece de la conceptul de acțiune de tip pasiv, la conceptul de acțiune activă în vederea reducerii pagubelor potențiale și a vulnerabilității receptorilor de risc la inundații.

Mai sunt și alte argumente, în favoarea elaborării unei strategii de management al inundațiilor, cum ar fi:

- creșterea riscului de inundații, datorită modului de utilizare a terenurilor și a schimbărilor climatice deja manifeste trebuie recunoscută și înțeleasă

pe deplin și luată în considerare în schemele de management al riscului și în deciziile de planificare;

- necesitatea adoptării unei abordări strategice privind managementul riscului la inundații având ca obiectiv orientarea resurselor către acele zone unde riscul la inundații poate fi efectiv redus;
- necesitatea adoptării unor măsuri de protecție a mediului, în principal a vieților umane și a bunurilor de valoare, prin intermediul unui minim de măsuri structurale și adoptarea cu preponderență a măsurilor nestructurale, preventive;
- necesitatea abordării holistice a fenomenului de inundații la nivel de bazin hidrografic, prin promovarea unei dezvoltări coordonate și a unui management integrat al activităților privind apa, terenurile și resursele adiacente: transporturile, dezvoltarea urbană și conservarea naturii;
- riscul la inundații asupra vieții și activităților umane poate fi minimizat și printr-o dezvoltare controlată a zonelor de inundabilitate cum ar fi: delimitarea zonelor inundabile (hărțile de risc), reglementarea utilizării terenurilor, planuri de amenajare a teritoriului, prezervarea unor spații de mobilitate a cursurilor de apă;
- necesitatea ca toți cei care ar putea avea de suferit de pe urma inundațiilor să-și asume responsabilitatea de a nu se expune fără măsuri de precauție la riscul de inundații și de a nu contribui la agravarea acestui risc.

2.2.3.3. Prognoze pe termen apropiat și lung pentru România și Europa

Prognoze pe termen apropiat

Conform unui studiu al Agenției Europene de Mediu, Germania, România, Ungaria și Elveția au fost zonele cele mai afectate de inundații în anii 2000. Pentru viitorul apropiat, agenția preconizează o creștere a numărului de inundații, în special în țările menționate.

Concluziile studiului¹ prezentat de Agenția Europeană de Mediu în primăvara anului 2006, nu sunt de bun augur pentru România. Schimbările climatice și creșterea în intensitate a ploilor vor provoca revărsări ale râurilor și inundații, în special în centrul, nordul și nord-estul Europei.

Specialiștii europeni menționează că **va urma o creștere a numărului de inundații locale, dar devastatoare - inundații de scurtă durată - lucru care va duce la sporirea numărului de victime.**

În ceea ce privește tendințele referitoare la frecvența și intensitatea inundațiilor, acestea vor fi strâns legate de modificările în regimul precipitațiilor

1 "Schimbările climatice și inundațiile în Europa", Agenția Europeană de Mediu, 2006.

și al deversării râurilor și, prin urmare, de modificările pe termen lung ale climatei. **Precipitațiile anuale au crescut în centrul și nordul Europei cu 10-40%, în perioada 1900-2000**, în timp ce **părți din sudul Europei au suferit o scădere cu 20%**. Modelele de modificare sezonieră prezintă tendințe și mai pronunțate. Mai ales în timpul iernii, sudul și estul Europei au devenit mai uscate, în timp ce multe regiuni din nord-vestul Europei au devenit mai bogate în precipitații. **Prognozele indică creșteri ale precipitațiilor anuale în nordul Europei și veri mai bogate în precipitații în cea mai mare parte a Europei.**

Prognoze pe termen lung pentru Europa

Europa a cunoscut creșteri considerabile de temperatură în ultimii 100 de ani, mai ales în ultimele decenii. Cel mai călduros an în Europa în această perioadă a fost anul 2003, iar cei mai călduroși șapte ani din istoria continentului s-au numărat printre ultimii 14. Valul de căldură ce a traversat Europa, în timpul lunii august 2003, a provocat pierderi de până la 35000 de vieți. Efectul de încălzire s-a simțit cel mai mult în nord-vestul Rusiei și în Peninsula Iberică. Efectele combinate ale modificărilor estimate în regimul temperaturilor și precipitațiilor vor mări în cele mai multe dintre cazuri numărul de deversări anuale ale râurilor. Se estimează că, până în 2070, deversarea râurilor va scădea cu până la 50% în sudul și sud-estul Europei și va crește cu până la 50% sau mai mult în multe dintre zonele de nord sau nord-est ale Europei [Agenția Europeană de Mediu, 2006].

Din analiza menționată, care s-a bazat pe datele care se află strânse în banca de date internaționale referitoare la dezastre (EM-DAT), rezultă că **inundațiile reprezintă 43% din totalul dezastrelor din perioada 1998-2002. Europa a avut parte, în această perioadă, de 100 inundații grave care au provocat 700 de victime.** De asemenea, inundațiile au dus la migrarea a aproximativ jumătate de milion de oameni și la pierderi economice de aproximativ 25 de miliarde de euro. Inundațiile au acoperit o suprafață estimată de aproximativ un milion de kilometri pătrați (zonele cu inundații repetate în această perioadă fiind afectate de mai multe ori). Aproximativ **1,5% din populația Europei a fost afectată.** Din ianuarie până în decembrie 2002, au avut loc 15 inundații importante în Austria, Republica Cehă, Germania, Ungaria și Federația Rusă. Aceste inundații au făcut aproximativ 250 de victime și au afectat, în plus, un milion de oameni.

Fenomenele extreme vor deveni foarte frecvente

Fenomene extreme de tipul furtunilor, al precipitațiilor abundente sau a secetei vor deveni din ce în ce mai dese, ca urmare a "efectului de seră. **"Sistemul climatic global își caută un echilibru în urma afectării stratului de ozon și ca urmare, apar astfel de fenomene extreme"** [Roxana Bojariu, Departamentul de schimbări climatice a INMH].

Un fenomen care se va manifesta la nivel global în următorii ani va fi **creșterea temperaturii**. "Această creștere va avea manifestări diferite în zonele globului. La noi, alternează perioadele de precipitații abundente și temperaturi mai scăzute cu zilele toride, iar în Spania și Portugalia este o secetă cumplită" [Bojariu, 2006].

2.3. Riscul creșterii populației

2.3.1. Energia și evoluția umanității

Viața pe Pământ este determinată de folosirea energiei. Apariția lui Homo Sapiens a marcat o utilizare a energiei terestre într-o măsură mai mare decât până atunci. Descoperirea focului și exploatarea combustibililor fosili i-a dat posibilitatea acestuia să elibereze, într-un timp relativ scurt, cantități enorme de energie acumulate cu mult timp înainte de apariția sa pe Pământ.

Folosind energia și modificând mediul înconjurător pentru a-l adapta nevoilor sale, omul și-a extins baza resurselor astfel încât, pentru o lungă perioadă de timp resursele naturale au depășit cu mult necesitățile sale imediate. Aceasta a permis o creștere a populației similară cu cea a speciilor introduse în habitaturi noi, favorabile (ex. iepurii în Australia).¹ Populația actuală, de peste 6,5 miliarde de locuitori, este susținută și continuă să sporească prin utilizarea energiei existente.

Epuizarea combustibililor fosili, care furnizează în prezent trei sferturi din această energie, este iminentă și nu a fost descoperită nici o altă sursă de energie suficient de abundentă și ieftină pentru a-i înlocui. În aceste condiții este previzibil, un colaps al populației peste câteva zeci de ani [David Price, 1995]. Supraviețuitorii acestui colaps nu vor putea continua tradițiile culturale ale civilizației umane, care ar necesita existența unor surse de energie abundente și ieftine.

Deși omului îi place să creadă că deține controlul asupra evoluției sale, „evoluția lui Homo Sapiens este doar un episod efemer care acționează pentru redresarea echilibrului energetic al planetei”.

Încă din 1798, T. Malthus² afirma că resursele disponibile nu vor crește în ritm la fel de rapid cu cel al populației. Nimeni nu agreează ideea că foametea, epidemiile și războaiele sunt căi naturale de restabilire a echilibrului

---

1 David Price, „Population and Environment: A Journal of Interdisciplinary Studies” – vol. 16, March 1995, p 301-319, „Energy and Human Evolution”, Human Sciences Press, Inc.

2 T. Malthus „ Eseu asupra legii populației”, (În versiunea din 1789, a eseului său, Malthus susținea că populația crește în progresie geometrică în timp ce resursele de subzistență cresc în progresie aritmetică, dar a afirmat ulterior că este conștient că suprafețele disponibile de pământ arabil se vor diminua).

demografic, Malthus însuși sugerând că operațiunea de "control preventiv", care ar servi la reducerea ratei natalității, ar ajuta la prelungirea perioadei de echilibru relativ al celor două componente.

În 200 de ani de când Malthus a emis această teorie nu s-a produs nici un cataclism de proporții. În schimb, populația a sporit exponențial, iar resursele neregenerabile s-au redus substanțial. Este evidentă necesitatea adoptării unor măsuri de corecție.

Punctul de vedere, potrivit căruia oamenii pot acționa pentru preîntâmpinarea unei catastrofe, vizează menținerea unui echilibru pe timp nelimitat prin îmbinarea controlului nașterilor, conservării resurselor și utilizării resurselor „regenerabile”. *Din păcate, susține D. Price, implementarea pe scară largă a unui program riguros de control al nașterilor este, din punct de vedere politic, imposibil. Conservarea resurselor este ineficientă atâta timp cât populația continuă să crească și, în plus, nici o resursă nu este cu adevărat regenerabilă.*

De altfel, natura nu se supune unei legități de a susține o populație constantă dintr-o anumită specie, pentru o perioadă de timp infinită. *Dacă întreaga natură ar fi într-un echilibru perfect, fiecare specie ar avea o populație constantă numeric, susținută pe timp nedefinit la capacitate maximă. Dar, istoria evoluției speciilor implică o concurență între specii, cu specii noi care apar și specii mai vechi, ce dispar.*

Deși civilizația occidentală are ca parte integrantă noțiunea echilibrului naturii, *știința nu a găsit un astfel de echilibru.* Dacă organismele vii, care populează Pământul, dispun de energie pentru trei miliarde de ani, atunci această perioadă de timp nu este infinită. *„Mai devreme sau mai târziu energia care s-a acumulat trebuie să fie eliberată. Acesta este contextul bioenergetic în care a apărut Homo Sapiens și el explică atât creșterea sălbatică a populației umane cât și iminentul său colaps”,* demonstrează Price.

2.3.2. Creșterea explozivă a populației

Costul energiei a limitat progresul tehnologic până la descoperirea utilizării combustibililor fosili, cu mai puțin de 300 de ani în urmă. Cantitatea mare de energie pe care o conțin combustibilii fosili permite recuperarea rapidă a investiției chiar în condițiile utilizării lor ineficiente.

Energia abundentă, ieftină, asigurată de combustibilii fosili a făcut posibilă exploatarea unei largi varietăți de resurse. În mod deosebit *dezvoltarea agriculturii mecanizate a făcut posibil ca un număr relativ mic de fermieri să exploateze suprafețe vaste de pământ, producând hrană din abundență și declanșând o explozie a populației.*

Fiecare specie se dezvoltă atât cât îi permit resursele, speciile concurente (răpitorii), paraziții și condițiile de mediu. Când o specie este introdusă într-un habitat nou cu resurse abundente, acumulate cu mult timp înainte de apariția

sa, ea se dezvoltă rapid până când se epuizează toate resursele. Este elocvent, exemplul prezentat de David Klein în popularea cu reni a Insulei St. Matthew din Marea Bering.¹ Această insulă era acoperită din abundență cu un strat gros de licheni, dar era nepopulată până în 1944, când au fost aduși 29 de reni. Până în 1954, numărul acestora a crescut la 1350, iar în 1963 erau 6000 de exemplare. Dar lichenii s-au epuizat și în timpul iernii renii au murit. În primăvara următoare, mai trăiau doar 41 de femele și un singur mascul.

Făcând o paralelă, se poate spune că folosirea energiei și, în special, cea a combustibililor fosili de către om i-a dat posibilitatea exploatării unor resurse acumulate cu mult înainte de apariția sa. Aceasta a avut drept rezultat o creștere rapidă a populației, tipică situației introducerii unei specii într-un habitat prielnic.

Caseta 3

Creșterea populației Terrei

În anul 8000 îC populația Terrei număra numai 5 milioane de locuitori.

La începutul epocii creștine era estimată la 200-300 de milioane; în 1650 populația se cifra la 500 de milioane, iar **în 1800 la 1 miliard locuitori.**

Până în 1930, s-a dublat la 2 miliarde locuitori.

La începutul anilor '60, populația globului număra **3 miliarde**, în 1975 erau **4 miliarde**, iar după numai 11 ani se estimau deja **5 miliarde** de locuitori. Prima jumătate a acestui deceniu înregistrează o populație globală de peste **6,5 miliarde** de persoane.

„Această evoluție nu poate continua la nesfârșit, colapsul fiind inevitabil. Întrebarea este, când” [D. Price].

„Populația a crescut exponențial prin epuizarea resurselor naturale limitate, așa cum s-a întâmplat în cazul renilor din Insula St. Matthews, iar destinul lor este similar”.²

2.3.3. Mecanismele colapsului indus de insuficiența resurselor și creșterea densității populației

Mecanismele de producere a colapsului existenței umane sunt, potrivit teoriei lui Price, **foametea, conflictele sociale și epidemiile**. Aceste dezastre majore, cunoscute cu mult înainte de teoretizarea lor de către Malthus, au fost reprezentate în cultura occidentală drept „călăreți ai Apocalipsului”. Ele sunt, în totalitate, consecințe ale insuficienței resurselor și creșterii densității populației.

¹David R. Klein, „The introduction, increase, and crash of reindeer on St. Matthew Islands. *Journal of Wildlife management*”, 1968.

²D. Price, *Op. cit.*

- **Foametea** va fi consecința directă a epuizării resurselor de energie. Densitatea actuală a populației depinde de asigurarea hranei, de către agricultura mecanizată. Resursele de energie sunt folosite pentru a produce și utiliza echipamentele agricole precum și pentru transportul produselor alimentare către piețele de desfacere. În funcție de eficiența utilizării resurselor energetice, produsele alimentare își vor mări prețurile, iar cercul privilegiaților, care vor putea avea acces la acestea, se va restrânge continuu.
- **Conflictele sociale** reprezintă o altă consecință a costului ridicat al energiei. Scumpirea resurselor energetice va determina restângerea numărului persoanelor, care vor avea acces la bunurile pe care le doresc. Când există o abundență de mărfuri și, în special, când cantitatea de bunuri/locuitor este în creștere, tensiunile sociale se diminuează: populații de diverse etnii pot trăi în armonie, guvernele își pot permite să fie ineficiente și să reacționeze cu întârziere, iar forțele pentru menținerea ordinii interne sunt reduse. Insuficiența resurselor și, cu precădere, reducerea accesului/locuitor la mărfuri determină apariția tensiunilor etnice, creșterea autoritarismului guvernelor și obținerea într-o măsură din ce în ce mai mare pe căi ilegale a bunurilor necesare.
- Sistemul public de **sănătate** este, de asemenea, afectat de diminuarea resurselor, iar densitatea populației stimulează răspândirea bolilor contagioase. În istoria umanității, creșterea densității populației din bazinul mediteranean a determinat apariția, în sec II – III îC, a unor boli practic necunoscute până atunci, variola și rujeola, care au devastat populația din această zonă. În sec. XIV, o populație și mai numeroasă și mai densă, atât din Europa cât și din China, a oferit un mediu propice pentru apariția și răspândirea ciumei, care a dus la decimarea a peste 1/3 din populație. În prezent, existența unei populații cu densitate mare, legată de transporturi aeriene rapide și facile, face apariția unei boli ucigătoare cum este SIDA, dar mult mai contagioase (ex. pandemia gripei aviare) posibilă în orice moment.

Foametea, conflictele sociale și epidemiile se află în interacțiune complexă. Foametea rareori acționează singular. Ea este exacerbată de conflictele sociale, care interacționează cu producția și asigurarea resurselor alimentare. Totodată, ea determină reducerea imunității organismelor.

2.3.4. Populația și ecosistemele

Potrivit unui raport al ONU¹, impactul intervenției omului asupra mediului a atins niveluri alarmante, alterând semnificativ ecosistemele de bază. Raportul

---

1 United Nations Development Programme, March 2000. „World Resources 2000-2001:

relevă situația îngrijorătoare a exploatării excesive a pescuitului oceanic, a utilizării iraționale a apei pentru irigații, a distrugerii recifurilor de corali și a pădurilor, turismul excesiv, creșterea populației și a consumului considerându-le drept principale cauze ale declinului ecosistemelor planetare.

Caseta 4

Acțiunea omului asupra ecosistemelor

- Jumătate din suprafața arabilă a Terrei a dispărut în ultimul secol.
- Despăduririle au redus la jumătate suprafața împădurită a planetei.
- Aproape 9% din speciile de arbori sunt pe cale de dispariție; despăduririle din zona tropicală depășesc 130.000 km² pe an.
- Flotele de pescuit au o capacitate mai mare cu 40% decât poate susține oceanul planetar.
- Aproximativ 70% din stocurile principale de pește marin sunt supuse unui pescuit excesiv sau sunt exploatate la limita lor biologică.
- Degradarea solului a afectat, în ultimii 50 de ani, 2/3 din terenul agricol mondial.
- Aproape 30% din suprafața împădurită a planetei a fost transformată în teren agricol.
- Din 1980, economia mondială și-a triplat volumul, iar populația a sporit cu peste 30%, la 6,5 miliarde locuitori.
- Îndiguirile, devierile sau canalele fragmentează aproape 60% din cele mai mari fluvii și râuri ale lumii.
- 20% din peștele de apă dulce al planetei a dispărut, sau este în pericol de a dispărea.

Sursa: UN Development Programme, „World Resources 2000-2001: People and Ecosystems, The Fraying Web of Life”, March 2000.

2.3.5. Populația și consumul de energie

Populația nu reprezintă o problemă numai în ce privește numărul. Oamenii consumă hrană, apă potabilă, lemn, minerale și energie pentru a-și întreține traiul zilnic. Producerea hranei, furnizarea apei, tăierea copacilor, extragerea minereurilor și arderea combustibilului, toate epuizează resursele disponibile ale planetei.

Un indicator al impactului asupra mediului înconjurător este măsurarea consumului de energie. Pe măsură ce energia este consumată și epuizată crește și gradul de poluare. Și, spre deosebire de o mare parte a factorilor de mediu care sunt greu de comensurat, există informații foarte precise privind cantitatea de energie consumată anual de fiecare țară. Se poate estima impactul pe care fiecare țară îl are asupra mediului înconjurător.

Statele Unite, cu o populație ce reprezintă numai o cincime din cea a Chinei și Rusiei la un loc, sunt cel mai mare consumator de energie al lumii, cu un

consum mai mare decât Rusia și China la un loc. Doar 1/5 din populația lumii consumă 23% din energia sa. Dacă privim lista țărilor în ordinea numărului populației, SUA se află pe locul patru, dar consumul de energie cumulat al primelor 5 țări, nu îl depășește pe cel al Statelor Unite. Cu alte cuvinte, 5% din populația lumii, care trăiește în SUA are un impact mai mare asupra mediului decât 51% din cei care trăiesc în celelalte 5 țări cele mai populate ale lumii.

Tabelul 4

Cele mai populate 12 state ale lumii, în ordinea mărimii populației

Nr. Crt.	Țara	Populația Nr. persoane
1	China	1.313.973.713
2	India	1.095.351.995
3	Uniunea Europeană	456.953.258
4	Statele Unite ale Americii	298.444.215
5	Indonezia	245.452.739
6	Brazilia	188.078.227
7	Pakistan	165.803.560
8	Bangladesh	147.365.352
9	Rusia	142.893.540
10	Nigeria	131.859.731
11	Japonia	127.463.611
12	Mexic	107.449.525
	Total mondial	6.525.170.264

Sursa: statistici ONU, date actualizate în iulie 2006.

Deci, problema populației nu privește numai numărul de locuitori din țările sărace, unde sporul populației este mai ridicat. Din perspectiva consumului de energie, **țările dezvoltate au o problemă mai gravă a creșterii populației decât țările în curs de dezvoltare.** Se poate spune că o femeie din India trebuie să nască mai mult de 20 de copii pentru a avea un impact egal asupra mediului ca a unei femei din SUA care are un singur copil.

2.3.6. Măsuri de susținere a vieții pe Pământ

Potrivit unui raport din luna mai 2006 al WOA¹, în timp ce peste 400 milioane de oameni suferă de foame ca urmare a secetelor sau distrugerii

¹ Vezi: *World Overpopulation Awareness, Sacramento, California, USA – „Why Population Matters”, May 16, 2006.*

recoltelor, Marea Britanie se confruntă cu inundații, iar zonele de coastă sunt în pericol de a fi afectate de creșterea nivelului mării. „Salvarea mediului este prioritatea numărul unu a omenirii, iar SUA, care produce aproape 1/4 din emisiile de gaze trebuie să acționeze neîntârziat pentru salvarea planetei pentru generațiile următoare”.

Tabelul 5

Evoluția și perspectivele creșterii populației Terrei	
Anul	Populația (milioane)
ÎC - 200	223
DC 200	255
400	203
600	211
800	227
1000	257
1200	399
1400	374
1600	580
1800	958
1900	1650
1950	2519
1970	3697
1980	4442
1990	5280
2000	6086
2010	6843
2020	7578
2030	8199
2040	8701
2050	9076

Surse: ONU; PopulationMondiale.com.

Chiar dacă 2/3 din suprafața Terrei este acoperită de apă, doar o mică parte, “de aproape 0,3%” este utilizabilă pentru necesitățile umane și pentru reutilizarea ei. Mai mult, în prezent, disponibilul din această apă regenerabilă se află la cel mai redus nivel de la apariția omului pe Pământ.

Populația lumii, în prezent de 6,5 miliarde, sporește anual cu 76 milioane de persoane. Potrivit previziunilor ONU, **până în 2050, populația va crește cu 2,6 miliarde de persoane, depășind 9 miliarde de persoane.**

Creșterea rapidă a populației a creat o presiune enormă asupra resurselor naturale ale Pământului.

Cererea mondială de apă potabilă s-a triplat din anii '50 până în prezent, în timp ce disponibilul de apă s-a diminuat ca urmare a consumului irațional și a contaminărilor. 500 milioane de oameni trăiesc în zone cu resurse de apă sărace sau la limita necesarului minim, iar până în anul 2025, numărul lor va spori la peste 3 miliarde de persoane. În ultimii 50 de ani, suprafețele arabile s-au diminuat cu 13%, iar pășunile cu 4%.

Pentru susținerea vieții pe pământ și o dezvoltare durabilă, măsurile necesare ar putea fi constituite în câteva grupe mari de probleme, din care menționăm:

1. Controlul creșterii populației – planningul familial și protejarea sănătății planetei

Cercetătorii occidentali sunt de părere că India (țara cu cea mai ridicată rată a natalității) ar trebui să adopte măsuri de reducere a ritmului de creștere a populației și tehnologii de protecție a mediului. Menținerea ratei actuale ar ridica populația Indiei până în 2050, la 1,6 miliarde de locuitori, ceea ce ar avea consecințe negative asupra creșterii economice și dezvoltării globale. Adoptarea unor măsuri imediate de control al nașterilor ar reduce prognoza pentru 2050, la 1,3 miliarde de locuitori.

Menținerea ritmului actual de creștere a populației ar adăuga în următorii 50 de ani mai mulți locuitori decât în primii 500000 de ani ai istoriei umanității. Creșterea populației creează presiuni asupra resurselor limitate și exacerbează numeroase probleme ale mediului, ceea ce afectează sănătatea tuturor.

Asigurarea unui **echilibru** este un ideal greu de atins. Definirea „echilibrului” constă în îndeplinirea a 5 condiții:

- resursele regenerabile ar trebui să nu fie consumate mai rapid decât se pot regenera;
- poluarea și deșeurile nu trebuie să fie degajate în mediul înconjurător mai rapid decât mediul, le poate recicla sau le poate neutraliza;
- resursele epuizabile nu ar trebui să fie consumate mai rapid decât pot să fie descoperite alte resurse regenerabile, care să le înlocuiască;
- populația și marile platforme industriale ar trebui să fie menținute la un nivel suficient de redus pentru a permite îndeplinirea primelor trei condiții;
- primele patru condiții ar trebui să fie îndeplinite pe căi suficient de acceptabile, pentru ca oamenii să le respecte.

2. Necesitatea unor programe de reducere a sărăciei

În următorii 30 de ani, populația din cartierele sărace ale orașelor va spori cu 100000 locuitori în fiecare zi. Se constată o deplasare a populației dinspre

---

zonele rurale către oraș. Rapida dezvoltare a orașelor duce la o creștere la fel de rapidă a numărului de oameni, care trăiesc în sărăcie. Guvernele sunt incapabile să controleze rata creșterii populației și acest lucru are impact asupra fiecărui aspect al vieții populației sărace.

În cartierele sărace din Asia trăiesc aproximativ 250 de locuitori la 1000 de m² fără sisteme de salubritate decente. Rezultatul este cantitatea enormă de reziduuri pe care nici un guvern nu o poate elimina. Condițiile îngrozitoare în care trăiesc provoacă boli și există un risc ridicat de apariție a unor epidemii.

În Africa, SIDA și războaiele interetnice au dus la creșterea mortalității. Pericolul apariției pandemiei de gripă aviară amenință peste 1 miliard de persoane. În fiecare zi mii de copii mor de boli benigne și foamete. Cu toate acestea, 76 de milioane de oameni se adaugă anual la populația deja existentă. Ei provin în cea mai mare parte din 6 țări: India, China, Pakistan, Nigeria, SUA și Bangladesh.

3. Programe de utilizare a surselor regenerabile de energie

Cercetători din Statele Unite și-au exprimat îngrijorarea cu privire la actuala creștere economică rapidă a Chinei și Indiei, care ar reprezenta una din cele mai mari amenințări asupra mediului. Cele două țări au 2,5 miliarde de locuitori, adică *40% din populația lumii*.

China consumă 1/3 din recolta mondială de orez, peste 1/4 din producția de oțel și jumătate din cea de ciment. Pământul nu poate asigura pe termen lung cererea sporită de energie, hrană și materii prime a acestor țări.

Consumul de petrol al Indiei s-a dublat din 1992 până în prezent, în timp ce China a devenit cel de-al doilea mare importator mondial în 2004. (SUA rămân încă cel mai mare consumator de petrol, utilizând 25% din producția mondială anuală și producând 25% din emisiile de bioxid de carbon).

Atât China cât și India au programe de utilizare a surselor regenerabile de energie. India dorește să-și majoreze ponderea surselor regenerabile de energie de la 20% la 25%. Cele două țări sunt semnatare ale Protocolului de la Kyoto, dar, fiind țări în curs de dezvoltare, sunt exceptate de la reducerea emisiilor de gaze. Cu toate acestea, China a luat măsuri voluntare, care ar trebui să aibă un impact pozitiv asupra mediului.

4. Reducerea inegalităților și excluziunii sociale

Potrivit unui raport al ONU, 20% din populația lumii controlează aproape 80% din bogăția mondială. Nu toți oamenii se bucură de condiții mai bune de trai, ei rămân vulnerabili la tulburări sociale, politice și economice. Kofi Annan a declarat că ONU urmărește ca reducerea inegalităților sociale să rămână un obiectiv al liderilor mondiali, pentru UN Millennium Development Goals din 2015.

Concentrarea asupra creșterii economice și ignorarea inegalităților este periculoasă, se arată în raport. Șomajul reprezintă o problemă din ce în ce mai

acută în America Latină și alte țări în curs de dezvoltare, unde tinerii sunt de două sau trei ori mai des în situația de a nu avea un loc de muncă, reprezentând 47% din cei 186 milioane de șomeri.

În același timp, aproape 1/4 din populația lumii, care are un loc de muncă, au venituri care nu depășesc 1 \$/zi. Aproape 60% din angajații fără forme legale sunt femei. Angajările ilegale sunt mai frecvente în țările în curs de dezvoltare, cu precădere în cele mai sărace, unde acest fenomen ajunge până la 4 muncitori fără forme legale din 5 angajați, dar el se află în creștere într-un mare număr de țări.

Inegalitatea de venituri s-a agravat în 48 de țări din anii 1980 până în prezent, a rămas constantă în 16 și s-a îmbunătățit numai în 9 țări.

5. Model planetar la scară redusă¹

Păstrând proporțiile existente la nivel mondial, a fost elaborat un model la scară redusă, pentru a scoate în evidență care este componența actuală a populației. Dacă Pământul ar fi un sat cu 100 de locuitori și toate ponderile actuale ale populației s-ar menține, locuitorii acestui sat ar arăta în felul următor:

- 81 din locuitori ar proveni din cele mai puțin dezvoltate țări, cu un venit/locuitor anual de 3580\$, 19 ar fi din țări dezvoltate, cu un venit/locuitor anual de 22060\$;
- 61 ar fi asiatici, 12 europeni, 13 africani, 9 latino-americieni și 5 nord-americieni;
- 25 ar fi albi și 75 ar fi de altă culoare;
- 60 nu ar avea încredere în propriile guverne;
- 60 ar trăi la 62 de mile depărtare de țarm;
- 50 ar fi femei și 50 ar fi bărbați;
- 48 ar fi lipsiți de sistem sanitar de bază;
- 47 ar trăi la oraș;
- 29 ar crede în vrăjitorii;
- 25 ar trăi în locuințe sub standardul minim sau nu ar avea locuință;
- 20 ar trăi cu mai puțin de 1\$/zi;
- 17 ar avea vârsta sub 18 ani;
- 16 nu ar avea acces la o sursă de apă potabilă;
- 16 nu ar ști să scrie și să citească;
- 14 ar suferi de malnutriție;
- 10 ar trăi în cele mai puțin dezvoltate țări;
- 8 ar avea acces la Internet de acasă;

---

¹ Vezi: „Summary of the World”- nationsonline.org.

-
- 4,5 ar fi cetățeni ai Statelor Unite;
  - 1 ar fi infectat cu SIDA;
  - 1 ar fi pe moarte și 1 pe cale să se nască;
  - numai 1 ar fi terminat studiile unui colegiu;
  - jumătate din bogăția întregului sat ar fi în mâinile a numai 6 persoane, și multe dintre acestea ar fi cetățeni ai Statelor Unite.

Concluzii

- Industrializarea masivă a țărilor în dezvoltare, după modelul țărilor dezvoltate, admițând că ar fi posibilă din punct de vedere economic, s-ar putea dovedi catastrofală pentru supraviețuirea speciei umane. În cazul în care această industrializare nu se va produce sau, așa cum este cel mai probabil, se va produce numai în anumite țări mari, care se vor constitui în noi centre de putere mondială (de exemplu China și India), vom asista la o adâncire a discrepanțelor dintre cele bogate și cele sărace.
- Având în vedere faptul că, în următorii 50 de ani, previziunile indică creșterea masivă a populației în regiunile cele mai sărace ale lumii, Africa, America Latină, Asia de Sud-Est și Orientul Mijlociu, vom asista cel mai probabil la un val migrator dirijat din aceste regiuni către țările dezvoltate, fenomen ce nu va fi pe placul populației din țările bogate și care va conduce la alimentarea elementelor xenofobe, care, asociate cu agravarea tensiunilor dintre “bogați și săraci” manifestate prin terorism, ar putea duce la restricționarea totală sau parțială a accesului imigranților în aceste țări.
- În condițiile în care, degradarea condițiilor de viață din regiunile sărace ale lumii (datorită lipsei apei și a hranei) va conduce la crearea unui climat de instabilitate, insecuritate politică și militară în aceste regiuni, este posibil ca țările dezvoltate să fie obligate să se izoleze economic și să se constituie ca enclave prospere într-o lume dominată de sărăcie.

În această situație, direcțiile de dezvoltare pe plan mondial se referă la:

- Reducerea poluării și reducerea consumului de energie.
- Eficientizarea consumului de resurse naturale și sprijinirea utilizării pe scară cât mai largă a unor materii prime reciclabile.
- Implementarea unor metode de planning familial, acolo unde este cazul, pentru stoparea creșterii populației.
- Intensificarea eforturilor pentru găsirea unor surse de energie, care să înlocuiască arderea de combustibili fosili.
- În ceea ce privește **U.E.**, un element-cheie pentru viitorul acestei zone este aderarea Rusiei, a cărei putere militară și bogății naturale combinate cu puterea economică a marilor puteri vest-europene ar putea conduce

la crearea unei regiuni, care să dispună de o putere economică și militară egală, dacă nu superioară, celei a SUA. Rămâne de văzut dacă și când acest pas va fi realizabil.

Pentru **România**, la cele enumerate mai sus se adaugă:

- Conservarea, pe cât posibil, a rezervelor proprii de resurse naturale. Controlul strict al tăierilor de arbori și elaborarea urgentă a unui program național de împădurire intensivă.
- Introducerea pe scară cât mai largă a surselor de energie regenerabilă (eoliană, solară, biomasă), ceea ce necesită din partea guvernului un efort considerabil atât financiar cât și de educare a populației.
- În condițiile în care țara noastră nu-și poate asigura necesarul de resurse naturale din producția proprie (având în vedere că cca. 50% din resursele energetice ale României provin din import), este esențială crearea unui sistem de alianțe care să-i permită supraviețuirea din punct de vedere economic, politic și militar într-o lume, care, cel mai probabil, va fi dominată de tensiuni și conflicte tot mai acute datorate penuriei de resurse naturale.
- Modernizarea agriculturii și adoptarea urgentă a unor măsuri de combatere a inundațiilor și alunecărilor de teren.

Capitolul 3

INOVAȚIA ȘI SCHIMBAREA TEHNOLOGICĂ - FACTORI ESENȚIALI ÎN STRATEGIILE DE DEZVOLTARE DURABILĂ PE PLAN MONDIAL

Dr. Maria CARTAS (3.1); Drd. Radu GHEORGHIU (3.2; 3.6); Drd. Răzvan CÂMPEANU (3.3); Drd. Viorel NIȚĂ (3.4; 3.5); Dr. Virginia CÂMPEANU (3.7)

Introducere

Cunoașterea reflectată în tehnologii a fost considerată factor determinant al dezvoltării încă de la revoluția industrială. Rolul tehnologiei, așa cum a fost văzut de economiști și de cei care realizează politicile s-a modificat însă în timp. Astfel, de la un fenomen exogen, care survine din lumea științei (Solow 1956), dezvoltarea tehnologică a fost asumată ca fiind la rândul său determinată de factori socioeconomici (Romer 1965, Aghion 1997).

Țările dezvoltate s-au angajat în generarea sistematică de cunoaștere, dezvoltând sisteme naționale și interacțiuni internaționale tot mai sofisticate. Astfel, sistemul educațional se află într-o interacțiune crescândă cu mediul de afaceri, iar parteneriatul public-privat în domeniul cercetării-dezvoltării-inovării a fost acceptat și diversificat și în țările cele mai liberale.

Miza inovării permanente este, în primul rând, una economică, însă ultimele decenii au scos în evidență importanța tehnologiei și pentru soluționarea conflictului dintre dezvoltare și protecția mediului.

Capitolul de față va încerca să surprindă principalele elemente ale politicilor actuale în domeniul inovării în țările dezvoltate și, în special, în Uniunea Europeană, decantând acele aspecte, care ținând cont de contextul românesc ar putea constitui elemente ale integrării aspectelor legate de inovare într-o strategie de dezvoltare durabilă a țării noastre.

Astfel, după o scurtă trecere în revistă a contextului politicii europene privind inovarea din perspectivă economică și o prezentare a cadrului conceptual actual sunt prezentate elementele-cheie actuale și emergente ale politicilor naționale de inovare. Două subcapitole tratează zone-cheie ale politicilor de inovare, anume inovarea legată de mediu și inovarea conexă tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC). După o scurtă prezentare a factorilor culturali legați de inovare la nivel european, ultimele două subcapitole reliefează situația concretă a sistemului de inovare din România și rezultatele recentului exercițiu prospectiv al Uniunii Europene Manufacture.

3.1. Conceptul de inovație: definiție, delimitări

Inovația este definită ca realizarea, punerea pe piață și utilizarea economică de produse, procese și servicii noi. Inovația poate fi de mai multe feluri, de la inovații radicale - creatoare de produse, procese și servicii integrale, principial noi - la inovații care contribuie la modernizarea produselor, proceselor și serviciilor aflate deja pe piață, ameliorând calitatea și eficiența utilizării acestora.

Ideile novatoare pot apărea în domeniul tehnologiei, al proceselor de fabricație, al produselor, dar și al formelor de organizare a activității, al calificării și specializării profesionale, al formelor de comercializare, ca și al formelor de manifestare a cererii pe piață. Inovația tehnologică creează produse noi, care devin componente ale stocului de capital fix, utilizat de firme în obținerea propriilor produse. Inovația netehnologică cuprinde practici manageriale perfecționate, modificări organizaționale și metode îmbunătățite de producere a produselor și serviciilor, în pas cu evoluția nevoilor consumatorilor industriali și civili.

Inovația diferă de schimbarea tehnologică. Aceasta din urmă se raportează la introducerea de produse, procese și structuri organizaționale noi, conținând atât elemente tehnologice, cât și elemente netehnologice, iar, pe de altă parte cuprinde și difuzarea de tehnologii existente.

Succesul actului inovațional depinde, direct sau indirect, de amploarea și calitatea efortului investițional din domeniul activității de cercetare-dezvoltare, asociat cu evoluția investițiilor în dezvoltarea și modernizarea capacităților de producție, a activității de marketing și a resurselor umane.

Inovația influențează creșterea atât la nivel microeconomic, cât și la nivel macroeconomic. La nivel microeconomic, inovația permite firmelor să răspundă la cerințe din ce în ce mai specializate ale consumatorilor și să se mențină pe poziții avantajoase față de concurenți pe plan intern sau extern. Un studiu OECD privind rolul inovației într-un număr de 12 țări europene evidențiază faptul că, peste 30% din venitul anual al sectorului manufacturier se obține pe seama produselor noi sau modernizate. Inovația joacă un rol important și în sectorul serviciilor, firmele de aici folosind în măsură sporită avantajele oferite de noile tehnologii, în special tehnologia informației și comunicațiilor (TIC), în procesele lor de producție și în ofertele de servicii.

La nivel macroeconomic, s-a constatat că, în anii '90, în general, acestea au înregistrat performanțe de creștere superioare mediei țărilor care au atras în activitate mai multă forță de muncă, au acumulat mai mult capital, au îmbunătățit calitatea forței de muncă. Eficiența globală sporită a utilizării capitalului și forței de muncă reflectă inovația tehnologică și netehnologică. Tehnologia informației și comunicațiilor, cea mai dinamică componentă a investițiilor industriale și care a contribuit semnificativ la creșterea economică în multe țări avansate, a cunoscut în ultimii 10-20 de ani ritmuri foarte înalte ale inovației

---

tehnologice. Îmbunătățirea calității forței de muncă este, de asemenea, evidentă la firmele active în dezvoltarea și/sau adoptarea noilor tehnologii.

În analiza empirică este dificil să se evalueze și să se cuantifice contribuția inovației, ca și cea a schimbării tehnologice la creșterea economică. Modelele neclasice tind, de exemplu, să trateze inovația ca pe o componentă reziduală, care determină acea parte a creșterii ce nu poate fi atribuită direct inputurilor de capital sau muncă.

Principalii actori care contribuie la procesul de inovare

Producerea unei tehnologii nu reprezintă un simplu eveniment, ci mai degrabă un adevărat sistem. Procesul de inovație în ansamblul său include atât cercetare fundamentală cât și cercetare aplicată, dezvoltarea produsului, fabricație, marketing, distribuție, activitate de service, precum și adaptarea și perfecționarea continuă a produsului. Numeroși specialiști din industrie și deopotrivă mulți analiști de politică economică resping, în prezent, vechea concepție potrivit căreia inovația reprezintă o înșiruire liniară de evenimente, începând cu cercetarea fundamentală și terminând cu produsul finit. Procesul este mult mai complex, un rol esențial avându-l noile cunoștințe tehnico-științifice care se creează în cadrul acestui sistem și care devin un adevărat catalizator, oferind noi oportunități pentru industrie.

Principalii actori care contribuie la procesul de inovație și dezvoltarea tehnologică a națiunii, implicându-se în diversele momente ale procesului și în proporții diferite, sunt firmele industriale, universitățile și institutele naționale de cercetare.

Firmele industriale se concentrează de regulă asupra dezvoltării tehnologiilor și a inovațiilor orientate spre produs. Managerii firmelor industriale privesc tehnologia ca pe o mare varietate de produse, la realizarea cărora participă, în proporții diferite, statul și firmele private. De obicei, firmele desfășoară activitate internă de cercetare-dezvoltare și inovare având ca scop realizarea de aplicații necesare și utile pentru perfecționarea produselor și a proceselor de fabricație proprii. Ele se concentrează în principal, pe acele dezvoltări tehnice, care creează valoare adăugată și asigură o distanțare a lor față de concurenți, deci care le asigură avantaje specifice de firmă.

Importanța acordată activității de cercetare-inovare diferă de la o firmă la alta. Unele firme acordă o mare atenție acestei activități, alocând în acest scop fonduri de ordinul a 4 - 10% și chiar mai mult din venitul lor; acestea sunt firmele creatoare de tehnologie. La polul opus, se situează firmele care alocă pentru cercetare fonduri reduse sau chiar modeste, preferând să urmărească evoluția de pe piața tehnologiilor, să cumpere și să adapteze orice tehnologie nouă care apare și pe care o consideră utilă activității lor; aceste firme sunt în principal consumatoare de tehnologie. Între cele două categorii se situează firmele integratoare de tehnologie, respectiv firme care cheltuie anumite fonduri

și desfășoară anumite activități de cercetare-dezvoltare, concomitent cu achiziționarea de noi tehnologii și realizarea de alianțe și acțiuni de cooperare pentru achiziții sau cercetare în comun.

Firmele cu capacitate novatoare semnificativă sunt firmele din prima categorie, respectiv firmele producătoare de tehnologie, care creează tehnologii noi și produse bazate pe tehnologii noi. Acestea nu sunt neapărat firme mari. Multe firme producătoare de tehnologie au caracteristici comune cu firmele consumatoare sau cu cele integratoare de tehnologie. Spre deosebire de acestea din urmă, ele realizează însă activitate de inovație și cercetare explorativă, pe care alte firme nu o sponsorizează.

Un rol important în activitatea de cercetare, inovare și dezvoltare tehnologică îl au **universitățile**. Ele se concentrează în principal pe domeniul cercetării fundamentale, având o contribuție pozitivă la susținerea efortului național de cercetare și la sporirea avuției naționale în domeniul cunoașterii științifice. În țările dezvoltate universitățile aduc o contribuție valoroasă la procesul de creare și de dezvoltare, de tehnologii novatoare, având un rol esențial în furnizarea de tehnologii sau în sprijinirea firmelor producătoare de tehnologie. Cercetarea universitară are, totodată, meritul pregătirii și al formării profesionale a cercetătorilor, a oamenilor de știință, a inginerilor, care după absolvire lucrează în diverse firme, unde pun în aplicare cunoștințele, experiența și talentul lor. Cercetarea universitară ajută firmele în rezolvarea problemelor științifice și tehnice, care apar pe tot parcursul activității de cercetare-dezvoltare. O problemă importantă o reprezintă finanțarea: pentru ca cercetarea universitară să își poată îndeplini rolul, ea are nevoie de finanțare de la buget; altfel, va pretinde drepturi de proprietate intelectuală, nemulțumind firmele interesate în utilizarea rezultatelor cercetării.

Un rol important în asigurarea de fonduri pentru cercetare, atât în cazul firmelor industriale, cât mai ales în cazul universităților, îl are **guvernul**. Acesta poate acționa ca un catalizator în procesul creării și dezvoltării de noi cunoștințe științifice, poate contribui la reducerea riscului în proiecte de cercetare și de investiții de scară mare, prin crearea unui mediu de competiție, achiziționarea de produse purtătoare de inovație, asigurarea protecției proprietății intelectuale, precum și prin contribuția sa la stabilirea și menținerea standardelor produselor.

Guvernul deține un loc important în susținerea și dezvoltarea capacității novatoare a unei țări, principalele sale contribuții concretizându-se în următoarele direcții de acțiune:

- Asigurarea bazei tehnico-materiale pentru dezvoltarea tehnologică: sprijinirea infrastructurii de bază a învățământului general și avansat și a formării profesionale, a științei și tehnologiei, a cercetării fundamentale.
- Conștientizarea instituțiilor, a firmelor, a întregii societăți cu privire la contribuția științei, a activității de cercetare, de inovare, de dezvoltare

---

tehnico-științifică la prosperitatea și securitatea economică a țării, la dezvoltarea sănătoasă a societății civile, asigurându-se astfel suportul larg al societății pentru efortul național de cercetare-dezvoltare.

- Asigurarea bunelor sale oficii pentru încurajarea conjugării eforturilor de cercetare la nivelul diverselor industrii și al întregii economii, între parteneri care, altfel, ar putea să nu fie interesați în soluționarea problemelor de interes comun: competiția din interiorul unei industrii determină adesea, scăderea interesului pentru investiții în activitatea de cercetare-dezvoltare, care vizează găsirea de soluții pentru probleme comune, de mai mare anvergură, ce depășesc nevoile stricte, de moment, ale firmelor. Practic, guvernul ar trebui să acționeze ca un catalizator, să contribuie la realizarea unui dialog mai larg între toți specialiștii, inclusiv prin crearea de organe sponsorizate de stat care să ajute la identificarea problemelor comune și chiar la definirea obiectivelor către care ar trebui să țintească întreaga economie. De asemenea, guvernul ar putea asigura un cadru organizat pentru accesul comun la informația specializată, generată fie de instituții publice, finanțate din fonduri publice, fie de instituții private, ceea ce ar avea ca efect reducerea costurilor, a riscurilor, a timpului și a resurselor consumate în etapele precompetitive și scurtarea intervalului de timp în care firmele și sectoarele emergente ajung să își creeze surse proprii de valoare.
- Susținerea activității de stabilire a standardelor (care trebuie să reflecte în permanență nivelul de performanță atins în domeniul respectiv și, totodată, să nu frâneze progresul tehnic), atât pe plan intern, cât și pe plan internațional, asigurând astfel reducerea riscurilor de investiții în produse nesigure.
- Guvernul are un rol important în pregătirea mediului pentru inovare - dezvoltare, putând încuraja inovațiile și tehnologiile relevante din punct de vedere al potențialului de creștere, printr-o serie de mecanisme cum sunt, protecția proprietății intelectuale, modelarea cadrului legal și de reglementare și reducerea costului capitalului.

Rolul statului în activitatea inovațională

Într-o economie bazată pe cunoaștere, pentru a crea avantajul competitiv de care au nevoie țările europene, pentru a concura cu succes, cu cele mai dinamice economii industriale ale lumii, sunt necesare o serie de bunuri publice; acestea includ o bază științifică și tehnologică solidă, stimulente pentru transferul de cunoștințe și activitatea de cercetare-dezvoltare privată, un suport adecvat pentru impulsivarea inovației, precum și perfecționarea capitalului uman atât prin procesul de învățământ, cât și prin procesul de formare continuă.

Activitatea de cercetare științifică din sectorul public cuprinde unități de învățământ superior și organizații de cercetare finanțate de la buget.

În ultimii ani, s-au manifestat o serie de tendințe, care au contribuit la creșterea interesului pentru efectele economice ale activității de cercetare publică atât în cercurile politice cât și în cercurile academice. În primul rând, constrângerile bugetare determină autoritățile să reevalueze cheltuielile publice pentru activitatea de cercetare-dezvoltare. În al doilea rând, cercetarea publică academică este chemată să contribuie direct la activitatea de inovație industrială și creșterea performanței economice. Deși scopul principal al cercetării științifice nu îl reprezintă veniturile economice (OTA, 1986), o parte însemnată din cheltuielile publice de cercetare sunt orientate către obiective specifice, cum sunt securitatea națională, ocrotirea sănătății, explorarea spațiului.

În condițiile încetirii creșterii finanțării publice și ale presiunii pentru obținerea de beneficii economice sporite, unele universități au devenit mai interesate, și mai întreprinzătoare, să găsească noi surse de finanțare (OECD, 2002). În plus, o serie de țări membre ale UE au implementat sau intenționează să implementeze politici, menite să consolideze legăturile dintre universități și industrie, pentru a intensifica contribuția cercetării universitare la activitatea de inovație și performanță economică.

Sectorul public nu este numai un executant de activități de cercetare-dezvoltare, dar și o sursă importantă de finanțare pentru activitățile de cercetare desfășurate în sectorul privat. La Consiliul European de la Barcelona, 2002, statele membre au hotărât să își intensifice eforturile de sporire a investițiilor în dezvoltarea activității de cercetare și tehnologiei și să pună capăt decalajului crescând între Europa și principalii săi concurenți. Cheltuielile în sectorul privat de cercetare-dezvoltare dețin o pondere în PIB în Uniunea Europeană (UE-15: 1,30% în 2002), cu mult sub nivelul SUA (1,86% în 2002) sau al Japoniei (2,26% în 2001), în timp ce în cazul cheltuielilor de cercetare-dezvoltare din sectorul public nu există practic nici un decalaj. Decalajul existent în domeniul investițiilor în cercetarea privată între UE și SUA are consecințe alarmante pentru potențialul de inovare, creștere economică și creare de locuri de muncă în Europa pe termen lung. Din acest motiv, Consiliul European de la Lisabona a hotărât să impulsioneze creșterea cheltuielilor brute pentru cercetare-dezvoltare de la 1,9% la 3,0% din PIB în UE până în 2010, sectorul privat urmând să contribuie cu 2/3 la totalul cheltuielilor de cercetare-dezvoltare (Comisia Europeană, 2003).

Numeroase analize și studii elaborate de OECD, și nu numai, evidențiază faptul că inovația reprezintă un factor tot mai important pentru o creștere economică susținută și sustenabilă.

Elemente de stimulare a creșterii stocului de cunoștințe

Un element important pentru creșterea stocului de cunoștințe de bază și pentru formarea de specialiști cu înaltă calificare îl reprezintă **sprijinul acordat de stat cercetării fundamentale**, izvorul a numeroase tehnologii care transformă societatea. Finanțarea activității de cercetare-dezvoltare de la bugetul statului rămâne esențială pentru asigurarea producerii de cunoștințe

---

tehnico-științifice fundamentale, care generează în proporție crescândă inovație și pentru corectarea acelor eșecuri ale pieței¹ care frânează activitatea de cercetare-dezvoltare, în special în întreprinderile mici și mijlocii; o importanță la fel de mare revine însă și felului în care sunt orientate fondurile alocate, respectiv tipurile de instituții sprijinite și mecanismele utilizate în finanțarea activității, precum și structurii și managementului organizațiilor publice de cercetare.

O premisă esențială pentru performanța susținută a procesului de inovație o reprezintă, asigurarea unui ***ritm înalt al investițiilor publice și private*** complementare în activitatea de cercetare.

Intensificarea cooperării între firmele care desfășoară activitate de cercetare-dezvoltare în vederea utilizării cunoașterii și sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii, precum și deschiderea față de fluxurile internaționale de cunoștințe, constituie alte elemente care pot induce creșterea stocului de cunoștințe.

3.2. Politici de inovare pe plan mondial

3.2.1. Inovarea în context european

Sfârșitul anilor '90, a fost marcat de încrederea în "economia bazată pe cunoaștere" (OECD, 1996), și mai ales de faptul că acest tip de economie ar explica decalajul pe care Statele Unite îl câștigau an de an în fața Uniunii Europene. Miraculosul termen a fost astfel transpus în foarte ambițiosul obiectiv de la Lisabona. Din păcate, abordarea adoptată de Uniunea Europeană nu a fost una coerentă. Sub acest titlu, care nu beneficia încă de un model teoretic integrat, au fost incluse aproape toate direcțiile de dezvoltare, ceea ce a condus inevitabil la o disipare a eforturilor.

Mai mult, speranțele în *boom* pe care net-economia îl va aduce s-au dovedit în bună măsură nerealiste. Astfel, UE a reușit la nivelul anilor 2004-2005, să atingă rate de penetrare a tehnologiei informațiilor aproape de nivelul de saturare, fără însă a obține mult dorita creștere economică.

---

¹*Teoria economică sugerează trei situații principale, care justifică intervenția statului în scopul remedierii insuficienței investițiilor în activitatea de cercetare-dezvoltare desfășurată în domeniul dezvoltării tehnologice. Cunoscute sub denumirea de „eșecuri ale pieței”, acestea sunt toate imperfecțiunile ale pieței care conduc la externalități (pozitive sau negative) și la rezultate mai puțin eficiente sau mai puțin favorabile sub aspect social: bunuri publice, cum sunt securitatea națională și sănătatea populației, unde există externalități pozitive; degradarea mediului (externalități negative), al cărei cost adevărat nu poate fi cuprins în prețurile stabilite pe piață; alte eșecuri ale pieței care determină incapacitatea firmelor ce finanțează activități de cercetare-dezvoltare de a obține venituri și beneficii adecvate de pe urma investițiilor efectuate..*

Rapoartele ce au precedat forma revizuită a Strategiei Lisabona, precum și noua strategie în sine¹ au scos în evidență necesitatea de focalizare a eforturilor. Cunoașterea și inovarea au devenit astfel elemente-cheie, alături de concurență, infrastructură și piața muncii.

Întărirea obiectivului de la Barcelona privind atingerea a 3% din PIB, cheltuieli privind cercetarea-dezvoltarea a fost dublată de un accent sporit pe implicarea firmelor în procesul de inovare.

Urmare imediată a noii strategii, în aprilie 2005, Comisia Europeană a lansat propunerea "Programul-Cadru privind competitivitatea și inovarea" (PCCI), care ar urma să se deruleze în perioada 2007-2013, cu un buget de 4 mld. euro, având trei componente: antreprenoriat și inovare, politica TIC și energia inteligentă.

Un alt pas important îl reprezintă deschiderea unei consultări publice privind oportunitatea modificării regulilor privind ajutoarele de stat în domeniul CDI. Propunerea vizează șase zone de modificare a restricțiilor privind ajutoarele de stat, respectiv: start-up-urile inovative; integrarea inovării în cadrul regulamentelor privind cercetarea-dezvoltarea; intermediarii de inovare; trainingul și mobilitatea personalului între IMM și universități; polii de excelență pentru proiectele de interes european.²

În aprilie 2005, Comisia Europeană a adoptat propunerea sa referitoare la Programul Cadru 7, care va urma actualului PC6 (2002-2006). Bugetul considerabil crescut al noului program reflectă importanța mărită acordată acestui domeniu, însă nu trebuie uitat că cea mai mare parte a cercetării rămâne la nivelul Europei la latitudinea statelor membre.

3.2.2. Politicile naționale de inovare – aspecte curente și emergente

În majoritatea statelor dezvoltate, inovarea este susținută printr-un mix de politici. Un studiu de la sfârșitul anului 2005, având ca scop identificarea indicatorilor specifici inovării, propune o sinteză a elementelor acestor politici, cel puțin așa cum sunt reflectate în țările europene, anume³:

1. *Politici legate de drepturile de proprietate intelectuală*⁴, cuprinzând:

- Politici care încurajează IMM să depună cereri de brevetare.

¹ European Council Brussels 22 and 23 March 2005. Presidency conclusions (7619/05, Brussels 23. III. 2005).

² DG Competition, Community Framework for State Aid For Research and Development and Innovation, 20.04.2006.

³ Anthony Arundel & Hugo Hollanders (2005), *Policy, Indicators and Targets: Measuring the Impacts of Innovation Policies*, MERIT.

⁴ Studiul menționează și faptul că acest tip de politici are deficiența de a stimula doar brevetarea marginală, adică a acelor idei a căror valoare nu a fost sesizată.

-
- Programe de diseminare a informațiilor din brevete.
  - Politici prin care unitățile publice CDI sunt încurajate să depună cereri de brevetare.
2. *Comercializarea cercetării publice*
    - Programe prin care firmele sunt susținute să contracteze cercetare către instituțiile publice sau să colaboreze cu acestea.
    - Orientarea cercetării publice către domenii cu valoare comercială.
    - Încurajarea antreprenoriatului în instituțiile publice CDI prin spinoffs, brevetare etc.
  3. *Programe de cercetare-dezvoltare*
    - Ajutor financiar direct către unitățile publice CD.
    - Ajutor financiar direct sau indirect către sectorul de afaceri pentru CD și inovare.
  4. *Colaborarea în inovare*
    - Programe privind colaborarea între firme și unități publice CD.
    - Programe privind colaborarea între firme.
  5. *Accesul la finanțare*
    - Ajutor financiar indirect pentru dezvoltarea industriei capitalului de risc.
    - Facilitarea prin reglementări a intermedierei dintre investitori și antreprenoriatul tehnologic.
  6. *Resursele umane pentru inovare*
    - Aptitudinile specifice în educația primară și secundară.
    - Educația terțiară, în special cea în domeniul științei și tehnologiei.
    - Educația permanentă.
  7. *Susținerea tehnologiilor-cheie*
    - Susținerea cercetării în domenii strategice, precum biotehnologiile sau TIC.
    - Susținerea adoptării de tehnologie avansată.

După cum se poate observa, inovarea este privită ca un concept generic, care integrează practic cercetarea-dezvoltarea. Această tendință reflectă orientarea politicilor de ultimă generație către aplicarea cunoașterii, în special prin crearea de tehnologii. Un exemplu concludent îl constituie strategia de inovare a Cehiei pentru perioada 2005-2010¹.

Modelul mai degrabă specific Statelor Unite plasează ca titlu generic știința și tehnologia, iar o variantă intermediară este reflectată în recenta strategie a Irlandei, denumită Strategia pentru Știință, Tehnologie și Inovare².

---

1 *National Innovation Policy of the Czech Republic for 2005–2010.*

2 *Strategy for Science, Technology and Innovation 2006-2013, Ireland.*

În acest context, o întrebare legitimă vizează diferența concretă dintre inovare și cercetare-dezvoltare, în condițiile în care este larg recunoscut falimentul modelului linear al cercetării urmată de aplicarea rezultatelor în favoarea unui model bazat pe interacțiuni permanente într-un cadru larg. O analiză a politicilor existente în special din Uniunea Europeană ne reliefează faptul că, distincția rezidă în primul rând în actorii specifici și modalitățile de stimulare a acestora. Spre exemplu, strategia Irlandei stabilește priorități tematice de cercetare și instrumente specifice adresate cercetării publice, în vreme ce inovarea are în vedere firmele ca principali actori, iar măsurile vizează atragerea acestora către procese de generare a cunoașterii, inclusiv către colaborarea cu cercetarea publică, asistență pentru elaborarea de strategii tehnologice la nivel de companie, susținere pentru dezvoltarea capacităților tehnologice.

O țară aflată deja în topul inovării, Elveția luptă pentru menținerea standardului de viață prin măsuri de susținere în continuare a acestui domeniu. Un studiu recent identifică trei categorii de provocări cărora Elveția trebuie să le facă față¹:

a) *Îmbunătățirea climatului pentru antreprenoriat*

- Creșterea competiției și reducerea segmentării piețelor, prin reducerea barierelor comerciale cu UE.
- Reducerea birocrăției și devoltarea e-guvernării.
- Reforma legii falimentului în direcția reducerii perioadei de prescripție.
- Reducerea dublei taxări a dividendelor; extinderea provizioanelor pentru pierderi.
- Îmbunătățirea cadrului instituțional și legal pentru capitalul de risc.

b) *Consolidarea politicilor specifice de inovare*

- Finanțarea publică a CD trebuie să devină o prioritate.
- Intensificarea cooperării internaționale fără a pune în pericol sistemul național.
- Creșterea finanțării private a cercetării universitare, prin extinderea activităților oficiilor de transfer tehnologic și facilitarea finanțării directe de către companii a cercetării universitare.
- Stimularea cercetării aplicative prin creșterea resurselor Comisiei pentru tehnologie și inovare și asigurarea unei mai bune legături între cercetarea fundamentală și cea aplicativă.
- Dezvoltarea serviciilor de *coaching* pentru antreprenori și de training de afaceri pentru cercetători și ingineri.
- Consolidarea oficiilor de transfer tehnologic din universități și diversificarea activității acestora.

---

¹ Florence Jaumotte OECD, *Maintaining Switzerland's Top Innovation Capacity*, 2006.

- Reglementarea specifică a brevetării în domeniul ADN și biotehnologiei
- c) *Întărirea educației terțiare*
- Întărirea curriculei vocaționale.
- Reforma întregului sistem universitar, incluzând specializarea universităților, introducerea unei subvenții pentru educație per student și îmbunătățirea evaluării calitative a universităților.
- Creșterea taxelor școlare simultan cu introducerea unui sistem de creditare.
- Creșterea interesului femeilor pentru știință și inginerie încă de la vârstele fragede; întărirea politicilor de conciliere a vieții de muncă și celei private.
- Lărgirea termenului în care tinerii absolvenți străini în Elveția își pot găsi un loc de muncă.
- Extinderea pregătirii permanente prin îmbunătățirea certificării trainingurilor.

Un studiu al Departamentului de Comerț al SUA din 2004¹ sintetizează poziția Statelor Unite în domeniul științei și tehnologiei. În principiu, modelul liberal susținut este prezentat în opoziție cu semieșecurile altor modele (tributare sistemului economic general), respectiv:

- Modelul german care a reușit să genereze rezultate de clasă în perioada postbelică, mai ales în industriile tehnice (craft) datorită cooperării dintre management și lucrători, rețelelor de IMM dependente de marile corporații, finanțării bancare și facilităților pentru export, nu a reușit în anii 1990, să introducă inovație tehnologică de vârf, în ciuda potențialului științific.
- Modelul francez bazat pe “campioni naționali” cu focalizări tehnologice, care a presupus fuziuni forțate și consistente ajutoare de stat, a creat “misiuni tehnologice” ce s-au dovedit cel mai adesea eșecuri comerciale.
- Modelul japonez a fost o perioadă de timp extrem de eficient în recuperarea decalajelor tehnologice. Guvernul, în colaborare cu marile grupuri (keiretsu) și băncile au ținut industrii-cheie cu subvenții, achiziții publice, protecționism comercial, consorții CD, licențiere și patentare. Succesul modelului japonez s-ar limita, potrivit acestui studiu, la industria auto și electronică, actualmente piețele fiind extrem de concentrate și stagnante, iar personalul guvernamental excedentar.
- Modelul coreean de dezvoltare economică a fost bazat pe internalizarea și imitarea tehnologiilor de către ingineri cu studii în SUA, prin studiul produselor, vizite la fabrici din străinătate, licențierea tehnologiilor din străinătate și prin dotarea unor firme mici cu tehnologii specializate.

---

¹ *Science and Technology Policy. Infrastructure Guideliness and References, Office of Technology policy - Technology Administration-US Department of Commerce, 2004.*

Începând cu criza asiatică din 1997, politica a fost de încurajare a investițiilor străine. Similar, Taiwan a încurajat antreprenoriatul, licențierea și investițiile străine directe.

Prin contrast cu aceste modele criticate, SUA mizează pe finanțarea publică a universităților private și a laboratoarelor publice, legislația solidă privind brevetarea, condițiile favorabile start-up-urilor, flexibilitatea pieței muncii, management de înaltă calificare (MBA) și piețe financiare inovative cu deschidere către risc. Pe baza acestor factori, SUA este lider în domeniul TIC, materiale, farmaceutică, agricultură și industria alimentară și biotehnologie (la nivelul anului 2002).

Studiul Departamentului de Comerț al SUA identifică 5 zone-cheie pentru domeniul științei și tehnologiei:

1. *Drepturile de proprietate intelectuală*, SUA fiind un militant în această direcție.
2. *Transferul tehnologic*, unde elementul central îl reprezintă legislația de tip Bay-Dole. Prin intermediul acestei legislații, ce permite universităților care primesc fonduri publice pentru cercetare să rămână în posesia dreptului de proprietate intelectuală asupra rezultatelor, se pare că SUA a reușit o reală îmbunătățire a ratei de brevetare și a aplicării rezultatelor.
3. *Standardizarea și măsurarea*, nu doar legată direct de inovare ci de toți parametrii ce facilitează decizia în domeniile tehnic și economic. Se avansează chiar ideea unei corelații între investiția în această direcție și creșterea PIB.
4. *Tehnologia informațiilor*, domeniu în care asociațiile profesionale par să joace un rol cheie.
5. *Incubatoarele de afaceri* și mai ales cele de inovare, care pot viza fie dezvoltarea locală, fie pur și simplu câștigul. Experiența americană arată că un factor decisiv privind succesul acestora vizează locația, fiind favorizate cele de pe lângă universități sau medii "bogate". Fără să existe o rețetă de succes, incubatoarele trebuie să ofere în primul rând asistență managerială și tehnică, ultimii ani scoțând în evidență și accesul la "seed capital" (capital pentru primele stadii).

Alte elemente-cheie ale politicilor conexe inovării pot fi considerate:

1. *Clusterelor*. Numeroase țări susțin dezvoltarea clusterelor, pentru a crea sisteme dinamice de dezvoltare regională¹. Crearea unor clusterelor este un proces complex și de durată, în cadrul căruia dincolo de mobilizarea firmelor și a instituțiilor guvernamentale este importantă transformarea modului în care acestea interacționează, dinamica fiind dată în primul

---

¹ UNIDO (2003), *Clustering, Innovation, and Regional Development: What Works!*

---

rând de colaborare și leadership pe fondul unui grad general de încredere.

2. *Inovarea în servicii*. Acest subiect este încă unul emergent, deoarece se știe puțin despre modul în care poate fi valorificat potențialul de inovare în domeniu. Cu toate acestea, spre exemplu Tekes-Finlanda a introdus în misiunea sa, încă de acum cinci ani, inovarea în servicii. Patru zone de intervenție au fost identificate: serviciile de afaceri intensive în cunoaștere, serviciile care vizează modernizarea industriei, reforma pieței serviciilor și noi concepte de servicii.¹ Țări precum Marea Britanie și SUA au dezvoltat deja politici în domeniu. Trebuie menționat că și instrumentele actuale de monitorizare a inovării în servicii sunt încă în curs de elaborare.
3. Un studiu recent al OECD² scoate în evidență rolul *serviciilor intensive în cunoaștere* (care includ pe lângă cercetare-dezvoltare și consultanța de management, serviciile IT, managementul resurselor umane, serviciile juridice, financiare și de marketing) ca surse de inovare și chiar propune măsuri de politică pentru susținerea acestora.
4. *Achizițiile publice de inovare*. În ultimii ani există pe plan european o preocupare crescândă privind achizițiile publice de inovare³. Achizițiile publice de inovare apar atunci, când o instituție publică cumpără sau lansează ordinul de cumpărare pentru un produs sau serviciu care nu există încă, dar care poate fi dezvoltat într-o perioadă rezonabilă de timp, pe baza muncii inovative a unei/unor organizații. Un astfel de exemplu îl constituie proiectul suedez Compis lansat la mijlocul anilor '80. Într-o perioadă în care PC-urile nu apăruseră pe piață, proiectul a vizat crearea unui computer destinat uzului școlar, cu specificații tehnice pentru care nu exista un corespondent pe piață.

“Punctul de plecare în aplicarea achizițiilor publice de inovare trebuie să îl reprezinte satisfacerea unor nevoi sociale reale – cu alte cuvinte a unor nevoi sociale, care sunt improbabil să fie satisfăcute de către piață” (Edquist & Hommen, 2000, p. 5). Zonele de obicei asociate cu achizițiile publice sunt dezvoltarea de produse ecologice, noi tehnologii energetice, tehnologii spațiale și de apărare sau TIC.

Achizițiile publice de inovare presupun că reprezentanții statului dețin o cunoaștere foarte bună despre tehnologiile emergente respectiv tehnologiile critice, legate de anumite sectoare.

---

1 Wieneke Vullings, Patries Boekholt, *Innovation in Services, Workshop Output Paper, Porvoo, 19-20 June 2006, Finland*.

2 OECD (2006), *Innovation and Knowledge-Intensive Service Activities*.

3 *Innovation and Public Procurement. Review of Issues at Stake*, Fraunhofer Institute, Study for the European Commission (No ENTR/03/24).

5. *Utilizarea instrumentelor prospective de tip colaborativ* (foresight) pentru identificarea tehnologiilor cheie, a traiectoriilor tehnologice sau a priorităților de cercetare.

3.3. Inovarea și societatea informațională

Legătura dintre inovare și societatea informațională este complexă. Inovarea afectează atât latura de ofertă a societății informaționale (repectiv industria tehnologiei informațiilor și comunicațiile - TIC), cât și latura de utilizare (inovarea în servicii electronice). La rândul său societatea informațională a modificat radical cercetarea-dezvoltarea-inovarea, prin transformarea modului de interacțiune între actori, prin viteza de diseminare incomparabil mai rapidă și nu în ultimul rând prin noul tip de cercetare pe care îl permite utilizarea TIC.

Analizele ultimilor ani au arătat că **inovarea în domeniul TIC are cel mai mare impact economic**. Așa cum se poate observa din tabelul de mai jos decalajul după 1995, între UE-15 și SUA este puternic concentrat în sectoarele care produc sau utilizează TIC.

Tabelul 6

Diferența de productivitate dintre UE-15 și SUA
(puncte procentuale creștere medie anuală)

	1979-1990	1990-1995	1995-2001
Total economie	0,99	1,19	-0,54
Industrii producătoare TIC	-0,13	-0,25	-0,45
Produce	-0,31	-0,29	-0,6
Servicii	0,08	0,04	0,15
Industrii utilizatoare TIC	0,38	0,44	-0,61
Produce	0,19	0,18	-0,14
Servicii	0,19	0,26	-0,75
Industrii non-TIC	0,73	0,99	0,44
Produce	0,27	0,01	0,24
Servicii	0,41	0,88	0,32
Altele	0,06	0,1	-0,11

Sursa: EU Productivity and Competitiveness: An Industry Perspective. Can Europe Resume the Catching-up Process?, Mary O'Mahony and Bart van Ark (ed.).

Nu este de mirare atunci că bugetul Programului Cadru 7 (PC7) a fost puternic rebalansat în favoarea TIC.

Tabelul 7

Bugetul programului Cooperare din cadrul PC7 (miliarde euro)

Societate informațională	11,2
Sănătate	7,35
Transport (inclusiv aeronautic)	5,25
Nano-științe, nano-tehnologii, materiale și noi tehnologii de producție	4,27
Securitate și spațiu	3,5
Energie	2,59
Mediul înconjurător (inclusiv schimbările climatice)	2,24
Alimentație, agricultură și bio-tehnologie	2,17
Științe socioeconomice și umaniste	2,17
Total	39,267

Sursa: CORDIS.

Crearea economiei bazate pe cunoaștere în UE prin dezvoltarea tehnologiei informațiilor

Pentru crearea economiei bazate pe cunoaștere, Uniunea Europeană a realizat, imediat după lansarea Strategiei Lisabona (2000), inițiativa eEurope 2002, instrument inovator centrat pe conectivitate, adică pe dezvoltarea nivelului de penetrare a Internetului în Europa și utilizarea acestuia în activitatea economică și socială.

Succesele eEurope 2002, apariția unei noi orientări strategice a UE concretizată în Strategia dezvoltării durabile a UE (2001) și noua Strategie de la Lisabona (2005), ca și elementele inovatoare apărute cu un mare dinamism în tehnologia informațiilor și în comunicații au condus la necesitatea adaptării eEurope, astfel că au apărut noi inițiative succesive- eEurope 2005 și iEurope 2010.

Caseta 5

Etapile realizării politicii UE în domeniul TIC pentru crearea economiei bazate pe cunoaștere

eEurope 2002 s-a focalizat pe crearea economiei bazate pe cunoaștere prin extinderea conectării la internet în Europa, stimularea utilizării internetului mai ieftin, mai rapid și mai sigur.

În această etapă care s-a desfășurat în perioada 2000-2002, politica UE s-a centrat pe conectivitate, adică pe dezvoltarea nivelului de penetrare a internetului în Europa și utilizarea acestuia în activitatea economică.

eEurope 2005 s-a centrat pe utilizarea nivelului crescut al conectării în activitatea economică, care să genereze creștere economică durabilă. S-a avut în vedere crearea unui mediu favorabil pentru investiții, modernizarea serviciilor publice și asigurarea oportunităților pentru toți de a participa la societatea informațională globală.

i2010 se focalizează pe asigurarea utilizării TIC de către mediul de afaceri, guverne și cetățeni, în vederea creșterii competitivității industriale, sprijinirea creșterii economice durabile și crearea de locuri de muncă, precum și pentru rezolvarea unor provocări la nivelul societății.

Pentru dezvoltarea economică și crearea de locuri de muncă, Comisia Europeană a adoptat în anul 2005, inițiativa "i2010: Societatea Informațională Europeană 2010", în baza noii Strategiei Lisabona, centrată pe cel mai promițător sector al economiei Uniunii Europene - TIC, care furnizează 40% din creșterea productivității și 25% din creșterea economică (PIB) a UE.

i2010 se focalizează pe asigurarea utilizării tehnologiei informațiilor și comunicațiilor în cele mai bune condiții de către mediul de afaceri, guverne și cetățeni, în vederea creșterii competitivității industriale, sprijinirea creșterii economice și crearea de locuri de muncă, precum și pentru rezolvarea unor provocări la nivelul societății.

Din cele 3 obiective politice generale ale **i2010**, unul se referă la inovație:

1. Promovarea Spațiului informatic european fără frontiere.
2. Stimularea inovației.
3. Realizarea Societății informaționale europene în 2010, o societate informațională deschisă, transparentă și inclusivă.

La orizontul anului 2010, prioritățile desemnate prin inițiativa i2010 în politica TIC sunt:

- a) Crearea unei piețe unice deschise și competitive pentru societatea informațională și servicii media în cadrul UE.
- b) Creșterea cu 80% a investițiilor UE în activitatea de cercetare din domeniul tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC). Având în vedere că, UE investește în cercetarea din domeniul TIC numai 80 € per persoană (350 € în Japonia și 400 € în SUA), i2010 identifică etapele de majorare a investițiilor în activitatea de cercetare TIC și de obținere a rezultatelor, ca de exemplu prin proiecte demonstrative transeuropene pentru testarea rezultatelor promițătoare ale cercetării și prin mai buna integrare a întreprinderilor mici și mijlocii în proiectele de cercetare.
- c) Promovarea societății informaționale inclusive, centrate pe calitatea vieții, prin servicii bazate pe tehnologii noi, adaptate la structura populației europene.

3.4. Inovarea și mediul

Inovarea tehnologică pare să fie singura cale de a împăca nevoile crescânde ale populației și ale economiei cu necesitatea de diminuare a impactului asupra mediului. Ca principal producător și utilizator de tehnologie, companiile trebuie să ia în considerare provocarea pe care o reprezintă dezvoltarea durabilă, prin investiții în cercetare-dezvoltare și inovare (CDI), modernizarea proceselor tehnologice și încorporarea noilor tehnologii ecologice.

3.4.1. Conceptele de ecoeficiență și ecoinovare

Ecoeficiența integrează două elemente ale dezvoltării durabile – economia și mediul - și se referă la decuplarea impactului asupra mediului (pagubele aduse mediului și utilizarea resurselor naturale) de activitatea economică.

În literatura economică se găsesc o serie de definiții ale ecoeficienței:

a) Ecoeficiența este realizată prin “furnizarea de produse și servicii la prețuri competitive, care satisfac nevoile umane și contribuie la calitatea vieții, concomitent cu reducerea impactului ecologic și a intensității utilizării resurselor, de-a lungul întregului lor ciclu de viață, la un nivel cel puțin egal cu capacitatea estimată a Pământului” [WBCSD,1]. În alți termeni, aceasta înseamnă *a crea mai multe bunuri și servicii cu impact mai redus asupra mediului*.

b) Ecoeficiența reprezintă “eficiența cu care sunt utilizate resursele ecologice pentru satisfacerea nevoilor umane” [OECD,1].

c) Agenția Europeană de Mediu (EEA) definește ecoeficiența, ca fiind “obținerea de mai multă bunăstare din mai puțină natură, prin decuplarea utilizării resurselor și emisiilor de substanțe poluante de dezvoltarea economică” [EEA,1]. Ecoeficiența se poate calcula la nivelul unei singure companii, la nivel sectorial ori la nivelul întregii economii.

World Business Council for Sustainable Development a identificat următoarele laturi ale ecoeficienței [WBCSD,1]:

- reducerea consumului de resurse (materii prime, energie și apă) și sporirea reciclabilității și a duratei de folosință a produselor;
- reducerea impactului asupra naturii prin reducerea emisiilor poluante, a deșeurilor și a substanțelor toxice și utilizarea sporită a resurselor regenerabile;
- creșterea valorii serviciilor și produselor, simultan cu reducerea consumului de resurse materiale.

Ecoeficiența se calculează, ca raport între valoarea bunurilor produse și/sau serviciilor furnizate și impactul asupra mediului [WBCSD,2], prin indicatori precum: consumul de energie, consumurile materiale, consumul de apă,

emisiile de gaze cu efect de seră, emisiile de substanțe ce reduc stratul de ozon, total deșeuri, emisii acidifiante în aer etc.

Ecoeficiența, deși strâns legată de *decuplarea relativă*, adică reducerea consumului de resurse naturale pe unitatea de output, trebuie văzută în relație cu *decuplarea absolută*, adică reducerea în cifră absolută a cantității de resurse naturale consumate. În acest sens, este edificator exemplul industriei Japoniei, unde, deși s-a reușit reducerea considerabilă a consumului de energie și materii prime în perioada 1973-1985, creșterea industrială a anulat acest efect.

Printre *măsurile politice* ce pot stimula companiile în obținerea unei ecoeficiențe ridicate, se află [WBCSD, 1]:

- identificarea și eliminarea "stimulentelor perverse"¹;
- internalizarea costurilor de mediu;
- trecerea de la impozitarea profitului și a forței de muncă la impozitarea utilizării resurselor și a poluării;
- crearea și implementarea de instrumente economice și stabilirea de ținte macroeconomice de ecoeficiență (precum Factorul 4).

Ecoinovarea sau „modernizarea ecologică” este o abordare preventivă a politicilor de mediu, ce descrie posibilele ameliorări ecologice ce pot fi realizate prin inovare - dincolo de abordările *end-of-pipe* - și circumscrie progresele tehnologice ce au ca scop creșterea ecoeficienței, adică reducerea impactului ecologic al producției și consumului, prin intermediul produselor eco-inteligente, a sistemelor și a infrastructurilor dematerializate, precum și prin schimbări în uzanțele de consum [Jänicke, 1].

3.4.2. Ecoeficiența și ecoinovarea în politicile europene

Integrarea ecoeficienței în politicile Uniunii Europene este strâns legată de eforturile de integrare a aspectelor de mediu și a dezvoltării durabile în politicile sectoriale.

Raportul pe 2004 al DG Environment [EU COM, 4] subliniază rolul ecoinovării și al creșterii eficienței resurselor în efortul de a transforma economia UE în cea mai competitivă economie bazată pe cunoaștere din lume, cu un echilibru între reformele economice stabilite prin Agenda Lisabona și politica de dezvoltare durabilă inovativă, bazată pe ecoeficiență și pe un plan ferm de acțiune în domeniul mediului. În plus, se arată că, „politica de mediu și ecoinovarea pot promova creșterea economică, pot păstra și crea locuri de

---

1 „Stimulentele perverse” sunt politici/practici ce încurajează – direct sau indirect – utilizarea resurselor ori poluarea mediului, precum: a) subvențiile de stat ce au ca efect pagube ecologice; b) persistența externalităților negative; c) menținerea în vigoare a legilor și practicilor ineficente privind utilizarea resurselor naturale.

muncă, contribuind la competitivitate și ocupare”. Totuși, consumul total de resurse naturale va scădea atunci când creșterea productivității resurselor (calculată ca raport între total resurse utilizate și PIB) depășește creșterea economică (PIB) [SERI, 1].

Agenția Europeană de Mediu identifică *trei puncte de intersecție* între ecoeficiență și obiectivele Strategiei Lisabona [EEA, 2]:

a) **Creșterea ocupării în ecoindustrii.** În UE, ecoindustria - adică producerea de bunuri, servicii și tehnologii pentru măsurarea, prevenirea, limitarea ori corectarea impactului asupra mediului și a volumului de resurse utilizate - este deja extrem de competitivă pe piața mondială, acoperind împreună cu SUA și Japonia 85% din piața mondială. Aceasta, cu o cifră de afaceri de 180 de mld. Euro/an și cu 500000 de noi locuri de muncă în ultimii 5 ani [ECOTEC, 1], a obținut rezultate mai bune decât restul economiei: în cadrul ei funcționând mai mult de 2 milioane de angajați și are un ritm de creștere de aproximativ 5% pe an.

Cererea de export pentru tehnologii de mediu, produse și servicii ecoeficiente este în creștere datorită creșterii globale a utilizării resurselor naturale, crizei petrolului și aplicării *acquis*-ului de mediu în noile state membre.

b) **Creșterea competitivității prin scăderea costurilor.** Deoarece în multe industrii prelucrătoare costurile materiale și energetice depășesc pe cele legate de forța de muncă, creșterea ecoeficienței va avea impact direct asupra competitivității. Anumite statistici (de exemplu, structura costurilor industriei prelucrătoare a Germaniei, cu 20% costuri salariale și 35-50% costuri materiale și energetice) arată că, îmbunătățirea productivității energetice și a resurselor este o cale mai bună pentru creșterea competitivității economiei decât accentul pe reducerea costurilor salariale. În plus, creșterea productivității muncii are ca efect reducerea numărului de locuri de muncă. În UE, aceasta este deja destul de ridicată, crescând cu 270% în ultimii 40 de ani, în vreme ce productivitatea energetică și cea a materiilor prime a crescut în aceeași perioadă cu doar 100%, respectiv 20%. Mai mult, industria prelucrătoare este forțată să-și crească competitivitatea, deoarece produsele ei (produse chimice, echipamente etc.) sunt mult mai prezente pe piața mondială decât serviciile, ai căror beneficiari aparțin mai ales pieței interne a UE [EEA, 2].

c) **Dematerializarea creșterii economice.** Un studiu recent [Fischer, 1] privind efectele dematerializării creșterii economice asupra economiei Germaniei arată că, dacă economiile rezultate din reducerea costurilor materiale și energetice ar fi reinvestite, ar avea loc o creștere de 2,3% a PIB s-ar crea 750000 noi locuri de muncă.

În ianuarie 2004, ca punct de conjuncție între Strategia de dezvoltare durabilă a UE și Strategia Lisabona, Comisia a lansat un plan de acțiune menit să stimuleze dezvoltarea și utilizarea tehnologiilor de mediu, să elimine barierele financiare, economice și instituționale în dezvoltarea tehnologiilor de mediu și să integreze protecția mediului, inovarea tehnologică și competitivitatea [EU COM, 3]. Tehnologiile de mediu - care sunt mai puțin poluante, utilizează

mai puține resurse și reciclează mai multe deșeuri decât cele tradiționale - pot acționa ca o punte de legătură între strategia UE de dezvoltare durabilă, așa cum a fost inițial definită la Consiliul European de la Göteborg, și obiectivele Agendei Lisabona. Pentru a realiza aceasta conjuncție, Comisia Europeană a prezentat, în ianuarie 2004, Planul de acțiune pentru tehnologiile de mediu (ETAP), având trei mari obiective:

1. Facilitarea trecerii de la cercetarea la piață, prin platforme tehnologice și rețele de testare tehnologică.
2. Îmbunătățirea condițiilor de piață și eliminarea barierelor economice.
3. Promovarea tehnologiilor de mediu în țările în curs de dezvoltare și promovarea investițiilor străine directe în acest domeniu.

Odată cu primul raport asupra implementării ETAP, publicat în ianuarie 2005, au fost făcute unele recomandări [EU COM, 1], respectiv:

- Crearea de fonduri de risc pentru investiții ecologice, în special pentru IMM-uri.
- Definirea obiectivelor ecologice de performanță pentru principalele produse, procese și servicii.
- Conceperea de către statele membre a „foilor naționale de parcurs” pentru implementarea ETAP.

3.4.3. Sursele alternative de energie

Sursele alternative de energie (biomasa, energia solară, energia vântului, hidroenergia, pila fotovoltaică etc.) au început să fie luate în considerare după prima criză energetică din 1973-1974, devenind subiecte la scară globală după Conferințele de la Rio (1992) și Kyoto (1997), în contextul promovării protecției mediului și a dezvoltării durabile. Rațiunea principală a accentului crescând pus pe sursele alternative de energie o reprezintă necesitatea reducerii consumului de cărbune, gaz și petrol, adică principalele surse de emisii de carbon.

Cu toate acestea, aproximativ 80% din necesarul mondial de energie este obținut încă din combustibili fosili, fapt ce contribuie substanțial la emisiile de gaze cu efect de seră, cu efecte în schimbarea climaterică. În 2004, consumul de cărbune a crescut cu 6,3 %, cel de gaze naturale cu 3,3 %, iar în 2005, consumul de petrol a crescut cu 1,3%. S-a înregistrat, de asemenea, o creștere a ratei de utilizare a surselor regenerabile de energie: capacitățile de producere a energiei eoliene au crescut cu 24% în 2005, producția fotovoltaică cu 45%, iar producția de combustibili biologici cu 20% [WWI, 1].

Prin protocolul de la Kyoto, Uniunea Europeană s-a angajat să reducă emisia gazelor cu efect de seră cu 8% până în 2008-2012. În Germania, care și-a propus ca obiectiv reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 21%, sunt valorificate variate surse energetice noi ori regenerabile - energia

---

vântului pe apă și pe uscat, pila fotovoltaică, biomasa, energia solară, geotermală și deșeurile urbane [IER, 1].

În 2000, Comisia Europeană și-a exprimat obiectivul de a substitui 20% din combustibilul tradițional cu combustibili alternativi, până în 2020 [EU COM, 5]. În 2001, Comisia a identificat trei surse alternativi promițătoare: combustibili biologici, gazul natural și hidrogenul. Legat de aceasta din urmă, Comisia a stabilit, în mai 2003, un Grup de lucru pentru hidrogen, având ca misiune cercetarea potențialului hidrogenului ca viitor înlocuitor al surselor convenționale de energie. În ianuarie 2004, s-au pus bazele unei platforme tehnologice pentru hidrogen și celule de combustie (*The European Hydrogen and Fuel Cell Technology Platform*).

3.4.4. Sisteme de monitorizare a mediului

Datorită necesității limitării cantităților de substanțe poluante critice eliberate în mediul înconjurător - cum ar fi oxizii de carbon, dioxidul de sulf, oxizii de azot și metalele grele - s-a impus prin lege controlul poluării produse de incineratoare, centrale termoelectrice și producătorii industriali. Ca urmare, multe companii trebuie să utilizeze sisteme de monitorizare a emisiilor, pentru cuantificarea cantităților de substanțe poluante critice din sistemele de evacuare (SO₂, NO_x, CO₂) și nivelul de poluare din apă, sol și aer. Aceste sisteme de monitorizare folosesc cele mai noi tehnologii ale informației și comunicării (TIC) pe plan mondial, monitorizează și ajustează la parametri stabiliți nivelul de temperatură, umiditate, presiune, gradul de puritate a aerului etc. În ultimii ani s-au conceput și implementat sisteme de monitorizare ecologică și control al impactului asupra mediului, prin utilizarea tehnicilor și metodelor informatice moderne – rețele de calculatoare, baze de date distribuite, transmisia prin internet a datelor de mediu, culegerea, transmiterea la distanță, procesarea și stocarea datelor legate de ecosisteme și accidente ecologice [INCDI, 1].

3.4.5. Politici ale UE legate de inovare și mediu

Cu toate că, dezvoltarea durabilă a devenit deja un obiectiv fundamental al UE, prin înscrierea sa în Tratatul UE, prin Strategia UE de Dezvoltare durabilă (SDS) și Consiliile de la Göteborg (2001) și Barcelona (2002), aceasta a devenit un complement al obiectivelor socioeconomice stabilite de Consiliul European de la Lisabona [EU COM, 7]¹. Principalul obiectiv stabilit în 2001 era

---

¹ Consiliul European de la Göteborg (2001) a adoptat prima Strategie de Dezvoltare Durabilă a UE, care a fost completată de Consiliul European de la Barcelona (2002), din perspectiva World Summit on Sustainable Development, Johannesburg (2002).

transformarea progresivă a modelelor nesustenabile de consum și producție existente. În ianuarie 2004, Comisia a lansat un plan de acțiune pentru stimularea utilizării tehnologiilor ecologice, Planul de acțiune pentru tehnologiile de mediu (ETAP) (cf. 3.1).

În februarie 2005, Comisia a publicat un raport asupra progreselor făcute din 2001 [EU COM,8] și a schițat direcțiile viitoare, constatând că există tendințe nesustenabile față de 2001 în ce privește, printre altele, schimbarea climaterică și utilizarea resurselor naturale. În iunie 2005, prin declarația șefilor de stat și de guvern din UE [EU COM,9], se arată că agenda Lisabona este o parte esențială a obiectivului orizontal al dezvoltării durabile. Împreună, ele au ca obiective-cheie:

- protecția și ameliorarea calității mediului;
- prevenirea și reducerea poluării;
- promovarea consumului și producției durabile, pentru decuplarea creșterii economice de degradarea mediului;
- construirea unui climat economic inovativ, intensiv în cunoaștere, ecoeficient și competitiv.

După consultări cu alte organisme interesate, Comisia a prezentat, în decembrie 2005, proiectul de revizuire a SDS [EU COM,10], care stabilește ca priorități, printre altele, transporturile sustenabile și resursele naturale. Cât privește ultima, a fost subliniată necesitatea găsirii de soluții inovative pentru un mai bun management al resurselor, promovarea unei economii caracterizată printr-o mai mare eficiență a resurselor, lider în tehnologii ecoeficiente, și creșterea investițiilor în ecoinovare. În plus, s-a arătat că măsurile legislative de premieră a ecoinovării și trecerea la consum și procese de producție sustenabile pot spori competitivitatea economiei UE.

În cele din urmă, în conjuncție cu Strategia Lisabona relansată [EU COM,11], noua strategie de dezvoltare durabilă (SDS) [EU COM,12] are ca principal obiectiv, pe lângă ameliorarea calității vieții, protecția mediului și coeziunea socială, printr-o mai eficientă utilizare a resurselor naturale și exploatare a potențialului de inovare ecologică și socială a economiei UE. Prin aceasta, dezvoltarea durabilă devine principiul orizontal al tuturor politicilor UE, alături de competitivitatea economică, dincolo de dimensiunea reductivă a Strategiei Lisabona, unde dezvoltarea durabilă era circumscrisă de al treilea pilon, cel al protecției mediului.

Așa cum reiese din raportul Comisiei asupra Strategiei Lisabona, pentru a nu afecta obiectivele acesteia și pentru a nu se constitui ca bariere inutile în calea creșterii economice și creării de noi locuri de muncă, toate reglementările din domeniul protecției mediului vor fi verificate. Ca urmare, pentru realizarea obiectivelor SDS, accentul cade pe stimulente și inițiative voluntare din partea mediului de afaceri, și mai puțin pe legislație.

Prin SDS se recunoaște rolul crucial al investițiilor în capitalul uman, social și ecologic, și al inovării tehnologice în atingerea obiectivelor de competitivitate, coeziune socială, prosperitate și mai buna protecție a mediului.

Cât privește *schimbarea climaterică și energiile curate*, SDS stabilește ca obiective-cheie:

- reducerea cu 8% față de nivelul din 1990, a gazelor cu efect de seră, în perioada 2008-2012, ca urmare a angajamentelor luate prin Protocolului Kyoto;
- convergența SDS cu „documentul verde” privind strategia UE în domeniul energetic, prin care s-a propus căutarea unui echilibru între obiectivele de dezvoltare durabilă, competitivitate și securitate energetică [EU COM, 13];
- 12% din consumul de energie, respectiv 21% din consumul de electricitate, trebuie asigurat din surse de energie regenerabilă până în 2010.

Cât privește *consumul și producția durabilă*, SDS stabilește ca obiective-cheie:

- decuplarea creșterii economice de degradarea mediului;
- îmbunătățirea performanței sociale și de mediu a produselor și proceselor tehnologice;
- creșterea cotei de piață în domeniul tehnologiilor de mediu și al ecoinovării.

În ce privește *conservarea și managementul resurselor naturale*, SDS stabilește ca obiective-cheie:

- îmbunătățirea managementului și evitarea supraexploatării resurselor naturale ;
- îmbunătățirea eficienței resurselor pentru reducerea consumului de resurse neregenerabile și a impactului de mediu asupra utilizării materiilor prime;
- obținerea și menținerea unui avantaj competitiv prin îmbunătățirea eficienței resurselor și promovarea inovațiilor ecoeficiente.

În domeniul *cercetării-dezvoltării*, SDS stabilește ca obiective-cheie:

- promovarea abordărilor inter- și transdisciplinare în cercetarea în domeniul dezvoltării durabile, prin implicarea științelor sociale și naturale;

- integrarea cercetării-dezvoltării și a implementării rezultatelor acesteia cu deciziile politice;
- cercetări suplimentare legate de interdependența între sistemele sociale, economice și cele ecologice, metodologiile și instrumentele de analiză a riscurilor.

Printre *instrumentele economice*, sunt enumerate exploatarea instrumentelor *win-win* de conciliere a creșterii economice cu protecția mediului și asigurarea transparenței prețurilor, prin reflectarea corectă a costurilor economice, sociale și de mediu a bunurilor și serviciilor.

3.4.6. Protocolul de la Kyoto poate încuraja inovarea

Datorită impactului asupra climatului global, prin Protocolul Kyoto țările industrializate și cele în tranziție (țările din Anexa 1 a Protocolului) au convenit să limiteze emisiile de gaze cu efect de seră. Protocolul stabilește limite cantitative și reduceri obligatorii pentru un coș de 6 gaze, dintre care cele mai importante sunt dioxidul de carbon (CO₂), ce derivă din arderea combustibililor fosili, metanul (CH₄) și protoxidul de azot (N₂O).

Cât despre efectele economice ale constrângerilor Protocolului, unele studii susțin, că acestea vor încuraja nivelul inovării în politică și sectorul de afaceri, cu efecte pozitive asupra competitivității companiilor și creșterii economice. Ca urmare, companiile și economiile orientate către inovare vor obține și menține avantaje competitive. Pe de altă parte, există dezbateri intense dacă, pentru promovarea inovării, restricțiile legislative și descurajarea poluării reprezintă instrumente mai eficiente decât stimulentele pentru inovare și acțiunile voluntare ale sectorului de afaceri.

Statele din EU-15 s-au angajat, să atingă un nivel al emisiilor de 7% peste nivelul atins în 1990, până în 2010. Conform European Environmental Agency, este posibil ca numai Suedia și Marea Britanie să respecte aceste angajamente, în vreme ce Spania, Danemarca și Portugalia vor atinge niveluri între 25% și 35% peste nivelul admis.

Provocările pentru aceste state vor consta în încercarea de a concilia creșterea competitivității industriale și nivelurile admise de emisii de gaze cu efect de seră. În plus, este de luat în considerare impactul sistemului de comercializare a permiselor de emisie asupra prețului electricității: deși o parte din creșterea prețului electricității în UE este cauzată de creșterea prețurilor pe piața mondială, 31% din această creștere poate fi atribuită prețurilor mai mari, cauzate de dreptul de a emite CO₂ [ACCF, 1]. Iar această majorare a prețului electricității poate avea efecte negative asupra competitivității industriei UE-15.

În 2005, a intrat în vigoare *European Emissions Trading Scheme* (ETS), având ca scop susținerea eforturilor statelor membre de atingere a nivelului de emisii stabilit prin Protocolul Kyoto – adică reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 8% între 2008 și 2012. Conform unui studiu asupra efectelor ETS asupra competitivității și ocupării, odată bine concepută, această schemă este cea mai ieftină opțiune. Se preconizează că, impactul ETS asupra competitivității și ocupării în UE va fi modest, mai mic decât cel al scenariilor reglementărilor alternative. Comparată cu acestea din urmă, ETS poate chiar avea efecte pozitive asupra competitivității, deși ETS nu a fost menită acestui scop [ZEW, 1].

3.4.7. Securitatea energetică a Uniunii Europene și alternativele tehnologice

În ultimii ani, Uniunea Europeană s-a concentrat mai ales pe realizarea pieței interne de energie și liberalizarea piețelor de electricitate și gaz. Datorită creșterii cererii mondiale de energie (ca urmare a creșterii nevoilor de energie a SUA și ascensiunea economiilor asiatice) și a instabilității în Orientul Mijlociu, problema energiei a căpătat o importanță vitală.

Conform unui studiu [ISS,1], pentru UE această problemă cuprinde patru niveluri:

- 1) dimensiunea tehnică a transportului de energie, protecția și menținerea infrastructurii;
- 2) pe latura ofertei, creșterea cooperării cu marii producători individuali – Rusia pentru gaze naturale și Orientul Mijlociu pentru petrol;
- 3) echilibrul între nevoile statelor membre ale UE și capacitatea companiilor private de a răspunde strategiilor și investițiilor statale;
- 4) dimensiunea transatlantică, în termeni de diferențe de abordare între SUA și UE legate de cererea crescândă în SUA, problemele majore de mediu și politica americană în Orientul Mijlociu.

Instrumentele de răspuns la aceste probleme ar consta în:

- 1) diversificarea geografică a furnizorilor;
- 2) căutarea alternativelor tehnologice în sursele regenerabile de energie și energia nucleară.

Conform *Green Paper* [EU COM, 13], în lipsa unor schimbări majore, importurile de energie ale UE vor crește, de la 50%, la peste 70% până în 2030, ceea ce va spori vulnerabilitatea UE la creșterea prețurilor combustibililor. Deoarece prețul combustibililor tradiționali este în creștere, iar 80% din consumul de energie al UE vine din combustibili fosili - petrol, gaze naturale și cărbune -, dezvoltarea durabilă, nevoia de maximizare a securității energetice și de păstrare a avantajelor competitive înseamnă utilizarea unui volum mai redus de combustibili fosili și găsirea unor alternative inteligente. Căile de urmat, identificate de Comisie constau în:

- economii de energie printr-o mai eficientă utilizare a acesteia;
- utilizarea surselor alternative de energie, în special a celor regenerabile; aceasta presupune o trecere la surse precum energia eoliană, biomasă, hidroenergie și energie solară, iar într-o etapă ulterioară la o economie bazată pe hidrogen;
- o mai bună integrare a politicii energetice a Uniunii în celelalte politici - precum cea a agriculturii și a comerțului - și o cooperare internațională mai sporită.

Pentru a elimina utilizarea combustibililor fosili, UE este hotărâtă să obțină 15% din necesarul său de energie din surse regenerabile până în 2015. Pe de altă parte, tehnologia va juca un rol crucial în utilizarea mai rațională a energiei. În acest sens, programele-cadru pentru CDI vor finanța cercetarea în domeniul energiei: *Intelligent Energy Executive Agency* alocă, prin programul *Intelligent Energy for Europe*, 200 milioane de Euro între 2003 și 2006 pentru a susține cercetarea în domenii precum economia de energie, eficiența energetică, sursele de energie regenerabilă și aspectele energetice ale transporturilor în UE, Bulgaria, Croația și România.

Problema securității energetice a UE trebuie văzută astăzi, în conjuncție cu alte două probleme: cea a șocului prețului petrolului și a schimbării climatice. Rezolvarea acestor probleme nu trebuie însă să afecteze competitivitatea economiei UE. Cât privește schimbarea climatică, adoptarea protocolului Kyoto aduce provocări serioase sectorului energetic al UE: a) cea mai mare parte a electricității produse în UE are la bază combustibili fosili; b) sursele regenerabile de energie sunt scumpe, în comparație cu combustibilii fosili și pun presiune asupra competitivității.

3.4.8. România: integrarea inovării și a ecoeficienței în politica mediului

1. Prin Programul de Guvernare 2005-2008 [PG], Guvernul României introduce conceptul de decuplare a impactului asupra mediului de creștere economică, prin susținerea ecoeficienței și utilizarea standardelor de protecție a mediului, ca o provocare spre inovare și crearea de noi piețe și oportunități de afaceri. În plus, Guvernul își propune integrarea politicii de mediu în elaborarea și aplicarea politicilor sectoriale și regionale, mai ales prin integrarea politicii de mediu în cinci sectoare prioritare (industrie, energie, transport, agricultură și turism), îmbunătățirea managementului resurselor, în vederea reducerii utilizării acestora și creșterii competitivității produselor pe piață, și îmbunătățirea eficienței energetice și promovarea utilizării energiilor regenerabile. De asemenea, în colaborare cu celelalte autorități din domeniul mediului și resurselor, vor fi promovate măsuri care să respecte principiile și directivele europene în ceea ce privește dezvoltarea durabilă, prin:

- utilizarea de noi instrumente de tratare a externalităților mediului, precum permisele de mediu și licențe bazate pe principiul poluatorul plătește;
- acordarea asistenței necesare pentru dezvoltarea de strategii de firmă orientate către protecția mediului și a resurselor;
- introducerea sistemului de management de mediu ISO 14001 la nivelul operatorilor economici.

Pentru sprijinirea *utilizării surselor regenerabile*, a fost emis un pachet legislativ, prin care sunt încurajate schemele de susținere tip „cotă obligatorie”

și a fost dezvoltată piața de certificate verzi. Cotele obligatorii reprezintă valori procentuale anuale din consumul național brut de energie electrică, calculate în mod progresiv din 2005 până în 2010, când trebuie atinsă ținta națională de 33% privind ponderea energiei electrice produse din surse regenerabile de energie în consumul național brut de energie [PND].

Cât privește *eficiența energetică*, deoarece România are o intensitate energetică extrem de ridicată comparativ cu media UE și cu media țărilor foste comuniste din regiune, decuplarea dezvoltării economice de consumul de energie reprezintă un deziderat, care va necesita ca intensitatea energiei în economia națională să scadă într-un ritm accelerat, atât în zona de producere, transport și distribuție cât și în cea a utilizării eficiente la consumatorii finali. România deține un potențial important, care include toate tipurile de resurse regenerabile (hidroenergetice, eoliene, solare, biomasă, geotermale), din care o foarte mică parte este valorificată.

Cât privește *schimbările climatice și emisiile de gaze cu efecte de seră*, România este inclusă în Anexa I a Convenției-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice (UNFCCC), angajându-se să reducă emisiile de gaze cu efect de seră cu 8%, în prima perioadă de angajament (2008-2012), față de anul de bază (1989). Emisiile totale de gaze cu efect de seră (GHG) ale României, calculate în CO₂ echivalent, au scăzut față de anul de bază cu 48% în perioada 1989-2002, iar emisiile nete de GHG (luând în considerare absorbția de CO₂) au scăzut cu aproximativ 52% în aceeași perioadă, în conformitate cu ultimul Inventar național al emisiilor de GHG pentru anul 2002. Scăderea emisiilor de CO₂ se datorează, în special, diminuării cantității de combustibili fosili arși în sectorul energetic (în special în sectoarele de producere a energiei electrice și termice, în industria prelucrătoare și a materialelor de construcții). Această descreștere însemnată a emisiilor de GHG este cauzată, în principal, de scăderea producției industriale și mai puțin de politicile și măsurile de reducere.

Legat de *emisiile de metale grele*, această categorie de poluanți are ca sursă principală diferite procese industriale. În perioada 1998 – 2003, s-a constatat o scădere neuniformă a emisiilor de metale grele, datorită re tehnologizării instalațiilor.

Deșeurile de producție sunt reprezentate de deșeurile industriale și agricole și cele rezultate de la producerea energiei. În România există foarte puține firme care au ca domeniu de activitate gestionarea deșeurilor de producție, iar serviciile pe care le oferă acestea sunt limitate atât în ceea ce privește tipurile de deșeuri, cât și capacitățile de lucru. În cursul anului 2003, cantitatea de deșeuri generate de minerit și industrie, a fost de 370 mil. tone, din care cea mai mare parte (90%) sunt deșeuri rezultate din activitățile de extracție (minerit) – 331 mil. tone, iar 30,5 mil. tone sunt deșeuri de producție din industrie și agricultură. Activitățile economice în cadrul cărora s-au produs cele mai mari cantități de deșeuri, în anul 2003, cu excepția industriei extractive, au

fost: industria petrochimică, chimică, cauciuc și mase plastice (27%), metalurgie și construcții metalice (17%), energie (13%), industria alimentară, băuturi, tutun (10%), alte activități economice (33%). Ramurile industriale mari generatoare de deșeuri sunt industria energetică, industria chimică și petrochimică, industria metalurgică, industria alimentară. Din cantitatea de deșeuri de producție generată, aprox. 30% se recuperează, restul fiind eliminată prin depozitare sau incinerare [PND].

Industria este principala sursă de poluare a mediului înconjurător prin amploarea procesului tehnologic, cantitatea mare de impurități degajată în aer și apă. O serie de industrii deversează ape cu un conținut mare de reziduuri, predominant anorganice. Presiunile asupra stării de calitate a solului sunt rezultate în principal din activitatea de minerit și metalurgie neferoasă. Astfel, apele din mină și cele din stațiile de spălare a cărbunelui conțin cantități mari de săruri de magneziu, nichel, mangan, praf de cărbune, iar stațiile de flotare a minereurilor neferoase folosesc cantități mari de apă, care pleacă încărcate cu steril și săruri de plumb, zinc, cupru, fier și chiar cianuri. Evacuări de ape încărcate cu reziduuri se fac și de la combinatele siderurgice, termocentrale, centrale atomo-electrice. Resursele naturale neregenerabile au fost și sunt încă exploatate și prelucrate cu tehnologii, care au ca efect poluarea intensă a unor zone din țară. Din analiza datelor colectate de la agenții economici, pentru marea parte a instalațiilor s-au constatat următoarele:

- tehnologiile sunt învechite, utilizează materii prime de calitate slabă și au consum mare de energie;
- din procesele tehnologice rezultă cantități mari de deșeuri;
- lipsa posibilității de monitorizare a emisiilor în aer;
- lipsa unui sistem de management de mediu [PND].

Printre obiectivele orizontale ale PND 2007-2013 se află și dezvoltarea durabilă, inclusiv ecoeficiența și inovarea. România va căuta să utilizeze în mod eficient și responsabil resursele sale naturale și va întreprinde acțiuni în vederea eficientizării consumului energetic, reducerii cantității de deșeuri produse și dezvoltării managementului acestora, precum și pentru îmbunătățirea, prevenirea și controlul poluării. Ca urmare, deoarece utilizarea tehnologiilor și a echipamentelor cu durată de viață depășită și energo-intensive reduce productivitatea în majoritatea sectoarelor industriale, creșterea competitivității economiei românești trebuie privită ca o acțiune de construire a unei structuri economice bazate pe investiții de capital și CDI. De asemenea, trebuie facilitat accesul IMM-urilor la capital, tehnologie și infrastructură.

Prioritatea 1 a PND include o serie de măsuri, care vor contribui la atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă ale României. Ele promovează activități precum:

- promovarea cooperării dintre sectorul de cercetare-dezvoltare și mediul de afaceri;

- promovarea producerii de energie curată;
- valorificarea resurselor regenerabile de energie și a tehnologiilor alternative.

În cadrul acestei priorități, un sprijin direct se va acorda re tehnologizării producției industriale, prin sprijinirea introducerii de tehnologii nepoluante: achiziționarea de echipamente, utilaje și tehnologii noi, cu impact redus asupra mediului, și susținerea certificării sistemelor de calitate și mediu. Dezvoltarea societății informaționale și a economiei cunoașterii contribuie, de asemenea, la dezvoltarea durabilă, prin reducerea consumului de resurse și energie. Trebuie susținută valorificarea resurselor regenerabile de energie, care se bazează pe utilizarea noilor tehnologii, cu impact nepoluant asupra mediului.

În perspectiva integrării României în Uniunea Europeană, valorificarea eficientă a resurselor materiale și conservarea calității mediului se regăsește deja în toate strategiile sectoriale de dezvoltare industrială. Printre obiectivele operaționale ale acestor strategii se află și reducerea impactului asupra mediului și reducerea intensității energetice.

Conform [MEC, 1], industria românească se adaptează progresiv la noile modele ale consumului și ale producției durabile prin utilizarea tehnologiilor cu consumuri energetice și materiale reduse, promovarea resurselor regenerabile și diminuarea presiunii factorilor economici asupra mediului.

3.5. Factorii culturali ai inovării

Până la modelul dezvoltării durabile, cultura nu a fost luată în calcul de nici un model al dezvoltării economice. Dimensiunea culturală poate fi integrată în dezvoltarea durabilă, prin recunoașterea relației între aceasta și celelalte două dimensiuni - economică și de mediu. În acest cadru integrativ, sustenabilitatea culturală include orice aspect al vieții cotidiene a unei comunități - tranzacții economice, cutume și relații sociale, ideologii politice, limbă, practici religioase, valori și comportamente culturale etc. - care este transmis de la o generație la alta și indică modul în care alegerea colectivă poate determina - și poate fi influențată de - natura și schimbările unei comunități. Ca urmare, se poate susține că orice model de dezvoltare ce nu acordă preeminență contextului sociocultural al unei comunități este nesustenabilă. Pe de altă parte, progresul tehnologic, migrația populației, globalizarea, diversitatea culturală și pluralismul postmodern obligă la reevaluarea pozițiilor etnocentrice și exclusive [Spaling,1]. Schimbările culturale rezultă din încorporarea echilibrată a noilor idei și tehnologii ori sunt cauzate de schimbările economice și ecologice. De exemplu, perspectivele culturale asupra relației om-mediu determină acceptarea sau respingerea dezvoltării economice și a utilizării resurselor naturale, precum și răspunsul la provocările economice și de mediu.

Pentru promovarea culturii științifice în rândul cetățenilor și pentru o mai bună informare și implicare a societății, în probleme legate de știință și tehnologie (S&T), în UE a fost adoptat, în decembrie 2001, un plan de acțiune în cadrul Spațiului european al cercetării (ERA) [EU COM, 1]. Deoarece prin anchetele desfășurate în 2001 și 2002 au fost revelate anumite deficiențe în ce privește percepția și implicarea societății în probleme legate de S&T, *Directorate-General Research* a comandat, în 2005, o altă anchetă, cu scopul de a surprinde noile tendințe în atitudinea populației față de S&T [EU COM, 2]. În afară de cele 25 de state membre ale UE și 3 țări EFTA, ancheta a inclus țările candidate (România, Bulgaria, Turcia și Croația) și a fost axată, printre altele, pe următoarele puncte de interes: nivelul de informare, implicare și interes în rândul cetățenilor; percepția și cunoașterea asupra S&T; atitudinea față de S&T.

În ce privește noutățile legate de S&T, europenii sunt interesați mai ales în știri asupra poluării mediului, cu 38%, față de 56%, în 1992.

Tabelul 8

Interesul cetățenilor europeni în noutăți legate de ST

Domeniu	Interes ridicat	Interes moderat	Lipsă de interes
Poluarea mediului	38%	49%	12%
Noi descoperiri medicale	33%	50%	16%
Tehnologii și invenții noi	30%	48%	21%
Noi descoperiri științifice	30%	48%	20%

Rezultatele pe țări în domeniul *Tehnologii și invenții noi* arată că Cipru (54%) se află în frunte, cu 24 de procente deasupra mediei EU 25. Cele mai scăzute rezultate, sub 20%, s-au înregistrat în Lituania (14%), România (15%), Italia (16%), Bulgaria (17%) și Portugalia (18%).

În domeniul *Noi descoperiri științifice*, Cipru are din nou cel mai mare procent de persoane foarte interesate (54%), iar cele mai mici procente le au Lituania (11%), România (14%) și Bulgaria (17%) [EU COM,2].

Printre motivele invocate de cei care au răspuns că nu sunt deloc interesați de *Tehnologii și invenții noi* și *Noi descoperiri științifice*, cele mai frecvente - 32%, respectiv 31% - au fost „Nu le înțeleg” și „Nu mă interesează”. După caracteristicile sociodemografice, categoriile care pot fi cel mai puțin interesate de ST sunt reprezentate de femei, persoane cu vârstă peste 55 de ani, cele cu educație redusă, persoane casnice și pensionari.

Printre respondenții care au indicat că au interes ridicat ori moderat în descoperirile în ST, cele mai menționate domenii de interes au fost medicina (61%) și mediul (47%), iar cel mai puțin menționat a fost nanotehnologia (8%).

Cât privește *nivelul de informare*, acesta este mult mai scăzut decât cel de interes: poluarea mediului (15% dintre respondenți sunt foarte bine informați), tehnologii și invenții noi (11%) și noi descoperiri științifice (10%). Este important

de observat că un procent ridicat de respondenți au indicat că sunt slab informați în ce privește tehnologiile și invențiile noi (35%) și noile descoperiri științifice (37%). Pe țări, în domeniul *Tehnologiilor și invențiilor noi*, cel mai mare procent de respondenți slab informați l-a înregistrat Lituania (54%), Estonia (49%), Bulgaria (49%) și România (49%), iar în domeniul *Noi descoperiri științifice*, Lituania (60%), Estonia (54%), România (51%), Spania (50%).

Legat de *implicarea în probleme de ST*, la rubrica *Lectura articolelor de ST în ziare, reviste ori internet*, 19% dintre respondenții din țările EU-25 susțin că fac acest lucru în mod regulat, iar alții 40% ocazional. Pe țări, cei mai mulți se află în Olanda (38%) și Luxemburg (32%), iar cei mai puțini în Austria, Portugalia, România, Bulgaria – fiecare cu 14% dintre respondenți – și Italia (10%).

La rubrica *Discuții cu prieteni despre ST*, 10% dintre respondenții din țările EU 25 au indicat că fac acest lucru în mod regulat, iar alții 37% ocazional. Pe țări, cei mai mulți se află în Olanda (21%) și Luxemburg (19%), iar cei mai puțini în Irlanda, Portugalia, Cehia, Slovacia, România, – fiecare cu 6% dintre respondenți – și Italia (4%).

La rubrica *Participarea la întâlniri publice ori dezbateri despre ST*, 10% participă regulat ori ocazional (2%, respectiv 8%). Pe țări, doar o mică minoritate din fiecare țară participă la astfel de activități.

La întrebarea: Care este cel mai „științific” domeniu ST?, domeniile cele mai menționate au fost medicina și fizica, iar cel mai puțin menționat homeopatia. Cercetătorii care lucrează în sectorul public sunt văzuți ca cei mai competenți.

În România, procentul din numărul persoanelor cu interes ridicat în noile invenții și tehnologii reprezintă jumătate din media EU 25.

Tabelul 9

Interesul față de noile invenții și tehnologii în România și UE

	România	EU-25
Interes ridicat	15%	30%
Interes moderat	43%	48%
Lipsă de interes	36%	21%

Sursa: EC, Eurobarometer - European Science and Technology, 2005.

Doar 23% dintre europeni cred că, ST va face ca resursele naturale să fie inepuizabile, în vreme ce 54% sunt sceptici în această privință.

57 % dintre cetățenii UE sunt de acord că ST sunt responsabile de cea mai mare parte a problemelor de mediu cu care lumea se confruntă astăzi, cu disparități semnificative între țări: în Cipru și Polonia 76% dintre cetățeni, Lituania 75%, Islanda și Turcia 44% și Irlanda cu numai 37%. În plus, cei mai mulți europeni sunt încrezători că ST pot avea un rol important în ameliorarea mediului, cu cele mai mari procente în Danemarca și Norvegia, cu 71%, respectiv 70%.

64% dintre europeni sunt conștienți de relația existentă între competitivitate și ST și de efectul implementării celor mai avansate tehnologii, asupra creșterii competitivității: în Germania 79% dintre respondenți, în Lituania 78%, Polonia și Slovenia (75%), România și Croația cu 71%. De cealaltă parte, Islanda, cu 35%, Suedia 44% și Franța 47%.

48% dintre europeni cred că noile invenții vor atenua efectele nocive ale ST. În această privință polonezii sunt cei mai încrezători (76%), urmați de olandezi și maltezi, cu 69%. La antipod, doar 16% sunt de aceeași părere în Slovenia, 20% în Danemarca, 22% în Marea Britanie și 26 % în Finlanda și Irlanda.

Altă majoritate clară (69%) confirmă că, industria UE va beneficia de pe urma colaborării în CDI în interiorul UE, în frunte aflându-se Norvegia și Polonia, cu 81%, respectiv 80%. Toate țările candidate, inclusiv România, au rate de confirmare la această întrebare sub media UE.

Aproape 9 din 10 cetățeni ai UE consideră că cercetătorii din țările UE trebuie să colaboreze mai mult, iar 85% susțin colaborarea dintre cercetare și industrie. Mai mult, 83% dintre respondenți cer mai multă coordonare între statele membre în ce privește CDI, cu cel mai scăzut nivel de acord în Turcia (63%) și Lituania (67%). Există totuși ușoare divergențe în opiniile legate de faptul că, în UE ar fi nevoie de mai mulți angajați în cercetare și dezvoltare tehnologică.

În ciuda decalajului dintre țări și a lipsei de informare, există o atitudine pozitivă și o percepție optimistă legată de ceea ce poate face ST pentru umanitate, în termeni de îmbunătățire a calității vieții și oportunități pentru generațiile viitoare. Pentru aceasta, este nevoie de mai multe investiții în cercetarea științifică și de o colaborare mai intensă între țările UE.

Aproape nouă din zece europeni (89%) susțin că avem datoria de a proteja natura, chiar dacă aceasta înseamnă limitarea progresului uman. Totuși, 43% cred că avem dreptul de a exploata natura în scopul bunăstării umane, în vreme ce 51% cred că, pentru progresul omenirii, exploatarea naturii este inevitabilă [EU COM,3]. 98% dintre suedezi și 96% dintre danezi și norvegieni cred că avem datoria de a proteja natura, indiferent de consecințele asupra progresului, față de doar 78% în Irlanda și Malta. Media UE este, în legătură cu acest aspect, 43%. Este interesant de observat că, în vreme ce, în Slovacia, 85% recunosc această datorie, iar 75% cred că avem dreptul să exploatăm natura, în Ungaria doar 10% consideră că avem dreptul de a exploata natura de dragul bunăstării.

Pe ansamblu, se pare că cetățenii statelor UE și ai țărilor candidate sunt receptivi la noile tehnologii, majoritatea declarând că dezvoltarea noilor tehnologii - inclusiv a surselor ecologice de energie și a tehnologiilor ecoeficiente - va avea efecte pozitive asupra societății în următorii 20 de ani. 91% dintre aceștia cred că energia solară va avea un impact pozitiv asupra societății, iar 92% sunt convinși de efectele similare ale măsurilor ecoeficiente. Tot legat de

---

mediu, 90% dintre respondenți par încrezători în avantajele oferite de noile surse de energie pentru motoarele auto și, implicit, asupra calității vieții.

La întrebarea referitoare la efectele energiei nucleare asupra producției de electricitate, 52% dintre respondenți sunt încrezători că ele vor avea un impact pozitiv asupra societății în următorii 20 de ani, cu procente mai ridicate în trei țări candidate - România (73%), Bulgaria (70%) și Turcia (68%) – și mai scăzute în trei țări EFTA – Norvegia (33%), Elveția (32%) și Islanda (20%).

Ca urmare, mediul a devenit o valoare socială importantă. Totuși, unele rezultate sunt contradictorii: dacă marea majoritate este convinsă de datoria de a proteja natura, chiar cu prețul limitării progresului (89%, media EU), dreptul de a exploata natura în interesul bunăstării umane este revendicat de 43% (media EU). Este importantă aici distincția între “progres uman” și “prosperitate umană”: dacă primul înseamnă ST și inovare, al doilea se traduce în termeni de fericire și sănătate umană.

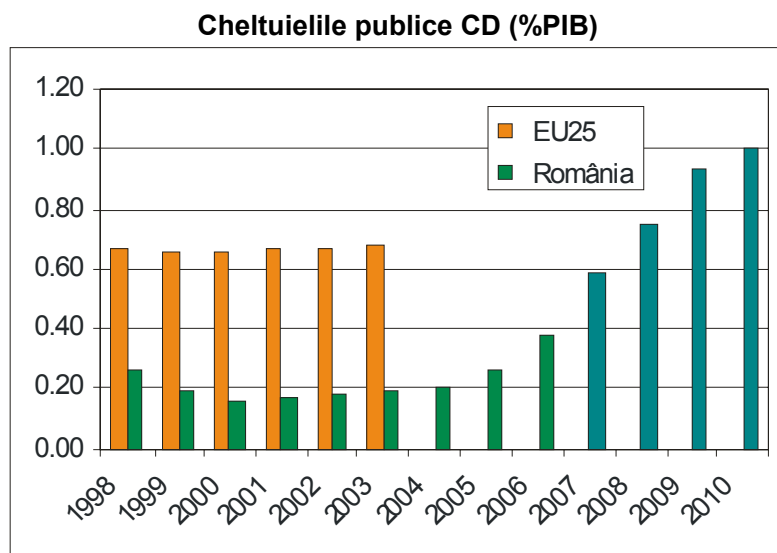
3.6. Inovarea în România

3.6.1. O tranziție dificilă

Sistemul CDI din România a parcurs o lungă perioadă de subfinanțare, atingând un minim în perioada 1999-2004, când cheltuielile publice CD au reprezentat doar 0,2% din PIB, de trei ori mai puțin decât media UE-25. Cu toate acestea, începând din 2005, cheltuielile publice CD s-au înscris pe un trend puternic ascendant, având ca țintă 1% în 2010.

Investiția privată în CD a reprezentat potrivit statisticilor un quantum aproximativ egal cu cel al finanțării publice în perioada 1998-2004, dar se poate afirma că sistemul contabil actual nu permite o evaluare corectă a acestei cifre. Aceasta nu înseamnă că CDI privată nu este activă în România. Spre exemplu, doar în 2006, compania americană Oracle a luat decizia de a crea un centru de cercetare în România, iar Renault a anunțat deschiderea unui centru de cercetare cu peste 2000 de angajați.

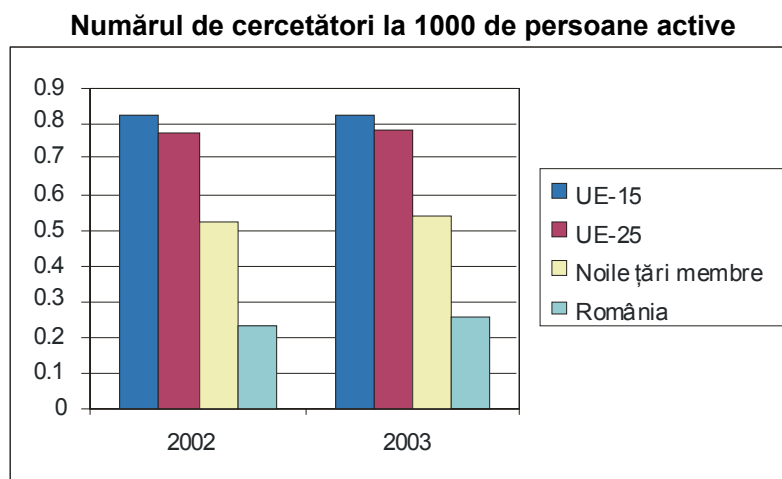
Figura 1

Sursa datelor: Eurostat și ANCS.

Întorcându-ne la efectele subfinanțării anterioare, se poate constata cu îngrijorare înjumătățirea numărului de cercetători în anii '90. Astfel în 2003, numărul de cercetători la 1000 de persoane active a ajuns să reprezinte doar o treime, din media UE-15.

Figura 2

Sursa datelor: Eurostat.

Cea mai mare parte a activităților CD au fost concentrate în perioada comunistă, în institute publice de ramură și în institutele Academiei Române, mai degrabă decât în universități sau industrie, iar această situație s-a perpetuat.¹ Decalajul tehnologic relevant odată cu deschiderea comercială, a redus drastic cererea pentru inovare, izolând sistemul CDI.

3.6.2. Rezultate ale sistemului CDI

a) Publicații

În ultimii 10 ani, România a avut 3091 citări la un million de locuitori, plasându-se pe locul 74 în lume. Cu 894 publicații per milion de locuitori România se plasează pe locul 69 în lume.²

b) Brevete

Numărul de brevete înregistrate de România la EPO (European Patent Office) este de 157 de ori mai mic decât media UE. Situația este similară în ceea ce privește brevetele României înregistrate în SUA și Japonia, anume numai două cereri de brevete în SUA și 3 în Japonia în ultimii 10 ani.

Și numărul de brevete naționale este scăzut. Cu o medie de doar 58 de brevete anual în perioada 1996-2003, România se află în urma unor țări din zonă: Ungaria (77 brevete), Polonia (83), Ucraina (138), Slovenia (146) și mult în urma unor țări precum Irlanda (239) sau Austria (235)³.

c) Inovarea

Ponderea firmelor inovative (potrivit Community Innovation Survey- CIS) a fost de doar 17% în perioada 2000-2002 și 19% în perioada 2002-2004, valori reprezentând jumătate din media UE.

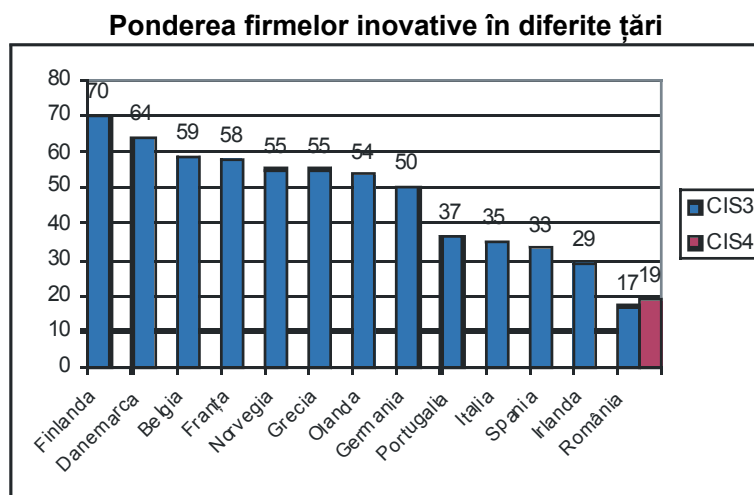
1 Radosevic, S. et al (1999), *Restructuring and Reintegration of Science and Technology Systems in Economies in Transition*, TSER Report ERB-SOE1-CT95-1008.

2 Cf. *Evaluarea stării actuale a sistemului CDI din România* (S. Agachi coordonator, R. Gheorghiu Raportor), *Revista pentru politica științei și scientometrie*, 2/2006.

3 Sursa: OSIM în "Evaluarea stării actuale a sistemului CDI", 2006.

Figura 3

Sursa datelor: Eurostat și INS. CIS3 se referă la perioada 1998-2000, cu excepția României unde perioada este 2000-2002. CIS4 se referă la 2002-2004.

3.6.3. Organizarea sistemului CDI din România

Există trei mari categorii de ordonatori de credit pentru finanțarea publică a CDI, anume:

1. **Ministerul Educației și Cercetării – Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică** (82% din fondurile CD în 2005). 95% din aceste resurse sunt deschise competiției. Din păcate, numărul actual de programe este foarte mare iar corelarea dintre acestea este aproape inexistentă, mai ales în lipsa unui sistem de monitorizare comun. Programele direct legate de inovare sunt:
  - Programul INVENT (cu o valoare de 500 mld. ROL în perioada 2004-2006¹) destinat a susține aplicarea invențiilor. Există anumite incertitudini privind efectul real asupra inovării, în condițiile în care până acum, o mare parte dintre brevetele aplicate erau mai vechi de 5 ani. Ca mecanism, întreprinderile finanțează 50% din activitatea CD și obțin integral dreptul de utilizare. În plus, statul poate finanța 20% din costurile de aplicare.²
  - Programul RELANSIN care are ca obiectiv dezvoltarea tehnologiilor complexe cu mare potențial comercial. Pentru a fi eligibil un proiect

¹ "Gardianul", 18 March 2004.

² According to the GO no. 57/2002 approved by the law 324/2003.

ar trebui să implice simultan cooperarea dintre mai multe unități economice și dintre acestea și unități de cercetare.

2. **Academia Română** (8,1% din fondurile publice în 2005) coordonează propriul program de cercetare, realizat de o rețea de 65 de institute și centre de cercetare. Finanțarea de bază a institutelor se realizează prin evaluare anuală, iar o parte dintre fonduri sunt deschise competiției sub formă de granturi.
3. **Alte ministere (10.8%) care alocă fondurile pe baza programelor sectoriale.** Aceste programe au fost elaborate până în prezent autonom cu toate că legea cercetării prevede o coordonare din partea ANCS.

Consiliul național pentru politica științei și tehnologie care ar trebui să coordoneze întregul sistem CDI și să îl coreleze cu celelalte politici socio-economice, nu este încă funcțional.

La nivel parlamentar, CDI ocupă o poziție relativ modestă, ca parte a Comisiei pentru educație, știință și sport. În 2006, a fost, de asemenea, deschis Biroul pentru Știință și Tehnologie la Uniunea Europeană.

Sistemul CDI mai este compus în afară de instituțiile coordonatoare din:

1. Unitățile CDI, care la nivelul anului 2003 reprezentau¹:

- a. **350 institute și centre de cercetare**

- 41 institute naționale, în 15 domenii tehnologice coordonate de către 8 ministere;
- 120 institute și centre de cercetare coordonate de către Academia Română și academiile de ramură și alte ministere;
- 86 universități;
- 100 companii de stat având ca principală activitate CD.

- b. **350 companii care desfășoară activitate de CD** (sectorul public cumulează 2/3 din personalul acestora).

Parcuri științifice și tehnologice în stadii incipiente de dezvoltare în diferite regiuni ale țării (Arad, București, Craiova, Cluj-Napoca, Deva, Iași, Râmnicu-Vâlcea, Timișoara, Tulcea):

1. Centre de transfer tehnologic (13 centre²).
2. Incubatoare tehnologice și de afaceri (9 incubatoare înregistrate de ANCS).
3. Centre de transfer tehnologic.
4. 18 parcuri industriale (București, Moreni, Mija, Cluj-Napoca, Jibou, Vălenii de Munte, Sura-Mică, Fetești, București, Metav, Selimbar, Hunedoara, Ploiești – Crângul lui Bot, Pitești, Giurgiu-Nord, Sebeș Alba, Vidrasău Mureș).

¹ ANCS, *Raport anual - 2005 asupra politicilor guvernamentale în domeniul cercetare-dezvoltare și inovare*.

² www.mct.ro/technoinfo (2006).

5. Birouri de legătură cu industria înființate cu asistență PHARE.
6. Două centre în cadrul rețelei europene de centre de inovare (Innovation Relay Centres Network).

3.6.4. O nouă strategie CDI a României bazată pe o largă consultare

Dincolo de subfinanțare, sistemul CDI din România nu a beneficiat de o strategie coerentă până în prezent. Strategia elaborată în 2002 nu a fost adoptată, iar politica CDI a fost *de facto* realizată prin intermediul Planului Național (care prin natura sa ar fi trebuit derivat dintr-o strategie) și, mai mult, pe lângă acest plan au existat și o mulțime de alte programe introduse *ad-hoc*. Ca urmare, resursele limitate nici nu au fost focalizate pe priorități conectate la nevoile socioeconomice sau la tendințele globale. Disiparea resurselor a fost acompaniată de absența unui sistem integrat de monitorizare și evaluare a investiției publice în CDI.¹

La începutul anului 2005, MedC-ANCS a lansat apelul pentru proiectul "Elaborarea Strategiei Naționale CDI 2007-2013, bazată pe elementele unei planificări strategice".

Proiectul a fost câștigat de un consorțiu coordonat de CNCSIS-UEFISCU, consorțiu care a inclus în final Academia Română², Academia pentru Științe Agricole, Asociația Generală a Inginerilor din România, 7 universități, 4 ONG, 13 institute de cercetare și 4 consultanți.

Proiectul a demarat în mai 2005 și s-a finalizat, prin elaborarea atât a Strategiei naționale CDI 2007-2013, cât și a Planului național CDI (instrumentul principal de implementare a politicii ANCS).

În cadrul acestui proiect, s-a realizat primul exercițiu național de foresight³. Astfel, în urma consultării prin workshopuri a sute de persoane (cercetători, reprezentanți ai industriei și societății civile, reprezentanți ai guvernării) și prin chestionare on-line a altor 4000, s-a decantat o listă de priorități de cercetare corespunzătoare nevoilor socioeconomice ale României.

---

1 See *R&D and Innovation Policies in Romania. Report of the Policy Mix Review Team, september 2005 (CREST Report)*.

2 *Între partenerii în consorțiu se numără și Institutul de Economie Mondială al Academiei Române.*

3 *Foresightul reprezintă un ansamblu de procese prin care grupuri de interes sunt consultate cu privire la viitor (în speță la viitorul dezirabil).*

3.6.5. Fondurile structurale pentru CDI

Cadrul strategic național de referință 2007-2013 (versiunea aprilie 2006) stabilește prioritățile privind fondurile structurale pentru această perioadă. CDI își găsește locul printre priorități în cadrul Programului operațional (PO) Competitivitate, care are ca obiectiv general creșterea productivității firmelor românești, reducând decalajul față de media europeană.

Tabelul 10

Alocarea fondurilor structurale pe programe operaționale¹

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Total
Competitivitate economică	80	180	380	470	470	370	290	2240
Infrastructură de transport	289	409	542	639	674	710	747	4010
Mediu	309	404	535	618	654	702	738	3960
Dezvoltare regională	238	340	444	520	548	576	610	3276
Asistență tehnică	16	17	19	22	24	26	26	150
Dezvoltarea resurselor umane	214	305	427	488	519	549	549	3051
Capacitate administrativă	19	26	37	37	26	21	19	185

Sursa: Cadrul strategic național de referință 2007-2013 (versiunea aprilie 2006).

Două axe prioritare ale PO Competitivitate sunt direct legate de CDI:

1) Un sistem inovativ de producție (cu un buget total de 1005 mil. euro pentru perioada 2007-2013, 69% finanțare comunitară), cu următoarele linii de acțiune: investiții productive (în special pentru IMM), acces la credite și antreprenoriat.

2) Cercetare și dezvoltare pentru antreprenoriat (cu un buget de 735 mil. euro, 64% finanțare comunitară), cu următoarele linii de acțiune: parteneriate CD între universități/ institute și firme pentru a genera rezultate direct aplicabile în economie; investiții în infrastructura CDI; susținerea CDI în firme.

Unitatea responsabilă cu alocarea fondurilor CDI a fost formată în cadrul ANCS. În vederea asigurării unei bune capacități de absorbție a acestor fonduri, ANCS a lansat programul IMPACT prin care se finanțează elaborearea proiectelor de către instituții specializate.

¹ Fonduri suplimentare provenite de la European Agriculture Fund for Rural Development and the European Fischeris Fund sunt estimate la 7100, respectiv 209 mil. euro.

3.7. Viitorul industriei bazate pe știință și tehnologie a Uniunii Europene. Orizont 2020

Industria Uniunii Europene are un mare potențial de dezvoltare, ca parte a economiei durabile, dar succesul acesteia va depinde de inovarea continuă la nivel de produs și de proces. În opinia experților europeni, obiectivul general și ambițios al Strategiei de la Lisabona nu va putea fi îndeplinit fără prezența continuă a unui puternic sector industrial competitiv.

Crearea Spațiului European al Cercetării (ERA) pentru tehnologiile industriale a fost considerată ca o cale de a implica toate statele membre în îndeplinirea unor deziderate pentru competitivitate, dezvoltare durabilă și locuri de muncă.

În acest context, Comisia Europeană a invitat un "grup de lucru la nivel înalt" format din manageri ai organizațiilor de cercetare și ai industriei, pentru a oferi expertiza lor în cadrul consultărilor structurate de tip Foresight privind viitorul industriei prelucrătoare a Uniunii Europene.

*Rezultatele acestor consultări structurate sunt cuprinse în „**MANUFUTURE – a vision for 2020**”¹, din care relevăm cele mai importante aspecte, ce pot constitui lecții pentru dezvoltarea sectorului industrial al României, în perspectiva apropiată de aderare la Uniunea Europeană și, mai ales, post-aderare.*

3.7.1. Diagnoza industriei din Uniunea Europeană

Număr de companii, pondere în PIB

Din cele 26 milioane de companii existente în UE, circa 10% sau 2,5 milioane de companii sunt implicate în industrie (prelucrătoare), iar 99% dintre acestea sunt întreprinderi mici și mijlocii (IMM). Activitatea industriei (prelucrătoare) reprezintă circa 22% din produsul național brut al UE.

Există diferențe semnificative între statele membre ale UE în ce privește situația industriei prelucrătoare, mai ales după lărgirea UE din anul 2004, cu 10 noi state membre, caracterizate printr-un nivel relativ scăzut al salariilor, dar cu experiență tehnologică "considerabilă".

---

¹ MANUFUTURE – a vision for 2020, Assuring the future of manufacturing in Europe, Luxembourg, 2004.

Rolul și locul industriei prelucrătoare din țările central și est-europene, noi membre și candidate

Locuri de muncă în industria prelucrătoare

Cele 8 state noi membre ale Uniunii Europene și 2 candidate - România și Bulgaria - dețin 21% din totalul locurilor de muncă din industria manufacturieră a regiunii (UE 15+8+2). Numai România și Bulgaria dețin 6% din totalul locurilor de muncă respective.

Cele mai puternice companii din această zonă sunt implicate în industria alimentară și de băuturi, textile, metale de bază și industrii de prelucrare a metalelor, precum și în industria mecanică.

Pondere în industria prelucrătoare a UE

Statele noi membre din centrul și estul Europei, alături de țările candidate-România și Bulgaria, dețin 11% din producția industriei prelucrătoare totale a UE, cu ponderi mai importante în industria produselor din lemn și mobilă, minerale non-metalice și industria alimentară și de băuturi.

Spre deosebire de aceste țări, UE-15 este mai puternică în industria de hârtie și tipărituri, industria chimică, mașini și echipamente, echipamente electrice și optice.

Productivitatea muncii

În ultimii ani, creșterea productivității muncii în industria prelucrătoare a țărilor central și est europene a depășit cu circa 6%/an creșterea productivității muncii din industria prelucrătoare a UE-15, iar procesul de convergență a productivității este continuu. Totuși, spre deosebire de UE-15, unde locurile de muncă din industria prelucrătoare au rămas relativ stabile, creșterea productivității muncii din țările central și est europene este asociată cu reducerea persistentă a locurilor de muncă.

Creșterea continuă a productivității muncii în Europa Occidentală a început să determine scăderi ale locurilor de muncă directe din industria prelucrătoare, așa cum s-a întâmplat în ultimii 20 de ani și în SUA, dar numărul în creștere al locurilor de muncă din serviciile asociate industriei prelucrătoare compensează în mare parte pierderea celor directe din industria prelucrătoare.

Soluții de redresare pe termen scurt

Transferul în țările central și est europene a producției industriale intensive în forță de muncă este considerat, cel puțin pe termen scurt, ca o soluție de redresare a situației actuale din Uniunea Europeană, prin prevenirea migrației oportunităților de muncă în afara granițelor UE.

Analiza SWOT a industriei UE

Puncte tari

- Este modernă și competitivă în multe domenii. Există o cultură industrială de lungă durată, cu mari rețele ce leagă furnizorii, industriașii, serviciile și companiile consumatoare.
- Există potențial de cercetare de primă mărime disponibil în statele membre, ce generează cunoștințe de înalt nivel și o reputație pentru excelență științifică.
- Circa 99% din afacerile europene se fac de către IMM, care dau dovadă de o mai mare flexibilitate, agilitate, spirit inovativ și antreprenoriat decât organizațiile monolite. În plus, IMM-urile tind să interacționeze într-o manieră ce se poziționează între concurență puternică și cooperare fructuoasă, ceea ce ajută la dezvoltarea procesului denumit “coop-concurență” (co-opetition).
- Europa ia măsuri de dezvoltare durabilă, prin investiții semnificative în protecția mediului, tehnologii curate și procese de producție prietenoase față de mediu, ceea ce determină noi paradigme în producția și consumul de produse industriale.
- Diferențele istorice și culturale între fiecare dintre statele membre și între regiuni aduc o diversitate de puncte de vedere și expertize care pot fi coordonate spre găsirea de noi soluții.

Puncte slabe

- *Creșterea productivității în industria prelucrătoare a UE se situează în ultimii ani, sub nivelurile din SUA.* Investițiile în TIC (tehnologia informației și comunicații) și în noile tehnologii sunt încă prea scăzute și nu au condus până acum la câștigurile de productivitate estimate.
- *Activitatea de inovare este scăzută*, nu pentru că ar exista o lipsă de idei noi, ci pentru că transformarea ideilor noi în produse și procese nu este prea bună, datorită condițiilor-cadru pentru industriașii ce operează în Europa.

Căile de transformare a acestor puncte slabe în oportunități de creștere economică în Uniunea Europeană se axează pe:

1. **continuarea investițiilor în cercetare și inovare** pentru a furniza produse și procese tehnologice pe care restul lumii le doare, astfel că nu trebuie dezvoltate în mod necesar numai pentru sine (pentru utilizare în UE);
2. **capitalizarea în tehnologii** disponibile pentru creșterea nivelului deja ridicat de automatizare;
3. **protecția descoperirilor și a proprietății intelectuale** astfel încât, chiar și la cele mai obișnuite aspecte ale produselor industriale exportate, profitul să continue să se îndrepte spre inovatori;

4. **dezvoltarea condițiilor-cadru pentru stimularea inovării, antreprenoriatului** și, prin acestea, stimularea creșterii economice și a locurilor de muncă legate direct sau indirect de industria prelucrătoare;
5. **dezvoltarea semnificativă a potențialului de trecere la tehnologii inovative a companiilor, în special IMM**, prin asistența acordată pentru obținerea de produse inovative de valoare adăugată înaltă.

Cercetarea și aplicarea rezultatelor cercetării în forma inovațiilor exploata-bile comercial constituie concluzia principală a viziunii MANUFUTURE. După cum se știe, Consiliul European de la Barcelona (martie 2002) a stipulat că “totalul cheltuielilor UE cu cercetarea și dezvoltarea (C&D) trebuie să crească și să atingă 3%, din produsul intern brut, până în 2010”. Angajamentele și investițiile din surse private și publice sunt ambele vitale, pentru ca UE să atingă obiectivul 3%.

3.7.2. *Principalii factori ai schimbării întregului mediu economic al UE*

- **Creșterea climatului economic global competitiv:** contextul în care vor lucra întreprinderile din industria prelucrătoare va depinde în mai mare măsură de flexibilitate și viteză, ca și de localizarea producției. *Industria va deveni, din ce în ce mai mult, intensivă în servicii și orientată către cererea clienților*, cu consecințe asupra organizării producției, managementului lanțului valoric și relațiilor cu clienții. Totodată se remarcă o continuă creștere a investițiilor străine directe în industria prelucrătoare din afara Europei.
- **Progresul rapid al științei și tehnologiei,** în mod special în domeniile nanotehnologiilor, științei materialelor, electronică, mecatronică, TIC și biotehnologie.
- **Amenințările privind mediul și cerințele dezvoltării durabile:** sectorul industrial va trebui să se conformeze reglementărilor de mediu mai stricte în viitor, ceea ce va stimula adoptarea tehnologiilor de economisire a energiei și resurselor.
- **Aspecte sociodemografice:** industria prelucrătoare a anilor 2015-2020 va furniza soluții, care să îndeplinească nevoile sociale și cerințele unei mai mari populații îmbătrânite, având impact asupra mobilității și dimensiunii forței de muncă și asupra cerințelor de consum. La nivelul disponibilului de forță de muncă, sectoarele industriale și de cercetare se vor confrunta cu pensionarea actualelor grupe largi de populație activă, în timp ce inovația ar putea avea nevoie de seturi complet noi de

specializări, ceea ce, atât pentru industrie cât și pentru cercetare ar putea deveni un factor critic.

- **Reglementări în domeniul protecției mediului, standardelor și drepturilor de proprietate intelectuală (DPI):** reglementările mai stricte din domeniul mediului și siguranței produselor va induce schimbări în industria prelucrătoare a UE; adoptarea noilor tehnologii în industrie va depinde, de asemenea, de disponibilul de standarde industriale și proceduri de testare, precum și de:
- **Etica și acceptarea publică a noilor tehnologii:** dezbaterile recente asupra alimentelor modificate genetic și a cercetării la nivelul celulelor accentuează necesitatea luării în considerare a eticii atunci când știința și noile tehnologii sunt adoptate și funcționale, dar totodată trebuie ținut seama că această luare în considerare a eticii ar putea să conducă la rămânerea în urmă a Europei în unele domenii tehnologice.

3.7.3. *Strategia pentru promovarea dezvoltării industriei europene durabile, orientată spre cercetare, la orizontul 2020*

Strategia Manufuture, elaborată în anul 2004, este descrisă de experții europeni ca o viziune puternică la orizontul anilor 2020, acoperind o rețea complexă, ce leagă necesitățile (cererea) oamenilor și societății de sistemele industriale și de educație (oferta).

Manufuture este elaborată ca un ghid de dezvoltare a exercițiului de Foresight, într-o strategie privind viitorul industriei prelucrătoare a Uniunii Europene, ce conduce la formularea unei platforme industriale, ca axă pentru acțiunea concertată de realizare a succesului european în economia mondială.

Implementarea măsurilor descrise în această strategie va permite UE să extindă baza sa de cunoaștere în cadrul cercetării de clasă mondială și să utilizeze descoperirile sale, cu avantaj maxim, la dezvoltarea produselor noi și a produselor legate de servicii.

- Până în anul 2020, UE va realiza standarde globale pentru eficiența industriei prelucrătoare, pentru calitate și dezvoltare durabilă.
- UE, pe lângă utilizarea facilităților de producție în regiunea europeană, va fi în poziția de a **exporta procese de vârf și resurse în restul lumii**, reținând proprietatea asupra tehnologiilor și drepturile de proprietate intelectuală.

3.7.3.1. Noi orientări spre o industrie prelucrătoare inovatoare și competitivă a UE

- **Industria prelucrătoare a UE** evoluează de la satisfacerea necesităților locale către o structură a producției capabilă să răspundă flexibil la cererea globală.
- **Orizontul la care se referă concepția și dezvoltarea produselor industriale** se schimbă de la termen lung la termen scurt și apoi se va apropia de un răspuns în timp real.
- **Industria prelucrătoare va fi orientată tot mai intensiv spre servicii și acoperirea așteptărilor clienților**, ceea ce va avea consecințe asupra organizării competitive a producției, managementului lanțului valoric și relațiilor cu clienții și asupra elementelor de servicii.
- **Realizarea priorităților cercetării:** într-o regiune atât de diversă cum este UE lărgită, cu niveluri de pornire diferite, pentru acomodarea la cerințele diferite este necesară menținerea **pe termen mediu** a echilibrului între activitățile de cercetare fundamentală și a celor cu scop de penetrare a inovației. **Pe termen lung**, ponderea sprijinului pentru cercetarea în cooperare se va schimba către inițiative capabile să realizeze schimbări radicale. **Pentru supraviețuirea și prosperitatea sectorului industrial al UE** în următoarele două decenii, organizațiile trebuie să își ajusteze activitățile, ceea ce este previzionat ca un proces cu schimbări dramatice și disruptive față de practicile stabilite.
- **Producția inovatoare:** Structura tradițională a industriei manufacturiere este construită pe trei piloni: terenuri, forță de muncă, capital. Provocarea este constituită din mișcarea spre o nouă structură, "producția inovativă", bazată pe doi piloni: cunoaștere (informații) și capital. Schimbarea va avea loc în 6 domenii principale:
  - a) **De la industria bazată pe resurse la industria bazată pe cunoaștere:** pentru a evita concurența bazată pe costuri de producție, industria europeană are nevoie să se bizuie mai mult pe produse cu valoare adăugată ridicată și tehnologii care oferă o gamă largă de servicii ce îndeplinesc cerințele clienților, nu numai în ce privește produsul, ci și protecția mediului și așteptările sociale. Creșterea conținutului de cunoștințe în industrie va conduce la utilizarea mai economicoasă a energiei și resurselor.

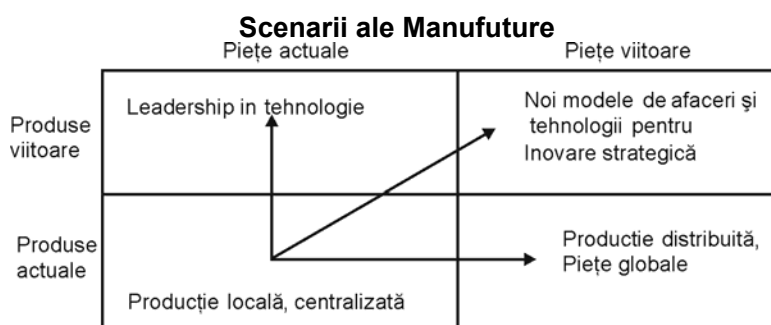
Conținutul științific al produselor industriale a fost estimat la circa 5% în 1945 și 16% în prezent, iar pentru anul 2020 se prevede o creștere a acestuia la cel puțin 20%.

3.7.3.2. Caracteristicile industriei europene bazate pe cunoaștere

Pentru a asigura competitivitatea continuă, cercetarea trebuie să se centreze pe transformări radicale ale proceselor fundamentale de industrializare, astfel încât acestea să devină:

- **Adaptive**, adică să răspundă automat la schimbările mediului operațional, să depășească limitele proceselor existente prin combinații inteligente și să permită transferul know-how din industrie în metode total noi de prelucrare industrială.
- **Digitale**, implicând utilizarea unei game largi de instrumente de planificare, software și TIC pentru integrarea noilor tehnologii în design-ul și operațiunile proceselor de industrializare. Instrumentele de modelare și prezentare a produselor complexe vor fi utilizate pentru a crea reprezentări virtuale scalabile ale unei întregi fabrici, ce include toate construcțiile, resursele, mașinile, sistemele și mediul. Programatorii și designerii pot utiliza informațiile pentru “fabrica digitală” pentru a obține mari economisiri de timp și costuri în implementarea noilor facilități.
- **Legate în rețele ce operează în afara frontierelor companiilor și țărilor:** în acest fel va deveni posibilă integrarea proceselor în rețele dinamice, cooperante și cu valoare adăugată. *Determinarea metodelor de identificare și verificare a cerințelor tuturor părților implicate într-o rețea, ca și a proceselor specifice necesare și a sistemelor TIC, vor constitui principalul obiectiv de îndeplinit de către cercetătorii din domeniu.*
- **Bazate pe cunoaștere:** aceasta înseamnă nu numai utilizarea cunoașterii (informațiilor) pentru optimizarea resurselor și proceselor de producție specifice, ci și capturarea acestor cunoștințe și transferarea lor prin platformele bazate pe cunoaștere și rețelele de competență în alte domenii în care pot fi utilizate avantajos. Companiile vor putea să răspundă rapid la schimbările din mediul dinamic dacă cunoștințele din toate domeniile industrializării sunt integrate, de la rețelele industriale în jos spre componentele individuale ale sistemelor industriale.

Figura 4

Sursa: prelucrare pe baza “Manufature”.

Casetă 6

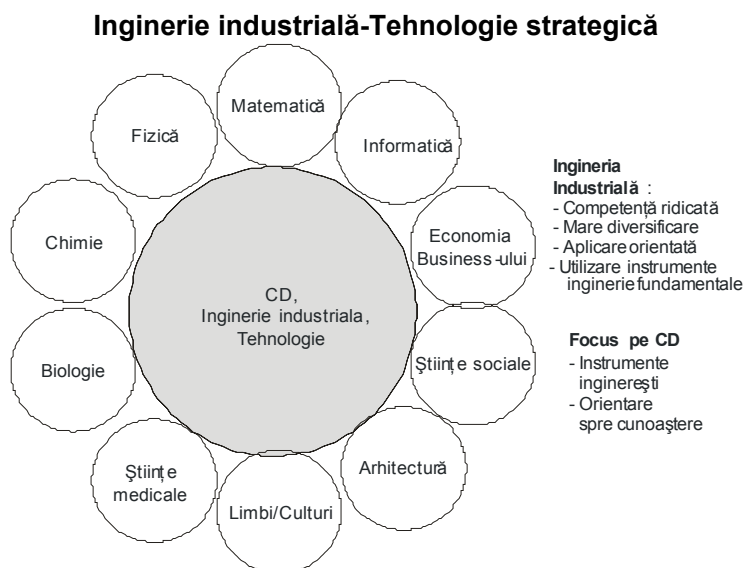
Strategia de dezvoltare a industriei prelucrătoare a Uniunii Europene, bazată pe știință și tehnologie (MANUFUTURE)

- **MANUFUTURE** promovează o **strategie de dezvoltare a industriei prelucrătoare a Uniunii Europene, bazată pe știință și tehnologie**, orientată spre cercetare, care va contribui la dezvoltarea competitivității globale, la dezvoltarea durabilă și locuri de muncă cu valoare adăugată ridicată.
- **Obiectivul general al Manufuture** este identificarea priorităților cercetării științifice pentru viitorul industriei prelucrătoare a Uniunii Europene și includerea acestora în programul-cadru pentru cercetare al UE și în alte inițiative, precum Eureka, programe naționale și regionale, în baza obiectivului 3%.
- **Manufuture este o viziune pe termen lung**, dar orizontul la care se referă (2020) nu va fi utilizat ca o justificare pentru amânarea implementării acesteia.
- **“Manufuture Platform”** va facilita implementarea acestor activități, fiind de natură orizontală, adică se adresează întregului sector al industriei prelucrătoare, integrând toate grupurile de interes (stakeholders) și necesitățile acestora. Principalul rol al platformei Manufuture va fi guvernarea cercetării, dezvoltării tehnologice și inovației cu scopul de a transforma industria prelucrătoare a UE la două niveluri:
  - **un nivel politic**, cu scopul dezvoltării continue a viziunii Manufuture și promovarea obiectivelor Strategiei Lisabona;
  - **un nivel operațional la nivel tehnologic**, prin utilizarea tuturor sinergiilor posibile decurgând din convergența științei și tehnologiei.
- **MANUFUTURE Strategic Research Agenda**, care însoțește acest document, prevede o **abordare** cu perspective multiple, bazată pe:
  - Crearea unei comunități științifice integrate, cu legături puternice între mediile academice și industrie.
  - Crearea unei infrastructuri de C&D de nivel mondial.
  - Adoptarea unor noi modele de business, concepte organizaționale și metode de lucru.
  - Stabilirea unui climat favorabil economic și de reglementare, care să încurajeze investițiile în cercetare și antreprenoriat.
  - Restructurarea educației și formării profesionale, care să reflecte necesitățile de pregătire profesională de-a lungul vieții a viitorilor “muncitori informați”.
  - Creșterea atenționării publice asupra valorilor științei, oportunităților de carieră satisfăcătoare, ce vor decurge din industria bazată pe cunoaștere și asupra importanței modelului durabil de producție și consum.
- **MANUFUTURE Strategic Research Agenda** va furniza **“o foaie de parcurs”** (road map), pentru informarea grupurilor de interes, încurajarea dezbaterilor și ajungerea la un consens în viitor.

Sursa: Câmpeanu, Virginia, Sinteză IEM, 2006, pe baza MANUFUTURE – a vision for 2020, Assuring the future of manufacturing in Europe, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004.

d. De la linearitate la complexitate, a produselor și proceselor tehnologice: pentru a se acomoda cu schimbările previzibile ale proceselor industriale, întreprinderile industriale trebuie să-și reexamineze structurile organizaționale. Fostele abordări lineare ale produsului și proceselor trebuie înlocuite cu o “strategie de engineering”, care se adresează simultan tuturor aspectelor interconexe.

Figura 5

Sursa: prelucrare pe baza “Manufuture”.

Experții europeni atrag atenția și accentuează un element extrem de important pentru viitorul industriei Uniunii Europene.

“...important pentru Europa este să mențină expertiza în domeniile industriale tradiționale și să capitalizeze cunoștințele privind procesele industriale tradiționale, întrucât noile tehnologii pot fi dezvoltate doar pe baza cunoștințelor puternice asupra celor tradiționale”.

Vor fi necesare eforturi semnificative pentru **a se asigura tranziția la industria bazată pe cunoaștere**, pentru a se înțelege cum industria prelucrătoare europeană poate fi transformată în condițiile concurenței bazate pe salarii și costuri mici de producție, de exemplu din partea Asiei.

“Nu mai are sens să se investească în fabrici mari monolitice cu producție de masă, căutându-se să se facă profit din economiile de scară, pentru că industria bazată pe cunoaștere are

nevoie de întreprinderi flexibile, utilizând rețele paralele de furnizori și recrutând forța de muncă calificată, pentru a livra produsele precis adaptate, personalizate, pe baze judicioase, care să răspundă cererii în schimbare”.

c. De la individual la sistemul concurențial: companiile nu vor putea de unele singure, lucrând izolat, să răspundă provocărilor de mare amplitudine rezultate din transformarea fundamentală a industriei și chiar și țările membre ale UE vor avea dificultăți în găsirea resurselor umane și financiare necesare. Ca urmare, **cooperarea este esențială**. În opinia experților europeni, *calea logică pentru întreaga Europă să câștige avantaje competitive este partajarea cunoștințelor și a rețelelor din întregul sistem industrial, în conjuncție cu necesitatea drepturilor de proprietate intelectuală*.

Caseta 7

Caracteristicile afacerilor de succes ale viitorului

- Focalizarea activităților de C&D pe rețele formate din centre de excelență regionale și institute distribuite virtual.
- Alinierea la standardele tehnologice, de calitate și de dezvoltare durabilă globale.
- Adoptarea interfețelor standard ale TIC.
- Participarea la rețele deschise de engineering virtual și de parteneri industriali virtuali, utilizând noi modele de business.

– **De la mono la transdisciplinaritate:** procesele de inovare centrate pe competențe singulare vor fi înlocuite de inovațiile multidisciplinare și multicompetențe. Pe termen mediu, **valoarea adăugată va fi obținută în primul rând din creșterea convergenței a trei industrii dintre cele mai revoluționare: microelectronica, nanotehnologia și biotehnologia**.

d. De la scară macro la micro și nano scară: microelectronica și biotehnologia sunt deja foarte avansate în domeniul designului materialelor și manipulării procesului de producție. Reducerea progresivă a dimensiunii echipamentelor și funcțiile adăugate, furnizate de materialele bazate pe cunoaștere, permit economisiri substanțiale ale resurselor folosite în sectoarele utilizatoare.

e. De la producția de tip top-down la producția bottom-up: pe termen lung, de 20-50 de ani se poate spera, ca oamenii de știință să rezolve problemele prin mimarea naturii, făcând posibilă mișcarea de la metodele actuale top-down la manipularea bottom-up a atomilor și moleculelor individuale. Combinațiile hibride organice/anorganice cu multifuncționalități inteligente ar putea rezulta din nanostructuri.

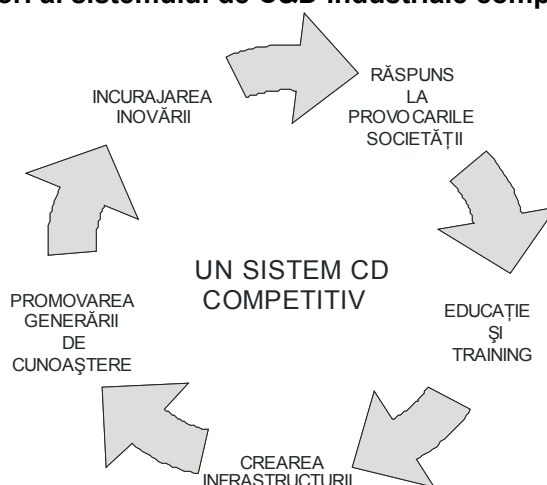
Deși transformarea radicală a industriei europene trebuie să fie un obiectiv pe termen lung, este necesar să ne asigurăm că Uniunea Europeană va continua să fie competitivă în industriile prelucrătoare mature, în care factorii de influență nu sunt inovațiile radicale, noile brevete, etc., ci îmbunătățirea continuă și aplicarea graduală a noilor tehnologii și a principiilor subutilizate. Pe baza acestei abordări, activitățile de C&D&I pe termen scurt, realizate de industrie, vor fi consistente cu viziunea Manufuture și vor contribui la realizarea obiectivelor acesteia.

3.7.4. Crearea climatului pentru succesul industriei prelucrătoare durabile a UE

Inițiativa Manufuture va promova concepte inteligente și avansate pentru o industrie competitivă și durabilă, care să accelereze ritmul transformărilor industriale din UE și să asigure o parte importantă din producția industrială mondială, într-o economie globală competitivă bazată pe cunoaștere.

Figura 6

Factori ai sistemului de C&D industriale competitive

Sursa: prelucrare pe baza "Manufuture".

Concepte inteligente și avansate pentru o industrie competitivă și durabilă

1. Încurajarea inovației

Guvernarea puternică a cercetării va fi vitală pentru menținerea stabilității și unității funcționale a sistemului. Nu este de așteptat ca industriile tradiționale să abandoneze practicile existente și să treacă la altele noi. Fără încurajare

fiscală și financiară nu se poate aprecia, că întreprinderile vor prelua riscul inițiativelor pe termen lung, cu perspective incerte de recuperare a investițiilor. Ca urmare,

liderii politici trebuie să ia inițiativa stabilirii condițiilor-cadru care să motiveze indivizii și întreprinderile, să încurajeze partajarea cunoștințelor (informațiilor) și să promoveze atenționarea și entuziasmul public.

Se apreciază că, există un mare potențial dacă eforturile europene, naționale, regionale și private vor fi coordonate și integrate în vederea raționalizării și simplificării mediului legal și de reglementare, în special în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală (DPI), armonizarea standardelor și asigurarea accesului mai ușor la finanțare pentru motivarea întreprinderilor inovative.

Pentru obținerea unui succes continuu, schimbările în accentuarea importanței cercetării UE vor fiacompaniate de implicarea mai mare a partenerilor industriali în activitățile de cercetare și inovare. Tot atât de importantă ar fi și o contribuție mai mare din partea întreprinderilor nou înființate (start-up) și a centrelor de transfer tehnologic ca vectori pentru schimbarea industrială și pentru schimbarea imaginii industriei prelucrătoare tradiționale.

2. Concentrarea pe problemele sociale

Industria prelucrătoare a Uniunii Europene, în 2015-2020, va trebui să furnizeze soluții pentru acoperirea nevoilor sociale și a cerințelor unui segment mai mare de populație îmbătrânită. În ce privește disponibilul de forță de muncă, industria și cercetarea științifică se vor confrunta, cu pensionarea actualelor grupuri largi de populație activă, în timp ce inovațiile vor necesita complet alte noi calificări, a căror disponibilitate, atât în industrie cât și în cercetare, va deveni un factor critic.

Dacă succesul industrial trebuie să conducă la creșterea numărului de locuri de muncă, o cerință importantă se va referi la comunicațiile efective, care să accentueze realizările industriașilor europeni și atracțiile carierelor în sectoarele emergente bazate pe cunoaștere.

Vor deveni prioritare problemele de etică, sănătate și siguranță în crearea economiei europene durabile.

3. Promovarea generării cunoașterii

Pentru a stimula generarea cunoașterii și asigurarea transferului eficient a beneficiilor sale în sectorul industriei prelucrătoare, trebuie dezvoltată o nouă

abordare cu valoare adăugată la inovare, în care este clar recunoscut beneficiul reciproc al colaborării între mediul academic și comunitățile industriale.

Părțile participante în acest proces sunt:

- **Universitățile**, unde are loc cercetarea fundamentală și formarea tehnică.
- **Centrele de cercetare**, în care licențiații și cei cu studii postuniversitare pot câștiga încredere și dezvolta o experiență matură în rezolvarea problemelor reale ale industriei prelucrătoare.
- **IMM-urile intensive în cunoaștere (IMM-IC)**, care pot transforma cunoștințele produse de cercetarea aplicată în produse și servicii pentru industria prelucrătoare.
- **Întreprinderile industriale**, echipate să îmbine cunoștințele obținute în produse și procese cu calitățile necesare pentru a sprijini dezvoltarea competitivității.

Sunt necesare noi căi de promovare a unei mai mari interactivități și inovări paralele, prin înlăturarea barierelor dintre acești parteneri, dându-se cercetătorilor individuali mobilitate, pentru a contribui cu experiența lor acolo unde este nevoie.

Cunoștințele vor deveni tot mai importante ca și “produs”, în special pentru IMM, care constituie marea majoritate a grupului de întreprinderi industriale. În aceste condiții, este necesară o nouă abordare pentru drepturile de proprietate intelectuală (DPI), pentru securizarea proprietății cunoștințelor concomitent cu împărțirea rezultatelor între toți partenerii.

Ca urmare a structurilor agile și flexibile, IMM-IC vor fi în poziția de a prelua activități precompetitive subcontractate în cadrul proiectelor naționale și internaționale, rămânând totodată apropiate de companiile industriale și economisind timp și resurse pentru instituțiile de C&D. Și invers, companiile industriale pot obține valoare adăugată de la cunoștințele create în IMM-IC, ceea ce le va permite acestora să se focalizeze pe propriile activități, lăsând sarcinile care necesită calificări specializate la IMM-urile ce au legături directe cu universitățile și centrele de C&D în așa-numitele “fabrici de cunoaștere sau de învățare”. ***Ca urmare a extinderii rețelelor de IMM-IC (întreprinderi mici și mijlocii intensive în cunoaștere), acestea vor deveni puncte de referință importante pentru întreprinderile industriale, situându-se la frontiera cunoașterii și serviciilor inovative.***

4. Adaptarea educației și formării profesionale în domeniul industrial

Școlile și universitățile vor fi încurajate să furnizeze acele tipuri de educație și formare profesională, care să permită dezvoltarea calificărilor necesare noilor generații de ***“muncitori informați” (knowledge workers), care vor avea nevoie să combine expertiza tehnologică cu spiritul antreprenorial.***

Până acum, dezvoltarea curriculei educaționale nu a ținut pasul cu complexitatea în creștere a industriei sau economiei și, chiar în mai mică măsură, cu dezvoltarea noilor tehnologii. Experții europeni consideră că **studiile sunt de prea lungă durată și prea generale**. Mai mult, se consideră că industria este un subiect care nu poate fi abordat eficient numai în cadrul studiilor din școli/universități. Ca urmare, **se pune problema unei modificări strategice a educației europene în domeniul industriei, astfel încât singura cale de urmat ar fi integrarea mediului unităților industriale în studiile școlare/universitare**. În acest scop, formarea în unități industriale este un element strategic necesar.

Facilitarea mobilității cercetătorilor și inginerilor ar trebui să constituie parte integrantă a acestui proces, iar scopul final ar trebui să fie formarea permanentă, de-a lungul întregii vieți, datorită schimbărilor demografice preconizate pentru Uniunea Europeană.

Formarea permanentă devenind tot mai importantă, **organizațiile industriale și educaționale vor trebui să formeze alianțe strategice** pentru a asigura personalul calificat, ca parte a dezvoltării resurselor umane. Va fi nu numai în interesul companiilor să asigure formarea continuă a angajaților lor, ci și al indivizilor care au nevoie să profite de pe urma oportunităților uzuale de îmbunătățire a nivelului propriu de calificare, atât la locul de muncă, cât și în timpul liber disponibil. Se avansează ideea, că asemenea scheme de formare profesională realizate în tot sectorul industriei prelucrătoare din Uniunea Europeană ar putea conduce la rezultate spectaculoase în calificările și capabilitățile forței de muncă din Uniunea Europeană.

Concluzii

- **Este necesară dezvoltarea și implementarea unei strategii a industriei Uniunii Europene bazată pe cercetare și inovare**, care să promoveze transformarea industrială, să asigure și să creeze locuri de muncă cu valoare adăugată înaltă și să asigure o pondere maximum posibilă în producția industrială mondială.
- **O economie bazată numai pe servicii nu poate supraviețui pe termen lung**. Numărul mai mare de locuri de muncă în servicii asociate industriei și în sectorul servicii au compensat pierderea locurilor de muncă directe din industria prelucrătoare. În prezent, industria UE este supusă unor presiuni concurențiale puternice din partea altor țări dezvoltate și a țărilor cu costuri salariale scăzute. Având în vedere că fiecare loc de muncă din industrie este legat de două locuri de muncă în servicii, dependența de servicii nu poate continua pe termen lung fără un sector competitiv al industriei prelucrătoare în Uniunea Europeană.

- **Transformarea industrială este o obligație.** Pentru a face față amenințărilor competitive, de mediu și sociale va fi necesar un efort concertat în vederea transformării industriei prelucrătoare intensive în resurse, în industrie intensivă în cunoaștere, inovativă, capabilă să realizeze și să mențină poziția de lider tehnologic și de producție a Uniunii Europene pe piața mondială globală.
- **O nouă abordare a industriei prelucrătoare este necesară- producția inovatoare bazată pe cunoaștere și capital.** Tranziția va depinde de noua atitudine spre achiziția continuă, utilizarea, protecția și finanțarea noilor cunoștințe.
- **Un sistem de C&D competitiv este creat de factori multipli.** Economia bazată pe cunoaștere necesită un sistem de C&D competitiv, condiții-cadru favorabile, o nouă abordare a generației de cunoștințe și inovații, adaptarea educației și schemelor de formare profesională, crearea accesului ușor la infrastructurile de cercetare, dezvoltare tehnologică și inovare și găsirea soluțiilor, pentru nevoile sociale și pentru cerințele populației îmbătrânite.
- Implementarea noilor **concepte inteligente și avansate pentru o industrie competitivă și durabilă**, va permite Uniunii Europene să extindă baza de cunoaștere, prin cercetare de nivel mondial și să utilizeze descoperirile în avantajul maxim al noilor produse. Până în anul 2020, Uniunea Europeană ar putea realiza standardele globale ale industriei prelucrătoare eficiente, calitative și durabile.
- UE va fi în poziția de a utiliza la nivel regional, facilitățile de producție obținute, dar și în aceea de a exporta procese de vârf în celelalte țări ale lumii, reținând proprietatea asupra tehnologiilor și proprietatea intelectuală.
- Expertiza europeană va permite industriei să înflorească, prin absorbția noilor tehnologii provenite de la toate disciplinele științifice și să răspundă, efectiv, la toate presiunile concurențiale externe. Industria prelucrătoare va renaște în acest fel și va fi recunoscută de cetățeni ca o sursă de sănătate, prosperitate și bunăstare, precum și ca o sursă directă sau indirectă de locuri de muncă.

Bibliografie

Subcapitolul 1:

- G.M. Grossman, H. Helpmann (1991), *Innovation and Growth in the Global Economy*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Daniel Lederman, William F. Maloney (2003): *R&D and Development*, Policy Research Working Paper 302, World Bank, apr. 2003.
- OTA (1986) : *Research Funding as an Investment - Can We Measure the Returns? A technical Memorandum*, Washington DC, US Congress, Office of Technology Assessment.
- OECD (2000): *Une nouvelle économie? Transformation du rôle de l'innovation et des technologies de l'information dans la croissance*.
- OECD (2001): *Drivers of Growth: Information Technology, Innovation and Entrepreneurship*.
- OECD (2002): *Science, technology and Industry Outlook*, OECD, Paris.
- EC(2003a): *Raising EU R&D Intensity - Improving the effectiveness of public support mechanisms for private sector research and development*, Luxemburg
- EC (2003b): *Third European Report on Science and Technology Indicators. Towards a Knowledge-based Economy*, Brussels.
- EC (2003c): *Investing in research: an action plan for Europe 2003*.
- EC (2003d): *European competitiveness report*, Brussels
- EC (2004e): *European competitiveness report*, Luxemburg.

Subcapitolul 2:

- Aghion Ph., (1997) "Theory of endogenous growth"
- Anthony Arundel & Hugo Hollanders (2005), *Policy, Indicators and Targets: Measuring the Impacts of Innovation Policies*, MERIT
- Cowan Robin and Gert van de Paal (2000), *Innovation Policy in a Knowledge-Based Economy*, A MERIT study commissioned by the European Commission;
- Fagerberg Jan, MOVERY David, NELSON Richard (editori) (2005), *The Oxford handbook of Innovation*, Oxford University Press;
- Florence Jaumotte OECD, *Maintaining Switzerland's Top Innovation Capacity*, 2006
- Solow R.M. (1956), *A contribution to the theory of economic growth*, *Quarterly Journal of Economics*, vol 70, 69-94;
- Wieneke Vullings, Patries Boekholt, *Innovation in Services, Workshop Output Paper*, Porvoo, 19-20 June 2006, Finland

-
- *** EC, Innovation and Public Procurement. Review of Issues at Stake , Fraunhofer Institute, Study for the European Commission (No ENTR/03/24)
  - *** European Council Brussels 22 and 23 March 2005. Presidency conclusions (7619/05, Brussels 23. III. 2005)
  - *** DG Competition (2006), Community Framework for State Aid for research And Development and Innovation
  - *** National Innovation Policy of the Czech Republic for 2005–2010
  - *** Office of Technology policy- Technology Administration-US Department of Commerce (2004), Science and Technology Policy. Infrastructure Guidelines and References
  - *** OECD (1996), The knowledge - based economy
  - *** OECD(2003), The Sources of Economic Growth in OECD Countries
  - *** OECD (2006), Innovation and Knowledge-Intensive Service Activities
  - *** Strategy for Science, Technology and Innovation 2006-2013, Ireland
  - *** UNIDO (2003), Clustering, Innovation, and Regional Development: What Works!

Subcapitolul 3:

<http://europa.eu.int/i2010>

European Commission - Information Society - eEurope 2005 - 2010 Challenges

http://europa.eu.int/information_society/eeurope/i2010/index_en.htm

A new start for the Lisbon Strategy

http://europa.eu.int/growthandjobs/index_en.htm

UK Presidency of the Council of the European Union

http://www.dti.gov.uk/ewt/eu_pres.htm

eEurope 2005 action plan

Subcapitolul 4:

[ACCF,1], American Council for Capital Formation, The Kyoto Protocol: Impact on EU Emissions and Competitiveness, oct. 2005, <http://www.accf.org/pdf/test-kyoto-oct52005.pdf> .

[ANITE,1], Anite Systems, Eco-efficiency Indicators Project. A first set of eco-efficiency indicators for industry: pilot study, decembrie 1999, http://ec.europa.eu/enterprise/environment/reports_studies/studies/anite_final.pdf ;

[CES,1], Centre for Environment and Sustainability (Chalmers University of Technology) și Göteborg University, Technology and Policy for Sustainable Development, 5 februarie 2002;

-
- [EEA,1], David Gee și Stephan Moll (EEA), Making sustainability accountable: Eco-efficiency, resource productivity and innovation, octombrie 1998, Copenhaga;
- [EEA,2], Raportul Agenției Europene de Mediu (EEA) 9/2005, Sustainable use and management of natural resources, http://reports.eea.europa.eu/eea_report_2005_9/en ;
- [ECOTEC,1], ECOTEC Research and Consulting Limited, Analysis of the EU Eco-Industries, their Employment and Export Potential, raport către DG Environment, 2002;
- [EU COM, 1], COM (2005) 16 final, 27 ianuarie 2005, Report on the implementation of the Environmental Technologies Action Plan in 2004;
- [EU COM, 2], COM (2005) 24, 2 februarie 2005, Working together for growth and jobs. A new start for the Lisbon Strategy;
- [EU COM, 3], COM (2004) 38 final, Stimulating Technologies for Sustainable Development: An Environmental Technologies Action Plan for the European Union;
- [EU COM, 4], COM(2005) 17 final, 27 ian. 2005, 2004 Environmental Policy Review.
- [EU COM, 5], COM(2000) 769, înlocuită, în 2006, cu Green Paper on a European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy, COM(2006) 105 final.
- [EU COM, 6], (SEC(2002) 528), 2002 European Competitiveness Report ;
- [EU COM,7], COM(2001)264 final, A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development, 15 mai 2001.
- [EU COM,8], COM(2005) 37 final, The 2005 Review of the EU Sustainable Development Strategy: Initial Stocktaking and Future Orientations.
- [EU COM,9], DOC 10255/05, Declaration on Guiding Principles for Sustainable Development, Council of the European Union Presidency Conclusions, Brussels, European Council, 16-17 iunie 2005.
- [EU COM,10], COM(2005) 658 final, On the review of the Sustainable Development Strategy. A platform for action.
- [EU COM,11], SEC (2006) 619, 24 mai 2006, Working together for growth and jobs. Further steps in implementing the revised Lisbon strategy.
- [EU COM,12], Council of European Union, Renewed EU Sustainable Development Strategy, Brussels, 9 iunie 2006.
- [EU COM, 13], COM(2006) 105 final, Green Paper: A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy, 8 martie 2006.

-
- [Fischer,1], Fischer et al. Wachstums- und Beschäftigungsimpulse rentabler Materialeinsparungen, Hamburgisches Welt-Wirtschafts-Archiv, 84, Jahrgang, Heft 4, 2004;
- [IER,1], Institutul European din România, Despre politica de energie a Uniunii Europene, proiect Phare, <http://www.ier.ro/Proiecte/Brosuri/Politica%20energie.pdf> ;
- [ISS,1], EU Institute for Security Studies, Energy as a Security Challenge for the EU, 15 octombrie 2004, Paris, <http://www.iss-eu.org/activ/content/rep04-10.pdf> .
- [INCDI,1], Institutul Național de Cercetare Dezvoltare în Informatică București, Sistem telematic pentru monitorizare ecologică, http://www.ici.ro/ici/revista/ria2004_3/art04.htm .
- [Jänicke,1], Martin Jänicke, Ecological Modernization: Innovation and Diffusion of Policy and Technology, Forschungsstelle für Umweltpolitik, Freie Universität Berlin.
- [MEC,1], Ministerul Economiei și Comerțului, Centrul Român pentru Promovarea Comerțului, Industria României. Orizont și perspective.
- [OECD,1], OECD, Eco-efficiency, Paris, 1998;
- [PG], Guvernul României, Programul de guvernare 2005-2009.
- [PND], Guvernul României, Planul Național de Dezvoltare 2007-2013, decembrie 2005.
- [SDI,1], 57th Meeting of the Statistical Programme Committee, Final report of the Sustainable Development Indicators Task-Force Theme 70, noiembrie 2005.
- [SERI,1], Sustainable Europe Research Institute (SERI) Viena *et al.*, Eco-Efficient Innovation. State of the Art and Policy Recommendations, www.seri.at .
- [WBCSD,1], World Business Council for Sustainable Development, Eco-efficiency. Creating more value with less impact, <http://www.wbcsd.org/> ;
- [WBCSD,2], Business Council for Sustainable Development, Measuring eco-efficiency. A guide to reporting company performance, <http://www.wbcsd.org/> .
- [WWI,1], The WorldWatch Institute, Vital Signs 2006 – 2007, <http://www.worldwatch.org> .
- [ZEW, 1], Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung GmbH, Centre for European Economic Research, The Impact of the European Emissions Trading Scheme on Competitiveness and employment in Europe – a Literature Review.

Subcapitolul 5:

- [EU COM,1], European Commission, *Science and Society Action Plan*, decembrie 2001, http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/ss_ap_en.pdf
- [EU COM,2], European Commission, Eurobarometer: Europeans, Science and Technology, iunie 2005, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_224_report_en.pdf.
- [EU COM, 3], European Commission, Eurobarometer: Social values, Science and Technology, iunie 2005, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_225_report_en.pdf.
- [Spaling,1], Harry Spaling, *Cultural Sustainable Development: Concepts and Principles*, The King's University College, Canada.

Subcapitol 6:

- CREST ; R&D and Innovation Policies in Romania, Report of the Policy Mix Review Team September 2005
- Țurlea, Gheorghiu, Pîslaru, *Competitivitatea pe bază de inovare a economiei românești în contextul Strategiei de la Lisabona*, CERPE, 2004
- Câmpeanu V., Gheorghiu R., *Competitivitatea bazată pe inovare (Innovation based Competitiveness)*, 2005
- EC-European Trend Chart on Innovation, Country Report 2004 and 2005;
- S. Agachi (Coord), *Evaluarea stării actuale a sistemului CDI din România*, CNCSIS, 2006;
- Programul Operațional "INCREASE OF ECONOMIC COMPETITIVENESS", Aprilie 2006;
- Radosevic, S. et al(1999), *Restructuring and Reintegration of Science and Technology Systems in Economies in Transition*, TSER Report ERB-SOE1-CT95-1008
- Annual Report on RDI policy development 2005, National Agency for Scientific Research, December 2005
- Eurobarometer- European Science and Technology, 2005
- *** Raport anual 2005 asupra politicilor guvernamentale în domeniul cercetare-dezvoltare și inovare, ANCS;
- *** National Export Strategy 2005-2010
- *** The Elaboration of the RDI Strategy within the framework of the national foresight exercise, CNCSIS, 2006;
- *** World Competitiveness Report 2004 and 2005

Subcapitol 7:

MANUFUTURE – A vision for 2020, Assuring the future of manufacturing in Europe, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004, ISBN 92-894-8322-9

Câmpeanu V, Gheorghiu R (Coordonatori), s.a.l, Competitivitatea economiei românești, POS-MEC, 2006

A sustainable Europe for a better world: A Europe Union strategy for sustainable development, Communication from the Commission (COM)2001)264 final)

Capitolul 4

TENDINȚE ÎN REFORMULAREA POLITICILOR INDUSTRIALE ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Dr. Sarmiza PENCEA (4.1; 4.4); Dr. Agnes GHIBUȚIU (4.2);
Mariana PAPATULICĂ (4.3)

4.1. Dezvoltarea industrială din perspectiva economiei globale

4.1.1. Globalizarea: scurtă privire asupra fenomenului

- **Conceptul**

Fenomenul globalizării include toate procesele care conduc spre o societate integrată la nivel planetar prin legături economice, sociale, politice și de comunicații ce traversează multidirecțional granițele dintre state, sistemul rezultat nefiind un sumum de subsisteme naționale care continuă să evolueze distinct, ci un sistem nou, cu structuri, mecanisme, forme de organizare, instituții și reguli de funcționare proprii, care tinde să limiteze progresiv acțiunea subsistemelor din care a evoluat.

Văzut în dimensiunea sa economică, fenomenul globalizării ar putea fi descris drept un proces în care piețele naționale devin tot mai strâns interconectate, mecanismele de alocare de pe piețele factorilor, bunurilor și serviciilor operează în tot mai mare măsură la nivel planetar, producția capătă o tot mai pronunțată anvergură globală, iar relațiile dintre actorii prezenți pe piețele internaționale sunt în tot mai mare măsură influențate de instituții, reglementări, acorduri și politici convenite și aplicate la nivel supranațional și suprastatal.

- **Resorturile**

În substanța sa, această nouă realitate economică este generată de procesul obiectiv de integrare a economiilor naționale, ca urmare a intensificării schimburilor comerciale internaționale, a amplificării transnaționalizării fluxurilor de capital, a extinderii activităților antreprenoriale internaționale derulate prin intermediul companiilor multinaționale și a difuzării tot mai largi a rezultatelor progresului științifico-tehnic, prin fluxuri transnaționale de informații. Însă, pe lângă determinarea lor obiectivă, aceste fenomene sunt susținute, stimulate și dinamizate și prin intervenția deliberată a unor instituții internaționale (GATT-OMC, BIRD, FMI) și, respectiv, a autorităților politice naționale din diverse țări, care au convenit, sau doar au acceptat, în cadrul acordurilor bi și multilaterale

semnate, să disloce barierele aflate în calea unor fluxuri internaționale. Aceste intervenții relevă atât prin lista de priorități din agenda negocierilor multilaterale, cât și prin cadrul de reglementări rezultat în urma acestora, o mare încărcătură subiectivă, reflectând în mod limpede interesele actorilor puternici (țări dezvoltate, companii transnaționale), în detrimentul actorilor mai slabi (țări în curs de dezvoltare, firme mici) și creând prin aceasta premisele unui curs al globalizării favorabil celor dintâi. În aceste condiții, pentru țările care au de recuperat un decalaj de dezvoltare, politicile dezvoltării durabile, inclusiv politica industrială, devin pe cât de necesare, pe atât de solicitant de proiectat și aplicat.

- **Evoluția**

Deși este percepută mai acut în fazele ei recente, puternic reliefate de progresele din sfera informației și comunicațiilor, globalizarea nu este un fenomen ce aparține exclusiv actualității, ci dimpotrivă, este un fenomen mult mai vechi. Primele sale manifestări pot fi identificate cu secole în urmă, probabil în epoca marilor descoperiri și explorări geografice și a conturării germenilor economiei mondiale (sec.XVI). Progresul său, deși neîntrerupt, nu a fost întotdeauna la fel de vizibil, dată fiind manifestarea sa nelineară, cu intensități variabile de la o perioadă la alta.

Analizat în retrospectivă, fenomenul globalizării s-a derulat deja în câteva valuri succesive, departajate teoretic în temeiul celor mai activi factori propulsori. Astfel, o primă etapă evolutivă a constituit-o **etapa internaționalizării schimburilor comerciale**. Principala caracteristică a acesteia, devenită o constantă a mersului economiei mondiale după 1950, o reprezintă creșterea mai rapidă a schimburilor comerciale internaționale comparativ cu ritmul de creștere a producției mondiale. Cel de-al doilea mare val al globalizării, care s-a manifestat după 1980, este definit de **transnaționalizarea fluxurilor de capital**, ca urmare a creșterii mai rapide a investițiilor externe de capital ale marilor corporații, comparativ cu creșterea comerțului internațional. În fine, etapa actuală a globalizării o constituie **globalizarea fluxurilor informaționale**, caracterizată prin creșterea mai accelerată a schimburilor informaționale la nivel global, atât comparativ cu ritmul de creștere al comerțului internațional, cât și cu cel al investițiilor internaționale de capital¹.

- **Natura**

Fenomen extrem de complex, **globalizarea are o natură intrinsec contradictorie**, relevată fie și numai de următoarele aspecte, importante din perspectiva impactului lor asupra dezvoltării industriale și a politicilor vizând dezvoltarea durabilă:

---

¹ *Commission of the European Communities -The Competitiveness of European Enterprises in the Face of Globalization - How It Can Be Encouraged, Brussels, 20.01.1999, COM(1998).*

- Deși se definește ca un proces ce tinde să omogenizeze economia mondială prin aplatizarea diferențelor dintre economiile naționale și dintre colectivitățile umane, globalizarea se manifestă ca un proces neomogen, care afectează în grade diferite companiile, piețele, economiile naționale, diferitele zone geografice.

Comprimarea spațio-temporală determinată de actuala etapă a globalizării pe fondul căreia se intensifică comunicațiile și mișcarea la nivel planetar, generează o incontestabilă *tendință de omogenizare a lumii sub aspectul stilului de viață, al gusturilor și preferințelor de consum și al comportamentelor sociale, determinând prin aceasta o dezindividualizare a subsistemelor locale*, care ajung să semene tot mai mult unele cu altele. Această tendință conduce spre *omogenizarea structurii cererii de mărfuri și servicii* și face posibilă, în consecință, o largă *standardizare a ofertei care, la rândul ei, permite consolidarea poziției structurilor de producție oligopoliste preexistente în anumite industrii*.

- Deci, deși se realizează și se manifestă prin deschiderea accesului la piețe și prin intensificarea concurenței, globalizarea poate susține și procese contrare, de consolidare a poziției monopolurilor și oligopolurilor și de confirmare a comportamentelor lor strategice, anticompetitive.

Ea deschide noi oportunități pentru cetățeni, firme și economii, dar nu acționează automat în beneficiul schimbării ci, într-un anumit sens, mai degrabă tinde să întărească o stare de fapt preexistentă: în timp ce firmele puternice au șanse mari să devină și mai puternice, cele slabe și lipsite de potențial competitiv riscă să devină mai șubrede și să fie eliminate de pe piață, dacă nu acționează consecvent și din timp, prin strategii economice viabile; la fel, țările dezvoltate, cu economii naționale puternice și cu influență la nivel internațional, au șanse sporite de a beneficia mai complet de oportunitățile oferite de globalizare, ba chiar își pot crea situații privilegiate prin exercitarea forței lor de influență în organismele internaționale, în detrimentul economiilor mai puțin dezvoltate, cu industrii slab competitive, care vor avea de pierdut în lipsa unor strategii naționale vizând creșterea competitivității și mai buna integrare în structurile globale de producție și desfacere; de asemenea, uniunile integraționiste deja organizate, active, cu performanțe economice confirmate și cu politici clare pentru perspectivă, au șanse superioare de adaptare la condițiile economiei globale și de fructificare a beneficiilor ei potențiale, comparativ cu economiile individuale, relativ mici și izolate.

- În fine, deși determină restrângerea marjei de mișcare și a gamei mijloacelor de intervenție de care dispun guvernele, globalizarea cere mai mult de la acestea, punându-le în față noi provocări.

Dincolo de determinările sale obiective, globalizarea are o puternică dimensiune politică, materializată în strategiile prin care se construiește în mod conștient traseul și se conturează locul fiecărei economii în societatea globală, iar guvernelor le revine în prezent această sarcină de maximă responsabilitate. Solicitățile la adresa guvernelor sunt ca atare tot mai mari, în timp ce mijloacele disponibile și marja lor de acțiune sunt mult diminuate comparativ cu etapele istorice precedente. Cerințe actuale vitale privind asigurarea dezvoltării durabile, legate de creșterea economică și reducerea decalajelor de dezvoltare, de gestionarea efectelor noilor tehnologii, de protecția mediului, asigurarea securității cetățenilor sub toate aspectele și chiar de prezervarea identității culturale a comunităților, ridică probleme foarte dificile în fața guvernelor, atât în ceea ce privește creșterea cheltuielilor publice, cât și în materie de soluții de reglementare.

- **Limitele**

Politica globală este în prezent dominată de o agendă a “integrării profunde” (deep integration), care pare puțin fezabilă în condițiile în care statele naționale și politicile democratice încă exercită o forță considerabilă. Există limitări indiscutabile în legătură cu “profundimea” până la care poate fi împinsă integrarea economică globală, a căror origine se află în chiar mecanismele ce se situează la temelia dezvoltării¹.

Astfel, pentru a funcționa bine, piețele au nevoie de instituții performante care nu țin de piață, dar exercită funcții vitale pentru aceasta: ele creează, reglementează, stabilizează și legitimează piețele. Pentru îndeplinirea acestor funcții, pot acționa însă diferite tipuri de instituții, iar experiența empirică demonstrează că nu există un anumit tip, predeterminat, de instituție pentru fiecare funcție în parte ci, dimpotrivă că, de la un grup de țări la altul, chiar de la o țară la alta, instituțiile care au forjat piețele și au declanșat și întreținut mecanismul dezvoltării au îmbrăcat forme diferite, adaptate contextului local, deși în esență ele au îndeplinit aceleași funcții. Specialiștii în problemele dezvoltării admit chiar că, “secretul” identificării cu succes a drumului dezvoltării fiecărei economii se leagă direct de măsura în care s-au putut croi asemenea instituții, care să se plieze cât mai îndeaproape pe specificul local al economiei și societății în cauză. Cu alte cuvinte, dezvoltarea se leagă de instituții “personalizate”, bine adaptate specificului național. Această realitate evidențiază însă o contradicție semnificativă între cerințele dezvoltării economice la nivel național și cele ale integrării “profunde” la nivel global: în timp ce pentru dezvoltare diversitatea instituțională apare ca o necesitate vitală, cu un rol economic și social valoros, pentru integrarea economică profundă la nivel global, aceasta se manifestă ca un impediment major.

---

¹ Rodrik, Dani – *Feasible Globalizations*, Working Paper no. 9129, National Bureau of Economic Research, Cambridge, September 2002.

4.1.2. Trăsăturile definitorii ale actualei faze a globalizării și implicațiile lor asupra politicii industriale

„Globalizarea creează trei avantaje distincte: cererea pentru produsele oricărei țări nu mai este limitată la dimensiunile propriei piețe interne; investițiile dintr-o economie nu mai sunt limitate de nivelul național al economisirii; producătorii unei țări pot avea acces (contra unui preț) la cele mai avansate tehnologii”¹. În același timp, globalizarea presupune și numeroase riscuri și provocări.

Este important să subliniem, încă de la început, faptul că epoca de tranziție accelerată a întregului sistem mondial capitalist către economia globală nu conduce în mod inevitabil spre o formă de organizare globală predefinită, care trebuie acceptată cu bune și cu rele, fără posibilitatea de a schimba ceva. Dimpotrivă, viitorul încă nestructurat se clădește astăzi pas cu pas, ca urmare a acțiunilor firmelor, guvernelor, organizațiilor și organismelor internaționale, rezultatul rămânând deschis intervenției și creativității umane. De aici și responsabilitatea uriașă de a cunoaște, a înțelege și a gândi cât mai temeinic acțiunile cu repercusiuni importante pe termen lung.

Pe de altă parte, este de asemenea foarte important să nu fie omis nici faptul că, într-o lume a inegalităților, dezechilibrelor și asimetriilor, regulile convenite la nivel internațional, pe care se întemeiază construcția noilor forme de organizare globală, riscă să reflecte actualele raporturi inegale de forțe, perpetuând și adâncind și pe această cale decalajele dintre economii și regiuni. Globalizarea nu este un proces total obiectiv, rezultat al confruntării unor forțe impersonale, ci este într-o măsură însemnată un proces promovat în mod conștient și interesat, de către marile puteri. În plus, acest adevăr incontestabil trebuie privit prin prisma amenințării intrinseci, pe care o prezintă oricum globalizarea, ca fenomen care tinde mai degrabă să agraveze decalajele economice dintre economii decât să le niveleze. Privită prin această prismă, lumea în care trăim și lumea către care ne îndreptăm nu aparțin inacțiunii, ci politicilor active.

Există numeroase unghiuri de vedere din care poate fi analizat un fenomen atât de cuprinzător și complex precum globalizarea, dar, privite din perspectiva țărilor preocupate de modernizarea industrială, ameliorarea competitivității și atingerea parametrilor unei dezvoltări durabile prin implementarea unor măsuri de politică industrială, aspectele sale cele mai relevante ar fi:

- Globalizarea fluxurilor informaționale, progresele din sfera comunicațiilor și transporturilor **comprimă distanțele economice**, anulând în bună

---

¹ Stiglitz, Joseph – *Development Policies in a World of Globalization*, lucrare prezentată la Seminarul internațional „New Trends for Economic Development”, Rio de Janeiro, September 2002.

măsură “protecția naturală” asigurată până nu demult de depărtarea geografică¹. Pe acest fond, liberalizarea comercială determină **globalizarea concurenței**, acest trend devenit ireversibil², transformând complet cadrul general în care se proiectează și se pun în practică strategiile de creștere a competitivității industriale.

- În noul cadru, devine posibil **un transfer mai consistent de factori între economii**. “Capitaliștii fac bani transferând servicii, bunuri materiale și resurse naturale din zonele în care acestea sunt ieftine, în zonele în care sunt scumpe și mutând producția de bunuri din zonele în care aceasta este costisitoare, în zonele în care este ieftină”³. Resursele productive – capital, forța de muncă superior calificată, semifabricate, tehnologie, alte inputuri – se pot mișca mai ușor și mai rapid la nivel planetar, un quantum însemnat din această mobilitate datorându-se prezenței și activității tot mai intense a **companiilor transnaționale (CTN)**. Însă, în timp ce capitalul este extrem de mobil, iar tehnologia are o mobilitate limitată prin controlul exercitat de CTN, forța de muncă nu se mișcă liber, manifestând o mobilitate ceva mai mare doar pe segmentele ei superior calificate, ca urmare a politicii relativ recente a statelor dezvoltate de atragere a acestora din celelalte țări, pentru a-și completa necesarul neacoperit prin sistemele de educație proprii.
- **Deși know-how-ul tehnologic continuă să fie costisitor, răspândirea sa este tot mai rapidă**. Numeroase tehnologii cheie foarte noi (ca de exemplu cele din domeniul noilor materiale, al sistemelor avansate din informatică și electronică, al aplicațiilor din sfera științelor vieții sau al sistemelor integrate de prelucrare) se află, însă, sub controlul unui număr mic de jucători majori de pe piața internațională, care limitează accesul la ele. În plus, aceste tehnologii sunt și extrem de costisitor de preluat și de asimilat. De aceea, **piețele respective rămân, în pofida curentului liberalizării, sub controlul unor structuri oligopoliste, care mențin încă importante bariere la intrarea unor noi competitori**. În pofida acestei realități, se constată **tendința surprinzătoare ca tehnologiile moderne, atât cele de produs cât și cele de proces, să fie totuși mult mai rapid răspândite și asimilate decât în trecut**⁴.

1 Lall, Sanjaya – *Industrial Success and Failure in a Globalizing World*, Queen Elisabeth House Working Papers series no. 102, February, 2003.

2 Comisia UE – *Industrial Policies in an Open and Competitive Environment: Guidelines for a Community Approach*, Brussels, October 1990, COM(90)556.

3 Thurrow, Lester C. – *The Future of Capitalism. How Today's Economic Forces Shape Tomorrow's World*, William Morrow & Co. Inc., New York, 1993.

4 Lall, Sanjaya – *Reinventing Industrial Strategy: The Role of Government Policy in Building Industrial Competitiveness*, The Intergovernmental Group on Monetary Affairs and Development (G24), September 2003 (second draft).

- **Schimbările tehnologice rapide forțează întreprinderile industriale de pretutindeni să facă eforturi constante pentru a rămâne viabile**, eforturi materializate în primul rând, în strădania de a prelua noile tehnologii cu tot ceea ce implică ele: produse și procese tehnologice noi, dar și noi metode organizatorice și manageriale, noi lanțuri de aprovizionare, noi tipuri de relații interfirmare etc. Toate aceste schimbări reclamă noi abilități, noi structuri productive, noi infrastructuri și instituții. Într-un cadru astfel schimbat, **capacitatea de a genera locuri de muncă pe o bază sustenabilă ajunge să depindă în mod decisiv de abilitatea de a căpăta rapid acces, de a asimila cu cât mai mare ușurință, de a utiliza eficient și de a ține pasul cu noile tehnologii**. Toate acestea sunt condiționate la rândul lor de calitatea educației și a pregătirii profesionale a forței de muncă locale, de ușurința cu care aceasta parcurge procesele de învățare, de flexibilitatea, capacitatea de adaptare și creativitatea acesteia.
- **În actualele condiții concurențiale, fiecare țară, indiferent de nivelul său de dezvoltare, este obligată să facă un efort tehnologic constant, fie în materie de inovare tehnologică, fie pentru absorbirea și adaptarea tehnologiilor create de alții**. Ritmul și complexitatea transformărilor și cerințele în materie de calificări impuse de schimbările tehnologice sunt tot mai solicitante, dar ele permit în schimb specializarea tot mai îngustă a țărilor pe procese productive și chiar pe funcțiuni și, pe această bază, integrarea lor în cadrul sistemelor de producție globale.
- **Schimbările tehnologice afectează toate activitățile, dar sunt mai benefice pentru unele activități și mai puțin favorabile altora**. Tendința generală este ca activitățile industriale intensive în resurse primare să piardă cote de piață, pe când cele intensive în inovație și tehnologii noi să câștige cote de piață pe seama tuturor celorlalte activități. Se produce astfel, o deplasare de proporții în cadrul structurilor industriale de producție și schimb în favoarea activităților mai complexe, intensive în tehnologii înalte, forță de muncă superior calificată, tehnici sofisticate de aprovizionare și distribuție, într-un cuvânt, cunoaștere. Acest fapt se datorează, **noilor dimensiuni pe care le capătă competitivitatea industrială**, sub impulsul tehnologiilor moderne și al intensificării concurenței pe piața globală. În noul context, ea nu se mai bazează în mod decisiv pe costuri și preț, ci este în mare măsură influențată de conținutul ofertei în valori intangibile: calitate, inovație, informație, know-how, design, alte diverse servicii, nume de marcă, interconectivitatea în rețele¹. Această deplasare de accent nu este

¹ Best, Michael H. – *Competitive Dynamics and Industrial Modernization Programmes: Lessons from Japan and America*, Belfast, May 1995.

specifică industriilor de vârf, ci se manifestă chiar în cazul producției unor bunuri de consum mai banale, precum încălțăminte, confecțiile sau produsele alimentare.

- În actualul cadru globalizat, **două forțe acționează în sensul creșterii exporturilor și al perpetuei transformări a matricei avantajului competitiv la nivel global: inovația și relocalizarea** activităților, proceselor, sau funcțiilor către zone cu costuri mai mici.

Ambele forțe sunt prezente în majoritatea industriilor, dar importanța lor relativă este diferită de la o industrie la alta. Astfel, în unele industrii întemeiate pe tehnologii de vârf, exporturile cresc repede aproape exclusiv datorită inovării, nefiind necesare relocalizări importante în căutarea avantajului costului scăzut cu forța de muncă (industria farmaceutică). În altele, din aceeași categorie a tehnologiilor înalte, exporturile beneficiază atât de inovare cât și de relocalizarea unor activități, de regulă a proceselor de asamblare de joasă tehnicitate, ce pot fi transferate în țări sărace, cu forță de muncă ieftină, mediu calificată (industria electronică). În cazul altor industrii, precum cea a autoturismelor, se apelează la unele relocalizări, dar complexitatea tehnologică și cerințele eficienței impun ca distanțele dintre furnizori și uzina în care se face asamblarea finală să fie relativ mici. În fine, există și industrii - de regulă bazate pe tehnologii mai simple - a căror competitivitate, exprimată în creșterea exporturilor, se susține aproape exclusiv ca urmare a perpetuei relocalizări a producției (industria confecțiilor). Exporturile pentru care nici inovația și nici relocalizarea nu sunt relevante, tind să crească foarte încet. Aceste diferențe sunt extrem de importante deoarece *într-o lume globalizată, principala forță motrice de care depinde gradul de ocupare a forței de muncă este procesul de relocalizare a activităților orientate spre export*¹.

- **Atât inovația cât și relocalizarea sunt controlate de CTN.** Rolul companiilor transnaționale în economia mondială a crescut în mod considerabil, devenind determinant. Grație noilor tehnologii ale informației și comunicării și noilor tehnici organizatorice și manageriale, aceste companii pot să se dezvolte și să-și extindă activitățile la distanțe tot mai mari, în condiții de eficiență. În plus, ele își consolidează poziția pe piața globală și ca urmare a proceselor de omogenizare a caracteristicilor cererii pentru unele produse și servicii. Procesul de extindere globală a companiilor multinaționale nu se realizează la întâmplare, ci urmează strategii globale de localizare a producției întemeiate pe compararea sistematică a condițiilor oferite de diferite amplasamente potențiale².

---

1 Lall, Sanjaya – *Industrial Success and Failure in a Globalizing World*, Queen Elisabeth House Working Papers Series No. 102, February, 2003.

2 Comisia UE – *Industrial Policies in an Open and Competitive Environment: Guidelines for a Community Approach*, Brussels, October 1990, COM(90)556.

-
- **În ceea ce privește inovarea**, se știe că marii producători, marii cumpărători și prin urmare marii proprietari de tehnologii la nivel global sunt transnaționalele. În dorința de a-și prezerva avantajul competitiv asigurat prin inovație, acestea sunt tot mai **reticente la ideea de a lăsa noutățile tehnologice să difuzeze și tind să internalizeze tot mai ferm tehnologiile cele mai valoroase**. Această tendință este susținută și de noile reguli ale jocului, stabilite prin acordurile negociate în cadrul OMC - TRIPS (Trade Related Intellectual Property Rights) – care întăresc protecția dreptului de proprietate intelectuală. Ca atare, accesul la tehnologii devine mult mai dificil, decizia în această materie fiind lăsată complet la nivelul firmelor proprietare. Practic, pentru multe tehnologii, transferul rămâne posibil numai în formă internalizată.
  - În aceste condiții, **dezvoltarea și modernizarea industrială devin puternic dependente de prezența și tipul de activități transferate în economiile-gază de aceste companii, iar strategiile adoptate de guverne privind atragerea investitorilor străini și influențarea comportamentului lor investițional prin măsuri de politică industrială, ajung să capete o importanță vitală**. Aceste măsuri nu mai pot fi însă de factura celor utilizate de politica industrială tradițională, de regulă preponderent selective, ci se vor situa în registrul intervențiilor orizontale, orientate spre **crearea unei oferte locale de factori imobiliari suficient de atractivi pentru factorii mobili complementari, inclusiv tehnologii, transferați de CTN**.
  - Trebuie remarcat în plus și faptul că **resursele mobile la nivel global solicită în tot mai mare măsură anumite resurse imobile la nivelul economiilor-gază, anumiți factori locali, care depășesc cu mult simpla ofertă de resurse primare sau de forță de muncă ieftină**. Competența tehnologică, abilitățile profesionale, disciplina în muncă și ușurința cu care poate fi educată forța de muncă, prezența aglomerațiilor de subfurnizori performanți (cluster), a unor instituții puternice de suport și a unor infrastructuri de bună calitate, precum și existența unor bune abilități, competențe și mecanisme funcționale în sfera administrației, constituie noile surse ale avantajului competitiv. Acestea vor fi, ca atare, atât resursele locale de interes pentru investitorii internaționali aflați în căutarea unor noi amplasamente industriale, cât și țintele politicii industriale moderne, orientată spre atragerea investitorilor apti să transfere tehnologii performante.
Țările care vor fi capabile să-și dezvolte aceste resurse imobile, vor fi cele care vor fi cel mai bine plasate pentru a atrage resursele mobile de pe piața internațională și de a dezvolta, pe această bază, activități care să genereze locuri de muncă și creștere economică.

În plus, **avantajul unei țări, de a fi printre primele care avansează o ofertă adecvată în materie de resurse imobile este foarte important, întrucât poate declanșa manifestarea unui cerc virtuos al creșterii** ca urmare a contribuției investițiilor străine la dezvoltarea și perfecționarea a noi factori locali, care creează terenul prielnic atragerii de noi investiții, urmate de alte măsuri privind mai buna înzestrare cu factori și tot așa, într-un proces care poate continua, teoretic, la nesfârșit. În timp ce globalizarea susține asemenea „deschizători de drumuri”, ea permite în paralel accentuarea marginalizării celor care au rămas în urmă, sau în afara „curentului principal” al schimbării, în sensul neadaptării înzestrării lor locale cu factori la cerințele progresului.

- **În ceea ce privește relocalizarea**, ca proces prin care lanțurile de producție industrială sunt descompuse în activități, procese și funcții spre a fi implantate în zone geografice diferite și a valorifica astfel diferențele de costuri, potențial inovativ sau de piață, CTN au un rol de asemenea decisiv. Multinaționalele fac, desfac și refac lanțurile de producție internațională urmărind maximizarea eficienței economice. Așa cum arătam, acest proces nu se realizează la întâmplare, ci urmează strategii globale de localizare a producției, întemeiate pe compararea sistematică a condițiilor oferite de diferite amplasamente potențiale. **Înzestrarea locală cu factori devine, prin urmare, tot mai importantă în influențarea deciziei de implantare a companiilor multinaționale, iar strategiile insistente de atragere țintită a investitorilor prin crearea factorilor locali în care sunt aceștia interesați, capătă o importanță majoră.**
- **Lanțurile valorii sunt divizate pe activități, procese, funcții, care sunt localizate în zone geografice diferite**, pentru a valorifica diferențele de costuri, logistica existentă, potențialul de inovare sau de piață identificat acolo. **Acest proces este cumulativ și prezintă caracteristicile dependenței de pârție**¹, întrucât el presupune crearea de capacități locale, un proces relativ lent în sine, el însuși dependent de pârție și realizabil într-o manieră cumulativă, într-un cadru favorabil obținerii economiilor de aglomerație.

Fenomenul fragmentării producției permite țărilor să se specializeze foarte îngust și să dezvolte activități competitive pe nișe de piață, participând la schimburile internaționale în modalități inexistente cu puțini ani în urmă². Dacă factorii locali imobili (capabilitățile locale) sunt suficient de atractivi pentru transnaționale, dând certitudinea competi-

1 Lall, Sanjaya – *Industrial Success and Failure in a Globalizing World*, Queen Elisabeth House Working Papers Series No. 102, February, 2003.

2 Lall, Sanjaya – *Reinventing Industrial Strategy: The Role of Government Policy in Building Industrial Competitiveness*, The Intergovernmental Group on Monetary Affairs and Development (G24), September 2003 (second draft).

tății producției la finalul investiției, acestea vor aduce factorii mobili lipsă (tehnologie, capital, abilități) transferând activități industriale noi în zona de interes.

Odată cu parcurgerea proceselor de învățare presupuse de asimilarea locală a noilor tehnologii, transnaționalele participă la îmbunătățirea capacităților locale și prin aceasta, indirect, la creșterea atractivității zonei pentru noi investiții. Prin acest mecanism, fenomenul fragmentării lanțurilor de valoare determină reșezarea în plan geografic a activității industriale globale, având un potențial considerabil de a contribui la ridicarea economică a unor zone în curs de dezvoltare.

- Zonele care se dovedesc capabile să se articuleze în lanțurile de valoare ale unor firme transnaționale dinamice pot beneficia de creșterea susținută a numărului de locuri de muncă, majorarea producției și a exportului. Dar simpla integrare în asemenea lanțuri de producție nu este suficientă. **Pentru efecte durabile asupra economiei este esențială categoria de activități transferate și tipul de resurse locale antrenate**, iar acestea depind de rândul lor de structura ofertei inițiale de factori.

Astfel, atunci când este vorba despre activități de asamblare din categoria celor care solicită calificări inferioare, relațiile firmei investitoare cu economia-gazdă se dovedesc de regulă instabile, locurile de muncă pierzându-se ușor în favoarea altor amplasamente, pe măsura creșterii nivelului salarizării și a erodării avantajelor de cost.

Nu același lucru se întâmplă, însă, **în cazul în care se obține integrarea în activități superioare tehnologice, pentru care sunt reclamate calificări înalte**. În această situație, **activitățile manifestă o anumită „aderență” la amplasamentul respectiv și nu migrează cu ușurință odată cu creșterea salariilor**¹, întrucât avantajul căutat nu a fost cel al costului, ci acela creat de înzestrarea locală cu factori de interes, mai ales din categoria celor distinctivi, ca de pildă cei ce țin de competențe profesionale superioare.

În plus, odată ce au investit ele însele în dezvoltarea competențelor locale (ca urmare a derulării unor procese de învățare la nivelul firmei beneficiare a transferului de activități), CTN nu vor fi interesate să reia acest proces costisitor într-un nou amplasament, ci vor prefera să valorifice cât mai bine investiția deja făcută. Ca atare, este puțin probabil că aceste activități vor fi transferate în valuri succesive dintr-o zonă geografică în alta, contribuind la ridicarea economică a acestor regiuni. Acest fapt relevă, o dată în plus, importanța pe care o au crearea și ofertarea timpurie a unor condiții atractive pentru transferul unor activități superioare tehnologice.

¹ Lall, Sanjaya – *Industrial Success and Failure in a Globalizing World*, Queen Elisabeth House Working, Papers series no. 102, February, 2003.

- Schimbarea naturii lanțurilor globale ale valorii impune și necesitatea schimbării strategiilor vizând valorificarea avantajelor create de globalizare.

Capabilitățile locale devin tot mai importante în influențarea deciziei de implantare a companiilor multinaționale, de aceea capătă o însemnătate sporită strategiile insistente de atragere țintită, selectivă, a investitorilor specializați în activități de interes, prin crearea capabilităților locale în care sunt aceștia interesați.

Strategiile autonome ale unor state, așa cum erau puse în practică în urmă cu trei, patru, decenii sunt, în noul context, mai puțin fezabile și mai riscante. Larga extindere pe care au căpătat-o sistemele integrate de producție face să fie mult mai ușoară atragerea anumitor segmente din activitatea CTN și dezvoltarea industrială ulterioară pe această bază, decât construirea autonomă a unor industrii care să aspire să concureze cu firmele deja consacrate, așa cum au procedat în trecut nu foarte îndepărtat Japonia, Coreea de Sud, sau Taiwan-ul¹.

Totodată, această cale a devenit impracticabilă și datorită reticenței sporite a CTN de a permite unor firme independente accesul la tehnologiile pe care le dețin, riscând ca acestea să intre ulterior pe piață în poziția de concurenți.

În plus, noile reguli impuse pe piață în cadrul acordurilor multilaterale internaționale (OMC - TRIPS), nu întâmplător favorabile CTN, împiedică, prin protecția asigurată drepturilor de proprietate intelectuală, metodele de preluare a noilor tehnologii utilizate cu succes în trecut de țările recent industrializate: *copierea și ingineria inversată*. Regimul drepturilor de proprietate intelectuală, așa cum s-a structurat în urma Rundei Uruguay, a fost dictat de interesele comerciale ale transnaționalelor, în special americane, cu desconsiderarea problemelor țărilor în curs de dezvoltare și a opiniilor comunității științifice internaționale², reflectând raporturile de putere deja instaurate la nivel global, puternic favorabile CTN.

- **Noile reguli ale jocului pe piața internațională** încorporate în acorduri, proceduri și norme care reglementează schimburile comerciale, investițiile și accesul la tehnologii, în special cele consacrate prin acordurile GATT-OMC, dau prioritate acțiunii forțelor pieței și supun economiile unei concurențe mult sporite.

---

1 Lall, Sanjaya – *Reinventing Industrial Strategy: The Role of Government Policy in Building Industrial Competitiveness, The Intergovernmental Group on Monetary Affairs and Development (G24), September 2003 (second draft)*.

2 Stiglitz, Joseph – *Development Policies in a World of Globalization, lucrare prezentată la Seminarul internațional „New Trends for Economic Development”, Rio de Janeiro, September 2002.*

Ele reduc substanțial capacitatea guvernelor de a aborda strategii independente de dezvoltare industrială și de a interveni asupra fluxurilor comerciale și investiționale, influențând astfel, în mod decisiv, politicile pe care acestea le mai pot promova. Multe dintre măsurile intervenționiste care și-au dovedit eficacitatea în economiile dezvoltate sau recent industrializate sunt, potrivit regulilor valabile astăzi, inacceptabile. Guvernele care vor dori astăzi să intervină în dezvoltarea propriilor economii prin măsuri de politică industrială, nu vor mai putea utiliza instrumentele consacrate ale politicii tradiționale: protecția industriilor embrionare, selectivitatea față de ISD, impunerea unor parametri de performanță și reguli privind conținutul local, subvențiile la export, subvențiile pentru tehnologie, copierea produselor străine și ingineria inversată, creditele direcționate etc.

Economiile, însă, în special cele mai puțin dezvoltate, au nevoie în continuare de sprijin pentru integrarea în economia globală, iar dezvoltarea activităților industriale le poate asigura o poziție mai bună în cadrul structurilor în curs de constituire la nivel planetar. Politica industrială mai are încă de jucat un rol important în influențarea acestui proces, obiectivul său central, competitivitatea, urmând a fi atins prin intervenții de o factură nouă, inspirate de modul de funcționare al sectorului particular și al pieței și îndreptate înspre susținerea acestora.

4.1.3. Importanța industriei și a politicilor industriale pentru dezvoltarea durabilă

Industria este și rămâne forța motrice a dezvoltării. Experiența empirică ne demonstrează că promovarea activităților industriale a constituit atât calea spre prosperitate a economiilor celor mai dezvoltate, numite astăzi și “puternic industrializate”, cât și esența “miracolului” recuperării decalajelor economice în țările Asiei de Sud-Est, cunoscute astăzi și drept “recent industrializate”. Însăși sinonimia creată în limbajul curent între termenii “dezvoltat” și “industrializat” vorbește despre legătura puternică dintre industrie și dezvoltare, o legătură sortită să dăinuie, chiar în condițiile înaintării omenirii spre economia post-industrială. Căci noua economie, preponderent imaterială prin dominația sectorului de servicii informatice și de comunicații vine, totuși, doar în prelungirea unor activități industriale de tip clasic, producătoare de bunuri materiale tangibile, în lipsa cărora ea nu se poate nici naște, nici evolua și nici nu-și poate releva beneficiile.

Chiar dacă în economiile dezvoltate serviciile vor furniza principalele surse ale creșterii, industria de prelucrare, în special prin ramurile sale de vârf, va

continua să joace un rol major, constituind cel mai adesea sursa, destinația și osatura pe care se sprijină, în cele din urmă, majoritatea acestor activități imateriale. Rolul său va fi încă și mai important pentru economiile în curs de dezvoltare, unde industria de prelucrare rămâne principalul agent al transformărilor structurale, ca ingredient esențial al dezvoltării economico-sociale și premisă a unei noi abordări a problemelor privind resursele naturale, mediul și creșterea.

Există suficiente motive să afirmăm toate acestea. Industria de prelucrare constituie o sursă majoră de locuri de muncă și reprezintă creuzetul în care se formează spiritul antreprenorial. Ea permite aplicarea mai rapidă și pe o scară mai largă decât în activitățile tradiționale a progreselor științei și tehnologiei și oferă condițiile necesare creării de noi abilități, nu numai în procesul producției propriu-zise, dar și în management, organizare, logistică și activități complementare de suport. Dezvoltarea activităților industriale contribuie substanțial la schimbarea atitudinilor și percepțiilor, mai ales în cazul activităților orientate spre export, sau care atrag investiții străine directe. Ele furnizează surse noi, mai dinamice și mai diverse, pentru avantajul comparativ în comerțul internațional, iar dacă procesele de prelucrare se modernizează în mod constant, aceste surse permit creșterea veniturilor fără riscul pierderii locurilor de muncă.

Pentru țările în curs de dezvoltare, industria de prelucrare rămâne principala sursă de creștere a valorii exporturilor, pătrunderea pe piețele internaționale ale serviciilor cu valoare adăugată înaltă menținându-se dificilă pentru ele, datorită blocării accesului prin bariere tehnologice la intrare.

Ceea ce este încă și mai important, este faptul că dezvoltarea durabilă a unei societăți moderne, bazată pe servicii, nu este de regulă posibilă dacă nu este precedată de o fază de dezvoltare industrială intensă. Serviciile, în mod special cele noi, cu mare valoare adăugată, sunt intim legate de activitățile industriale, pe care le preced, le însoțesc și le continuă, pe care le sprijină și le completează și de care sunt cel mai adesea generate, însăși existența lor fiind condiționată de prezența activităților de prelucrare industrială. În plus, multe dintre servicii se bazează pe abilitățile și cunoașterea acumulate pe parcursul derulării activităților industriale și, ca atare, se pot dezvolta numai ulterior acestora. Din aceste motive, este greu de imaginat că o economie în curs de dezvoltare tipică ar putea sări direct în stadiul unei economii performante a serviciilor, fiind capabilă să ofere servicii moderne exportabile.

De aceea, și în perspectivă, la fel ca în trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat, aspirațiile societății umane către prosperitate se leagă în mare măsură de dezvoltarea industrială, ca premisă a dezvoltării durabile sub toate aspectele sale: economic, social și ecologic. Atingerea acestui obiectiv presupune însă, ca direcția în care evoluează structura industrială a economiilor naționale să dea în mod progresiv prioritate ramurilor cu productivitate înaltă, creatoare de valoare adăugată și generatoare de externalități pozitive, care să

asigure ocuparea forței de muncă, să țină cont de cerințele protecției mediului și prin toate acestea să conducă la creșterea nivelului de trai și de civilizație.

Dar este o asemenea evoluție garantată de mecanismele pieței libere?

Din păcate nu. Economia de piață este o construcție imperfectă, marcată de nenumărate insuficiențe și eșecuri. Mai mult, o mare parte a acestor imperfecțiuni și eșecuri se manifestă în chiar zonele de care depinde în mod decisiv avansul către structuri industriale moderne și performante de tipul celor descrise mai sus: există eșecuri de piață care împiedică diversificarea activităților economice (de pildă, externalitățile din sfera informației sau a coordonării investiționale), eșecuri care limitează efortul de cercetare-dezvoltare-inovare (ca de exemplu, subcalibrarea efortului de cercetare propriu, ca urmare a incapacității firmelor de a-și însuși integral beneficiile rezultate din cercetare sau lipsa cererii pentru inovații din partea antreprenoriatului din țările mai sărace, datorită informației incomplete privind profitabilitatea, lipsei capitalului de risc etc.), eșecuri legate de transferul tehnologic (ca de pildă costul și durata proceselor de învățare), eșecuri în sfera educației (cum ar fi, spre exemplu, lipsa interesului pentru acumularea de cunoștințe în mediile în care absența oportunităților economice reduce drastic profitabilitatea educației), eșecuri privind dezvoltarea infrastructurilor, a pieței de capital etc. Neconformându-se modelelor ideale din manuale, economia de piață nu poate asigura mecanismele de reglaj automat care ar face complet nenecesară intervenția statului și, ca atare, mersul economiilor spre prosperitate (inclusiv, sau mai ales, depășirea perioadelor de criză sau de mari transformări) este condiționat, adeseori, de intervenții menite să corecteze, să potențeze, să suplinească temporar, sau să construiască de la zero mecanisme și instituții în sprijinul pieței.

Analiza experienței empirice scoate la iveală faptul că, într-o formă sau alta, dar fără excepție, toate economiile devenite prospere și-au croit traseul dezvoltării apelând la politici industriale. *“Marele paradox al piețelor este acela că ele nu înfloresc sub un regim de laissez-faire, ci sub privirea atentă a statului”*¹.

Politicile industriale - înțelese ca seturi coerente de măsuri guvernamentale intercorelate prin care se promovează dezvoltarea industrială dincolo de ceea ce pot asigura singure forțele pieței - au fost și rămân necesare, tocmai pentru a servi la identificarea și remedierea eșecurilor de piață care obstrucționează dezvoltarea economico-socială în condițiile utilizării raționale, eficiente și nepoluante a resurselor.

Politica industrială modernă este o componentă esențială a strategiilor de dezvoltare durabilă, asociind obiectivelor sale vizând competitivitatea și creșterea economică și țeluri legate de dezvoltarea umană și protecția mediului. Scopul dezvoltării economice în general și cel al politicii industriale

¹ Rodrik, Dani – *Feasible Globalizations, Working Paper no. 9129, National Bureau of Economic Research, Cambridge, September, 2002.*

în particular, este de a conduce la **creșterea nivelului de trai al societății, pe toate segmentele sale**. În egală măsură el vizează și **diminuarea disparităților sociale și eradicarea sărăciei**, fără de care este puțin probabilă menținerea stabilității sociale, un ingredient esențial pentru succesul strategiei dezvoltării. În acest scop, investițiile în educație și perfecționare profesională utilizate pe scară largă în țările recent industrializate din Asia, s-au dovedit esențiale.

Pe de altă parte, progresul economic și ameliorarea nivelului de trai sunt greu de imaginat în afara unei politici coerente **de raționalizare a consumului de resurse neregenerabile și de protejare a mediului natural**. În această direcție, investițiile în cercetare-inovare constituie principala linie de acțiune, guvernele fiind chemate nu numai să investească fonduri publice, dar și să imagineze mecanisme de stimulare a investiției private a producătorilor industriali și de încurajare a capitalului de risc.

În condițiile globalizării, efectele neglijării aspectelor sociale sau de mediu într-o economie națională se propagă rapid la nivel regional și chiar planetar, generând implicații uneori greu previzibile și cuantificabile, dar neîndoielnic nefaste. De aceea, includerea acestor aspecte printre cele urmărite prioritar de politica industrială modernă, ca parte a strategiilor de dezvoltare durabilă, devine practic imperativă.

4.1.4. Noi argumente și controverse privind rolul politicilor industriale în dezvoltare

Cercetări empirice recente, privind procesele de diversificare a activităților productive¹ conduc spre constatări surprinzătoare din punctul de vedere al cunoștințelor general acceptate de teoria economică: pe măsură ce țările sărace devin mai prospere, structura producției este tot mai diversificată sectorial, iar acest fenomen durează până destul de târziu în procesul dezvoltării (până aproximativ la nivelul de venit al Irlandei). Abia după aceea structura productivă a acestor țări devine mai concentrată, sugerând că **specializarea joacă un rol important în dezvoltare doar pentru țările cu venituri mari**.

Această constatare, solid fundamentată de către autorii ei, contrazice logica obișnuită întemeiată pe principiul avantajului comparativ, un principiu ce susține specializarea în producție. Chiar dimpotrivă, concluzia acestei cercetări este aceea că, **oricare ar fi forțele care pun în mișcare procesul dezvoltării, ele nu pot, în nici un caz, fi cele ale avantajului comparativ, în înțelesul său convențional**. În realitate, ceea ce este cu adevărat important pentru asigurarea unei dezvoltări solide, este mai degrabă obținerea

¹ Rodrik, Dani – *Industrial Policy for the Twenty First Century*, UNIDO, September 2004, citând lucrarea Imbs, Jean and Romain Warczziarg „Stages of Diversification”, *American Economic Review*, 93(1), March 2003.

---

competenței într-o gamă cât mai largă de activități și nu concentrarea atenției asupra zonelor în care o economie se descurcă cel mai bine, conform principiului avantajului comparativ. Cu alte cuvinte, **dezvoltarea se leagă mai degrabă de capacitatea de diversificare a activităților unei economii, decât de specializare.**

În aceste condiții, întrebarea firească este: De ce unele economii se diversifică cu ușurință, dezvoltând fără încetare activități netradiționale de succes, în timp ce altele nu reușesc acest lucru? Sau, altfel spus, de ce diversificarea activităților economice nu se manifestă ca un proces natural?

Răspunsul argumentat al profesorului Dani Rodrik, de la Harvard University, pornește de la lipsa firească a spiritului antreprenorial în condițiile în care prețurile pieței nu pot indica, pentru eventualii investitori interesați să dezvolte activități netradiționale, profitabilitatea unor alocări încă inexistente de resurse. Rodrik identifică două eșecuri de piață – externalitățile informaționale și externalitățile de coordonare – care limitează drastic interesul antreprenoria-tului pentru diversificarea producției. Concluzia sa este că **diversificarea activităților este improbabilă în lipsa intervenției guvernamentale**, cele mai semnificative situații de diversificare economică fiind în mod cert rezultatul acțiunii concertate a guvernului și al colaborării public-privat: *“...restructurarea industrială rareori se produce fără un sprijin guvernamental semnificativ. Zgârie suprafața oricăror istorii de succes privind exportul de produse netradiționale și vei descoperi de cele mai multe ori politici industriale...”*¹

Fără a ne propune să detaliem demonstrația celebrului profesor american, considerăm că este important să prezentăm pe scurt principalele sale linii de argumentare a necesității politicii industriale în secolul XXI:

- Prima linie de argumentare pornește de la **externalitățile informaționale** și de la conceptul original de **“descoperire a costurilor” (cost discovery)** sau de **“autodescoperire” (self discovery)**, prin care autorul înțelege procesul de identificare a bunurilor sau serviciilor deja prezente pe piața internațională, care pot fi introduse ca noutăți în producția internă, în condițiile unor costuri scăzute, ce asigură profitabilitatea. Acest proces de descoperire, esențial pentru diversificarea spre activități netradiționale, are o valoare socială ridicată, dar este slab sau deloc profitabil pentru inițiator, în condițiile unei piețe deschise: întreprinzătorul va suporta în acest caz costul integral al încercării sale, dacă tentativa sa eșuează, dar va fi obligat să împartă valoarea descoperirii sale cu ceilalți producători care îi vor urma exemplul, aglomerând piața nou deschisă, în caz de succes. Accesul liber pe piață facilitează imitația, reduce profitul întreprinzătorilor de pe urma efortului de descoperire a costurilor și determină, în consecință, diminuarea interesului acestora pentru

---

¹ Rodrik, Dani – *Industrial Policy for the Twenty-First Century*, UNIDO, September 2004.

asemenea încercări riscante. La limită, un asemenea demers poate produce costuri private și câștiguri socializate, ceea ce explică insuficiența întreprinzătorilor dispuși să-și asume postura de inițiatori ai diversificării activităților economice, mai ales în țările cu venituri scăzute. O opțiune de politică industrială de gradul întâi, vizând contracararea efectului limitativ al externalităților informaționale asupra proceselor de "autodescoperire", ar putea fi subvenționarea investițiilor din industriile noi, netradiționale, dar asemenea subvenții sunt greu de implementat. Ca atare, este recomandabilă, ca opțiune de gradul doi, o strategie gen "morcovul-și-bățul", care **să îmbine stimulentele (de ex. asigurarea capitalului de risc, a unei subvenții, sau a protecției comerciale), cu cerințe stricte de performanță (ca de ex. cerința de a exporta)** sau cu o monitorizare atentă a firmei receptoare. Asemenea metode s-au folosit intens și cu rezultate dintre cele mai bune în țările sud-est asiatice.¹

Ideea care este puternic accentuată aici, este aceea, că și sub un program de stimulente optim, unele dintre investițiile promovate se vor dovedi eșecuri, iar acest lucru este normal. **O bună politică industrială nu înseamnă că toate încercările de a diversifica producția vor reuși, ci că acelea care se vor dovedi fără șanse de succes vor fi împiedicate să consume la nesfârșit resursele economiei. Guvernul nu trebuie să selecteze învingătorii, ci să știe când are un perdant, acționând în consecință.**

- A doua linie de argumentare pornește de la **eșecurile de coordonare**. Numeroase proiecte necesită, pentru a deveni profitabile, investiții simultane, de mare anvergură, în domenii conexe. Firmele private care ar putea furniza diverse servicii sau alte inputuri ce presupun costuri ridicate, nu își vor asuma riscul dezvoltării acestor activități în lipsa certitudinii că vor avea o cerere suficient de mare pentru oferta lor. Ca atare, fără investiții simultane corelate, în amonte și în aval, industrii noi, potențial profitabile, nu se vor putea naște.

De cele mai multe ori, eșecul de coordonare investițională nu este identificat și rezolvat de către sectorul privat, ci necesită intervenția guvernamentală. Ceea ce este adesea omis în acest caz, este faptul că intervenția publică nici nu grevează bugetul, întrucât, spre deosebire de externalitățile informaționale, eșecurile de coordonare nu necesită subvenții. Potrivit logicii eșecurilor de coordonare, odată ce toate investițiile necesare s-au executat simultan, ele vor fi cu toate profitabile la punerea în funcțiune, astfel încât niciunul dintre investitori nu va avea nevoie de subvenții ex post. Va fi suficient, de pildă, ca guvernul să garanteze investitorilor că le va acoperi pierderea în caz de eșec, pentru

---

¹ Vezi: Page, John, coord. – *The East-Asian Miracle. Economic Growth and Public Policy*, IBRD, 1993.

---

ca aceștia să aibă încredere să demareze investițiile și, înregistrând la final un succes, să nu aibă nevoie de nici un fel de fonduri bugetare. O asemenea formulă a fost adesea utilizată pentru inițierea unor industrii în Coreea de Sud. Desigur, ea prezintă dezavantajul că este deschisă hazardului moral și abuzurilor.

Eșecurile de coordonare pot apărea ori de câte ori noile industrii manifestă economii de scară, sau atunci când unele inputuri sunt necomercializabile, sau reclamă proximitate geografică. Rezolvarea poate să o constituie, uneori, dezvoltarea unui cluster. În această situație, sprijinul nu trebuie acordat unui sector anume, ci tipului de tehnologii care implică economii de scară sau de aglomerație, care nu ar reuși să ia avânt în absența susținerii prin măsuri de politică industrială. **Intervenția de politică industrială cea mai potrivită nu va viza industrii sau sectoare, ci activități sau tehnologii noi, care generează caracteristicile unui eșec de coordonare.**

4.2. Mutații în sistemul comercial multilateral la început de mileniu și implicații pentru politicile industriale

4.2.1. Rolul OMC în contextul dezvoltării durabile

Pe măsura accelerării proceselor de globalizare și de integrare din economia mondială s-au adâncit, în mod firesc, interacțiunile dintre politicile comerciale, dezvoltarea economică și sistemul comercial multilateral.

Ca organizație menită a gestiona sistemul comercial multilateral și a asigura coordonarea în plan global a politicilor naționale în domeniul comerțului, Organizația Mondială a Comerțului (OMC) are un rol important de jucat în promovarea perspectivelor de dezvoltare durabilă a membrilor săi, mai ales prin reducerea barierelor în calea comerțului internațional cu bunuri și servicii și prin susținerea guvernelor statelor membre în elaborarea și aplicarea unor politici comerciale care să potențeze eforturile naționale de dezvoltare în contextul noului climat global, tot mai concurențial.

Conform articolului III al Acordului de la Marrakech privind crearea OMC¹, această organizație îndeplinește cinci funcții de bază, asigurând: (1) un set de

---

¹ Acordul a fost semnat la Marrakech (Maroc) cu prilejul încheierii Rundei Uruguay (1986-1993/1994), ca parte integrantă a ansamblului de acorduri multilaterale adoptat în această rundă, iar OMC a intrat în funcțiune la începutul anului 1995. Vezi în acest sens: Ministerul Comerțului (1994), *Negocieri comerciale multilaterale. Runda Uruguay, Instrumente juridice cuprinzând rezultatele negocierilor comerciale multilaterale ale Rundei Uruguay, încheiate la Marrakech, 15 aprilie 1994*, Ministerul Comerțului, 1994, București.

reguli menit a governa desfășurarea comerțului internațional; (2) un for pentru negocierea liberalizării comerțului; (3) un sistem de reglementare a disputelor; (4) transparență; și (5) coerență în formularea politicilor economice globale.

Prin *regulile și disciplinele sale*, OMC oferă un cadru pentru sporirea predictibilității și, respectiv, diminuarea incertitudinii în privința politicilor comerciale, pentru reducerea costurilor de tranzacționare și sporirea fluxurilor de informații și, nu în ultimul rând, furnizează un sistem de securitate colectivă prin care și țările mai mici sunt puse la adăpost în fața unor eventuale presiuni din partea marilor puteri comerciale. În calitatea sa de *for pentru negocieri comerciale multilaterale*, OMC asigură coordonarea politicilor naționale în materie de liberalizare a comerțului internațional în avantajul tuturor țărilor membre, piatra de temelie a sistemului OMC fiind principiul tratamentului națiunii celei mai favorizate (MFN).

Din 1947, când au fost puse bazele sistemului comercial multilateral prin semnarea GATT (Acordul general pentru tarife vamale și comerț), de către 23 națiuni, în principal industrializate, cooperarea în plan multilateral în domeniul comerțului s-a amplificat notabil. Numărul țărilor care s-au angajat să-și asume concesiile comerciale multilaterale a ajuns la 150 la începutul anului 2006, iar prin includerea Chinei – și a Rusiei în perspectivă – 85% din populația mondială și 95% din comerțul mondial urmează să fie integrate în sistemul comercial multilateral care gravitează în jurul OMC.

În urma rundelor succesive de negocieri comerciale globale găzduite de GATT, predecesorul OMC timp de aproape cinci decenii, au fost reduse în mod semnificativ și, respectiv, au fost consolidate taxele vamale la produsele industriale, și au fost abordate numeroase bariere în calea comerțului, începând cu subvențiile și achizițiile guvernamentale și până la reglementările vizând serviciile, măsurile fitosanitare sau drepturile de proprietate intelectuală. Datorită GATT, nivelul mediu al taxelor vamale la importul de produse industriale în țările dezvoltate a scăzut de la circa 45-50% în 1947, la circa 4% în prezent.¹

Demersurile multilaterale de liberalizare a comerțului au avut un efect benefic asupra schimburilor comerciale internaționale, contribuind semnificativ la expansiunea economiei globale. În ultimele două decenii, creșterea comerțului internațional a devansat în mod constant și consistent creșterea producției mondiale, confirmând interdependența dintre țări și importanța crescândă a comerțului pentru cele mai multe țări ale lumii. Volumul valoric al exporturilor mondiale de bunuri a sporit la 8907 miliarde USD în 2004, iar cel al exporturilor mondiale de servicii la 2125 miliarde USD.²

1 Ghibuțiu et al. (2004) - *Tendențe în reajustarea sistemului comercial multilateral în contextul globalizării. Implicații pentru politica comercială a României*, Academia Română, INCE, IEM, studiu, noiembrie, București.

2 WTO (2005) - *International Trade Statistics - 2005*, Geneva.

Cu toate acestea, majoritatea țărilor lumii nu a fost capabilă să valorifice câștigurile potențiale din procesul de liberalizare multilaterală a comerțului și din reformele întreprinse în plan unilateral, pentru a se integra în economia mondială. În mare parte, aceasta reflectă menținerea în relațiile comerciale internaționale a numeroase forme de protecție care împiedică desfășurarea nestingherită a fluxurilor internaționale de bunuri, servicii și factori de producție. Pe lângă menținerea unor bariere importante la granițele naționale ridicate de politicile comerciale tradiționale, în ultimii ani, în comerțul internațional a avut loc o recrudescență a formelor de protecție condiționată, cu caracter aleatoriu și deci imprevizibil, un exemplu edificator fiind acțiunile antidumping menite a proteja producătorii naționali față de importurile ieftine și “neloiale”, care nu se află încă sub incidența acordurilor comerciale multilaterale. Totodată, regulile și disciplinele OMC s-au dovedit a nu mai ține pasul cu problemele specifice ale majorității membrilor săi, care sunt țări aflate pe trepte mai scăzute ale dezvoltării (în proporție de 80%). Persistența vârfurilor tarifare și subvențiile destinate producției și exportului de produse agricole în spațiul țărilor dezvoltate, alături de problemele de implementare asociate cu un număr de acorduri convenite în ultima rundă de negocieri comerciale multilaterale, găzduită de GATT – Runda Uruguay (1986-1993/1994) – au generat un deficit de credibilitate a OMC în termeni de dezvoltare. Drept urmare, în anii recentți, OMC a devenit ținta unor critici dure din partea guvernelor din țările mai slab dezvoltate, a diferitelor grupuri ale societății civile din țările membre, dar și din partea țărilor dezvoltate. Organizația este considerată responsabilă pentru numeroasele probleme asociate cu globalizarea: în țările în curs de dezvoltare este acuzată că ar promova liberalizarea comerțului în beneficiul marilor corporații transnaționale; în țările dezvoltate este învinuită pentru stagnarea salariilor și pentru pierderea locurilor de muncă, în favoarea țărilor în curs de dezvoltare.¹

În deceniul care a urmat după încheierea Runde Uruguay, în economia mondială au intervenit schimbări de anvergură care și-au pus amprenta asupra dinamicii și structurii relațiilor comerciale și investiționale internaționale, exercitând presiuni crescânde în termeni de ajustare structurală nu numai asupra economiilor naționale, ci și asupra OMC ca instituție globală, menită a gestiona conlucrarea dintre statele lumii în spațiul comerțului. Schimbările tehnologice rapide, scurtarea ciclului de viață a produselor, evoluțiile spectaculoase din domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor, cuplate cu accentuarea tendințelor de integrare globală și regională și cu procesele dinamice de ajustare structurală în plan național au dat naștere în anii '90 și în primii ani ai secolului XXI unei economii globale care diferă fundamental de cea a deceniilor precedente. Totodată, deschiderea economică tot mai pronunțată ca urmare a liberalizării comerțului și investițiilor la nivel multilateral,

---

¹ Lamy, P. (2006) - *The Doha Development Agenda: Sweet Dreams or Sleep Slidin' Away?*, Speech Delivered at the Institute for International Economics, February 17, 2006, Washington, D.C.

regional și național, a condus la diminuarea relevanței protecției tarifare și a altor măsuri de control efectuate la granițele naționale. Drept urmare, s-a modificat radical contextul global în care sunt promovate politicile naționale în scopul realizării obiectivelor asociate cu creșterea economică și dezvoltarea durabilă, determinând focalizarea agendei de lucru a OMC asupra definirii unor principii, reguli și mecanisme de cooperare la nivel multilateral, care să corespundă cerințelor noului climat global tot mai concurențial.

De aceea, se poate aprecia că, în prezent, sistemul comercial multilateral se află în plin proces de ajustare. OMC, ca pilon de bază al acestui sistem, este confruntată cu provocarea de a se adapta la noile realități din economia mondială și de a identifica cele mai propice mecanisme și instrumente pentru reglementarea interacțiunilor economice dintre palierul național și cel internațional, pentru asigurarea interconexiunilor dintre guverne, piețe și societatea civilă și pentru sporirea coerenței și transparenței procesului de guvernare globală. Ceea ce înseamnă, implicit, că trebuie să găsească soluțiile adecvate pentru îmbunătățirea relevanței în termeni de dezvoltare a procesului de formulare a regulilor comerciale și pentru abordarea mai eficientă a constrângerilor impuse membrilor săi mai săraci din cauza implementării disciplinelor multilaterale.¹ Aceste raționamente au stat, de altfel, la baza lansării Runderi Doha – primul ciclu de negocieri comerciale multilaterale pe care îl găzduiește OMC de la intrarea sa în vigoare în 1995 –, și care are semnificația unui nou pas decisiv în direcția ajustării sistemului comercial multilateral la noile evoluții de pe scena economică globală intervenite după Runda Uruguay.²

4.2.2. Mutațiile din sistemul comercial multilateral: schimbarea regulilor de joc

Acordurile multilaterale convenite în cadrul Runderi Uruguay (1986-1993/1994), inclusiv acordul care prevede crearea OMC, au reprezentat un prim pas important în cadrul demersului de ajustare a sistemului comercial multilateral la provocările generate de procesele de globalizare și, respectiv, la realitățile secolului al XXI-lea. Tocmai din această cauză, noul sistem construit în jurul OMC se diferențiază prin câteva aspecte esențiale de vechiul sistem GATT, predecesorul său.³

---

¹ Ghibuțiu et al., (2004) op. cit.

² Runda Doha a fost declanșată în baza Declarației ministeriale adoptate de țările membre ale OMC la cea de-a patra reuniune ministerială de la Doha (Qatar). Inițial a fost prevăzută a se încheia până la începutul anului 2005, ulterior termenul fiind prelungit sine die WTO (2001), Ministerial Declaration, Ministerial Conference, Fourth Session, Doha, 9-14 November 2001, WT/MIN(01)/DEC/1, 20 November, Geneva.

³ Ghibuțiu et al., (2004), op. cit.

Care ar fi elemente intervenite în structura sistemului comercial multilateral după transformarea GATT în OMC?

1. Acordul privind crearea OMC, realizat în Runda Uruguay, consacră transformarea GATT dintr-un simplu acord comercial multilateral aplicat pe baze provizorii timp de aproape cinci decenii, într-o *organizație de sine stătătoare, specializată în domeniul comerțului mondial*, și marchează, implicit, nașterea celui de-al treilea “pilon” – alături de FMI și Banca Mondială – al economiei mondiale. Deși, toate acordurile OMC au reținut funcția-cheie a GATT, și anume aceea de a defini principii și reguli pentru țările membre cu privire la promovarea politicilor comerciale în domeniile convenite, OMC se particularizează în câteva privințe esențiale față de GATT.

2. Spre deosebire de GATT, structura OMC se extinde *dincolo de domeniile tradiționale ale politicilor comerciale*. Astfel, OMC se bazează pe trei piloni de bază: (i) diferitele acorduri din domeniul comerțului cu bunuri materiale, centrate mai ales pe vechiul GATT (cunoscut acum drept GATT-1994); (ii) Acordul general privind comerțul cu servicii (GATS); și (iii) Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPs).

3. Spre deosebire de GATT, în OMC țările membre se angajează față de un singur set comun de reguli și discipline (în cadrul unei “singure acțiuni”), a căror aplicare poate fi atacată în cadrul noului mecanism de reglementare a disputelor. Având caracter executoriu, acest mecanism nu mai permite unui membru acuzat pentru practici protecționiste să recurgă la propriul său vot pentru a împiedica adoptarea unei decizii pentru soluționarea diferendului, ceea ce reflectă o mutare a accentului în planul abordării conflictelor comerciale dinspre instituția consultărilor cu caracter politic spre proceduri judiciare bazate pe reguli¹. Faptul că dimensiunea judiciară a OMC tinde să prevaleze în raport cu dimensiunea sa legislativă, este un motiv de nemulțumire pentru numeroși membri.

4. Sfera de cuprindere a OMC *sub aspectul țărilor membre* este la rândul său notabil extinsă comparativ cu GATT. Dintr-un club select format din 23 de națiuni la semnarea sa în octombrie 1947, GATT s-a transformat treptat într-o organizație cu vocație universală. Dacă la Runda Uruguay au participat 116 țări, numărul țărilor care și-au asumat obligații comerciale multilaterale a sporit la 150 la începutul anului 2006, din care circa 80% reprezintă țări în curs de dezvoltare și în tranziție. Reformele economice întreprinse de aceste țări în ultimul deceniu, reducerea unilaterală a nivelului mediu și a dispersiei protecției tarifare, asociate cu expansiunea producției destinate exportului în urma acestor reforme au sporit interesul acestor țări să participe la “jocul reciprocității” din cadrul GATT/OMC. Spre deosebire de GATT, OMC trebuie să țină cont de acest grup mare și mult mai diversificat de țări în curs de dezvoltare, al căror mărime și priorități economice diferă sensibil. Totodată,

---

¹ Adlung, R. (2003), *The GATS Negotiations: Implications for Health and Social Services*, *Intereconomics*, May/June, HWWA. p. 147-154.

regula luării deciziilor prin consens înseamnă că acceptarea rezultatelor negocierilor depinde de toți acești membri, care beneficiază de dreptul lor de veto în fiecare stadiu al procesului de negocieri¹. Ca atare, o lipsă de susținere din partea acestor țări are potențialul de a submina activitatea OMC, periclitând realizarea unor acorduri viitoare.

5. Prin crearea OMC în scopul cuprinderii și al administrării acordurilor Rundei Uruguay, precum și prin obligația țărilor de a prelua toate aceste acorduri ca “un pachet unitar de reglementări” *s-au schimbat sensibil regulile de joc*, făcând mai ales țările cu putere economică scăzută lipsite de putere. În timp ce GATT permitea o doză apreciabilă de naționalism economic, în contextul disciplinelor OMC acest lucru este mai puțin permis, noua stare de fapt fiind percepută de către țările în curs de dezvoltare drept o lezare a intereselor lor naționale. Cu alte cuvinte, vechiul sistem GATT acorda țărilor în curs de dezvoltare mai multă libertate de a opta pentru alternativele considerate adecvate nevoilor lor în termeni de politică tarifară și de alte aspecte de politică comercială. Printre altele, le permitea să nu semneze anumite acorduri percepute ca necorespunzătoare prin prisma intereselor lor (este cazul unor coduri de conduită din Runda Tokyo, precum cel privind subvențiile). Or această posibilitate a dispărut odată cu modificarea modalității de asumare a angajamentelor în cadrul OMC prin adoptarea principiului “unei singure acțiuni”, în baza căruia a devenit obligatorie preluarea ansamblului de acorduri negociate.

6. În fine, dar nu în ultimul rând, în urma transformării GATT în OMC, *s-a lărgit considerabil agenda comercială multilaterală*, atât sub aspectul domeniilor abordate, cât și al tipologiei instrumentelor de politică comercială supuse reglementării multilaterale. Două tendințe majore s-au conturat cu deosebită claritate după Runda Uruguay:

- (i) extinderea orizontală a regulilor multilaterale prin înglobarea de noi domenii și de noi activități. Astfel, în urma Rundei Uruguay în prim-planul agendei comerciale internaționale au fost aduse subiecte inedite, de neimaginat în trecut – precum protecția drepturilor de proprietate intelectuală (prin acordul TRIPs), reglementarea comerțului cu servicii (prin GATS) și reglementarea anumitor aspecte vizând ISD (prin TRIMs și GATS). Iar din 1996, în agenda de lucru a OMC au fost incluse *investițiile, concurența, achizițiile guvernamentale și facilitarea comerțului*, în scopul de a demara, ulterior, negocieri în aceste domenii și de a le aduce sub incidența disciplinelor multilaterale;²

1 Bergsten, C.F. (2005), Rescuing the Doha Round in: Foreign Affairs, WTO Special Edition, December 2005, Geneva.

2 *Cunoscute și ca “subiectele de la Singapore”, aceste subiecte au fost introduse pentru prima oară în sfera de preocupări a OMC la reuniunea ministerială a OMC de la Singapore din 1996, când s-a decis înființarea unor Grupuri de lucru speciale în scopul explorării raporturilor dintre aceste subiecte și comerțul internațional. Declarația ministerială de la Doha prevede ca pe parcursul noii runde să fie lansate*

- (ii) extinderea competențelor OMC dinspre focalizarea tradițională asupra măsurilor publice aplicate la granițele naționale înspre acele politici interne și acțiuni private care amenință să afecteze piețele și să distorsioneze concurența.¹

Prin urmare, dacă până nu de mult, negocierile vizând taxele vamale din domeniul produselor industriale au constituit nucleul sistemului comercial multilateral, acum se manifestă tendința abordării concomitente a barierelor care au mai rămas la granițele naționale, a distorsiunilor netarifare în calea concurenței și a problemelor vizând obstacolele inerente piețelor care afectează investițiile și mediul de afaceri în general. Astfel, agendei comerciale tradiționale, care se înscrie în tradiția negocierilor clasice ale GATT i s-a alăturat o importantă *agendă a reglementărilor interne*, care include formularea de noi reguli și discipline comerciale, similare celor negociate în Runda Uruguay (GATS, TRIPs și TRIMs).

În mod paradoxal, tocmai aceste noi dimensiuni ale OMC care îi conferă o arie de incidență mai mare sub aspectul componenței pe țări și al problematicii acoperite, precum și o viteză sporită de reacție la noul mediu global, s-au dovedit a fi și cele care generează dificultățile cele mai mari în funcționarea sa eficientă. Explicația constă în aceea că schimbările intervenite în arhitectura sistemului comercial multilateral după Runda Uruguay au introdus noi elemente în interacțiunea dintre guvernarea globală exercitată de OMC și politicile comerciale naționale. Se poate vorbi de o *nouă paradigmă a procesului de concertare în cadrul OMC a politicilor comerciale naționale*, a cărei esență vizează o mai strânsă coordonare la nivel global a politicilor în materie de reglementări interne și, respectiv, o integrare mai profundă la nivel multilateral². Iar una dintre consecințele majore ale acestei schimbări de paradigmă o reprezintă ***îngustarea spațiului în termeni de politici***

---

negocieri în aceste domenii, după realizarea unui consens prealabil al țărilor membre asupra modalităților concrete de negociere. Fiind extrem de contestate de țările în curs de dezvoltare, dar și de unele țări dezvoltate, aceste domenii nu au mai fost incluse în negocierile Runde Doha din lipsă de consens, dar nici nu au fost șterse de pe agenda de lucru a OMC.

¹ Reorientarea atenției OMC spre instrumente de politică comercială mult mai complexe asociate cu reglementările interne se bazează pe argumentația țărilor dezvoltate, conform căreia obiectivele promovării accesului pe piețele internaționale și asigurării unei concurențe loiale sunt dificil de realizat dacă în țările membre nu există reguli armonizate în ceea ce privește concurența, investițiile și diferite măsuri interne, altele decât cele aplicate la granițele naționale. Or, armonizarea reglementărilor interne se dovedește costisitoare pentru țările în curs de dezvoltare, întrucât ignoră diferențele majore care există între aceste țări și țările dezvoltate sub aspectul resurselor administrative, financiare și umane.

² Ghibuțiu, A. (2005) - Reajustarea sistemului comercial multilateral. Implicații pentru România, Academia Română, INCE, Institutul de Economie Mondială, Sinteze, nr.1/2005, București.

---

comerciale disponibil țărilor aflate pe trepte mai scăzute ale dezvoltării, pentru promovarea obiectivelor lor de dezvoltare prin intermediul politicilor industriale.

4.2.3. Regulile OMC și politicile industriale

4.2.3.1. Îngustarea spațiului pentru promovarea politicilor industriale

Constituie o realitate de necontestat că regulile și disciplinele multilaterale negociate în urma Rundei Uruguay au condus la îngustarea în continuare a instrumentelor de politică industrială disponibile țărilor membre ale OMC și, implicit, la reducerea flexibilității guvernelor naționale de a promova obiective asociate cu dezvoltarea prin intermediul acestor politici.

Sub aspectul *instrumentelor de politică industrială utilizate* în mod tradițional pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare de către țările aflate pe trepte mai scăzute ale dezvoltării, accentul a fost pus pe politicile tarifare și subvențiile de producție sau de export alocate anumitor ramuri economice, ca modalitate de corectare a presupuselor ineficiențe ale pieței, datorate externalităților, absenței anumitor piețe sau altor cauze.¹ De asemenea, aceste instrumente au fost utilizate pentru a direcționa resurse către anumite sectoare considerate a manifesta o propensiune mai mare spre dezvoltare, cum ar fi cele care dispun de un potențial ridicat de creștere. În anii mai recentți, a început să se acorde o atenție sporită pieței factorilor, și mai ales investițiilor stăine directe (ISD), în baza prezumției că acestea pot constitui un set de active care să contribuie la dezvoltarea economică, cu condiția ca accesul și condițiile de operare a filialelor corporațiilor transnaționale (CTN) în țările gazdă să fie supuse intervenției guvernamentale. În realitate, țările în curs de dezvoltare au recurs la un mix de politici comerciale în vederea promovării procesului de industrializare, îndreptat spre protecția în fața importurilor, promovarea exporturilor, restricționarea fluxurilor de ISD, impunerea de cerințe de performanță acestora, acordarea de stimulente fiscale și alte măsuri de promovare a procesului industrializării.

Mai ales după anii '80, *tipurile de instrumente utilizate* de țările în curs de dezvoltare au suferit modificări esențiale, ca urmare a restricțiilor impuse în utilizarea acestora atât de către acordurile multilaterale și de cele regionale, cât și de reformele întreprinse în domeniul politicilor de reglementare în plan intern, care au fost inițiate ca urmare a condiționalităților asociate cu împrumuturile acordate de organisme financiare internaționale în cadrul programelor de ajustare structurală, dar și ca urmare a eforturilor interne de restructurare a economiilor (liberalizarea unilaterală a comerțului) în scopul de a se menține

---

¹ Lall, S. (1994) -- *The East Asian Miracle: Does the Bell Toll for Industrial Strategy?*, *World Development*, 22, p. 645-654.

---

competitive. Sensul general al modificărilor a fost acela de îngustare continuă a câmpului de acțiune pentru intervenția guvernamentală. Unii analiști vorbesc în acest context de tendințele constante de diminuare, în ultimul sfert de secol, a așa-numitului “spațiu în termeni de politici” disponibil țărilor în curs de dezvoltare în vederea promovării obiectivelor de dezvoltare. Restrângerea spațiului de manevră a guvernelor este deosebit de evidentă în sfera politicilor comerciale și industriale, iar tendințele recente în direcția accentuării acestui fenomen alimentează temerile că abilitatea acestor țări de a realiza dezvoltarea economică durabilă este grav amenințată.¹

Principalele schimbări cu care au fost confruntate țările în curs de dezvoltare în termeni de politici industriale ca urmare a *modificărilor intervenite în regulile comerciale multilaterale* sunt asociate cu diferitele Coduri negociate încă în cadrul GATT, care au fost semnate în Runda Tokyo (1973-1979), și în special Codul privind subvențiile și taxele compensatorii care a restricționat utilizarea subvențiilor de export de către semnatarii săi. Acordurile comerciale multilaterale rezultând din Runda Uruguay au condus la crearea unor noi reguli și discipline privind utilizarea unor asemenea instrumente de politică comercială. În ultimii ani, angajamentele asumate în cadrul Rundei Uruguay și în baza acordurilor comerciale regionale, precum și eforturile unilaterale de liberalizare au determinat un declin în utilizarea măsurilor de protecție tarifară și netarifară. În același timp, OMC a devenit mult mai preocupată de concurența pe piețele mondiale, propunându-și eliminarea barierelor de intrare pe piață și în calea concurenței, și manifestând tendința de a-și extinde tot mai mult competențele asupra unor zone care au intrat în mod tradițional în sfera de incidență a politicilor interne.

De aceea, în contextul mutațiilor intervenite în arhitectura sistemului comercial multilateral după Runda Uruguay, în lumea în curs de dezvoltare – și nu numai – se ridică cu îngrijorare crescândă întrebarea dacă țările în curs de dezvoltare mai pot promova – în prezent și în viitor – strategii și obiective de dezvoltare, cum ar fi industrializarea, modernizarea tehnologică, dezvoltarea industriilor locale, supraviețuirea și creșterea fermelor locale și a agriculturii, asigurarea securității alimentare, satisfacerea nevoilor de sănătate și de medicamente.

---

¹ În anii 1960-1970, când aceste țări au beneficiat de o marjă mai mare de manevră în termeni de politici industriale, venitul pe locuitor în lumea în curs de dezvoltare a sporit cu 3%/pe an. În decursul ultimului sfert de secol, ritmul mediu de creștere economică s-a înjumătățit față de cele două decenii anterioare de industrializare bazată pe substituirea importurilor (și, presupusă a fi fost dezastruoasă, conform doctrinelor neolibérale). Vezi în acest sens Chan, H-J. (2005), *Policy Space in Historical Perspective – With Special Reference to Trade and Industrial Policies, Paper presented at the Queen Elizabeth House 50th Anniversary Conference on “The Development Threats and Promises”*, Queen Elizabeth House, University of Oxford.

Încercarea de a da răspuns la această întrebare presupune examinarea principalelor reguli și discipline multilaterale prin prisma opțiunilor care mai sunt disponibile în cadrul sistemului OMC în termeni de instrumente de politică industrială utilizabile de către țările în curs de dezvoltare în scopul promovării obiectivelor lor de dezvoltare.

4.2.3.2. Restricțiile impuse de regulile OMC inițiativelor de politică industrială

Un număr de prevederi stipulate prin regulile și disciplinele curente ale OMC abordează diferitele măsuri de politică industrială la care statele membre pot recurge pentru a-și proteja furnizorii naționali și pentru a promova exporturile și transferul de tehnologie.

În funcție de potențialul lor de a exercita efecte semnificative asupra inițiativelor de politică industrială și de restricțiile pe care le impun în folosirea instrumentelor tradiționale de politică comercială, prevederile respective pot fi grupate în mai multe categorii: (i) protecția față de importuri; (ii) subvențiile și promovarea exporturilor; (iii) Acordul privind măsurile investiționale legate de comerț (TRIMs); (iv) Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPs); (v) Acordul general privind comerțul cu servicii (GATS); (vi) tratamentul special și diferențiat (TSD).

- **Protecția față de importuri**

Taxele vamale, măsurile netarifare și subvențiile protejează firmele autohtone în fața concurenței importurilor.

Articolele I și III ale GATT-1994 consfințesc principiile clauzei națiunii celei mai favorizate (MFN) și ale tratamentului național pentru bunurile importate. Conform filosofiei de bază a sistemului GATT/OMC, regulile multilaterale limitează sever nivelurile taxelor vamale, iar majoritatea taxelor vamale la produsele industriale au ajuns să fie consolidate. După Runda Uruguay, a avut loc o *diminuare generală a utilizării instrumentelor tarifare* în contextul protecției față de importuri. Nivelul mediu ponderat al taxelor vamale consolidate (în regim MFN) s-a redus substanțial. Deși protecția tarifară a scăzut semnificativ, continuă să se mențină vârfuri tarifare în anumite domenii (considerate sensibile), atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare.¹

¹ La sfârșitul anilor '90, nivelul mediu (neponderat) al taxelor vamale a continuat să fie încă înalt în țările din Orientul Mijlociu (20%) și din Asia de Sud (30%), comparativ cu circa 10% în numeroase țări din Asia de Est, America Latină, Asia Centrală și Europa, și de numai 6% în țările industrializate. În pofida unui nivel mediu redus al taxelor vamale în țările dezvoltate, în cazul anumitor produse acestea depășesc 100%. Vârfulurile tarifare – taxe vamale de peste 15% – sunt concentrate în general în sfera produselor de interes pentru exportul țărilor în curs de dezvoltare (produse agricole, textile, încălțăminte). Vezi în acest sens: Hoekman, B. (2002), *Economic*

Un instrument de politică comercială frecvent utilizat de politicile industriale în trecut în scopul dezvoltării unor industrii la scară largă și generatoare de externalități vizează *protecția conținutului local*. Este cazul tipic al industriei auto, a cărei dezvoltare în lumea întreagă a depins masiv de utilizarea acestui instrument. Întrucât în contextul Runderi Uruguay s-a ajuns la concluzia că politicile vizând protecția conținutului local afectează comerțul, asemenea politici au fost supuse unor reguli multilaterale, prin intermediul acordului TRIMs, care prevede eliminarea acestor politici la o dată anumită (cu excepția situației acordării unei prelungiri).

Protecția împotriva importurilor poate fi obținută însă și prin punerea în discuție a corectitudinii competiției prin recurgerea la *măsuri antidumping sau de salvagardare*. În contextul politicilor industriale, ambele măsuri au fost și, respectiv, sunt utilizate frecvent în industriile aflate în declin. *Noul acord privind punerea în aplicare a articolului VI al GATT (Măsuri antidumping)* are câteva prevederi adiționale în favoarea țărilor în curs de dezvoltare, urmărind reducerea măsurii în care pot fi utilizate măsurile antidumping împotriva acelor țări care încearcă să-și dezvolte exporturile. Mai important este însă faptul că implementarea articolului VI ridică probleme sistemice care pot afecta încercările legitime ale țărilor în curs de dezvoltare de a valorifica piețele de export.

Implicații în termeni de dezvoltare. Spațiul disponibil pentru protecția față de importuri a continuat să se diminueze în ultimii ani: protecția tarifară se află în declin, protecția conținutului local este interzisă, iar protecția condiționată este supusă unei discipline mai severe. În condițiile în care în urma negocierilor curente din Runda Doha este de așteptat ca aceste tendințe să se amplifice, spațiul disponibil țărilor în curs de dezvoltare pentru continuarea protecției față de importuri se va îngusta și mai mult. Cu toate acestea, specialiștii apreciază că depinde de abilitatea țărilor în curs de dezvoltare de a negocia prevederi de natură să permită o mai mare discreție în materie de protecție. Astfel, în cazul protecției tarifare, marja care rămâne până la nivelul la care a fost consolidată taxa vamală poate fi în continuare utilizată pentru protecția industriilor incipiente și pentru dezvoltarea capacităților de producție autohtone¹.

- **Subvențiile și promovarea exporturilor**

În contextul politicilor industriale, protecția tarifară este suplimentată frecvent prin alte instrumente, precum subvențiile, care sunt utilizate atât pentru promovarea anumitor firme și industrii, cât și pentru a penetra pe piețele externe. *Noul Acord privind subvențiile și măsurile compensatorii* sporește severitatea disciplinelor în domeniul utilizării subvențiilor și al măsurilor com-

---

Development and the World Trade Organization After Doha, Policy Research Working Paper, No. 2851, The World Bank, July, Washington D.C.
1 Bora, B., Lloyd P.J, Pangestu, M. (2000) - *Industrial Policy and the WTO*, în: *Policy Issues in International Trade and Commodities Study Series No.6, UNCTAD, Geneva.*

pensatorii, în scopul neutralizării oricărui prejudiciu creat prin subvenționarea exporturilor (ca urmare a creșterii artificiale a competitivității de preț a produselor).

Acordul acoperă contribuțiile financiare (sub formă de granturi, împrumuturi, infuzii de capital, garantarea împrumuturilor, stimulente fiscale, furnizarea de bunuri și servicii) făcute de guvern (sau entități publice) și definește trei zone de specificitate care determină ca subvenția să intre sub incidența regulilor acordului (specificitate de firmă, de ramură economică și regională). Acordul interzice *subvențiile de export și subvențiile menite a favoriza utilizarea produselor naționale în raport cu cele importate*. În schimb, permite utilizarea subvențiilor pentru susținerea cercetării-dezvoltării, a regiunilor defavorizate și pentru adaptarea instalațiilor existente la cerințele de protecție a mediului.

Implicații în termeni de dezvoltare. Întrucât principalul obiectiv urmărit de acord este acela de a interzice subvențiile care au un efect direct asupra comerțului și de a exclude, implicit, posibilitatea dezvoltării unui sector pe seama utilizării incorecte a accesului pe piața unui partener comercial, impactul său asupra politicilor industriale este considerabil. În primul rând, țările în curs de dezvoltare care nu semnaseră Codul privind subvențiile convenit în Runda Tokyo, au fost obligate să-și asume angajamentele decurgând din noul acord. În al doilea rând, acordul se extinde și asupra guvernelor sub-naționale (inclusiv asupra entităților publice și întreprinderilor de stat). În schimb, acordul nu se aplică comerțului cu produse agricole și cu servicii, iar regulile privind subvenționarea producției sunt mai puțin severe.

În cazul țărilor în curs de dezvoltare, acordul este cu două tăișuri: pe de o parte, dispune de numeroase posibilități a căror valorificare permite continuarea utilizării subvențiilor în scopul promovării obiectivelor de politică industrială; pe de altă parte, aceleași posibilități sunt disponibile și țărilor dezvoltate, ceea ce înseamnă că pentru țările în curs de dezvoltare nu prea mai există perspectiva de a utiliza subvențiile în scopul dobândirii de avantaje competitive în raport cu țările dezvoltate.

Intervenția directă din partea guvernelor în vederea stimulării exporturilor tinde, așadar, să fie tot mai mult restricționată prin regulile OMC. Aceasta înseamnă că spațiul de manevră disponibil țărilor în curs de dezvoltare în sfera subvențiilor de export în domeniul produselor industriale s-a micșorat substanțial. Cu toate acestea, unii analiști apreciază că există încă o largă paletă de alternative în domeniu, care rămân conforme cu regulile OMC și care pot fi promovate de guverne, incluzând printre altele: credite de export și scheme de garantare a acestora în condiții avantajoase, taxe și impozite preferențiale și zone de procesare pentru export.¹

Pe de altă parte, rezultatele a numeroase lucrări elaborate în ultimii ani converg spre concluzia că, prin prisma setului de reguli multilaterale curente,

---

¹ Bora, B., Lloyd P.J, Pangestu, M. (2000) op. cit.

atenția țărilor în curs de dezvoltare ar trebui să se concentreze nu atât asupra politicilor care discriminează în favoarea anumitor producători, cât mai ales asupra măsurilor de reducere a constrângerilor fiscale și procedurale vizând exporturile, asupra măsurilor de facilitare a comerțului și asupra politicilor generice de natură să le sporească forța competitivă, cum ar fi dezvoltarea infrastructurii și promovarea unor politici adecvate ale cursului de schimb – alternative care sunt încă permise în cadrul OMC și care sunt focalizate pe latura ofertei. Politicile de formare a capitalului uman, politicile în domeniul inovației, inițiativele de atragere a ISD sunt considerate, la rândul lor, importante pentru creșterea competitivității exporturilor țărilor în curs de dezvoltare, iar aceste politici sunt încă admise în contextul OMC.¹ Și, nu în ultimul rând, o zonă a politicilor generice și neutre (în raport cu firmele producătoare), de natură să stimuleze eficiența producției locale este cea a *politicii în domeniul concurenței*, înțeleasă ca un set de politici care promovează concurența între producătorii prezenți pe piețe, și pe care țările în curs de dezvoltare ar trebui să le aibă în vedere, mai ales în condițiile în care globalizarea piețelor determină și o globalizare a concurenței. Dezvoltarea și aplicarea unei legislații naționale în materie de concurență – desigur, într-o formă adecvată și cu flexibilitatea de a alege un model potrivit – ar permite țărilor în curs de dezvoltare să abordeze o serie de probleme care constituie frecvent motive de îngrijorare, cum ar fi efectele megafuziunilor și achizițiilor care amenință poziția competitivă a firmelor locale, practicile de afaceri restrictive ale filialelor CTN stabilite în economii ș.a.

- **Acordul privind măsurile investiționale legate de comerț (TRIMs)**

Deși există o vădită tendință de extindere a disciplinelor OMC către noi zone, politicile vizând ISD nu au putut fi incluse până acum în sistemul comercial multilateral, cu excepția celor stipulate prin acordul GATS, convenit în Runda Uruguay și care abordează ISD în sectorul serviciilor. Or, creșterea substanțială a ISD în ultimele decenii face din aceste fluxuri o componentă importantă a economiei globale și o premisă atractivă pentru dezvoltare, dar totodată și obiectul unei competiții intense între țările lumii.

Măsurile adoptate în numeroase țări în scopul atragerii și reglementării ISD includ atât stimulente investiționale (reduceri de taxe și impozite, credite, condiții preferențiale pentru diverse servicii și utilități etc.), cât și o serie de condiții vizând încurajarea utilizării investițiilor în concordanță cu prioritățile economice naționale (cerințe vizând conținutul național minim, performanțe de export, transfer de tehnologie etc.). Atunci când aceste măsuri influențează

---

¹ Hoekman, B. (2002) - *Economic Development and the World Trade Organization after Doha, Policy Research Working Paper, No.2851, The World Bank, July, Washington D.C.*; WTO (2004), *World Trade Report 2004. Exploring the Linkage between the Domestic Policy Environment and International Trade*, Geneva.

comerțul, ele sunt definite ca “măsuri investiționale legate de comerț” și intră sub incidența *Acordului privind măsurile investiționale legate de comerț* (TRIMs), negociat în Runda Uruguay.

Acordul dispune de o listă indicativă care identifică acele politici care contravin dispozițiilor articolului III (tratamentul național) și articolului IX (eliminarea generală a restricțiilor cantitative) ale GATT-1994, și care trebuie notificate și, respectiv, eliminate. Este vorba de așa-numitele *cerințe de performanță*, adică măsuri care impun unei întreprinderi să cumpere un anumit volum sau valoare de produse de origine locală (prescripții privind *conținutul local*), sau care limitează volumul ori valoarea importurilor pe care această întreprindere le poate efectua (prescripții privind *echilibrul schimburilor*).

Implicații în termeni de dezvoltare. Utilizarea politicilor care acordă preferință bunurilor locale în detrimentul celor importate ca mecanisme de promovare a industrializării a devenit, așadar, incompatibilă cu regulile OMC, reprezentând cazuri de discriminare comercială. Pe de altă parte însă, restricțiile introduse în utilizarea acestor politici sunt de natură să limiteze încercările țărilor în curs de dezvoltare de a construi capacități locale și de a promova transferul de tehnologie. Întrucât instrumentele de politică comercială incluse în lista indicativă sunt considerate componente importante ale strategiilor de dezvoltare, la nivelul acestor țări există percepția că acordul TRIMs este potrivit intereselor lor de dezvoltare.

În contextul restricțiilor introduse de noile reguli ale OMC în planul instrumentelor de politică industrială clasice, unii analiști sunt de părere că ar fi în interesul țărilor în curs de dezvoltare să considere în perspectivă posibilitatea realizării în cadrul OMC a unui Acord multilateral privind investițiile (AMI) – desigur, într-o formă acceptabilă acestor țări. În acest sens se argumentează că, în contextul reducerii spațiului pentru intervenția guvernamentală, aceste țări vor trebui să se bazeze într-o măsură mult mai mare pe CTN pentru asigurarea competențelor profesionale și a inputurilor necesare susținerii procesului de restructurare. În același timp, competiția pentru ISD este acerbă, și se recurge într-o largă măsură la stimulente de către guvernele naționale, deopotrivă din țările dezvoltate și în curs de dezvoltare. În condițiile în care țările în curs de dezvoltare nu dispun de resursele necesare pentru a concura cu țările dezvoltate, dar au mare nevoie de activele pe care le pot oferi firmele străine, convenirea unei discipline multilaterale privind utilizarea stimulentei pentru atragerea ISD ar fi în interesul acestor țări, chiar dacă numeroase guverne din țările gazdă manifestă încă multă reținerere față de implementarea unor reguli multilaterale vizând ISD. În contextul inițiativelor de politică industrială, un AMI ar oferi țărilor în curs de dezvoltare o oportunitate de a dezvolta reguli referitoare la probleme specifice legate de ISD, capabile să consolideze perspectivele lor de dezvoltare, cum ar fi stimulentele pentru atragerea investitorilor străini, cerințele obligatorii de autorizare și de înființare a societăților cu capital mixt, restricțiile vizând capitalul social și alte elemente

---

referitoare la practicile CTN¹. În acest mod, anumite aspecte privind filialele CTN, precum accesul pe piață, performanța și comportamentul lor, ar putea fi abordate prin politici specifice.

- **Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPs)**

În contextul progreselor tehnologice alerte, al extinderii dinamice a acestora la scară mondială, dar și al schimbărilor în natura și conținutul concurenței pe plan internațional, s-a impus nevoia întăririi protecției drepturilor de proprietate intelectuală (DPI). Aceasta, mai ales datorită faptului că în tot mai multe cazuri, caracterul loial al concurenței este alterat de posibilitățile utilizării fără just temei a DPI rezultând din invenții și inovații, ceea ce facilitează producerea și comercializarea de mărfuri contrafăcute, a căror competitivitate de preț este majorată artificial prin neincluderea în costuri a cheltuielilor de cercetare-dezvoltare.

Scopul acordului TRIPs este să asigure protecția proprietății intelectuale: dreptul de autor, programele de calculator, mărcile de fabrică, de comerț și de serviciu, indicațiile geografice, desenele și modelele industriale, brevetele, circuitele integrate, know-how-ul comercial. Acordul prevede acordarea clauzei MFN și a tratamentului național, și constă din trei părți: standarde, implementare și rezolvarea diferendelor.

Implicații în termeni de dezvoltare. Întărirea protecției DPI are implicații importante prin prisma obiectivelor promovate prin politicile industriale. Pentru firmele locale aceasta înseamnă că există un stimulent pentru inovație și pentru competiție. Pentru firmele străine înseamnă că, în cazul în care este permis accesul lor pe piață prin intermediul prezenței comerciale (prin ISD), piața devine mai atractivă întrucât firmele respective beneficiază de o mai bună protecție a DPI. Dar, țările în curs de dezvoltare nu dispun în general de avantaje comparative în domeniul inovației, ceea ce înseamnă că încercările lor de a dezvolta anumite sectoare în contextul OMC vor trebui să se bazeze într-o măsură covârșitoare pe transferul de tehnologie din țările dezvoltate și mai puțin pe inovația locală. În al doilea rând, acordul dispune de potențialul de a genera numeroase efecte negative pentru țările în curs de dezvoltare: creșterea prețurilor la produsele farmaceutice, software și alte bunuri de consum supuse protecției, creșterea costurilor pentru firmele locale ale utilizării tehnologiilor industriale și restrângerea posibilităților transferului de tehnologie. În al treilea rând, acordul implică mai mult ca oricare dintre celelalte acorduri ale Rundei Uruguay schimbări substanțiale în planul legislațiilor naționale din țările în curs de dezvoltare, ceea ce antrenează costuri apreciabile, mai ales în țările în care nu au existat anterior asemenea legislații (cazul majorității țărilor).

---

¹ Bora, B., Lloyd P.J, Pangestu, M. (2000), *op. cit.*

Din toate aceste motive, valoarea acordului TRIPs pentru țările în curs de dezvoltare a fost și continuă să fie puternic controversată, chiar dacă o prevedere a acestuia vizează cerința ca țările dezvoltate să furnizeze stimulente pentru promovarea transferului de tehnologie către țările cel mai puțin dezvoltate și stipulează unele înlesniri acordate țărilor în curs de dezvoltare în ceea ce privește perioada de tranziție.

- **Acordul general privind comerțul cu servicii (GATS)**

Regulile obligatorii stipulate prin Acordul general privind comerțul cu servicii (GATS) pot afecta, la rândul lor, inițiativele de politică industrială, deși comparativ cu disciplinele existente în domeniul comerțului cu bunuri, acest acord este în ansamblul său mai puțin efectiv în termeni de liberalizare. Acordul conține o listă pozitivă cu angajamentele sectoriale asumate de țările membre în privința accesului pe piețe și a tratamentului național. Angajamentele sectoriale pot fi făcute prin intermediul a patru moduri de livrare a serviciilor: furnizarea transfrontalieră, consumul în străinătate, prezența comercială (ISD) și deplasarea persoanelor fizice furnizoare de servicii.

Implicații în termeni de dezvoltare. Prin includerea prezenței comerciale ca mod de furnizare a serviciilor în textul GATS, prin intermediul acestui acord au fost, de fapt, incluse în sistemul comercial multilateral regulile vizând ISD din sfera serviciilor. Ca atare, țările membre ale OMC *pot folosi liberalizarea ISD ca instrument al politicii industriale* (ceea ce s-a și întâmplat, mai ales în domeniul turismului).

Ca și în cazul altor forme de liberalizare, efectul GATS este dual: pe de o parte, accesul pe piețe face posibilă dezvoltarea sectoarelor de export; pe de altă parte, obligațiile asumate au efectul de a induce competiție pe piețele locale. Interesele de export ale țărilor în curs de dezvoltare sunt concentrate într-un număr limitat de sectoare, precum turismul sau serviciile profesionale. În aceste cazuri, dar și în altele, o problemă de interes major pentru aceste țări este mișcarea persoanelor fizice furnizoare de servicii (modul 4), având în vedere înzestrarea acestor țări cu o forță de muncă abundentă. Dar barierele orizontale ridicate în această zonă de către țările dezvoltate îngreuiază consolidarea competitivității acestor țări la export în baza avantajelor lor comparative.

Pe de altă parte, specialiștii apreciază că efectele în termeni de concurență pe care le exercită liberalizarea în domeniul infrastructurii sunt extrem de importante pentru țările în curs de dezvoltare. În condițiile în care disciplinele OMC vizând subvențiile și cerințele de performanță au devenit mai severe, țările în curs de dezvoltare sunt forțate să ia în considerare modalități mult mai neutre de a-și dezvolta capacitățile de export. Una dintre aceste modalități o reprezintă infrastructura și în special telecomunicațiile, serviciile financiare și serviciile de transport¹.

---

¹ Bora, B., Lloyd P.J., Pangestu, M. (2000), *op. cit.*

- **Tratamentul special și diferențiat (TSD)**

În contextul vechiului GATT, articolul XVIII conținea o referire specială la părțile contractante aflate “în stadiile incipiente ale dezvoltării” și le permitea să “mențină suficientă flexibilitate în structura tarifului lor vamal”. De asemenea, secțiunea B a articolului respectiv acorda țărilor în curs de dezvoltare flexibilitatea de a impune măsuri comerciale în scopul protejării balanței de plăți, iar secțiunea C a aceluiași articol le permitea să inițieze asemenea măsuri în scopul protejării industriilor incipiente. În anul 1966, la GATT a fost adăugată partea IV, iar Runda Tokyo a adoptat “o clauză de abilitare”, care conferea *tratament special și diferențiat* (TSD) țărilor în curs de dezvoltare. Acest concept permitea acordarea de preferințe tarifare nereciproce acestor țări, în baza schemelor Sistemului generalizat de preferințe.

Înainte de Runda Uruguay, nu prea s-a făcut uz de secțiunea C a articolului XVIII (industriile incipiente) întrucât utilizarea acestei prevederi presupunea plata unei compensații. Drept rezultat, după 1967 nici o țară nu a mai invocat-o în mod special. În schimb, numeroase țări au făcut uz de secțiunea B (protecția din considerente legate de balanța de plăți), care nu presupune compensații.

Deși, în principiu, protecția industriilor incipiente în baza invocării articolului XVIII – în scopul protecției industriilor incipiente sau al balanței de plăți – este în continuare posibilă în contextul OMC, noile proceduri vizând consultațiile în materie de balanță de plăți sunt de natură să constrângă sfera de aplicare și durata unor asemenea excepții. Mai mult, ca urmare a Rundei Uruguay, s-a cristalizat o nouă abordare în raport cu TSD, care constă în acordarea de *flexibilitate* țărilor în curs de dezvoltare în ceea ce privește desemnarea sectoarelor pe care doresc să le supună liberalizării și perioada de tranziție acordată pentru a face față obligațiilor decurgând din noile acorduri.

Implicații în termeni de dezvoltare. Posibilitatea acordării TSD în aplicarea politicilor industriale există în fiecare dintre acordurile Rundei Uruguay, aceasta îmbrăcând mai multe forme, precum: (i) întâzieri în implementarea acordurilor (TRIMs, TRIPs, Acordul privind salvagardarea, Acordul privind subvențiile și măsurile compensatorii); (ii) regimuri preferențiale (Acordul privind salvagardarea, Acordul privind subvențiile și măsurile compensatorii); (iii) flexibilitatea de a spori (temporar) protecția (articolul XVIII); și (iv) flexibilitatea în abordarea liberalizării (acordul GATS).

Cu toate acestea, se manifestă o îngrijorare crescândă din partea țărilor în curs de dezvoltare că prevederile respective nu promovează în mod real interesele lor, concesiile de acest fel fiind considerate ne semnificative. Iar aceste nemulțumiri sunt justificate dacă se ține cont de faptul că majoritatea prevederilor acordurilor OMC care stipulează acordarea de TSD acestor țări se

reduc de fapt la așa-numite angajamente de “cele mai bune străduințe”, ele nefiind obligatorii pentru țările dezvoltate.¹

4.2.4. Concluzii privind implicațiile regulilor OMC pentru politicile industriale

Inventarul de mai sus a permis identificarea principalelor prevederi ale regulilor OMC care urmăresc supunerea unor discipline multilaterale a intervenției guvernelor care are ca scop promovarea anumitor sectoare economice prin politici industriale. Deși impactul acestor reguli asupra țărilor membre ale OMC diferă – țările urmărind obiective diferite și necesitând, ca atare, seturi diferite de instrumente de politică industrială –, există totuși unele **trăsături comune ale regulilor de joc** din arena comercială internațională instituite prin acordurile Rundei Uruguay. Care ar fi acestea?

- Noile reguli și discipline privind subvențiile, protecția prin intermediul “conținutului local” (TRIMs) și protecția drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPs) confirmă reducerea flexibilității și a câmpului de acțiune a guvernelor de a promova politici industriale. Mai precis, se manifestă un declin al utilizării măsurilor de protecție la granițele naționale, iar disciplinele vizând utilizarea subvențiilor, alături de regulile vizând protecția condiționată și cele privind protecția proprietății intelectuale au devenit mai severe. Dar, în timp ce numeroase instrumente din arsenalul clasic al politicilor comerciale destinate promovării exporturilor și impunerii de restricții în calea importurilor nu mai sunt valide, este la fel de adevărat că în structura actuală a regulilor multilaterale, care a rezultat după implementarea angajamentelor asumate în Runda Uruguay, există încă tipuri de instrumente care pot fi folosite, dar cu condiția respectării cerințelor uzuale legate de specificitatea politicii în raport cu obiectivul sau ținta urmărită. De asemenea, există câteva concepte de bază de care trebuie să se țină cont în promovarea politicilor industriale: instrumentul respectiv trebuie implementat într-o manieră transparentă, trebuie să aibă cerințele de performanță integrate și să dispună de un punct de terminare clar.
- În străduința de a disciplina politicile promovate de țările membre, fiecare din acordurile Rundei Uruguay adoptă o *abordare bazată pe comerț* și nu pe balanța de plăți. Articolele I (MFN) și III (tratamentul național) reprezintă piatra de temelie a sistemului comercial bazat pe reguli multilaterale, iar orice politică comercială, alta decât cea impusă la granițele naționale, care are efect asupra comerțului cu bunuri și servicii se află

---

¹ Hoekman, B. (2002) - *Strengthening the Global Trade Architecture for Development, Policy Research, Working Paper No.2757, The World Bank, January, Washington, D.C.*

---

sub incidența disciplinelor multilaterale (sau este exceptată în bază de negocieri).

- De fapt, regulile OMC se extind *doar asupra acelor politici care afectează în mod direct comerțul internațional*, în virtutea favorizării produselor naționale în raport cu cele importate. Cu toate acestea, în prezent există încă numeroase zone în care politicile guvernamentale influențează în mod direct comerțul (precum subvențiile de export din sfera agriculturii și a serviciilor, cerințele de performanță în materie de exporturi ș.a.) și se mențin totuși în afara incidenței regulilor multilaterale sau se încadrează într-o zonă gri (precum utilizarea stimulentei pentru atragerea ISD). Judecând însă după agenda Rundei Doha, aceste zone stau în atenția negocierilor curente, fie în contextul acordurilor existente, fie al celor viitoare, iar direcția revizuirii în perspectivă a regulilor OMC indică înglobarea lor în sistemul comercial multilateral.
- În timp ce noile reguli ale OMC îndeplinesc rolul scontat de limitare a utilizării anumitor politici, acest rol este îndeplinit *într-o manieră neutră sub aspectul proprietății*, în sensul că regulile se aplică atât firmelor străine, cât și firmelor autohtone. Cu excepția acordurilor GATS și TRIPs (unde se aplică un standard de tratament național), instrumentele de politică comercială precum subvențiile și protecția “conținutului local” nu fac distincția între firmele străine și întreprinderile autohtone. Ceea ce contează în filosofia de bază a OMC este “efectul în termeni de comerț” al instrumentului respectiv. Aceasta înseamnă că țările care vor să aplice o politică specială firmelor aflate în proprietate străină trebuie mai întâi să găsească o prevedere în acordurile OMC care să le permită utilizarea acesteia, abia după aceea putând să o aplice firmelor străine, și doar cu condiția să nu genereze “un efect în termeni de comerț”.
- Posibilitatea promovării ramurilor economice în scopul creșterii investițiilor și a exporturilor s-a îngustat la instrumente *generice* de politică industrială, în locul celor *specifice*. Această schimbare are drept efect “nivelarea terenului” pe care se dispută jocul comerțului internațional, ceea ce se traduce, practic, prin îngustarea marjei de acțiune disponibilă țărilor membre ale OMC de a dezvolta industrii specifice prin instrumente specifice de politică industrială. De altfel, este emblematic faptul că, în contextul negocierilor curente din Runda Doha – și în special al celor din domeniul accesului pe piețele produselor neagricole –, este deosebit de frecvent invocat principiul “nivelării arenei de joc”, ca argument pentru justificarea diminuării spațiului de manevră al țărilor în curs de dezvoltare. Potrivit argumentului, aceste țări ar trebui să “niveleze arena de joc”, prin eliminarea avantajelor “neloiale” de care se bucură în prezent în competiția lor cu țările dezvoltate (precum taxele vamale mai înalte, o politică mai îngăduitoare în materie de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală și restricții mai severe vizând ISD). Or, țările în

curs de dezvoltare consideră că principiul “nivelării arenei de joc” ar fi unul corect doar dacă jucătorii de pe arenă ar fi egali. Întrucât jucătorii sunt inegali, această retorică în contextul sistemului comercial multilateral nu reflectă o atitudine pro-dezvoltare.¹

- Efectul regulilor OMC vizează nu atât excluderea rolului guvernelor, cât mai ales, *mutarea accentului în cadrul acestui rol asupra laturii ofertei*. În contextul schimbărilor dinamice din economia mondială și al unui climat global tot mai concurențial, politicile comerciale în sine nu mai sunt suficiente pentru susținerea măsurilor de promovare a creșterii și dezvoltării economice, fiind necesare *politici complementare* care să potențeze politicile industriale, prin crearea unui mediu intern favorabil inducerii unor reacții propice pe latura ofertei. Politicile care sunt asociate cu infrastructura, formarea capitalului uman, cercetarea și dezvoltarea, inovația și difuziunea tehnologiei, construirea de capacități, atragerea de active sub forma ISD, precum și politicile în materie de concurență au devenit ingrediente de importanță critică pentru competitivitatea exporturilor.² Aceste politici trebuie să fie însoțite de politici macroeconomice adecvate, inclusiv prin politici ale cursului de schimb stabile care să nu penalizeze sau să favorizeze exporturile.³ Acest gen de inițiative formează în prezent arsenalul de *politici generice pro-dezvoltare*, adică politici care nu se limitează la – și, respectiv, nu favorizează – anumite industrii sau anumiți producători, mai ales că datele empirice recente converg spre concluzia că politicile industriale selective generează mai mulți perdanți decât câștigători.⁴
- Regulile OMC *nu sunt neutre sub aspectul țărilor*, întrucât unele țări membre ale OMC – țările în curs de dezvoltare, și în particular țările cele mai sărace din acest grup – sunt exceptate de la obligațiile multilaterale ale OMC. Abordarea față de *tratamentul special și diferențiat* (TSD) în contextul acordurilor care au rezultat din Runda Uruguay este îndeobște sub forma unor aranjamente tranzitorii, ceea ce înseamnă că aceste țări au la dispoziție o anumită perioadă de timp (în general, 5 ani) pentru a face compatibile politicile lor naționale cu regulile OMC (cele mai sărace țări fiind scutite de responsabilitățile pe care le incumbă aceste reguli).

1 Chan, H-J. (2005) - *Policy Space in Historical Perspective – with Special Reference to Trade and Industrial Policies, Paper presented at the Queen Elizabeth House 50th Anniversary Conference on “The Development Threats and Promises”, Queen Elizabeth House, University of Oxford.*

2 WTO (2004) - *World Trade Report 2004. Exploring the Linkage between the Domestic Policy Environment and International Trade, Geneva.*

3 Hoekman, B. (2002) - *Economic Development and the World Trade Organization after Doha, Policy Research Working Paper, No.2851, The World Bank, July, Washington D.C., 2002.*

4 Bora, B., Lloyd P.J, Pangestu, M. (2000), *op. cit.*

Or, o asemenea alternativă de abordare este insuficientă prin prisma nevoilor specifice de dezvoltare ale acestor țări.

De aceea, din perspectiva politicii industriale și a tratamentului TSD, problemele cele mai dificile care se ridică în contextul negocierilor OMC în prezent și în viitor vizează îmbunătățirea căilor în care TSD poate să răspundă nevoilor marii diversități a țărilor în curs de dezvoltare atât în termeni de nivel de dezvoltare, cât și de obiective urmărite, ceea ce implică: (i) convenirea măsurii în care politicile prohibite de regulile OMC vor fi permise țărilor în curs de dezvoltare; (ii) stabilirea duratei optime a timpului de tranziție necesar pentru ca o țară în curs de dezvoltare să-și atingă obiectivele printr-o anumită politică; și (iii) determinarea criteriilor de eligibilitate a țărilor pentru TSD.

Reexaminarea TSD ca alternativă de abordare a problemelor cu care se confruntă țările în curs de dezvoltare în eforturile lor de a participa la comerț în noul mediu global este desigur necesară, dar în mod evident nu este și suficientă, mai ales că aceste țări dispun de dezavantaje competitive în raport cu țările dezvoltate. De aceea, se bucură de o largă susținere argumentația, potrivit căreia sunt necesare acțiuni concrete, multiple și mult mai substanțiale în vederea consolidării acelei dimensiuni a OMC care este chemată să aducă o contribuție mai mare la problematica dezvoltării durabile.

4.2.5. Cum poate fi consolidată contribuția OMC la dezvoltarea durabilă?

În prezent, este larg recunoscut faptul că schimbările intervenite în arhitectura sistemului comercial multilateral ca rezultat al Runderi Uruguay, coroborate cu mutațiile conturate în agenda de lucru a OMC în perioada post-Uruguay au determinat o erodare semnificativă a capacității OMC de a contribui la dezvoltarea durabilă. De asemenea, este larg acceptat faptul că acest deficit de credibilitate în termeni de dezvoltare constituie o dimensiune majoră a problemelor de natură sistemică și instituțională care au apărut în scurta existență a OMC și de a căror rezolvare depinde însuși viitorul organizației. Așadar, la început de nou mileniu, sistemul OMC este confruntat cu marea provocare de a găsi soluțiile corespunzătoare pentru a-și spori relevanța în termeni de dezvoltare.

Încă de la intrarea în vigoare a acordului negociat în cadrul Runderi Uruguay în baza căreia a luat ființă OMC, a devenit evident că numeroase guverne și grupuri ale societății civile din țările în curs de dezvoltare sunt profund dezamăgite de rezultatele Runderi Uruguay, atât sub aspectul beneficiilor rezultând din negocierile vizând accesul pe piețe, cât și al implementării anumitor acorduri negociate. În majoritatea lor, aprecierile converg spre concluzia că, pe ansamblu, rezultatele Runderi Uruguay au fost neechilibrate prin prisma țărilor în curs de dezvoltare și că, de fapt, această rundă a

însemnat o mare “târguială Nord-Sud”: Nordul și-a redus barierele la import, mai ales în sfera textilelor și a agriculturii; Sudul a adoptat noi reglementări interne în domenii precum serviciile și proprietatea intelectuală. În timp ce în urma reducerii barierelor comerciale au beneficiat atât Nordul, cât și Sudul, noile reglementări adoptate de Sud s-au dovedit costisitoare pentru aceste țări, întrucât implementarea lor presupune costuri mari.¹

Pe de altă parte, preocupările tot mai insistente ale OMC, care s-au manifestat în perioada care a urmat Runderi Uruguay în direcția negocierii unor noi reguli și discipline multilaterale menite să acopere acele politici interne care au potențialul de a afecta comerțul, au dat naștere unor temeri crescânde din partea țărilor în curs de dezvoltare că aceste preocupări ar fi incompatibile cu prioritățile lor de dezvoltare, putând totodată sustrage atenția organizației de la problemele critice ale dezvoltării, asociate îndeosebi cu agenda tradițională vizând accesul pe piețe.² Drept urmare, începând din anii '90, preocupările țărilor în curs de dezvoltare în jurul acelei dimensiuni a OMC care privește *formularea de reguli* au devenit tot mai insistente, nemulțumirile lor fiind concentrate în special asupra următoarelor aspecte: (i) costurile presupuse de punerea în aplicare a acordurilor multilaterale existente și viitoare; (ii) absența unei asistențe financiare internaționale adecvate; (iii) incapacitatea țărilor dezvoltate de a acorda țărilor în curs de dezvoltare în mod real un “tratament special și diferențiat”; și (iv) manifestarea unei incompatibilități între regulile multilaterale și inițiativele naționale de reducere a sărăciei și de accelerare a creșterii economice, promovate prin intermediul politicilor industriale.

Toate aceste nemulțumiri la un loc au stat la baza eșuării încercărilor de a lansa prima rundă de negocieri sub auspiciile OMC – Runda Mileniului – la Seattle, în 1999. După cum, din aceleași considerente, țările în curs de dezvoltare nu și-au dat acceptul pentru lansarea unei noi runde sub auspiciile OMC decât cu condiția ca aceasta să fie dedicată abordării cu prioritate a

---

1 Implementarea acordurilor convenite doar în trei domenii – evaluarea în vamă, TRIPs și măsurile fitosanitare – presupune pentru fiecare țară costuri de circa 150 milioane USD, ceea ce depășește bugetul de dezvoltare pentru un an în numeroase dintre țările cel mai puțin dezvoltate. Finger, J.M., Nogues, J.J. (2001), *The Unbalanced Uruguay Round Outcome, Policy Research Working Paper, No. 2732, The World Bank, December, Washington D.C.*

2 Negocierile vizând politicile în materie de reglementare internă – care urmăresc în esență armonizarea acestor politici – nu țin cont de nevoile specifice de dezvoltare ale țărilor în curs de dezvoltare. Or, date fiind disparitățile între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare în termeni de putere și resurse economice, costurile presupuse de implementare a normelor respective de către țările cu venituri scăzute sunt semnificative. Întrucât aplicarea lor în aceste țări este condiționată de o reformă de ansamblu și de investiții prealabile substanțiale, costurile depășesc beneficiile, iar resursele respective ar putea fi canalizate către alte obiective mai urgente din perspectiva dezvoltării (Hoekman (2002), *op. cit.*).

---

problemelor de interes pentru aceste țări. De aceea, scopul declarat al noii runde globale declanșate în cele din urmă în noiembrie 2001 este acela de a deschide calea unor noi acțiuni ale OMC, de natură să sporească contribuția acestora la creșterea economică globală, la ocuparea forței de muncă și la reducerea sărăciei și, astfel, la consolidarea guvernantei globale și a dezvoltării durabile.¹ Din acest motiv, noua rundă este cunoscută și drept *Agenda de dezvoltare de la Doha*. Fără angajamentul ferm al membrilor OMC de a asocia orice liberalizare viitoare a comerțului cu obiectivul diminuării decalajului dintre țările bogate și cele sărace și de a pune comerțul în slujba dezvoltării, țările în curs de dezvoltare ar fi părăsit cu certitudine masa negocierilor care au lansat Runda Doha.

4.2.5.1. Direcții de acțiune în prezent și în perspectivă pentru ca sistemul OMC să sprijine mai substanțial dezvoltarea

În ultimii ani, s-au conturat tot mai pregnant patru direcții de acțiune în vederea întăririi relevanței OMC sub aspectul dezvoltării, care stau, desigur, și în centrul atenției Runderi Doha. Ele constituie tot atâtea premise pentru asigurarea unei mai mari coerențe în formularea politicilor internaționale și naționale, pentru îmbunătățirea guvernantei sistemului comercial multilateral și, în ultimă instanță, pentru “gestionarea globalizării”.

În primul rând, datorită faptului că politica comercială constituie un element critic al strategiilor de dezvoltare, OMC are un rol important de jucat în a face din comerț un instrument efectiv pentru creșterea economică și dezvoltarea durabilă, de natură să reducă sărăcia. Membrii OMC pot realiza acest lucru, înainte de toate, prin **promovarea unei agende “tradiționale” în domeniul accesului pe piețe**, focalizată pe toate produsele – bunuri și servicii – și care să acopere deopotrivă agricultura și produsele prelucrate cu intensitate mare de forță de muncă, care prezintă interes pentru țările în curs de dezvoltare. Iar din considerente de echitate, având în vedere nevoile urgente ale celor mai sărace țări (49 de țări, cu o pondere de numai 0,4% în comerțul internațional), s-ar impune acordarea acestor țări din partea țărilor dezvoltate a unui acces scutit de taxe vamale și de orice restricții cantitative pe piețele lor. Pe de altă parte, din perspectiva dezvoltării, problemele accesului pe piețe nu se rezumă doar la taxele vamale. Ele includ și protecția condiționată (antidumping, clauze de salvagardare, care au potențialul de a reduce valoarea liberalizării pentru exportatori), regulile de origine, subvențiile în agricultură, stimulentele vizând ISD din zona țărilor dezvoltate și politicile care restricționează deplasarea temporară a furnizorilor de servicii – tot atâtea aspecte care înglobează oportunități de acțiune menite a favoriza țările în curs de dezvoltare.

---

¹ WTO, (2001), *op. cit.*

În al doilea rând, trebuie acordată o atenție sporită nevoii de a asigura ca **regulile multilaterale să susțină în mod real dezvoltarea** în țările în curs de dezvoltare sau, altfel spus, să se asigure că aceste reguli nu sunt neadecvate, date fiind capacitățile instituționale și constrângerile cu care sunt confruntate aceste țări. Acest aspect implică mai multe dimensiuni, și anume: (i) creșterea participării țărilor în curs de dezvoltare la procesul de elaborare a regulilor multilaterale și la negocieri; (ii) elaborarea de proceduri menite a asigura că implementarea acordurilor convenite promovează dezvoltarea; și (iii) abordarea într-o manieră adecvată a acelor politici industriale care creează efecte în planul comerțului internațional.

Cele două sfere de acțiune amintite se concentrează asupra OMC, fără însă ca aceasta să implice transformarea OMC într-o instituție de dezvoltare. OMC nu este o instituție specializată în acordarea de asistență de dezvoltare, iar așa cum au argumentat numeroși analiști, încercările de a canaliza eforturile în această direcție ar fi contraproductive.¹ Esența sistemului GATT/OMC și a negocierilor din cadrul acestuia a vizat întotdeauna reducerea barierelor în calea comerțului în baza schimbului reciproc de concesi. Întrucât este o instituție condusă de interesele exportatorilor, iar forța motrice a negocierilor pe care le găzduiește este reciprocitatea, OMC **nu** poate fi concomitent și un for pentru abordarea nemijlocită a problemelor circumscrise dezvoltării și, respectiv, pentru dezbateri constructive privind problemele asociate cu politicile publice și de dezvoltare².

În al treilea rând, cele două dimensiuni ale OMC care vizează accesul pe piețe și formularea de reguli favorabile dezvoltării au o valoare limitată pentru țările în curs de dezvoltare dacă nu sunt asociate cu acțiuni complementare menite a **consolida capacitatea lor de a participa la comerț**. Numeroase din constrângerile care afectează în prezent comerțul acestor țări nu pot fi – și nu trebuie – abordate prin intermediul negocierilor comerciale multilaterale. Aceste probleme cad într-o măsură preponderentă, sau exclusivă, în responsabilitatea guvernelor naționale. Ele acoperă în mod potențial o vastă sferă de acțiune și reclamă inițiative concertate în plan național în vederea creării unui mediu intern care să stimuleze participarea țărilor la economia mondială. de asemenea, a formează așa-numita “agendă complementară” sau “agendă din interiorul frontierelor naționale” și includ, printre altele: politici care favorizează stabilitatea macroeconomică și crearea unui climat investițional și de afaceri propice; politici adecvate vizând infrastructura și serviciile infrastructurale;

1 Hoekman, B. (2002) - *Economic Development and the World Trade Organization after Doha*, Policy Research Working Paper, No.2851, The World Bank, July, Washington D.C.

2 Hoekman, B. (2002), *Strengthening the Global Trade Architecture for Development*, Policy Research Working Paper, No.2757, The World Bank, January, Washington, D.C.

politici care influențează structura și funcționarea piețelor naționale (politici concurențiale); politici în domeniul educației și al ocrotirii sănătății; politici menite a consolida integritatea și eficiența instituțiilor.¹

În timp ce constituie determinanți majori ai abilității țărilor de a beneficia de pe urma oportunităților de comerț, aceste dimensiuni nu vizează în mod direct comerțul și, pe cale de consecință, nu figurează pe agenda OMC. În schimb, ele constituie componente esențiale ale agendei de dezvoltare și, ca atare, nevoile în aceste domenii se cer abordate prin intermediul investițiilor publice și private, precum și al instituțiilor specializate în acordarea de împrumuturi internaționale. În timp ce OMC are un important rol de jucat în promovarea perspectivelor de dezvoltare a țărilor în curs de dezvoltare, această organizație poate face mult prea puțin pentru sprijinirea guvernelor și a societății civile din aceste țări în eforturile lor de a aborda provocările de ordin politic, economic și instituțional cu care sunt confruntate, și care țin de resortul politicilor "din interiorul frontierelor".²

În al patrulea rând, acțiunile pe plan intern din țările în curs de dezvoltare destinate consolidării capacităților lor naționale în domeniul comerțului, inclusiv sub aspect instituțional, ar trebui să beneficieze de eforturi concertate în plan multilateral – în afara OMC –, menite a mobiliza **asistență financiară și tehnică suplimentară** ("ajutor pentru comerț") și a canaliza resursele respective către aceste țări prin intermediul instituțiilor specializate în domeniul cooperării în materie de dezvoltare. În timp ce guvernelor din țările în curs de dezvoltare le revine responsabilitatea de a identifica prioritățile și de a iniția acțiuni în vederea abordării constrângerilor-cheie în termeni instituționali și de comerț, "un ajutor pentru comerț" mai substanțial ar fi chemat să îmbunătățească semnificativ abilitatea firmelor din aceste țări de a dobândi un acces mai bun pe piețe și de a beneficia de pe urma acestui acces (de exemplu, asistența acordată celor mai sărace țări în vederea integrării comerțului în strategiile lor naționale de dezvoltare prin *Cadrul Integrat*,³ programe focalizate pe anumite aspecte legate de comerț, precum standardizarea, facilitarea comerțului,

1 WTO, (2004), *op. cit.*; Bolaky, B., Freund, C. (2004), *Trade, Regulation, and Growth, Policy Research Working Paper 3255, April 2004, The World Bank, Washington, D.C.*; Borrmann, A., Grossmann, H., Koopmann, G. (2006), *The WTO Compatibility of the Economic Partnership Agreements between the EU and the ACP Countries, Intereconomics, March/April 2006, p. 115-120.*

2 Hoekman, B. (2002) - *Economic Development and the World Trade Organization after Doha, Policy Research Working Paper, No.2851, The World Bank, July, Washington D.C.*

3 OMC colaborează din anul 1996 cu Banca Mondială, FMI, UNCTAD, PNUD și Centrul de Comerț Internațional (ITC) în contextul Cadrului integrat pentru asistență tehnică legată de comerț, urmărind "încorporarea comerțului în planurile naționale de dezvoltare" și servind ca instrument de coordonare a politicilor interne și a ajutorului donatorilor pentru diferitele proiecte și programe (WTO (2004), *op. cit.*).

protecția drepturilor de proprietate intelectuală, reglementările în domeniul sectorului de servicii ș.a.).

Toate cele patru căi de acțiune în direcția consolidării relevanței OMC în termeni de dezvoltare schițate mai sus sunt avute în vedere de Agenda de dezvoltare de la Doha. Rămâne însă de văzut dacă rezultatele Runderi Doha vor fi la înălțimea așteptărilor țărilor aflate pe trepte mai scăzute ale dezvoltării și, desigur, dacă țările membre ale OMC vor da dovadă de voința politică necesară finalizării cu succes a acesteia. Miza primului ciclu de negocieri comerciale globale găzduit de OMC este enormă, întrucât în joc se află probleme de natură sistemică și instituțională care condiționează însuși viitorul cooperării internaționale din cadrul OMC¹, ceea ce explică de altfel și dificultățile și lentoarea procesului de negocieri, ca și numeroasele blocaje care au amenințat – și continuă să amenințe – finalizarea sa.

4.2.5.2. Perspective pe termen lung ale cooperării internaționale în cadrul OMC

Structurând considerentele privind amenințările la adresa cooperării internaționale în jurul noțiunii de “bunuri publice globale” și analizând factorii care poartă răspunderea pentru furnizarea acestor “bunuri”, sistemul OMC poate fi considerat – prin prisma ansamblului de funcții pe care îl îndeplinește – un bun public internațional, întrucât guvernele împărtășesc un interes comun în privința creării și menținerii acestuia.² Cu alte cuvinte, sistemul OMC este susținut întrucât guvernele se angajează împreună să furnizeze mecanismul instituțional pentru încheierea unor acorduri comerciale multilaterale reciproc avantajoase.

Dar, în timp ce crearea și prezervarea sistemului OMC pot fi asimilate cu o investiție a guvernelor într-un bun public, prin utilizarea sistemului, guvernele exercită totodată drepturi private – de exemplu, atunci când se lansează în

1 Divergențele curente de păreri în rândul țărilor membre ale OMC cu privire la dezirabilitatea introducerii de noi reguli în domenii precum investițiile, concurența, achizițiile publice ș.a. reflectă, în ultimă instanță, diferențe de păreri vizând însăși natura și perspectiva cooperării internaționale în OMC. Pentru membrii cei mai dezvoltați, cooperarea internațională din OMC nu ar fi destul de avansată, în timp ce pentru membrii mai slab dezvoltați, aceasta ar merge mult prea departe în cazul în care noile domenii ar fi înglobate în procesul de formulare a politicilor globale. Această dezbateră ilustrează deosebit de elocvent diferențele importante care se mențin în OMC în ceea ce privește modul de percepție a nevoii asigurării unui grad mai mare de coerență a politicilor comerciale în contextul unei cooperări internaționale mai strânse. De aceea, rezolvarea acestui diferend în perspectivă reprezintă o premisă importantă pentru funcționarea eficientă a sistemului comercial multilateral (WTO (2004), op. cit).

2 Kaul, I., Conceicao, P., Le Goulven, K., Mendoza, R. (2003) (Edit.), *Providing Global Public Goods: Managing Globalization*, Oxford University Press for the UNDP, New York.

negocieri vizând reducerile tarifare reciproce, conținutul regulilor comerciale sau procedurile de lucru ale instituției. Aceleași interese private (naționale) sunt promovate și atunci când țările membre se angajează în negocieri privind sfera de acoperire a sistemului sau utilizarea măsurilor comerciale pentru atingerea unor obiective de esență necomercială (cazul politicilor industriale). Toate aceste diferențe în termeni de interese și priorități reflectă marea varietate a țărilor membre, sub aspectul mărimii, al nivelului veniturilor, al gradului de deschidere economică, al nevoilor de dezvoltare, al capacității de a absorbi schimbările și de a beneficia de pe urma acestora, și trebuie atenuate pe calea negocierilor¹. Or aceste diferențe pot fi abordate doar cu condiția ca guvernele să continue să perceapă valoarea cooperării în cadrul sistemului OMC și să demonstreze voința lor politică de a se angaja față de respectarea politicilor și regulilor de conduită convenite.

Prin urmare, promovarea unor asemenea interese private în cadrul unei instituții care furnizează bunuri publice este viabilă doar atât timp cât rezultatul nu este de natură să nege valoarea instituției ca bun public în ochii guvernelor membre. În caz contrar, sistemul este de așteptat să eșueze în decursul timpului, întrucât dispare angajamentul împărtășit vizavi de menținerea sa. Cu alte cuvinte, *sistemul comercial multilateral funcționează doar atât timp cât toți membrii au convingerea că au mai mult de câștigat de pe urma menținerii acestuia*, printr-o conduită politică bazată pe angajamente asumate, decât de pe urma unor acțiuni naționale unilaterale în absența unui asemenea sistem multilateral.

Cu ocazia lansării Runderi Doha, guvernele membre ale OMC și-au reafirmat – ca de altfel în repetate rânduri în trecut – interesul comun față de cooperarea în cadrul organizației și față de prezervarea sistemului comercial multilateral. De aceea, înclinăm să credem că raționamentele în favoarea menținerii cooperării internaționale în cadrul sistemului OMC vor prevala, în condițiile în care alternativa abandonării acesteia ar echivala cu o stare de fapt inferioară, în care toate țările membre ar avea de pierdut. Un eșec al Runderi Doha ar însemna nu doar ratarea șansei de a menține actualul curs spre deschidere economică și de adaptare a regulilor comerciale multilaterale la noile realități de pe scena globală internațională la început de mileniu, dar ar pune în pericol însăși viabilitatea sistemului comercial multilateral și a OMC ca organizație.

Or, timpul a dovedit că un sistem comercial multilateral, bazat pe reguli de esență nediscriminatorie, este indispensabil pentru creșterea și dezvoltarea durabilă, pentru prosperitate, pace și pentru securitatea globală. Pe parcursul ultimei jumătăți de secol, progresul în direcția liberalizării comerțului mondial nu a fost lin, dar a fost stabil. Istoria economică arată că politicile comerciale trebuie să progreseze continuu, întrucât altfel riscă să devieze în protecționism și mercantilism (ceea ce în prezent se traduce și prin accelerarea tendinței

---

1 WTO (2004), *op. cit.*

spre bilateralism).¹ Consecințele unui eventual eșec al Rundeii Doha ar fi, așadar, dezastruoase pentru securitatea internațională și pentru relațiile economice globale, afectând toate țările membre și mai ales țările mai slab dezvoltate. Într-o asemenea alternativă, șansele țărilor în curs de dezvoltare de a promova obiective de dezvoltare prin intermediul politicilor industriale ar fi și mai mult amenințate, întrucât acordurile comerciale regionale și bilaterale ar urma să preia supremația, cel puțin în următorul deceniu, în materie de liberalizare a comerțului și a investițiilor, lăsând aceste țări la discreția marilor puteri economice.²

De aceea, este de așteptat ca țările membre ale OMC să depună toate diligențele pentru a încheia cu succes Runda Doha și a pune, implicit, fundamentele unei cooperări internaționale în cadrul OMC care să răspundă exigențelor secolului al XXI-lea, dar care, în același timp, să vină în întâmpinarea nevoilor țărilor în curs de dezvoltare, de a putea promova în continuare politici industriale în scopul sporirii competitivității economiilor lor, prin selectarea unor ramuri și produse cu un potențial de creștere susținută și un aport ridicat de valoare adăugată. Eforturile pentru menținerea sistemului comercial multilateral construit în jurul OMC ar fi justificate măcar pentru cele trei funcții importante pe care regulile multilaterale le îndeplinesc în procesul creșterii și dezvoltării economice durabile, respectiv: (i) protejează guvernul în raport cu interesele grupurilor private, care solicită statului să acționeze în favoarea lor, indiferent dacă este vorba de CTN, de sindicate sau de organizațiile neguvernamentale; (ii) protejează cetățenii și firmele în raport cu guvernul; și (iii) protejează guvernul față de celelalte guverne, întrucât oferă un sistem de securitate colectivă, prin care o țară mică este apărată de eventuale presiuni din partea unei mari puteri comerciale.³

4.3. Evoluții în politica industrială a UE

4.3.1. Considerații generale

Politica industrială face parte din categoria politicilor direcționate spre ofertă, fără a constitui exclusiv o politică de stimulare a ofertei⁴ ci, mai degrabă, un

1 Bergsten, C.F. (2005), *Rescuing the Doha Round*, în: *Foreign Affairs, WTO Special Edition*, December 2005, Geneva.

2 Hufbauer, G.C., Schott, J.J. (2006), *The Doha Round after Hong Kong, Policy Briefs in International Economics*, February 2006, Institute for International Economics, Washington, D.C.

3 Corbet, H. - *Le Doha Round où comment retrouver le dynamisme perdu des négociations commerciales?*, *Problemes économiques*, No.2772, 14 août, Paris, 2002.

4 Pelkmans, J.: "European Integration, Economic and Institutional Convergence", apărut în editura P.Guerrieri Paleotti, H.E.Scharrer, S.Arzeni, 2000.

instrument de combatere a eșecurilor/limitelor mecanismelor de piață, prin măsuri și pârgii de ordin legislativ, administrativ, comercial, fiscal, bugetar, financiar, infrastructural.

Într-o clasificare generală pot fi identificate două mari categorii de politici, respectiv cele care se aplică anumitor sectoare sau ramuri (verticale) și politici cu caracter relativ neutru, aplicabile tuturor sectoarelor (politici orizontale). În economiile de piață emergente, politica industrială a urmărit dezvoltarea și diversificarea structurii industriale, în timp ce în economiile de piață consolidate aceasta a vizat restructurarea unor sectoare sau creșterea competitivității produselor autohtone în raport cu cele de import.

Actorii, factorii activi implicați în **politicile industriale sectoriale din UE** au fost statele membre și Comisia Europeană. Aceste politici demarate în anii '50 au continuat să fie aplicate până în anii '90 și au vizat restructurarea mai multor ramuri industriale, între care construcțiile navale, industria autoturismelor, petrochimia, fibrele sintetice, textilele, încălțăminte, produsele electronice.

Instrumentele utilizate au evoluat destul de mult, ca de altfel și maniera de abordare, de la intervențiile directe, chiar discreționare, bazate pe subvenționare, raționalizare și protecționism comercial, trecându-se spre politici vizând intrările de factori (mai ales progresul tehnologic), standardizarea, performanțele tehnico-economice, facilitarea accesului pe piață. În esență, instrumentele principale ale politicilor sectoriale au fost: 1) protecționismul comercial; 2) achizițiile publice 3) supravegherea ajutoarelor de stat; 4) strategiile sectoriale; 5) cartelurile de criză.

Cu excepția industriei siderurgice (oțel) și a celei a cărbunelui, care au intrat sub incidența CECO și a energiei nucleare, care a intrat sub incidența EURATOM, **celelalte politici industriale sectoriale nu au fost centralizate la nivel comunitar, ci s-au bazat pe principiul subsidiarității**, al delegării de responsabilități către nivelul național - mai ales în domeniul subvenționării, sau al ajutoarelor de stat. Consiliul de Miniștri și Comisia Europeană au fost implicate mai mult pe linia adoptării legislației secundare cu impact în domeniul industrial, cum ar fi instrumentele de politică comercială, politica structurală, politica de dezvoltare tehnologică, politica de pregătire și reconversie a forței de muncă. Comisia s-a implicat în două domenii cu impact major asupra dezvoltării industriale, respectiv, monitorizarea subvențiilor și a strategiilor de restructurare, și susținerea, inclusiv financiară, a activității de standardizare la nivel comunitar.

Principiile politicii comune a UE în domeniul industrial au fost stabilite în Comunicarea Comisiei Europene din 1990 (*primul Memorandum Bangemann*)¹, intitulată "Politica industrială într-un mediu competitiv și deschis:

---

¹ Comisia Europeană: Comunicarea "Politica industrială într-un mediu competitiv și deschis: linii directoare pentru o abordare comunitară", 1990.

linii directoare pentru o abordare comunitară”, care a identificat **patru provocări** majore pentru industria europeană: globalizarea, costul crescând al forței de muncă și al capitalului, necesitatea asigurării diseminării inovațiilor tehnologice și a îmbunătățirii calității capitalului uman și **cinci precondiții** necesare asigurării continuării creșterii în industrie: asigurarea unui mediu competitiv, aplicarea unor politici macroeconomice predictibile, orientate spre asigurarea stabilității; formarea continuă a capitalului uman; promovarea convergenței economice și a coeziunii sociale; un nivel ridicat de protecție a mediului. Ca **factori de stimulare** a unei politici industriale de succes au fost menționați: desăvârșirea pieței unice, finalizarea standardelor de produs la nivel european, liberalizarea achizițiilor guvernamentale, asigurarea unui cadru legal coerent pentru promovarea afacerilor, dezvoltarea rețelelor transeuropene în domeniul energiei, transporturilor, telecomunicațiilor, politici adecvate în domeniul concurenței și în cel comercial.

De la Tratatul de la Maastricht la Noua Strategie Lisabona

Tratatul de la Maastricht face prima referire la o politică industrială comună menționând, în articolul 130, necesitatea asigurării condițiilor de competitivitate a industriei în conformitate cu un sistem de piețe deschise și concurențiale prin: a) accelerarea adaptării industriei la schimbările structurale; b) un mediu favorabil inițiativei și dezvoltării societăților, în special a IMM-urilor; c) încurajarea unui mediu propice cooperării între societăți; d) o valorificare superioară în industrie a politicilor de inovație, cercetare, dezvoltare tehnologică. Aceste direcții de acțiune au constituit și în deceniile anterioare orientări majore ale politicilor sectoriale și ale unor politici comune.

În anii '90, politica industrială a UE s-a dezvoltat și consolidat pe baza documentelor publicate de Comisie, cu accent pe obiectivul promovării competitivității industriei. Într-o Comunicare din anul 1994, respectiv al II-lea Memorandum Bangemann¹, Comisia Europeană a definit 4 priorități ale politicii industriale comunitare:

- promovarea investițiilor intangibile;
- dezvoltarea cooperării industriale;
- asigurarea unei concurențe echitabile;
- creșterea rolului autorităților publice.

Cartea Albă din 1993 privind creșterea economică și ocuparea forței de muncă a subliniat importanța IMM-urilor, infrastructurii și noilor tehnologii, iar un raport al Comisiei Europene din 1997² a pus accentul pe promovarea com-

1 Comisia Europeană: Comunicarea "O politică de competitivitate industrială pentru UE" (cel de-al doilea Memorandum Bangemann), 1994

2 Comisia Europeană: Raportul "Competitivitatea industriei europene", 1997.

petitivității industriale. Obiectivul competitivității este vizat și de o Comunicare a Comisiei, din ianuarie 1999, "Competitivitatea societăților europene în contextul globalizării - cum poate fi încurajată" precum și de Comunicarea din 2002, "Productivitatea: cheia competitivității economiilor și societăților europene".

Strategia de la Lisabona din martie 2000 reprezintă însă, poate cel mai important demers al Comisiei, sub aspectul anvergurii obiectivelor vizate, care își propun transformarea economiei comunitare până în anul 2010 în cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă să realizeze o creștere durabilă, cu locuri de muncă mai multe și mai bune și cu o coeziune socială superioară. Politiciile industriale îi revine un rol-cheie în realizarea obiectivelor stabilite prin Strategia de la Lisabona .

După lansarea Strategiei de la Lisabona, Comisia Europeană a mai produs o serie de Comunicări pe tema politicii industriale¹, între care menționăm: "Politica industrială într-o Europă lărgită" (dec. 2002); "Câteva aspecte-cheie privind competitivitatea Europei - către o abordare integrată" (nov. 2003); "Încurajând schimbările structurale: o politică industrială pentru o Europă lărgită" (apr. 2004).

Acest ultim comunicat consideră **creșterea competitivității industriei prelucrătoare drept obiectivul primordial al strategiei de dezvoltare durabilă a UE**. Apreciind că, pe termen lung, Europa nu se mai poate baza pe competitivitatea întemeiată pe costuri, Comisia a considerat că **singura direcție adecvată de evoluție o reprezintă creșterea valorii adăugate, iar acest fapt presupune incorporarea constantă a tot mai multă cunoaștere în bunurile și serviciile de producție europeană**. Acest imperativ a impus necesitatea unei abordări mult mai coerente, care să aloce un rol-cheie cunoașterii susținând și, dacă este posibil, chiar anticipând schimbările structurale.

Comunicatul Comisiei "**Încurajând schimbările structurale: o politică industrială pentru o Europă lărgită**" cuprinde și un plan de acțiune în acest sens, structurat pe trei componente cu ponderi egal de importante:

A. Preocupări în direcția simplificării cadrului de reglementare a industriei ceea ce presupune eforturi în trei direcții:

- 1) Evaluarea mai corectă a impactului reglementărilor asupra afacerilor.
- 2) Dezvoltarea unor instrumente pentru determinarea impactului cumulat al legislației asupra unor sectoare anume.
- 3) Recurgerea, de câte ori este posibil, la soluții alternative la reglementări.

---

¹ Comisia Europeană - Comunicările: "Politica industrială într-o Europă lărgită, 11.12.2002"; "Unele probleme importante ale competitivității Europei – către o abordare integrată", 21.11.2003; "Sprijinirea schimbărilor structurale: o politică industrială pentru o Europă lărgită", 20.04.2004.

B. Preocuparea ca sinergiile dintre politicile UE să fie mai bine exploatate în beneficiul competitivității. Comisia a identificat cinci domenii diferite care ar putea îmbunătăți aceste sinergii contribuind la asigurarea unei mai bune capacități a industriei de a face față problemelor create de transformarea structurală:

- 1) Utilizarea cunoașterii în scopul promovării afacerilor - sub acest aspect au de jucat un rol crucial politica cercetării-dezvoltării-inovării, politica educației și a concurenței.
- 2) Îmbunătățirea funcționării piețelor.
- 3) Utilizarea politicii de coeziune pentru promovarea transformărilor structurale – împreună cu politica regională și politica forței de muncă.
- 4) O mai bună coordonare a cerințelor dezvoltării sustenabile cu cele ale competitivității.
- 5) Încurajarea extinderii sferei de afaceri a antreprenoriatului european și pe plan internațional.

C. Dezvoltarea dimensiunii sectoriale a politicii industriale, care presupune pe de o parte, adaptarea politicii industriale la specificul sectorial, iar pe de altă parte, analizarea competitivității sectoriale și a relevanței **instrumentelor** orizontale la nivelul sectoarelor individuale, în scopul identificării zonelor în care sunt necesare ajustări ale mixului specific de politici. Concluzia este aceea că, **deși orizontală prin natura sa, politica industrială trebuie să fie aplicată în mod flexibil, astfel încât să fie posibilă adaptarea sa la caracteristicile specifice fiecărui sector.**

Al doilea raport de evaluare a Strategiei de la Lisabona, din noiembrie 2004, aparținând grupului condus de Wim Kok, a identificat măsurile de ordin strategic necesare pentru atingerea obiectivelor strategiei: restrângerea poverii administrative, îmbunătățirea calității legislației, facilitarea debutului rapid al noilor firme, crearea unui mediu favorabil afacerilor.

La sfârșitul anului 2004 și începutul lui 2005, Comisia Europeană sub președinția lui M.Barroso a relansat Strategia de la Lisabona, iar în octombrie 2005¹, anticipând un posibil eșec în privința atingerii ambițiosului obiectiv al strategiei inițiale, a elaborat practic, o "Nouă Strategie Lisabona"² prin care a lansat coordonatele unei noi politici industriale menită să creeze industriei comunitare condiții mai bune de dezvoltare pe termen scurt și mediu.

---

1 Comisia Europeană - Comunicarea „Îndeplinind programul Lisabona: un cadru general pentru o politică vizând întărirea industriei de prelucrare a UE - Către o abordare mai bine integrată a politicii industriale”, octombrie 2005.

2 Comisia Europeană - Comunicarea "Lucrând împreună pentru creștere și locuri de muncă: un nou început pentru Strategia de la Lisabona", noiembrie 2004.

Instrumentele prevăzute pentru realizarea obiectivelor noii Strategii Lisabona sunt:

- sprijinirea IMM-urilor;
- promovarea Programului-Cadru privind Competitivitatea și Inovarea (CIP);
- proiectele privind aplicarea celei mai bune proceduri;
- analize și rapoarte privind competitivitatea;
- perfecționarea statisticilor afacerilor, îndeosebi pe segmentul IMM;
- dezvoltarea dialogului internațional - acorduri, reglementări la nivel global, cooperare în domeniul industrial, al politicilor, al reglementărilor.

4.3.2. Succintă caracterizare a situației actuale a industriei comunitare

La nivelul anului 2004, industria prelucrătoare din UE era alcătuită din cca. 27 de sectoare distincte, dispunea de 34 milioane de angajați, contribuia cu o cotă-parte de 20% la formarea PIB, cu 3/4 la exporturile comunitare și asigura 80% din cheltuielile de cercetare/dezvoltare ale sectorului privat. Industria prelucrătoare este generatoare de creștere economică și de locuri de muncă în economia „lărgită” a UE, aceasta fiind strâns interconectată cu sectorul serviciilor, asigurând deșeu pentru serviciile de afaceri și furnizând input-uri pentru sectorul serviciilor. Industria prelucrătoare a UE este alcătuită în marea sa majoritate din întreprinderi mici și mijlocii: peste 99% din companii și 58% din forța de muncă angajată.

Sub impactul celor două șocuri energetice, al recesiunilor economice de la începutul anilor '80 și '90 și al proceselor de globalizare și liberalizare din economia mondială, sectoarele industriale comunitare au fost nevoite să-și modernizeze și restructureze capacitățile de producție și să treacă la noi forme de organizare, cu precădere în ramurile industriale cu valoare adăugată și nivel tehnologic scăzut și mediu. Un accent deosebit s-a pus pe valorificarea superioară a resurselor umane, prin creșterea performanțelor învățământului și a gradului de calificare a forței de muncă, mai ales în contextul manifestării tendinței de sporire a ponderii sectoarelor de înaltă tehnologie.

4.3.3. Politica industrială a UE din perspectiva dezvoltării durabile

Conceptul dezvoltării durabile a fost transpus în practică de către producătorii industriali prin investiții în domeniul protecției mediului, în tehnologii curate și procese de producție nepoluante.

Abordarea politicii industriale a UE din perspectiva dezvoltării durabile presupune pe lângă utilizarea rațională și eficientă a resurselor naturale, materiale și umane, o dimensiune ecologică - legată de măsuri de îmbunătățire a protecției mediului, și o dimensiune de ordin social care implică condiții mai sigure și mai bune de muncă, responsabilitate corporativă mai mare pe plan social, protecția consumatorilor și a sănătății publice. În mod implicit, și producătorii trebuie să facă față aceluiași cerințe și să-și asume responsabilități față de provocările dezvoltării durabile.

Conceptul de **responsabilitate socială corporativă (CSR)** se referă la inițiativele pe bază voluntară care pot juca un rol-cheie în promovarea dezvoltării durabile, în sporirea potențialului inovativ și în creșterea competitivității. CSR implică atât aspecte sociale cât și ecologice, care trebuie integrate în strategiile de afaceri și în operațiunile firmelor, ceea ce denotă importanța deosebită a interacțiunii firmelor cu partenerii interni și externi (angajați, clienți, ONG-uri, autorități publice locale etc.).

Pentru îndeplinirea cerințelor dezvoltării durabile trebuie accelerat progresul tehnic și tehnologic și trebuie luate în considerare aspectele negative ale globalizării pe linia pierderii identității culturale, concurenței acerbe din partea țărilor cu resurse ieftine, deteriorării structurilor economice. În acest context, la nivelul UE, există un cadru strategic, iar producătorii comunitari sunt implicați în dezvoltarea unor tehnologii ecologice și a unei producții industriale durabile pe baza analizei ciclului de viață al produselor. Acest fapt, împreună cu adaptarea la unele cerințe ale consumatorilor privind calitatea și siguranța produselor, mai ales a celor alimentare, a creat noi oportunități de afaceri și noi nișe de piață. Dezvoltarea durabilă trebuie abordată însă, în contextul unui parteneriat global și al cooperării tuturor actorilor din economia mondială.

4.3.4. Noi abordări metodologice ale Comisiei Europene privind politica industrială

Deși firmele comunitare concurează într-o economie globală, condițiile de pe piața unică sunt cele ce determină performanțele lor pe planul competitivității, cifrei de afaceri și locurilor de muncă. Aceste condiții sunt influențate de instituții și structuri publice, semi-publice sau private care formează un sistem, iar identificarea deficiențelor sau eșecurilor sistemului constituie un mijloc de creștere a eficienței politicii industriale. Există opinia - agreată de Comisia Europeană - potrivit căreia UE ar trebui să dezvolte o abordare sistemică pentru a răspunde necesităților specifice ale industriei. Comisia a identificat 4 categorii de condiții-cadru¹ care sunt relevante pentru politica industrială:

---

¹Comisia Europeană, Secretariatul General - *Activities of the EU: Summaries of Legislation, Industrial Policy*, europa.eu.in/ScadPlus, 2004-2006.

1) Reglementările privind cadrul general al pieței: legea firmei, principiile generale contractuale, reglementările pieței interne și ale concurenței, reglementări de ordin social, fiscal, privind forța de muncă, drepturile de proprietate intelectuală, reglementări privind investițiile, reglementări ale comerțului internațional, politica de protecție a consumatorului.

2) Reglementări care se adresează direct unor categorii de mărfuri și servicii: privind plasarea produselor pe piață, asociate cu aspecte care privesc siguranța, interoperabilitatea, standardizarea sau **măsuri de ordin comercial specifice unor produse:** taxe vamale și antidumping, precum și **reglementări specifice unor sectoare** care au impact asupra competitivității altor sectoare, cum ar fi cele care afectează prețul sau disponibilul unor inputuri.

3) Instituții care permit funcționarea pieței: publice, cum sunt tribunalele, registrul comerțului, consiliul concurenței, oficiul de brevete și invenții, și **semi-publice sau chiar private,** cum ar fi centrele de transfer tehnologic, organizațiile de standardizare și evaluare a conformității.

4) Condiții cu caracter mai general, în care impactul direct este dificil de evaluat și care au mai puțin efecte pe termen scurt, cum ar fi: climatul macroeconomic, valorile sociale care influențează antreprenoriatul, stabilitatea politică.

În anii '90 și în deceniul actual condițiile-cadru s-au îmbunătățit în mare măsură, mai ales dacă avem în vedere realizarea pieței unice și introducerea monedei unice, care au permis noi oportunități de afaceri, extinderea segmentelor de piață pentru companiile producătoare, creșterea productivității, creșterea transparenței în materie de prețuri, reducerea costurilor de tranzacție. Progrese semnificative s-au făcut în domeniul liberalizării și privatizării unor servicii sau industrii de rețea, cum sunt: telecomunicațiile, energia, transportul, ceea ce a ameliorat competitivitatea utilizatorilor de astfel de servicii.

Potențialul de îmbunătățire a condițiilor-cadru și a integrării piețelor

Barierile regulatorii și tehnice care afectează comerțul intracomunitar și capacitatea de pătrundere a unor firme în unele sectoare nu sunt benefice pentru funcționarea normală a pieței interne. Diferențele existente între diversele țări membre în ce privește nivelul de impozitare indirectă și chiar directă pot crea distorsiuni pe piața internă și pot fragmenta piețele bunurilor și serviciilor. Activitățile transfrontaliere și valorificarea avantajelor pieței interne pot fi obstructionate de sistemele diferite de impozitare a profitului corporațiilor. De asemenea, progresul a fost lent și în alte domenii, cum este cel al achizițiilor publice. Comisia consideră că uneori interesele naționale înguste afectează în mod negativ îndeplinirea obiectivelor Strategiei de la Lisabona și Strategiei pieței interne.

Comisia Europeană pune un accent deosebit pe **implementarea unei guvernante corporative performante,** pentru a se realiza o dezvoltare

economică eficientă și durabilă. Procesul de globalizare face insuficiente acțiunile la nivel național și, de aici, implicarea Comisiei în elaborarea și prezentarea, în 2003, a planului de acțiune privind **legea firmei**, incluzând guvernanta corporativă. Abordarea îmbunătățirii condițiilor-cadru se poate face atât la nivel comunitar cât și la nivel național.

La nivel comunitar, este vizat cadrul de reglementare printr-o nouă abordare a politicii produsului, în sensul limitării reglementărilor la câteva cerințe esențiale privind siguranța și interoperabilitatea, printr-o abordare globală a evaluării conformității care să permită producătorilor alegerea de proceduri alternative, inclusiv autodeclararea conformității, prin acordarea de stimulente organizațiilor de standardizare pentru dezvoltarea standardelor europene, care să țină pasul cu rapidul progres tehnic și tehnologic.

Planul de acțiune pentru simplificarea și îmbunătățirea mediului de reglementare, lansat de Comisia Europeană în iunie 2002, prevede o serie de măsuri de îmbunătățire a pregătirii reglementărilor; simplificarea și reducerea volumului acquisului comunitar; selectarea unor instrumente adecvate și eficiente, inclusiv coreglementarea și autoreglementarea; îmbunătățirea respectului față de reglementările comunitare.

La nivel național, acțiunile de perfecționare a condițiilor-cadru se bazează pe **metoda deschisă de coordonare (MDC)**, consacrată de Consiliul European de la Lisabona, prin care UE joacă un rol pozitiv în sprijinirea perfecționării politicilor naționale și a condițiilor-cadru. Instrumentele MDC constau în:

- analize aprofundate, sprijinite de măsurători adecvate, privind condițiile cadru individuale identificate ca fiind deosebit de relevante;
- comparații între respectivele performanțe ale țărilor membre (și țări terțe selectate) cu scopul de a stabili etaloane;
- identificarea, schimbul și implementarea celor mai bune practici;
- utilizarea sporită a obiectivelor cantitative, stabilite ca jaloane pentru monitorizarea sporurilor de competitivitate.

Acest tip de abordare a fost folosită pentru potențarea unui număr de factori critici ai competitivității, în special în domeniul IMM-urilor, cum ar fi procedurile de start, accesul la finanțare, serviciile de sprijin al afacerilor, incubatoarele de afaceri, inovarea și cercetarea/dezvoltarea, resursele umane. Instrumentele de politică industrială menționate sunt în curs de dezvoltare și UE poate folosi această metodologie pe scară mai largă pentru a acoperi un spectru larg de factori relevanți ai competitivității, dar utilizarea lor ulterioară va necesita un disponibil adecvat și credibil de material statistic.

În 2006, Comisia a decis stabilirea unui grup de experți naționali în domeniul reglementării, pe care Comisia îi va consulta asupra **strategiei de simplificare și perfecționare a legislației comunitare** și de dezvoltare a unor măsuri regulatorii mai eficiente la nivel comunitar și național. Sarcinile grupului ar fi legate de asigurarea unei interfețe între Comisie și autoritățile governa-

mentale naționale, de a disemina cele mai bune practici existente la nivel european și național. Implementarea programului de simplificare al Comisiei va conduce, în următorii 3 ani, la abrogarea, codificarea și modificarea a peste 220 de legislații de bază, care înseamnă peste 1400 de acte juridice. Spre exemplu 50% din legislația privind autoturismele va fi abrogată în favoarea reglementărilor ONU (UNECE). Din 2004, toate propunerile legislative ale Comisiei trebuieacompaniate de evaluările de impact.

4.3.5. Evoluții recente în politica industrială a UE

În contextul „Parteneriatului pentru creștere și locuri de muncă” lansat de Strategia de la Lisabona, Comisia Europeană și statele membre s-au angajat să se concentreze asupra a două obiective majore: creșterea economică și ocuparea forței de muncă.¹

Ca o etapă importantă în atingerea acestor priorități, Comisia a elaborat o nouă concepție de abordare a politicii industriale, menită să amelioreze coerența între diferitele dimensiuni ale politicilor la nivel sectorial și să sporească importanța acestora pentru sectoarele individuale. **Conceptul de nouă politică industrială, lansat în octombrie 2005**, a fost însoțit și de un set de orientări generale privind dezvoltarea industriilor prelucrătoare în următorii ani. Acestea includ *noi inițiative orizontale* pentru sectoarele specifice, care vor completa acțiunile la nivelul statelor membre, cu scopul de a le sprijini în rezolvarea principalelor provocări cu care acestea se vor confrunta. Principalele elemente care vor reconfigura politica industrială a UE au fost incluse în următoarele grupe:

1. Inițiative majore de politică transsectorială.
2. Inițiative specifice sectoarelor industriale în domeniul inovării, (legat de inovare, cele 27 de sectoare industriale au fost grupate în 4 categorii).

1. Inițiative majore de politică transsectorială

Comisia Europeană a făcut cunoscute câteva inițiative majore de politică industrială (cu finalizare pe termen scurt, respectiv anul 2006) menite să asigure abordarea provocărilor comune (în cadrul diferitelor ramuri industriale) în privința competitivității.²

1.1. Inițiativa privind drepturile de proprietate industrială (IPR) și inițiativa privind contrafacerea - Dată fiind importanța IPR pentru

---

1 Comisia Europeană - Comunicarea “Îndeplinind programul Lisabona: Un cadru general pentru o politică vizând întărirea industriei de prelucrare a UE - Către o abordare mai bine integrată a politicii industriale”, octombrie 2005.

2 Comisia Europeană, Secretariatul General - Activitățile Uniunii Europene: Rezumat al Legislației, Politica industrială, europa.eu.in, 2004-2006.

competitivitatea multor sectoare industriale, Comisia intenționează să lanseze un dialog cu industria și alte părți interesate pentru a stabili măsurile suplimentare necesare asigurării unui cadru adecvat al IPR pentru industria europeană. Luând în considerare instrumentele și măsurile existente împotriva contrafacțiilor și a „pirateriei”, inclusiv cele pe cale de a fi aplicate, Comisia s-a angajat să evalueze stadiul progreselor realizate în întreaga sferă a IPR cu accent pe aspectele legate de competitivitate și să vină cu sugestii pentru îmbunătățirea acestora.

1.2. Abordarea integrată a competitivității, energiei și mediului – Competitivitatea, energia și politicile de mediu sunt puternic legate în privința obiectivelor și a impactului pe care îl pot exercita asupra unor industrii furnizoare de produse de bază și intermediare. Necesitatea unei politici și a unor inițiative legislative consistente în aceste domenii și în vederea exploatarea sinergiilor dintre acestea, reclamă o mai bună coordonare și dezvoltarea unei abordări integrate a acestor aspecte. În acest scop, urmează să fie constituit un „Grup la nivel înalt privind Competitivitatea, Energia și Mediul”. Acesta va funcționa ca o platformă de consultanță, reunind membrii Comisiei pentru Întreprinderi și Industrie, Concurență, Energie și Mediu, precum și alte părți relevante pentru domeniile menționate. Scopul acestuia va fi acela de a examina legăturile dintre legislația în domeniul industriei, energiei și mediului și de a asigura coerența inițiativelor individuale, concomitent cu îmbunătățirea sustenabilității și competitivității.

1.3. Aspectele externe ale competitivității și accesul pe piețe - Accesul pe piețele internaționale reprezintă o prioritate pentru majoritatea sectoarelor. Comisia se află în curs de elaborare a unei Comunicări privind revizuirea Strategiei de acces pe piață, în sensul de a acorda o atenție sporită acelor sectoare și piețe cu cel mai mare potențial de creștere a competitivității. Obiectivele referitoare la accesul pe piețe vor fi prioritare, concomitent cu utilizarea mai eficientă a Regulamentului privind barierele comerciale.

1.4. Un nou program de simplificare legislativă (termen: octombrie 2005) - Pentru mai multe sectoare, între care construcțiile, autovehiculele, industriile TIC, industriile legate de alimentație, a fost pusă în evidență necesitatea unei reglementări mai eficiente la diferite niveluri. Consecventă ideii sus-menționate, Comisia Europeană a publicat deja, în octombrie 2005, o Comunicare pe tema „Programul de simplificare legislativă” în 3 domenii: sectorul automobilistic, al construcțiilor și legislația în domeniul deșeurilor.

1.5. Ameliorarea abilităților profesionale la nivel sectorial - Deficiențele în privința abilităților au fost identificate ca o provocare majoră într-o serie de ramuri industriale, inclusiv în domeniul TIC și al construcțiilor de mașini, al texturilor și încălțămintei, etc. Mai mult, există dovezi conform cărora, relocalizarea activității industriale a fost, în unele cazuri, motivată mai degrabă prin deficitul de forță de muncă adecvat calificată, decât prin factorul cost. Comisia a început deja să corecteze aceste deficiențe printr-o serie de politici -

---

programul de lucru „Educație și Pregătire Profesională” 2010, inclusiv Cadrul de Calificare European (EQF) - intenționându-se extinderea lor până la nivelul unor ramuri industriale specifice.

1.6. Administrarea schimbărilor structurale din industria prelucrătoare

- Comisia a apreciat că următoarele ramuri industriale au nevoie de ajustări structurale: textile, încălțăminte, mobilă, pielărie, industria ceramică, autovehicule, construcții navale, oțel și părți din industria alimentară. În acest scop, Comisia intenționează să susțină ideea ca restructurarea să fie inclusă în noile programe ale Fondurilor Structurale. În consens cu Liniile generale strategice pentru coeziune ale comunității pentru perioada 2007-2013, sprijinirea programelor de modernizare a piețelor forței de muncă a fost considerată drept o problemă care trebuie inclusă în noile programe ale Fondurilor structurale.

2. O abordare integrată a cercetării și inovării industriale

Pe această linie există șapte noi inițiative specifice sectoarelor:

- **Stabilirea unui nou forum al produselor farmaceutice** (2006), cu miniștrii de resort din țările membre, reprezentanți de vârf ai industriei și alți acționari, care se va concentra pe cercetare-dezvoltare, reglementări naționale și dezvoltarea unei piețe unice.
- **Revizuirea (la jumătate de termen) a strategiei privind științele biologice și biotehnologice** (2006-2007). Acest fapt va presupune o cooperare mai strânsă cu industria, prin intermediul Grupului consultativ pentru competitivitate în biotehnologie și printr-un dialog anual regulat (tripartit) cu industria și statele membre, având ca scop identificarea problemelor, propunerea de priorități și recomandări pentru acțiuni.
- **Crearea de noi grupuri la nivel înalt pe problema produselor chimice și a industriei de apărare** (2007). Scopul lor va fi acela de a se axa pe impactul directivei REACH asupra competitivității sectorului chimic și de a avea în vedere aspectele legate de furnizare și standardizare în segmentul de apărare.
- **Programul spațial european:** va asigura bazele comune, programatice pentru activitatea Agenției spațiale europene, UE și respectivele state membre.
- **Accent asupra competitivității tehnologiilor de informare și comunicare (TIC)** (2005/2006), fapt care va presupune identificarea și îndepărtarea obstacolelor care inhibă preluarea TIC.
- **Un dialog asupra politicii în domeniul construcțiilor de mașini.** Forumuri separate vor examina punctele forte și slabe ale sectoarelor și vor propune remedii.
- **Studii de competitivitate** (îndeosebi pentru TIC, industria alimentară, modă și design) care să analizeze trendurile care afectează

competitivitatea sectoarelor industriale cu scopul de a desprinde propuneri pentru politici și acțiuni concrete.

Din perspectiva inovării, cele 27 sectoare separate au fost grupate în patru categorii, după cum urmează:

1) Industriile alimentare și ale științelor biologice. Industriile menționate (alimente și băuturi, farmaceutică, biotehnologie) dețin o pondere valorică de 1/5 din valoarea adăugată realizată în industria prelucrătoare a UE și sunt caracterizate prin rate de creștere medii până la înalte. Principalele provocări în domeniul cunoașterii pentru aceste industrii sunt: cercetarea și dezvoltarea; protecția drepturilor de proprietate intelectuală; finanțarea inovației pentru întreprinderile mici și mijlocii cu înalt potențial inovativ.

2) Industriile constructoare de mașini și sistemelor industriale (TIC, construcții de mașini etc.) reprezintă 1/3 din valoarea adăugată realizată în industria prelucrătoare a UE, fiind caracterizate prin rate de creștere medii către înalte și rate mari de cheltuieli pentru R&D. Provocările pentru aceste sectoare se referă la inovație, protecția drepturilor de proprietate intelectuală și asigurarea disponibilității unei forțe de muncă înalt calificată. Realizarea efectivă a pieței unice pentru multe din aceste industrii va depinde de continua îmbunătățire a standardelor tehnice. Un acces mai bun la piețele internaționale este, de asemenea, esențial pentru unele industrii, îndeosebi cele intensive în TIC, energetică, mecanică și construcții de autovehicule.

3) Industriile de modă și design (textile, încălțăminte) dețin doar 8% din valoarea adăugată realizată la nivelul industriei prelucrătoare a UE, înregistrând ritmuri de creștere scăzute sau negative și investiții pentru cercetare-dezvoltare relativ reduse în ultimii ani. Obiectivele pentru viitor sunt ameliorarea inovației, a protecției drepturilor de proprietate intelectuală și nivelului de calificare a forței de muncă.

4) Industrii pentru produse de bază și intermediare (industria chimică, a oțelului, a hârtiei, etc.) care contribuie cu o cotă de 40% la valoarea adăugată a industriei prelucrătoare. Fiind puternic energointensive, principalele obiective se raportează la eficiența energetică și la protecția mediului.

În data de 1 iunie 2006, Parlamentul European a adoptat primul „**Program-cadru pentru inovare și competitivitate**” (PIC), în baza căruia, în perioada 2007-2013, aproximativ 350000 de întreprinderi mici și mijlocii (IMM) vor primi 3,6 miliarde euro din fondurile comunitare care vor putea fi destinate investițiilor în orice tip de activități care favorizează inovarea și creșterea economică. Acesta va încuraja, de asemenea, recurgerea la surse de energie reînnoibile și eficiente, punerea în aplicare a tehnologiilor care asigură o protecție a mediului și o mai bună utilizare a tehnologiilor informaționale și de comunicații (TIC).

PIC vizează câteva obiective:

- Promovarea competitivității întreprinderilor, mai ales a IMM.
- Încurajarea tuturor formelor de inovare, inclusiv ecoinovarea.
- Accelerarea punerii în aplicare a unei societăți informaționale durabile, competitive, inovante și accesibile tuturor.
- Promovarea eficienței energetice precum și a surselor de energie noi și reînnoibile în toate sectoarele, inclusiv cel al transporturilor.

“Ecoinovarea”, ca temă mai largă a programului, este compusă din trei programe specifice:

1. **Lansarea și dezvoltarea IMM.** „Programul pentru inovare și spirit antreprenorial”, dotat cu un buget de 2,170 miliarde euro, din care 430 mil. euro pentru promovarea ecoinovării, va facilita accesul IMM-urilor la sursele de finanțare și va favoriza o mai bună integrare a rețelelor de servicii de susținere a întreprinderilor producătoare.
2. **Tehnologii de informare și comunicare.** „Programul de sprijin strategic în domeniul TIC”, dotat cu un buget de 730 milioane euro, va contribui la competitivitate, creștere economică și la crearea de locuri de muncă, stimulând o adoptare mai largă și o exploatare mai eficientă a TIC.
3. **Utilizarea în proporție crescândă a energiei reînnoibile și reducerea consumurilor specifice de energie.** Dotat cu un buget de 730 de milioane euro, programul „Energie inteligentă - Europa” va susține eficiența energetică, sursele de energie noi și reînnoibile, precum și soluțiile tehnologice care vizează reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră din sectorul transporturilor.

Studiile efectuate au demonstrat înalta valoare adăugată pe care o aduce susținerea comunitară sub forma garanției pentru împrumuturi, fiecare euro de la bugetul comunitar inducând un împrumut de 72 de euro. În medie, fiecare întreprindere care primește un capital de risc conservă sau creează peste 50 de locuri de muncă. Reușitele, precum cea a firmei Skype Technologies SA, au atras atenția asupra impactului susținerii comunitare a fondurilor pentru capitalul de risc.

4.4. Reformularea politicii industriale sub impactul globalizării

4.4.1. Considerații generale

Analiza experienței empirice în ceea ce privește intervenția prin politici industriale conduce spre concluzia că **fiecare experiență națională în materie de dezvoltare industrială este unică și nerepetabilă**. Nu există rețete ale

succesului garantat, nu există modele perfecte, nu există soluții care ar putea fi copiate integral. Există în schimb riscuri nenumărate de eșec.

De ce sunt riscurile de eșec atât de ridicate?

În primul rând, pentru că sarcina politicii industriale este de a identifica și remedia eșecurile pieței, însă localizarea și magnitudinea acestora sunt extrem de incerte. Guvernele au în mod tipic mai puțină informație decât sectorul particular în legătură cu natura, amploarea și localizarea eșecurilor de piață care blochează diversificarea industrială, modernizarea și creșterea, iar adesea ele *“nici nu știu ce anume nu știu”*¹, ceea ce face ca sarcina lor să fie extrem de dificilă. Rezolvarea acestei constrângeri majore depinde de felul în care este structurat cadrul instituțional local, respectiv de măsura în care aranjamentele instituționale permit guvernului un asemenea contact cu sectorul privat, încât acesta să poată permanent extrage din mediul de afaceri informația necesară privind limitările, riscurile și oportunitățile prezente pe piață, fără a ajunge, însă, captivul unor interese private.

Într-adevăr, o a doua categorie de limitări care poate să determine ineficiența politicii industriale se naște ca urmare a faptului că aceasta favorizează corupția, hazardul moral și căutarea de rentă. Nu este însă o situație proprie politicii industriale, deși constituie unul dintre contra-argumentele des folosite în polemicele dintre teoreticienii dezvoltării. În lumea reală, ori de câte ori se concepe un sistem de stimulente adresat investitorilor particulari, există riscul transformării acestuia într-un mecanism de transfer de rentă către oameni de afaceri sau funcționari publici lipsiți de scrupule. Răspunsul firesc la o asemenea amenințare constă, pe de o parte, în protejarea funcționarilor publici de un contact prea apropiat cu sectorul privat, care ar putea să îngăduie exercitarea unor presiuni din partea acestuia, iar pe de altă parte, în izolarea proceselor proiectării și implementării politicii industriale de interesele private.

O politică industrială cu șanse de a deveni eficientă va putea fi aceea care se va întemeia pe colaborarea strategică dintre sectorul particular și guvern pentru scoaterea la lumină a zonelor în care există cele mai semnificative obstacole în calea restructurării și identificarea tipului de intervenții cel mai apt să deblocheze procesele dezvoltării, în condiții de sustenabilitate. Ea se cere a fi privită ca un proces de descoperire, în care firmele și guvernul află, împreună, care sunt oportunitățile și constrângerile care le stau în față, angajându-se într-o coordoare strategică. Provocarea cheie sub aspect instituțional constă în identificarea unei poziții intermediare între cea de totală autonomie a guvernului față de sectorul privat și cea de subjugare a acestuia de către interesele particulare².

1 Rodrik, Dani – *Industrial Policy for the Twenty First Century*, UNIDO, September, 2004.

2 Rodrik, Dani – *Industrial Policy for the Twenty First Century*, UNIDO, September, 2004.

4.4.2. *Intervenția prin politici industriale: evoluții, tendințe, reajustări, reformulări*

În pofida multitudinii inerente de modele naționale ale dezvoltării industriale, analiza experienței empirice ne permite identificarea unui filon evolutiv comun, reprezentat de trăsături și tendințe similare sub aspectul orientării generale a politicilor industriale, al priorităților, modalităților de elaborare și de implementare a acestora, precum și al instrumentelor și mijloacelor concrete de acțiune. Cunoașterea acestora ne poate deschide posibilitatea de a întrezări liniile de forță pe care sunt de așteptat să se orienteze în perspectivă intervențiile de politică industrială. Încercăm în cele ce urmează să izolăm cele mai semnificative componente ale acestui filon evolutiv comun¹:

1. Obiectivul politicii industriale. Obiectivul general urmărit de toate guvernele care au apelat de-a lungul timpului la intervenții de politică industrială a fost în substanța sa unul singur: acela **de a asigura valorificarea resurselor disponibile la niveluri înalte și în creștere ale productivității muncii**, aceasta fiind sursa cea mai importantă a creșterii economice, a competitivității interne și internaționale și, prin toate acestea, a ridicării standardului de viață al societății. De la o etapă la alta, însă, această aspirație de fond a îmbrăcat forme diferite, specifice momentului. Dacă în fazele inițiale ale modernizării economice, obiectivul major al politicilor industriale a fost **industrializarea** - inclusiv dezvoltarea primelor rețele infrastructurale necesare acesteia - ulterior, acestea și-au propus obiective legate de asigurarea **competitivității**. La rândul lor, fiecare dintre aceste etape s-a derulat într-un număr de sub-etape. Astfel:

A. Industrializarea s-a realizat pe două căi principale, care în mare măsură s-au succedat și în timp, constituindu-se în două sub-etape relativ distincte: **a)** industrializarea prin substituirea importurilor, realizată la adăpostul protecției vamale cu scopul primordial al satisfacerii cererii interne și **b)** industrializarea prin promovarea exporturilor, vizând cucerirea unor segmente cât mai consistente ale pieței internaționale. Urmărind obiectivul industrializării, guvernele au apelat cu precădere la politici verticale, intervenind prin măsuri selective care discriminau între activități: au fost favorizate în primă instanță unele ramuri ale industriei ușoare, apoi metalurgia, chimia de mare tonaj, construcțiile de mașini grele, energetica. De asemenea, statul a susținut mari proiecte infrastructurale, implicându-se direct în realizarea rețelelor de drumuri, căi ferate, canale, porturi, aeroporturi, comunicații prin telegraf și telefonie.

---

¹ Pencea, S., Mazilu A. – *Politica Industrială în era globalizării. Consecințe pentru România, Studiu IEM, INCE, Academia Română, București, 2005.*

B. Competitivitatea. Înțeleasă inițial mai ales drept capacitate a firmelor de a reduce costurile și prețurile, competitivitatea a căpătat în timp un conținut mai complex, ce face trimitere cu precădere spre calitatea, diversitatea, noutatea, creativitatea, promptitudinea și conținutul în servicii al ofertei. Corespunzător acestor moduri de a o interpreta, obiectivul major al creșterii sale a fost urmărit prin seturi de măsuri diferite, care au vizat atingerea unor ținte intermediare, adaptate contextului intern și internațional¹:

- În anii '60 au căpătat pondere intervențiile ce vizau **concentrarea activității industriale în companii puternice**, care să poată realiza economii de scară, reducându-și substanțial costurile și devenind apte să facă față concurenței intensificate prin liberalizarea comerțului internațional. Crearea “campionilor naționali” prin acordarea de stimulente urma, de regulă, selecției “câștigătorilor” și “perdanților”.
- Aproximativ un deceniu mai târziu, în anii '70, au devenit predominante **măsurile vizând managementul crizelor, depășirea perioadelor de recesiune, susținerea industriilor intrate în declin și corectarea distorsiunilor create prin politicile anterioare** (un grad excesiv de concentrare a industriilor naționale, consumul nerațional de resurse epuizabile, un nivel îngrijorător și galopant al poluării).
- Începând cu anii '80 intervențiile statului prin politici industriale au început să vizeze **crearea condițiilor reclamate de trecerea la societatea informațională**, identificarea și stimularea industriilor viitorului, a industriilor în ascensiune, cu mare potențial de ameliorare a competitivității. Eforturile s-au orientat în tot mai mare măsură spre programele de promovare a investițiilor în intangibile, difuziune tehnologică, rețele informaționale, infrastructuri.

Politica industrială modernă își asumă obținerea și menținerea competitivității drept obiectiv cardinal. Acest fapt se reflectă în deplasarea zonei sale de interes dinspre industriile mature, aflate în declin, spre cele emergente și aflate în ascensiune, la temelia cărora se află cunoașterea, inovația și forța de muncă superior calificată. Se reflectă, de asemenea, în lărgirea orizontului ei dinspre activitățile subsumate strict producției, spre activitățile de pe întregul lanț al valorii, precum și în extinderea ariei sale de influență spre a cuprinde și zona serviciilor.

2. Opțiunea strategică. Corespunzător obiectivului general urmărit în fiecare etapă, politicile industriale au prevăzut tipuri diferite de măsuri intervenționiste. În etapa inițială, axată pe industrializare, au predominat **intervențiile verticale, selective**, care urmăreau obținerea unei anumite

---

¹ Munteanu, Costea – *Politica industrială în țările est-europene în tranziție. Stadiul dezbaterilor teoretice*, 1997, București.

configurații a structurii industriale prin susținerea și protejarea anumitor activități, fie pentru că erau legate de accelerarea progresului și modernizării, fie pentru că se aflau în dificultate. Începând însă din a doua parte a anilor '80, opțiunea pentru politici predominant verticale lasă loc, progresiv, celei pentru abordări **orizontale**, orientate, pe de o parte, spre ameliorarea calității factorilor prin investiții în intangibile și, pe de altă parte, spre măsuri generale, cu rol în crearea unui mediu de afaceri atractiv, care să asigure șanse egale tuturor actorilor scenei economice. Trebuie totuși subliniat că, dacă recursul la intervenții verticale a pierdut substanțial din proeminență, el nu a dispărut cu desăvârșire, măsurile cu definiție sectorială fiind încă utilizate în sprijinul unor sectoare cu dificultăți de adaptare la schimbările rapide din peisajul economic internațional, sau în favoarea unor domenii considerate de importanță strategică. Devin însă tot mai perceptibile unele schimbări de nuanță, în sensul diminuării progresive a sprijinului pentru sectoarele în declin, cărora li se alocă fonduri tot mai restrânse pentru programe de ajustare structurală, în paralel cu susținerea mai consistentă a sectoarelor care produc și promovează noile tehnologii, cunoștințe și abilități.

În politica industrială modernă se poate identifica, prin urmare, o deplasare radicală de accent, dinspre intervențiile care urmăresc atenuarea forțelor pieței, către cele care au în vedere potențarea acestora. Asistăm, totodată, la un proces de reorientare a acesteia dinspre opțiunea pentru o abordare verticală, către o abordare orizontală și constatăm un transfer de accent dinspre măsurile menite să afecteze structura industrială, către cele vizând corectarea insuficiențelor pieței.

Acest nou tip de înțelegere a realității plasează guvernul în interiorul sistemului economic considerându-l un element integral, care funcționează uneori ca un complement, alteori ca un substitut, ca un catalizator, sau ca o sursă de incitații pentru ceilalți actori ai scenei economice. Din această poziție și interacționând cu toți aceștia, guvernul e chemat să asigure aranjamentele instituționale care permit piețelor să înflorească, satisfacerea acestei cerințe impunând adoptarea unui nou set de priorități, a unui nou mecanism de elaborare și a noi modalități și instrumente de implementare a politicii industriale.

3. Priorități ale politicii industriale în perspectiva globalizării:

a) Recunoașterea rolului determinant al activelor intangibile pentru creșterea competitivității. Națiunile pot obține avantajul competitiv într-o industrie sau alta mai degrabă datorită diferențelor dintre ele, a particularităților privind abilitățile, cunoștințele, creativitatea și domeniile de excelență specifice, decât datorită similitudinilor¹, iar asemenea atuuri se creează și se întrețin prin investiția în oameni. Ca atare, în țările care au asimilat acest adevăr, statul

---

¹ Porter, Michael E. – *The Competitive Advantage of Nations*, MacMillan Press Ltd., 1990.

concentrează în mod constant un plus de resurse către educație, pregătire profesională, cercetare, dezvoltare, inovare, stimularea inițiativei și crearea unor legături stabile de cooperare între învățământ, cercetare și producție, în așa fel încât învățământul și cercetarea să fie în mod flexibil orientate către nevoile concrete ale întreprinderilor și ale pieței. Totodată, prin politica sa industrială, statul stimulează și încurajează firmele să acorde prioritate cercetării-dezvoltării, inovării, pregătirii continue a personalului, preluării noutăților tehnologice, perfecționării calitative și diversificării sortimentale a ofertei, avansării consecvente pe scara tehnologică și dezvoltării unei “culturi a firmei” îndreptate spre performanță și calitate. Procedând astfel, guvernele încurajează firmele să-și dezvolte sistematic activele imateriale și să depășească eșecurile pieței, atât de frecvente în zona valorilor intangibile (asimetrii informaționale, externalități, informații incomplete, procese de învățare, etc.).

O politică industrială astfel orientată, determină firmele să-și asume un rol substanțial în crearea de factori, în special de ordin superior, plasându-le în poziția de actori principali ai implementării strategiilor de creștere a competitivității.

b) Promovarea concurenței loiale și înlesnirea unui acces cât mai larg pe piețe.

Relația dintre concurență și dezvoltare este controversată. Teoria economică “ortodoxă” sugerează că, dacă intensitatea concurenței este mai mare, performanța economică, exprimată în spor de productivitate și de spirit inovativ, va fi și ea, cu certitudine, mai mare. Concurența, oricât de puternică, ar fi întotdeauna benefică, neputând niciodată fi catalogată drept excesivă.

Cu toate acestea, analize economice moderne în sfera teoriei organizării industriale conduc spre alte concluzii: **concurența maximă nu este în mod necesar optimă pentru promovarea bunăstării; ea poate fi excesivă și deci dăunătoare.**¹ “Miracolul” est-asiatic relevă faptul că, în țările respective, nu s-a atins maximum de concurență nici pe piețele produselor finite și nici pe piețele factorilor, ci mai degrabă, s-a căutat atingerea unui raport optim între cooperare și competiție.

Combinarea în doze adecvate a concurenței și cooperării dintre firme este mai aptă să determine sporirea bunăstării sociale, decât ar reuși să o facă singură concurența. Această realitate este susținută nu numai de experiența sud-est-asiatică, inclusiv cea a Chinei, ci și de experiența districtelor industriale din Italia și din alte numeroase țări.

Funcțională și echilibrat reglementată, piața liberă poate fi cel mai corect barometru al competitivității și totodată locul în care firmele se pot căli pentru a

---

¹ Singh, Ajit – *Competition and Competition Policy in Emerging Markets: International and Developmental Dimensions*, G24 Technical Group, Beirut, March, 2002.

---

face față unui mediu tot mai concurențial. Pentru ca ea să-și poată îndeplini acest rol, guvernele folosesc o paletă variată de metode și instrumente de intervenție, adresându-se în mod specific diverselor categorii de actori ai pieței. Astfel:

- Față de **întreprinderile mici și mijlocii (IMM)**, guvernele țărilor dezvoltate adoptă de regulă o atitudine de încurajare și sprijin, recunoscând rolul lor în crearea unui mediu competitiv și flexibil, în creștere economică, ocupare a forței de muncă, inovație și diversificare a activităților. În acest sens, ele **orientează măsurile de politică industrială spre asigurarea unui mediu mai prietenos pentru IMM, a unui acces mai lesnicios la finanțări, la cele mai bune tehnologii și rezultate ale cercetărilor, la piețe**. Aceste măsuri includ, de regulă, crearea unui cadru legal, administrativ și fiscal favorabil, consultanță, informații, servicii de pregătire profesională, recalificare/policalificare, măsuri privind promovarea celor mai bune practici, încurajarea interconectării în rețele și clustere, crearea de parcuri industriale, incubatoare de afaceri, încurajarea firmelor cu capital de risc, etc. În plus, pentru firmele tinere care abordează domenii noi, guvernele mai pot decide să ofere pe durate limitate chiar regimul de protecție rezervat industriilor embrionare.
- În ceea ce privește atitudinea față de **companiile aflate în proprietate de stat**, politicile industriale mizează pe două tipuri de măsuri: pe de o parte, ele vizează restrângerea implicării directe a statului în activitatea productivă, prin lansarea unor programe de privatizare totală sau parțială a întreprinderilor publice, iar pe de altă parte, cuprind măsuri de optimizare a organizării și de îmbunătățire a eficienței manageriale a companiilor rămase în proprietatea statului. **Tendința evidentă este ca statul să se retragă nu din economie, ci din poziția de agent implicat în managementul microeconomic, asumându-și, în schimb, un rol ce vizează crearea unui climat stimulat, prin corectarea eșecurilor pieței și încurajarea unor reguli ale jocului economic favorabile sectorului privat și concurenței loiale.**
- În privința **firmelor prestatoare de servicii, în special infrastructurale**, politicile industriale tind să cuprindă **măsuri vizând dereglementarea și liberalizarea accesului pe unele segmente de piață desprinse, datorită progreselor tehnologice, din zona dominată de monopoli-rile naturale** (de ex. telecomunicațiile). Urmărind înlăturarea obstacolelor create prin reglementarea prea strictă a unor activități cu mare impact asupra industriei (transporturi, bănci, telecomunicații), guvernele tind să acorde în ultimii ani un loc tot mai însemnat măsurilor de dereglementare. Aceste măsuri au îmbunătățit eficiența alocativă în industrie și au redus substanțial anumite costuri, în timp ce, prin liberalizarea accesului pe anumite segmente, s-au creat piețe concurențiale noi, pe terenul

altădată dominat de monopoluri naturale (telefonie). Nu este însă mai puțin adevărat că, unele evenimente din lumea dezvoltată (criza financiară asiatică, scandalurile financiare în care au fost implicate mari firme americane, etc.) au fost posibile mai degrabă datorită insuficienței, decât excesului de reglementări, realitate care nu face decât să evidențieze, o dată în plus, dificultatea calibrării corecte a regulilor jocului economic.

- În privința **firmelor mari, cu statut de monopoluri, oligopoluri sau de companii transnaționale (CTN)**, atitudinea guvernelor s-a schimbat în decursul timpului. Dacă în etapele inițiale ale dezvoltării lor, aceste firme au fost fie în mod explicit (crearea “campionilor naționali”), fie implicit favorizate prin politica industrială a statelor lor de origine, ulterior, când puterea de piață acumulată a condus la distorsionarea gravă a concurenței, guvernele s-au văzut nevoite să ia măsuri care să limiteze abuzul de putere pe piață (coduri de conduită), concentrarea producției și a capitalului (reglementarea absorbțiilor și fuziunilor) și stabilirea de alianțe sau înțelegeri privind împărțirea piețelor, fixarea prețurilor, acordarea unor drepturi exclusive. În ultima vreme însă, date fiind evoluțiile în direcția globalizării, multe dintre aceste reglementări sunt considerate caduce și, ca atare, devin ținta proceselor de dereglementare. Guvernele adoptă atitudini “mai flexibile” față de tendințele privind concentrarea prin fuziuni și absorbții, crearea de firme mixte sau stabilirea diverselor tipuri de acorduri între companii, considerând asemenea mișcări favorabile creșterii competitivității internaționale și inapte să lezeze interesele consumatorilor. Asemenea argumente trebuie însă tratate cu circumspecție, întrucât concentrarea excesivă, fie ea și datorată unor cauze obiective (cum ar fi de pildă costurile și riscurile cercetării în industriile de vârf) conduce în cele din urmă tot la distorsionarea concurenței, alocare suboptimală de resurse și tentația guvernelor de a interveni. În cazul în care intervenția statului de origine în favoarea unuia dintre cei câțiva mari competitori prezenți pe o piață internațională oligopolistă (deci imperfectă) conduce la obținerea unei situații avantajoase pentru acesta și la transfer de rentă dinspre concurenții străini, politica industrială abandonează, practic, principiile concurenței libere, implicându-se în perturbarea echilibrului de forțe pe respectiva piață. Un asemenea comportament strategic nu numai că se îndepărtează de principiul intervenției în vederea corectării eșecurilor pieței, dar chiar contribuie la consolidarea acestor eșecuri prin susținerea competiției imperfecte și a conduitei non-competitive.

Într-o lume ce evoluează rapid spre globalizare, alocarea resurselor lumii și modelarea participării țărilor la producția globală sunt funcții îndeplinite preponderent de piață, prin intermediul companiilor transnaționale. Multe dintre acestea sunt mult mai bogate și mai puternice decât unele state naționale, iar

libertatea lor de mișcare și puterea lor de influență sunt considerabile. Deciziile pe care acestea le iau urmărindu-și propriile strategii și interese, pot avea implicații majore pentru economiile sau industriile vizate, iar statele – fie cel de origine, fie cele de implantare – dispun de un control și de o putere de influență tot mai limitate în relația cu aceste companii. Iar dacă acest control totuși mai există pe piețele interne ale țărilor industrializate sub forma legislației antitrust, care definește standarde clare pentru practicile comerciale considerate corecte sau incorecte, acest lucru nu se întâmplă și pe piața internațională.

Pe de altă parte, dacă accesul potențial la investiții străine este unul dintre marile avantaje ale globalizării, acesta constituie în același timp și una dintre marile ei sfidări, întrucât nu orice investiții sunt benefice pentru economia gazdă: investițiile de portofoliu pot expune o țară la mari riscuri, iar achizițiile de firme în cadrul programelor de privatizare pot fi urmate de dezmembrarea și vinderea echipamentelor și nu de dezvoltare și creare de locuri de muncă. Astfel, și într-un caz și în celălalt, capitalul străin poate aduce mai degrabă instabilitate și sărăcie, decât abundență și progres.

Deși nu mai dispun de multe dintre instrumentele tradiționale de intervenție, guvernelor din țările în curs de dezvoltare le rămân încă mijloace de influență potente, cu efect durabil, în măsura în care se orientează spre crearea unor avantaje cât mai consistente de locație pentru investiții noi, “de la firul ierbii” (“greenfield”), cele mai apte să producă creștere economică și dezvoltare. Un mediu economic stabil și previzibil, piețe diversificate ale factorilor, (în special forța de muncă educată, calificată, creativă și nu prea scumpă), know-how tehnologic și capacitate de asimilare a noutăților tehnice, organizatorice și manageriale, fiscalitate redusă, ofertă considerabilă de servicii și infrastructuri, piețe flexibile și alte asemenea condiții, sunt de natură să transforme o țară într-un amplasament de afaceri atractiv pentru investiții și să contribuie la integrarea ei avantajoasă în economia mondială.

c) Încurajarea parteneriatului public-privat și a cooperării. În decursul timpului, economia dezvoltării a oscilat între două poziții extreme, fie susținând măsuri intervenționiste energice din partea guvernelor pentru a scoate economiile din capcana subdezvoltării, fie considerând eșecurile de guvernare drept cel mai mare pericol și promovând, în consecință, retragerea statului din economie. Realitatea nu a confirmat pe deplin nici una dintre aceste abordări, conducându-i pe economiști spre o concluzie ce reflectă o poziție de mijloc, tot mai larg acceptată astăzi: **economiile au nevoie să integreze inițiativa privată unui context economic general creat de guverne, structurat în așa fel încât să poată propulsa restructurarea, diversificarea și dinamismul tehnologic dincolo de nivelul generat de forțele pieței.**¹ Într-o asemenea

---

¹ Rodrik, Dani – *Industrial Policy for the Twenty First Century*, UNIDO, September, 2004.

accepțiune, dezvoltarea economică presupune politici publice concepute și aplicate exclusiv prin interacțiunea statului cu sectorul particular.

Politica industrială însăși nu poate fi imaginată ca un demers cu șanse de succes decât dacă este înțeleasă ca un proces de descoperire și remediere a eșecurilor de piață în cadrul colaborării strategice dintre guvern și sectorul privat. Această colaborare trebuie să fie continuă și suficient de stânsă pentru a permite guvernului extragerea informației de interes din mediul de afaceri, fără să depășească limita dincolo de care guvernul ar putea deveni captivul intereselor particulare. În plus, statul, prin instituțiile sale, trebuie să stimuleze dezvoltarea unei colaborări cât mai strânse între firmele producătoare și ceilalți actori ai pieței: bănci, firme de consultanță, institute de cercetare, universități, diverși alți furnizori de servicii, organizații și agenții, fie ale statului, fie cu caracter privat, încurajând coordonarea activităților acestora.

Principiul pe care se întemeiază această abordare nouă în politica industrială este cel al comunicării în vederea coordonării mișcărilor tuturor, astfel încât să se evite suprapuneri, contradicții, incoerențe ce ar conduce la costuri suplimentare și o eficiență diminuată. Stimulând comunicarea, statul contribuie atât la corectarea unor eșecuri ale pieței în materie de informare, cât și la deblocarea unor surse de idei, energii și sinergii care conduc la creșterea performanței industriale de ansamblu și la atingerea scopurilor politicii industriale.

În privința cooperării dintre firme, Porter¹ avertizează, însă, că numai anumite forme sunt benefice: cooperarea verticală (cumpărător-furnizor) sau cooperarea indirectă, prin intermediari (prin asociații comerciale, cu scopul creării factorilor; prin entități independente, în cercetare-dezvoltare, etc.). Altfel, cooperarea directă dintre firme concurente, reduce stimulentele pentru autoperfecționare și erodează rivalitatea, conducând la încetinirea progresului. **Guvernele nu trebuie să-și asume o strategie vizând stimularea cooperării directe a firmelor concurente și trebuie să împiedice formele de cooperare în producție dintre lideri ai pieței, nepermițând, prin aceasta, încălcarea principiilor de bază privind concurența.**

d) Construcția și reforma instituțională. În ultimii ani a devenit tot mai limpede faptul că succesul sau insuccesul unor politici se leagă în mod decisiv de calitatea și forța instituțiilor care le gestionează. Atât în prezent, cât și în perspectivă, economiile capabile să creeze instituții care să le permită să beneficieze în cât mai mare măsură de acțiunea forțelor pieței, vor evolua mult mai bine decât cele care neglijează reforma instituțională.

---

¹ Porter, Michael E. – *The Competitive Advantage of Nations*, MacMillan Press Ltd., 1990.

Ca atare, **construcția instituțională, modernizarea rolului jucat de instituții și perfecționarea metodelor de lucru ale acestora, precum și ridicarea nivelului de competență, profesionalism și izolare față de presiuni externe a angajaților acestor instituții, constituie o nouă direcție de afirmare prioritară a politicii industriale în țările dezvoltate. Practic, politica industrială își asumă în acest mod și lupta cu eșecurile de guvernare, atât extinderea formelor de comunicare și cooperare, cât și dezvoltarea și modernizarea instituțională constituindu-se în instrumente puternice ale reducerii incidenței și gravității acestor eșecuri.**

Structurarea unui cadru instituțional echilibrat, constituie provocarea cea mai mare de a cărei rezolvare depinde în mod decisiv succesul politicii industriale.¹ Odată ce s-a constituit un aranjament instituțional care să reflecte o poziție de mijloc, ce nu presupune nici autonomia deplină a funcționarilor publici (deși acest fapt ar împiedica manifestarea corupției, vânării de rente și a abuzurilor), și nici o relație prea strânsă a acestora cu mediul de afaceri, se poate considera că s-a rezolvat aspectul cel mai important de care depinde reușita politicii industriale. Obținerea poziției de echilibru în această privință este atât de importantă, încât pune în umbră toate celelalte elemente de design al politicii publice. Cu un cadru instituțional “adecvat” ne putem îngrijora considerabil mai puțin în legătură cu opțiunile de politică cele mai potrivite, pentru că o opțiune de gradul întâi într-un cadru instituțional nepotrivit va face cu siguranță mult mai puțin bine decât o opțiune de gradul doi într-un context instituțional adecvat².

Constituirea cadrului instituțional adecvat presupune adaptarea acestuia la specificul fiecărei economii, inclusiv prin “inventarea” unor instituții originale, dacă acest lucru devine necesar. Studiile empirice demonstrează că, în diferite economii, îndeplinirea anumitor funcții economice nu se corelează în mod obligatoriu cu aceleași tipuri de instituții și că, adesea, cele mai potrivite instituții pentru un anumit mediu economic au trebuit inventate.

*Spre exemplu, pentru a valorifica funcțiile concurenței chiar și atunci când era vorba de alocarea unor resurse publice, țările din Asia de sud-est au conceput **sistemul concursurilor (“contests”)** dintre firme, pentru obținerea de subvenții, credite preferențiale sau protecție comercială și l-au corelat, din considerente legate de eficiență, cu cerințe stricte de performanță și cu sisteme de monitorizare. În Japonia și apoi și în Coreea de Sud, Malaysia și Singapore au fost create și utilizate cu succes **“consiliile de deliberare”**, având ca scop punerea de accord a politicii statului cu interesele sectorului particular și cu cerințele pieței, prin facilitarea comunicării și cooperării dintre toți actorii, pe*

1 Rodrik, Dani – *Industrial Policy for the Twenty First Century*, UNIDO, September, 2004.

2 Idem 1.

baza unor reguli clare și transparente care garantau tuturor o cotă din beneficiile obținute prin acțiune comună. Un exemplu extrem îl poate reprezenta China, unde s-a demonstrat că anumite instituții fundamentale ale pieței pot chiar lipsi. Aici, “a semna în mod credibil că drepturile de proprietate vor fi protejate pare a fi mult mai important decât a le legifera efectiv”¹. În pofida lipsei unor drepturi de proprietate legiferate, antreprenorii s-au simțit suficient de siguri să facă investiții uriașe în China, propulsându-i dezvoltarea în ritmuri accelerate, în timp ce în Rusia, care dispune de un regim legal apropiat de cel al UE, lipsa încrederii a făcut ca investițiile să rămână la un nivel scăzut. Guvernul chinez nu a făcut privatizări, nu a acordat oficial drepturi de proprietate nici particularilor și nici conducerii centrale, ci comunităților locale, creând un tip nou de aranjamente instituționale – **Intreprinderile orășenești și sătești (TVEs – Township and Village Enterprises)** - care au devenit motorul creșterii economice spectaculoase a Chinei.

Exemplele enumerate ne indică faptul că “...pot exista mai multe formule în care principiile economice fundamentale (stimulente economice, drepturi de proprietate, constrângeri bugetare tari, solvabilitate fiscală, etc.) pot fi “împachetate” în diferite aranjamente instituționale. Funcție de nivelul competenței administrației, constrângerile politice predominante și eșecurile de piață existente, diferitele formule instituționale posibile prezintă costuri și beneficii diferite. În mod tipic, peisajul instituțional pre-existent va oferi atât constrângeri, cât și oportunități, solicitând fie găsirea creativă a unor “scurtături”, fie experimentări îndrăznețe. Din această perspectivă, “arta” de a reforma constă în a selecta în mod adecvat dintr-un meniu potențial infinit de design-uri instituționale”²

Elemente ale unei arhitecturi instituționale³

- **Sprijin politic la nivel înalt** – Succesul politicii industriale poate depinde adesea de existența unui sprijin la nivel politic înalt, de un “avocat politic”, care să aibă o poziție echivalentă celei a membrilor guvernului și să se bucure de încrederea președintelui sau a primului ministru.
- **Consilii de coordonare și deliberare** – Acestea ar fi organisme ce reunesc grupuri relevante din sfera privată și publică, organizate la nivel național, zonal, sau sectorial, constituind forul în care se face schimb de informații și idei, care avansează solicitările de sprijin către guvern, face

1 Rodrik, D., Subramanian, A., Trebbi F. – *Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Integration and Geography in Economic Development*, IMF Working Paper, WP/02/189, November, 2002.

2 Rodrik, Dani – *Growth Strategies*, Harvard University, JFK School of Government, August, 2004.

3 Rodrik, Dani – *Industrial Policy for the Twenty First Century*, UNIDO, September, 2004.

presiuni pentru modificarea legislației și reglementărilor, promovează activități noi, etc.

- **Mecanisme ale transparenței și responsabilizării.** “Politicile industriale trebuie să fie văzute de societate ca parte a strategiei creșterii economice orientate spre crearea unor oportunități sporite pentru toți, și nu ca sursă de pomeni pentru sectoare deja privilegiate ale economiei”¹. De aceea, promovarea unor activități trebuie făcută într-o manieră transparentă (prin publicarea lucrărilor consiliilor de deliberare și anunțarea deciziilor adoptate de acestea), urmând ca beneficiarii să dea socoteală asupra felului în care au cheltuit resursele publice primite pentru dezvoltarea unor activități noi.

4. Mecanismul concepției politicii industriale a trecut el însuși printr-un proces de perfecționare și adaptare la noile realități: modul în care se structurează strategia industrială tinde să se schimbe, în sensul că ea nu mai este rezultatul deciziei guvernamentale întemeiate exclusiv pe recomandările unor echipe de tehnocrați, ci devine rodul unei interacțiuni și concertări de interese și obiective, între stat și sectorul particular. În acest fel, o abordare inițială de tipul “de sus în jos” (“top down”) este înlocuită de un alt tip de abordare, în care sunt impregnate puternice elemente, “de jos în sus” (“bottom up”).

- Sectorul particular furnizează informații, diagnoze și prognoze sectoriale și face propuneri prin care își susține interesele. Folosind toate informațiile disponibile, organismele guvernamentale și centrele de cercetare din institute și universități efectuează analiza stării economiei, identificând punctele sale slabe sau tari, oportunitățile care se deschid și amenințările ce trebuie depășite (SWOT). Rezultatele sunt larg difuzate în așteptarea unei reacții de răspuns din partea mediului de afaceri, în urma căreia se poate trasa strategia finală a depășirii problemelor identificate drept “puncte slabe” și a construcției pe terenul oferit de “punctele tari”. **Este evident că într-o asemenea viziune, politica industrială este o construcție complexă, care se bazează pe multă informație - completă, corectă și promptă – ce stă la baza coordonării mișcărilor tuturor în beneficiul unei eficiențe superioare.** Din acest punct de vedere, era informaticii și comunicațiilor îi este în mod categoric favorabilă.

5. Principii generale ale proiectării politicilor industriale în secolul XXI.

În condițiile în care acceptăm să privim politicile industriale drept procese de

---

¹ Rodrik, Dani – *Industrial Policy for the Twenty First Century*, UNIDO, September, 2004.

descoperire a potențialului productiv al unei economii, iată principiile fundamentale necesar a fi așezate la temelia acestora¹:

- **Stimulele acordate trebuie să vizeze numai activități noi.** Principalul scop al politicii industriale îl constituie diversificarea economică și crearea unor noi zone de avantaj comparativ. Ca atare, pachetele de stimulente ar trebui să vizeze numai activitățile noi, fie că este vorba de produse nerealizate anterior în economia locală, fie de tehnologii noi pentru produse deja existente.
- **Proiectele susținute din fonduri publice trebuie să includă criterii clare pentru a recunoaște succesul sau eșecul.** Politica industrială este în mod necesar un proces de experimentare și, așa cum este normal ca nu toate investițiile decise de o companie să fie profitabile, tot așa este firesc și ca unele dintre inițiativele promovate prin politici industriale să se dovedească neprofitabile. În Coreea, Taiwan, sau Chile succesele obținute cu unele proiecte au acoperit din plin pierderile rezultate din încercările eșuate, deci unele nereușite sunt acceptabile. Ceea ce trebuie, însă, evitat, este ca receptorii de subvenții să nu păcălească agențiile publice și să continue să primească sprijin în pofida rezultatelor slabe obținute. De aceea, sunt necesare criterii clare pentru a putea departaja situațiile care constituie succese, de cele care sunt eșecuri. În mod ideal, un succes ar trebui să fie judecat pe baza unor criterii ce fac referire atât la nivelul absolut, cât și la ritmul de creștere a productivității și nu la volumul producției sau numărul de locuri de muncă create.
- **Proiectele susținute din fonduri publice trebuie să includă o clauză de terminare,** care să asigure retragerea automată a sprijinului după scurgerea unei perioade de timp considerată suficientă, astfel încât să fie evitată situația în care resurse financiare și umane ar rămâne prea mult timp blocate într-un proiect care nu dă rezultate.
- **Susținerea acordată din fonduri publice ar trebui să fie îndreptată spre activități și nu spre sectoare.** Agențiile de promovare a investițiilor obișnuiesc să specifice prioritățile pe care le au, nominalizând sectoare sau industrii (turismul, biotehnologiile, etc.), ceea ce constituie o direcționare greșită a efortului. Țintele ajutorului acordat de stat trebuie să le constituie activitățile și nu sectoarele, pentru că astfel sprijinul poate fi structurat ca un corectiv al unor eșecuri specifice de piață, având avantajul de a cuprinde mai multe sectoare interesate deodată: de pildă ar putea fi subvenționate investițiile în infrastructură (utilă tuturor sectoarelor și industriilor), studiile de fezabilitate a unor activități netradiționale (indiferent care este domeniul), adaptarea tehnologiilor noi la condițiile locale (indiferent de domeniu), tehnologiile nepoluante (indiferent de

---

¹ Rodrik, Dani – *Industrial Policy for the Twenty First Century*, UNIDO, September, 2004.

---

industria poluatoare), capitalul de risc (pentru finanțarea inițiativelor din indiferent care sferă de activitate) etc.

- **Activitățile subvenționate trebuie să aibă un potențial clar de a genera externalități pozitive și efecte de demonstrație.** Nu se justifică subvenționarea unei activități de către stat, decât dacă aceasta are potențialul de a atrage alte investiții complementare, sau de a genera externalități informaționale sau tehnologice. Sprijinul acordat de stat trebuie să urmeze unei analize care să releve beneficiile de această natură. Mai mult, activitățile subvenționate trebuie să fie în așa fel structurate, încât să permită maximizarea externalităților pozitive pentru celelalte companii, inclusiv rivale, care vor intra ulterior pe piață.
- **Autoritatea implementării politicii industriale ar trebui acordată unei agenții cu competență demonstrată.** În pofida obișnuitelor acuze de incompetență și corupție a administrației, în fiecare țară există și “insule” de competență administrativă. Este preferabil ca, în loc să se creeze o agenție nouă de la zero, sau să se opteze pentru una dintre cele cu performanțe reduse, autoritatea implementării politicii industriale să fie acordată unei astfel de “insule” de competență. Această opțiune va avea implicații în planul instrumentelor utilizate: dacă, de pildă, banca pentru dezvoltare funcționează bine, în timp ce fiscalul nu, promovarea activităților vizate va fi nevoie să se facă mai degrabă prin credite direcționate, decât prin stimulente fiscale. Constatând că, procedându-se astfel, se contrazice cerința de a utiliza instrumente cât mai apropiate de sursa eșecului de piață, specialiștii consideră, totuși, că acesta este un compromis necesar: când resursele administrative și umane sunt puține, este preferabilă utilizarea eficientă a unui instrument ce reprezintă o opțiune de gradul doi, decât folosirea nesatisfăcătoare a unuia care constituie o opțiune de gradul întâi.
- **Agențiile care implementează politica industrială trebuie să fie monitorizate îndeaproape de un responsabil care dispune de autoritate politică la cel mai înalt nivel și care este direct interesat în rezultatul obținut.** O politică industrială eficientă reclamă o anumită autonomie a agențiilor care o administrează, dar autonomia nu trebuie confundată cu lipsa responsabilității. Este esențială monitorizarea și coordonarea atentă a activității agențiilor de către un politician cu funcție cel puțin echivalentă cu a membrilor guvernului, care a internalizat agenda restructurării economice și își asumă responsabilitatea principală pentru îndeplinirea acesteia. El poate fi un ministru, premierul, un vice-președinte, sau chiar președintele însuși. Printr-o asemenea monitorizare nu numai că se împiedică un comportament interesat al agențiilor, dar se evită și situația în care acestea ar ajunge captivatele unor interese private.

- **Agențiile însărcinate cu promovarea unor activități economice trebuie să păstreze deschise canalele de comunicare cu sectorul privat.** Autonomia și izolarea agențiilor nu înseamnă că ele trebuie să țină la distanță întreprinzătorii și investitorii privați. Contactul și comunicarea permanentă cu aceștia sunt esențiale pentru buna informare a funcționarilor publici în legătură cu realitățile din mediul de afaceri și pentru un proces decizional sănătos și eficient la nivelul agențiilor care implementează politica industrială.
- **Trebuie acceptată ideea că unele dintre activitățile promovate se vor putea dovedi eșecuri.** O strategie optimă privind descoperirea potențialului productiv al unei țări, nu va putea exclude unele erori. În mod obiectiv unele dintre opțiuni se vor dovedi greșite și, ca atare, se vor solda cu eșecuri. Scopul urmărit nu va trebui să fie acela de a minimiza probabilitatea apariției greșelilor (căci acest lucru va submina procesul de autodescoperire), ci de a reduce la minimum costul acestora, atunci când ele apar.
- Pentru ca procesul de descoperire să devină perpetuu, **agențiile care implementează politica industrială trebuie să aibă capacitatea de a se reinnoi, de a se reinventa și remodela,** adaptându-se noilor cerințe și circumstanțe apărute în decursul timpului. Totodată, în cadrul acestui proces de adaptare continuă la realitățile în schimbare, unele dintre sarcinile politicii industriale vor trebui abandonate, în timp ce altele noi vor fi asumate.

6. Implementarea politicii industriale, considerată latura cea mai dificilă a procesului prin care puterea politică încearcă să influențeze mersul dezvoltării industriale și nivelul performanței producătorilor industriali, este la rândul său într-un continuu proces de perfecționare. **Noua optică în privința politicii industriale plasează firmele în centrul procesului de implementare a obiectivelor pe care și le propune aceasta**, în temeiul viziunii guvernului despre evoluția dezirabilă a economiei, conturată în cadrul dialogului dintre actorii scenei economice și cu respectarea pricipiilor și priorităților acceptate de toți aceștia.

În procesul implementării politicii industriale se manifestă, pe de o parte, o tendință spre descentralizare și implicare mai largă a autorităților publice locale, iar pe de altă parte, o intensificare a colaborării dintre ministere și agenții, precum și dintre acestea și sectorul particular, în sensul creării de noi mecanisme și instrumente prin care statul să sprijine firmele în efortul lor de a deveni mai performante, fără a distorsiona concurența. Așa au apărut de pildă instrumente precum: benchmarking-ul, networking-ul, sponsorizarea sectorială, difuzarea celor mai bune practici, etc. Acestea pun în evidență tendința de a încerca implementarea politicii industriale prin mecanisme similare celor ale

pieței. Fie că statul intervine furnizând mai multă informație de interes pentru firme, fie că trasează direcții mari pe care este de dorit să se orienteze dezvoltarea acestora, firmelor le rămâne deschisă complet paleta de opțiuni urmând ca, ulterior, soluțiile lor să se confrunte pe piață și să învingă sau să piardă, după cum va decide aceasta.

Este important de remarcat, de asemenea, faptul că transpunerea în practică a politicii industriale nu mai este apanajul exclusiv al Ministerului Industriilor, ci devine obiectul colaborării mai multor ministere și agenții guvernamentale, pe care acesta le coordonează. De asemenea, sunt în egală măsură implicate și alte instituții, create pentru a reprezenta interesele sectoarelor industriale în relația cu guvernul: asociații patronale, organizații independente non-profit, diverse entități specializate în lobby, etc. Acestea urmăresc să asigure buna înțelegere a problemelor și nevoilor mediului de afaceri la nivelul guvernului și să promoveze interesele sectorului privat, contribuind prin informațiile privind impactul politicilor publice asupra industriei, la modelarea politicii industriale și la perpetua ei adaptare la realități. O schimbare calitativă importantă produsă în ultima perioadă, este tocmai înțelegerea importanței majore pe care o au instituțiile, construcția instituțională, calitatea prestației funcționarilor publici, precum și comunicarea și colaborarea acestora cu reprezentanții sectorului privat, pentru transpunerea cu succes în practică a politicilor industriale.

7. Instrumentarul. Potrivit schimbărilor de obiectiv și a orientării strategice generale adoptate de guverne în privința politicilor lor industriale, s-a produs în timp și o adaptare la noile cerințe a instrumentarului utilizat. Instrumentele intervenției directe (reglementări speciale, intervenții administrative, comenzi publice, subvenții, etc.) au cedat în tot mai mare măsură locul celor indirecte (facilități fiscale, facilități la finanțare, acces la servicii și infrastructuri, crearea unui cadru stabil și stimulat de reglementări etc.). Totodată, în contextul tendințelor de liberalizare tot mai consistente manifestate în comerțul internațional, s-a produs o diminuare accentuată a importanței protecției vamale, tarifare și non-tarifare, ca instrument de politică industrială. În paralel, sunt imaginare și puse în practică instrumente noi, cu acțiune mai lentă, dar mai durabilă într-un orizont de timp mai larg și mai "prietenoase" față de piață prin caracterul lor orizontal. Astfel, de pildă:

a. - Este încurajată dezvoltarea aglomerărilor (**clusters**) și a rețelelor locale (**networks**) de firme industriale (de regulă IMM), bănci, universități, institute de cercetări, diverși prestatori de servicii (consultanță, comunicații, transport, etc.), camere de comerț, administrații publice locale, etc. ce permit cooperarea într-un climat de încredere, în privința planificării de activități, asumării de riscuri, rezolvării mai rapide și mai puțin costisitoare a unor probleme locale, dezvoltării de noi produse și servicii, protecției mediului, etc., astfel încât să fie mai bine valorificate sinergiile și externa-

litățile pozitive ce se creează de regulă în asemenea medii. Prin dezvoltarea clusterelor industriale și networking, identificarea și rezolvarea unei probleme nu se face atât prin generarea unor reguli “de sus în jos”, cât prin asigurarea condițiilor pentru cooperare în cadrul unui anumit grup, în care membrii, puși în situația de a interacționa, vor putea să-și definească propriile reguli și proceduri. Odată validate în practica grupului, aceste reguli și proceduri vor putea fi extinse și la alte grupuri dispuse să preia “cele mai bune practici”.

b. - Este încurajată răspândirea celor mai bune practici (**best practice**) prin intermediul diverselor organizații (camere de comerț, centre regionale pentru excelență în afaceri, agenții regionale de dezvoltare etc.), care: furnizează informații și consultanță; stimulează firmele să apeleze la **benchmarking** (evaluarea propriilor performanțe prin raportarea la cele obținute de alte firme similare) oferindu-le datele de comparație și serviciile unor specialiști; oferă sprijin practic pentru ameliorarea utilizării tehnologiilor și promovează transferul tehnologic; contribuie la dezvoltarea abilităților profesionale prin programe de pregătire și recalificare; introduc firmele în rețeaua unor experți, etc. **Efortul de a răspândi cele mai bune practici se bazează pe principiul că firmele învață cel mai bine de la alte firme**, care s-au confruntat cu probleme similare cu ale lor și au reușit să le rezolve.

c. - Este, de asemenea, încurajat efortul privind ameliorarea permanentă a productivității și competitivității produselor, prin tehnici precum **sponsorizarea sectorială**, prin care organisme guvernamentale oferă servicii privind: analiza competitivității sectoriale; identificarea aspectelor esențiale care configurează viitorul unui sector; implementarea unor recomandări reieșite din aceste analize; urmărirea unor reglementări din domenii care au tangență cu sectorul (dreptul muncii, infrastructură și transport, standarde, mediu, fiscalitate, asigurări, etc.) și informarea firmelor în legătură cu acestea; informarea cu privire la politica guvernului; lobby în favoarea firmelor la nivelul guvernului sau al unor organisme guvernamentale, precum și la nivelul organismelor UE, în cazul țărilor vest-europene membre; studii privind clienții; monitorizarea indicatorilor economici (cifră de afaceri, exporturi, contribuția la PIB), etc.

8. Orizontul de timp vizat de politica industrială modernă. În prezent este pe deplin conturată și larg acceptată ideea că ajustarea structurală este un fenomen necesar, permanent și inevitabil, întrucât ea reflectă procesele de adaptare impuse de piață prin semnale care determină o perpetuă redirecționare a resurselor către activitățile cele mai productive. De asemenea, se acceptă ideea că ajustarea este firesc să fie realizată în mod preponderent de piață, statul având, totuși, un rol potențator și complementar. Și, cum piața este o construcție imperfectă, statului îi revine și rolul major de a soluționa eșecurile

---

ei. Ca atare, **intervenția prin politici industriale devine o permanență a vieții economice.**

Predominant orizontale, **tipurile de intervenție specifice noii politici industriale vizează în tot mai mare măsură orizonturi de timp mai largi, privilegiind rezultatele durabile, obținute pe termen lung prin transformări lente.** Măsurile axate pe crearea și dezvoltarea de valori intangibile – cercetarea, inovarea, educația, difuziunea noilor tehnologii sau a celor mai bune practici – sunt activități cu lungi perioade de gestație, dar roadele lor sunt substanțiale și de durată, flexibilează economia și generează externalități pozitive și efecte de antrenare. Intervențiile selective, utilizate tot mai puțin și cu tot mai mare prudență, sunt cele cărora li se rezervă doar rezolvarea unor obiective pe termen scurt, legate de depășirea unor situații de criză.

Se poate aprecia, astfel, că logica economică pare a câștiga în fața logicii politice, care împinge de regulă guvernele în direcția adoptării unor măsuri ce privilegiază termenul scurt și rezultatele imediate dar efemere, în detrimentul rezultatelor durabile și al dezvoltării pe termen lung.

*****

Piețele funcționează prost atunci când guvernele intervin prea mult, dar și atunci când intervin prea puțin. Guvernele înregistrează eșecuri atât prin comitere (intervenind mult, cum, unde și când nu trebuie), cât și prin omitere (neintervenind, deși ar trebui). Politicile de dezvoltare din ultimele decenii, și în cadrul acestora politicile industriale, au pus accent când pe unul dintre aceste două modele extreme, când pe celălalt, ajungând abia de curând să admită poziția înțeleaptă a căii de mijloc, cea mai predispusă spre succes, dar și cea care este cel mai dificil de descoperit, pentru că ea are un traseu diferit, unic și nerepetabil, pentru fiecare țară în parte.

Contestate de o mare parte a teoreticienilor occidentali, dar mereu prezente în practica guvernelor de pretutindeni, politicile industriale sunt o realitate și o necesitate ce nu mai poate fi nici ignorată, nici condamnată, căci ea își găsește pe deplin justificarea în însăși natura imperfectă a piețelor. Acestea dovedesc o anumită incapacitate de a aloca în mod optim resursele exact în direcțiile de care se leagă dezvoltarea viitoare, în condiții de sustenabilitate: diversificarea activităților, învățământ și educație, cercetare-dezvoltare-inovare, difuzarea informației, a noilor tehnologii, practici organizatorice și manageriale, dezvoltarea infrastructurilor, protejarea resurselor neregenerabile și a mediului înconjurător, etc. Ca atare, intervențiile de politică industrială rămân indispensabile pentru recuperarea decalajelor de dezvoltare, accelerarea progresului economic și realizarea obiectivelor dezvoltării durabile.

Neputând fi evitată în mod obiectiv, politica industrială nu poate și nu trebuie să fie repudiată în contul numeroaselor ei eșecuri din trecut, ci trebuie făcut în așa fel încât să funcționeze mai bine în viitor. Primul pas în această direcție ar putea fi acela de a înceta să vedem politica industrială drept creația unor planificatori omniscienți, care pot interveni întotdeauna cu măsuri din categoria optimului de gradul întâi, ci să acceptăm să o privim ca pe un proces de autodescoperire, care poate da și rateuri, un proces interactiv de cooperare strategică a sectoarelor public și privat care, pe de o parte conduce la extragerea informațiilor despre oportunitățile și constrângerile prezente în mediul de afaceri, iar pe de altă parte, generează inițiative politice de răspuns. Scopul este de a descoperi unde este nevoie de intervenție și care este tipul de măsuri care pot genera cel mai semnificativ răspuns. Rezultatele, succesele, dar și eșecurile, vor fi considerate mulțumitoare atâta vreme cât succesele vor genera beneficii mult mai mari decât pierderile produse prin opțiuni care se dovedesc greșite. Important este ca perdanții să fie cât mai repede identificați și împiedicați să continue să consume resursele societății.

În cele din urmă, se poate spune că politica industrială este preocupată de furnizarea unor bunuri publice către sectorul productiv, cu scopul sporirii capacităților lui tehnologice astfel încât acesta să poată propulsa dezvoltarea economică durabilă. Din această perspectivă, ea nu este altceva decât politică economică bună, iar agenda ei constituie partea esențială, fără de care nu se poate, a agendei dezvoltării durabile.

Bibliografie

Subcapitolele 4.1. și 4.4.:

- Battacharya, Amar / Linn, Johannes F.**, – Trade and Industrial Policies in the Developing Countries of East Asia, World Bank Report no.6952, Asia Regional Office, September 1987.
- Best, Michael H.**, – Competitive Dynamics and Industrial Modernization Programmes: Lessons from Japan and America, Belfast, 11 May 1995.
- Chisik, Richard**, – Export Industry Policy and Reputational Comparative Advantage, Journal of International Economics, vol.59, Issue 2, March 2003.
- Rodrik, Dani, – Feasible Globalizations, Working Paper no. 9129, National Bureau of Economic Research, Cambridge, September 2002.
- Rodrik, Dani, – Industrial Policy for the Twenty-First Century, UNIDO, September 2004.
- Rodrik, D.; Subramanian, A.; Trebbi F., – Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Integration and Geography in Economic

-
- Development, IMF Working Paper, WP/02/189, November, 2002.
- Rodrik, Dani, – Growth Strategies, Harvard University, JFK School of Government, August, 2004.
- Dăianu, Daniel, – “Diversitatea de politici economice, instituțională și dezvoltarea economică”, *Oeconomica* nr.1, 2004.
- Flamm, Keneth, – Technology Policy in International Perspective. Policies for Industrial Growth in a Competitive World, Washington, 1984.
- Hafsi, Taieb**, - Global Competition and the Peripheral Player: A Promising Future, în *Globalization and Firm Competitiveness in the Middle East and North African Region*, The World Bank, Washington D.C.,2002.
- Hirst, Paul; Thomson, Grahame, - “Globalizarea sub semnul întrebării”, Editura Trei, București, 2002.
- Iancu, Aurel**, – Liberalizare, integrare și sistemul industrial, Editura Expert, 2002.
- Khor, Martin**, – Globalization and the South: Some Critical Issues, UNCTAD, Discussion Papers no. 147, April 2000.
- Khor, Martin**, – The WTO and the South: Implications and Recent Developments, TWE, May, 1997.
- Lall, Sanjaya**, – Industrial Success and Failure in a Globalizing World, Queen Elizabeth House Working Papers Series no.102, February 2003.
- Lall, Sanjaya**, – Reinventing Industrial Strategy: The Role of Government policy in Building Industrial Competitiveness, The Intergovernmental Group on Monetary Affairs and Development (G-24), second draft, September, 2003 / (Lall, 2003 b).
- Lall, Sanjaya**, – Strategic Vision and Industrial Policies for the New Millenium, UNIDO, Asia-Pacific Regional Forum on Industry, 1999.
- Lall, Sanjaya**, – Governments and Industrialization: The Role of Policy Interventions, UNIDO, Global Forum on Industry, Perspectives for 2000 and Beyond, Panel V, Industrial Policy Reforms: The Changing Role of Government and Private Sector development, New Dehli, India, October 1995.
- Lall, Sanjaya**, – Industrial Policy: The Role of Government in promoting Industrial and Technological Development, International Development Centre, Oxford, U.K.,1994 .
- Munteanu, Costea**, – Politica industrială în țările est-europene în tranziție. Stadiul dezbaterilor teoretice, 1997.
- Pack, H.; Saggy, K.**, – The Case for Industrial Policy. A Critical Survey, The World Bank Development Rsearch Group, PRWP 3839, February, 2006.

-
- Page, John**, coord. – The East-Asian Miracle.Economic Growth and Public Policy,IBRD, 1993.
- Pencea, Sarmiza**, – Tendințe în reformularea politicilor industriale în era globalizării, IEM, 2003.
- Pencea, Sarmiza**, – Rolul statului în dezvoltarea industrială și eșecurile de guvernare, 2003.
- Pencea, Sarmiza; Mazilu, Anda**, – Politica Industrială în era globalizării. Consecințe pentru România, IEM, 2005.
- Porter, Michael E.**, – The Competitive Advantage of Nations, MacMillan Press Ltd., 1990.
- Singh, Ajit**, – Competition and Competition Policy in Emerging Markets: International and Developmental Dimensions, G24 Technical Group, Beirut, March, 2002.
- Stiglitz, Joseph**, – Development Policies in a World of Globalization, comunicare prezentată la Seminarul „New International Trends for Economic Development”, Rio de Janeiro, September 2002.
- Thurow, Lester C.**, – The Future of Capitalism. How Today’s Economic Forces Shape Tomorrow’s World, William Morrow & Co. Inc., New York, 1993.
- Wallerstein, Immanuel**, - Globalization or the Age of Transition? A Long-Term View of the Trajectory of the World System, 1999.
- Commission of the European Communities**, – Industrial Policy in an Open and competitive Environment: Guidelines for a Community Approach, Brussels, 16.10.1990, COM(90)556.
- Commission of the European Communities**, -The Competitiveness of European Enterprises in the Face of Globalization-How It Can Be Encouraged, Brussels, 20.01.1999, COM(1998) .
- Commission of the European Communities**, – Productivity: The Key to Competitiveness of European Economies and Enterprises, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Brussels, 21.05.2002, COM(2002) 262 final.
- Commission of the European Communities**, - Industrial Policy in an Enlarged Europe, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels 11.12.2002, COM(2002) 714 final.
- Commission of the European Communities**, – Some Key Issues in Europe’s Competitiveness - Towards an Integrated Approach Communication from the Commission to the Council and the Parliament, Brussels, 21.11.2003, COM92003) 704 final.

-
- Commission of the European Communities**, - Fostering Structural Change: An Industrial Policy for an Enlarged Europe, Communication from the Commission to the Council and the Parliament, COM(2004) 274 final, Brussels, 20.04.2004.
- Commission of the European Communities**, – Implementing the Community Lisbon Programme. A Policy Framework to Strengthen EU Manufacturing. Towards a More Integrated Approach for Industrial Policy, Brussels, 5.10.2005. COM(2005)474 final.
- UNCTAD, World Investment Report 2002, “Transnational Corporations and Export Competitiveness”, United Nations, New York and Geneva.
- UNCTAD - World Investment Report 2003**, cap.3, Enhancing the Development Dimension of International Investment Agreements.
- UNIDO** Secretariat, – Industrial Policy Reforms: The Changing Role of Governments and Private Policy Development, Global Forum on Industry, Perspectives for 2000 and Beyond, New Delhi, India, October 1995.
- Colecțiile** publicațiilor “Bursa”, “Capital”, “Adevărul”, “Adevărul Economic”, “Tribuna Economică”, “Ziarul Financiar”.

Subcapitolul 4.2.:

- Adlung, R.**, - The GATS Negotiations: Implications for Health and Social Services, Intereconomics, May/June, 2003, HWWA, p.147-154.
- Bergsten, C.F**, Rescuing the Doha Round, în: Foreign Affairs, WTO Special Edition, December 2005, Geneva.
- Bolaky, B., Freund, C.**, - Trade, Regulation, and Growth, Policy Research Working Paper 3255, April 2004, The World Bank, Washington, D.C.
- Bora, B.; Lloyd P.J.; Pangestu, M.**, – Industrial Policy and the WTO, în: Policy Issues in International Trade and Commodities Study Series No.6, UNCTAD, Geneva, 2000.
- Borrmann, A.; Grossmann, H.; Koopmann, G.**, - The WTO Compatibility of the Economic Partnership Agreements between the EU and the ACP Countries, Intereconomics, March/April 2006, p. 115-120.
- Chan, H-J.**, - Policy Space in Historical Perspective – with Special Reference to Trade and Industrial Policies, Paper presented at the Queen Elizabeth House 50th Anniversary Conference on “The Development Threats and Promises”, Queen Elizabeth House, University of Oxford, 2005.
- Corbet, H.**, - Le Doha Round ou comment retrouver le dynamisme perdu des negotiations commerciales?, Problemes economiques, No.2772, 14 aout, 2002, Paris.

-
- Finger, J.M.; Nogues, J.J., - The Unbalanced Uruguay Round Outcome, Policy Research Working Paper, No.2732, The World Bank, December, 2001, Washington D.C.
- Ghibuțiu, A.; Câmpean, V.; Albu, C.; Boureanu, M., - Tendințe în reajustarea sistemului comercial multilateral în contextul globalizării. Implicații pentru politica comercială a României, Academia Română, INCE, IEM, studiu, noiembrie, 2004, București.
- Ghibuțiu, A., - Reajustarea sistemului comercial multilateral. Implicații pentru România, Academia Română, INCE, Institutul de Economie Mondială, Sinteze, nr.1/2005, București.
- Hoekman, B.**, (2002a), Strengthening the Global Trade Architecture for Development, Policy Research Working Paper No.2757, The World Bank, January, 2002, Washington, D.C.
- Hoekman, B., (2002b), Economic Development and the World Trade Organization After Doha, Policy Research Working Paper, No.2851, The World Bank, July, Washington D.C.
- Hufbauer, G.C.; Schott, J.J., - The Doha Round after Hong Kong, Policy Briefs in International Economics, February 2006, Institute for International Economics, Washington, D.C.
- Kaul, I.; Conceicao, P.; Le Goulven, K.; Mendoza, R.**, - Providing Global Public Goods: Managing Globalization, Oxford University Press for the UNDP, 2003, New York.
- Lall, S.**, - The East Asian Miracle: Does the Bell Toll for Industrial Strategy?, World Development, 22, 1994, p. 645-654.
- Lamy, P.**, - The Doha Development Agenda: Sweet Dreams or Sleep Slidin' Away?, Speech delivered at the Institute for International Economics, February 17, 2006, Washington, D.C.
- Ministerul Comerțului**, (1994), Negocieri comerciale multilaterale. Runda Uruguay. Instrumente juridice cuprinzând rezultatele negocierilor comerciale multilaterale ale Rundei Uruguay, încheiate la Marrakech, 15 aprilie 1994, Ministerul Comerțului, 1994, București.
- WTO, - Ministerial Declaration, Ministerial Conference, Fourth Session, Doha, 9-14 November 2001, WT/MIN(01)/DEC/1, 20 November, 2001, Geneva.
- WTO, (2004a), The General Council Decision: http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/draft_text_gc_dg_31july04_e.htm
- WTO, (2004b), World Trade Report 2004. Exploring the Linkage between the Domestic Policy Environment and International Trade, Geneva.
- WTO, (2005), International Trade Statistics - 2005, Geneva.

Subcapitolul 4.3.:

- Pelkmans, J., - European Integration, Economic and Institutional Convergence, editura P. Guerrieri Paleotti, H.E.Scharrer , S.Arzeni, 2000.
- Comisia Europeană** – Comunicarea “Politica industrială într-un mediu competitiv și deschis: linii directoare pentru o abordare comunitară” (primul Memorandum Bangemann), 1990.
- Comisia Europeană – Comunicarea “O politică de competitivitate industrială pentru UE” (al doilea Memorandum Bangemann), 1994.
- Comisia Europeană** – Comunicarea “Competitivitatea societăților europene în contextul globalizării - cum poate fi încurajată”, ianuarie 1999.
- Comisia Europeană** – Comunicarea “Productivitatea: cheia competitivității economiilor și societăților europene”, 2002.
- Consiliul European** – Strategia de la Lisabona (Agenda Lisabona), Lisabona, martie 2000.
- Comisia Europeană** – Comunicarea „Politica industrială într-o Europă lărgită”, decembrie 2002.
- Comisia Europeană** – Comunicarea „Câteva aspecte cheie privind competitivitatea Europei- către o abordare integrată”, noiembrie 2003.
- Comisia Europeană** – Comunicarea “Încurajând schimbările structurale: o politică industrială pentru o Europă lărgită”, aprilie 2004.
- Comisia Europeană – Comunicarea “Lucrând împreună pentru creștere și locuri de muncă: un nou început pentru Strategia de la Lisabona”, noiembrie 2004.
- Comisia Europeană** – Comunicarea “Îndeplinind programul Lisabona: Un cadru general pentru o politică vizând întărirea industriei de prelucrare a UE - Către o abordare mai bine integrată a politicii industriale”, octombrie 2005.
- Prisecaru, P. (coord), Papatulică, M., Bălțatu, L.** - Politici comune ale UE, Editura Economică, București, 2004.
- Parlamentul European:** „Program-cadru pentru inovare și competitivitate”, Bruxelles, 1 iunie 2006.
- Comisia Europeană, Secretariatul General,** - Activitățile Uniunii Europene: Rezumat al Legislației, Politica industrială, europa.eu.în, 2004-2006.

Capitolul 5

CONCURENȚA- FACTOR DE STIMULARE A CREȘTERII ECONOMICE ȘI A DEZVOLTĂRII DURABILE PE PLAN MONDIAL

Drd. Lucia IORDACHE; Drd. Andreea DRĂGOI; Drd. Victor IANCU (5.1; 5.2);

5.1. Creșterea rolului politicii concurenței în contextul globalizării

5.1.1. Politica concurenței și dezvoltarea

Dezvoltarea durabilă este un obiectiv general și cere soluții globale eficiente, în vederea creării unor oportunități echitabile de dezvoltare, care să țină seama de problemele specifice ale țărilor dezvoltate și ale țărilor în curs de dezvoltare. Stabilirea unor reguli comune în domeniul concurenței a intrat în dezbaterăa unor organizații internaționale (OCDE, UNCTAD, OMC) și regionale ca o consecință a recunoașterii legăturilor de complementaritate între politica în domeniul concurenței și componentele fundamentale ale creșterii economice și dezvoltării.

Sistemul de guvernare economică creat în țările dezvoltate se bazează pe „*principiul unei economii de piață deschise, cu concurență liberă*”, deoarece procesul de dezvoltare economică din aceste țări a demonstrat că piețele concurențiale sunt cele care asigură bunuri și servicii în varietatea, cantitatea și la prețurile care răspund cel mai bine nevoilor consumatorilor și implică cele mai scăzute costuri posibil pentru societate.

Necesitatea menținerii unui mediu concurențial dinamic pentru a asigura sporirea productivității și creșterea economică pe termen lung este demonstrată de studii empirice privind efectele diverselor tipuri de politici care au scopul de a întări concurența. Este relevantă de asemenea, relația directă între măsurile de reformă în diverse sectoare, care au ca scop eliminarea reglementărilor excesive și ineficiente, liberalizarea piețelor, stimularea concurenței, și rezultatele privind creșterea productivității, reducerea prețurilor, alocarea eficientă a resurselor societății, stimularea inovării, diversificarea opțiunilor consumatorilor, toate acestea conducând în final la creșterea PIB¹. A fost identificată „o legătură empirică între concurența intensă pe piețele bunurilor și serviciilor și îmbunătățirea nivelurilor productivității și ocupării forței de muncă”.

---

1 *The OECD Report on Regulatory Reform: Synthesis, 1997.*

Mediul de afaceri dinamic stimulează potențialul de inovare al actorilor economici - condiții esențiale pentru întărirea capacității acestora de a concura atât pe piețele naționale cât și pe piețele internaționale. În mod paradoxal, există încă în aceste țări poziții divergente în ceea ce privește relația între aplicarea legislației și politicii concurenței, pe de-o parte, și obiectivele politicii industriale, pe de altă parte. Principiile politicii concurenței se opun, în general, intervenției guvernelor pentru a promova și menține „*campionii naționali*” și altor măsuri de politică industrială care afectează concurența pe piețe. Companiile care se dezvoltă la o scară suficientă pentru a concura global trebuie, de asemenea, să opereze într-un mediu concurențial și să respecte în totalitate reglementările privind concurența.

Analizele realizate pe ansamblul țărilor membre ale OCDE evidențiază că impactul cel mai semnificativ din punct de vedere economic al aplicării instrumentelor politicii concurenței poate fi constatat până în prezent în țările industrializate și se concretizează în reduceri substanțiale ale prețurilor în multe industrii, creșterea inovării, crearea a numeroase produse noi, reducerea șomajului și creșterea productivității. În ultimele două decenii, țările industrializate au întărit rolul politicii concurenței ca instrument pentru reducerea ineficienței și a risipei de resurse și care este folosit pentru a completa măsurile de liberalizare a comerțului și a investițiilor. În aceste țări se înregistrează o tendință de intensificare a activității împotriva cartelurilor naționale și internaționale cu efecte grave de distorsionare a concurenței, a practicilor abuzive ale monopolurilor și a operațiunilor de concentrare economică cu potențiale efecte anticoncurențiale.

Unul dintre aspectele controversate ale procesului de globalizare a economiei, este sintetizat de următoarea întrebare: *concurența pe plan global duce la accelerarea dezvoltării economice sau la crearea de monopoluri?*¹ Prin aplicarea principiilor politicii concurenței poate fi împiedicată crearea de monopoluri, megafuziuni transfrontaliere, fenomene care restricționează dezvoltarea economiilor competitive la nivel internațional. În țările în care este restricționată intrarea pe piață, prin anumite practici ce au scopul să-i protejeze pe producătorii interni, acolo unde capitalul, forța de muncă și cunoștințele circulă liber, într-un flux continuu, este împiedicată apariția monopolurilor. Atunci când guvernele apelează la protecționism, este blocată concurența și este favorizată crearea unor poziții dominante pe piață, fie ele oligopoluri sau monopoluri, iar companiile dominante pot să abuzeze de poziția lor în detrimentul consumatorilor.

5.1.1.1. Efectele aplicării instrumentelor politicii concurenței

Politica de protecție a concurenței poate să acționeze prin instrumentele sale - legislația antitrust, controlul operațiunilor de concentrare (fuziuni și achi-

---

¹ UNCTAD, *World Investment Report 1998: Trends and Determinants*, United Nations publications, Sales No. E. 98.II.D.5, New York and Geneva, 1998.

ziții), controlul ajutoarelor de stat și măsurile de liberalizare - ca un catalizator, stimulând firmele să se angajeze într-un comportament concurențial dinamic, care să conducă la creșterea competitivității la nivel global și, pe termen lung, la creștere economică, dezvoltare și sporirea bunăstării sociale agregate.

1. Legislația antitrust are ca principal obiectiv determinarea firmelor să concureze în condiții corecte și echitabile. Aplicarea reglementărilor antitrust stimulează dezvoltarea economică, prin încurajarea investițiilor în inovare și dezvoltare tehnologică, ca motoare ale dezvoltării.

- **Cartelurile și alte acorduri restrictive distorsionează alocarea resurselor și încurajează ineficiența.** Acordurile între companii multinaționale puternice, aflate în concurență, cu scopul de a fixa prețurile, a restricționa producția, a participa la licitații „aranjate” sau de a împărți piața, sunt încadrate în categoria cartelurilor „hard-core” și sunt considerate cea mai gravă formă de comportament anticoncurențial, deoarece au un impact nefavorabil important asupra economiei, iar activitățile lor nu sunt asociate cu nici un fel de beneficii economice sau sociale legitime, care ar justifica acceptarea efectelor nefavorabile asupra concurenței. Prețurile mai mari ale produselor cartelizate și oferta mai restrânsă afectează firmele din industriile care utilizează aceste produse ca inputuri, iar efectele produse în economie sunt risipa de resurse și ineficiența. Expunerea limitată la forțele pieței a firmelor implicate în cartel reduce presiunea pentru controlul și scăderea costurilor și pentru inovare, contribuind la diminuarea competitivității pe plan internațional al economiei naționale în care operează cartelul.

Potrivit datelor OCDE, valoarea comerțului afectat de activitățile a 16 carteluri internaționale pentru fixarea prețurilor, care au operat în țările membre în cursul anilor '90 fără a fi descoperite de autoritățile responsabile cu protecția concurenței, se ridică pe ansamblul țărilor OCDE la peste 55 miliarde dolari SUA; câștigurile ilegale realizate de aceste carteluri au reprezentat circa 15 - 20% din valoarea totală. Estimările nu includ risipa de resurse economice cauzată de aceste carteluri.

În ultimii ani s-a creat un consens larg asupra necesității de a detecta, a pedepsi și a descuraja acest tip de comportament ilegal pe piață. OCDE a avut o contribuție importantă la realizarea acestui consens și continuă să aibă rolul de lider în acțiunea fermă împotriva cartelurilor naționale și internaționale (în 2003, OCDE a publicat un raport cuprinzător privind cartelurile „hard-core”¹). Țările membre au adoptat deja sau au în vedere legi care să încadreze activitatea cartelurilor în sfera criminalității economice și să impună amenzi și despăgubiri suficient de mari pentru a descuraja un comportament ilegal atât de dăunător (în opinia experților,

---

¹ OECD, *Implementation of the Council Recommendation Concerning Effective Action against Hard Core Cartels: Second Report by the Competition Committee, 2003.*

sancțiunile financiare ar trebui să fie de 2 - 3 ori mai mari decât pierderile cauzate consumatorilor sau decât beneficiile obținute de firmele participante la cartel). Pentru cartelurile internaționale, sancțiunile financiare trebuie să fie majorate substanțial față de nivelurile actuale, pentru a fi obținute efectele de descurajare necesare.

- **Firmele dominante pot să abuzeze de poziția lor** prin angajarea în practici anticoncurențiale în afaceri, pentru a-și menține sau întări poziția pe piață. Reglementările antitrust trebuie să țină seama de distincția între acordurile și practicile ale căror efecte sunt în totalitate anticoncurențiale și cele la care prevalează efectele favorabile concurenței.

2. Sistemul de control al concentrărilor este în general recunoscut ca un mecanism eficient care sprijină și facilitează procesul de restructurare economică. Activitățile în domeniul fuziunilor și achizițiilor sunt o componentă a restructurării industriei și sunt necesare pentru a răspunde provocărilor unei economii globalizate. Astfel de operațiuni de concentrare pot să permită unei entități nou create să-și exercite în mod abuziv puterea pe piață sau, în sens general, să afecteze concurența, dar pot de asemenea să facă companiile mai eficiente, mai competitive, astfel încât reducerea costurilor să creeze beneficii pentru consumatori.

3. Ajutoarele de stat pot să constituie bariere importante pentru concurența pe piețe. Guvernele și sectorul public trebuie să aibă un rol important și legitim în multe sfere ale activității economice, dar sprijinul oferit atât direct prin subvenții, cât și prin alte forme indirecte (cum sunt garanțiile de stat), care favorizează anumite activități, firme sau produse, are efecte de distorsionare a concurenței și a comerțului, iar pe termen lung poate să limiteze competitivitatea agenților economici. Controlul ajutoarelor de stat trebuie să prevină modalitățile de utilizare a resurselor publice care distorsionează concurența pe piețe și să direcționeze măsurile de ajutor în principal către soluționarea eșecurilor pieței și realizarea unor obiective esențiale pentru stimularea competitivității și creșterea economică durabilă.

Politica concurenței contribuie la procesul de liberalizare a sectoarelor cu regim de monopol, care conduce la creșterea investițiilor și a inovării. Schimbarea tehnologiilor și liberalizarea piețelor au avut ca rezultate reorganizarea cu succes pe baze comerciale a unor activități care erau considerate anterior utilități de bază. Politica de deschidere a piețelor către concurență în sectoare importante ale economiei, cum sunt telecomunicațiile, energia, transporturile, trebuie să asigure că acest proces nu afectează obligațiile de serviciu universal și calitatea acestor servicii esențiale pentru bunăstarea cetățenilor.

5.1.1.2. Relația concurență/productivitate (eficiență)/competitivitate

Politica concurenței are un rol esențial în crearea stimulentei pentru creșterea competitivității, fiind utilizată ca o componentă a unui set de politici economice coerente și integrate ce vizează acest obiectiv.

Integrarea economică în noua realitate a globalizării reprezintă o provocare pentru toate țările care doresc să fie competitive pe piața internațională. Impactul benefic al aplicării legislației și politicii concurenței se concretizează în asigurarea unor condiții echitabile pentru toți participanții pe piață și în sprijinirea agenților economici cu avantaje competitive de dezvoltare, extindere și intrare pe noi piețe. *În general, în țările cu economii competitive existența piețelor concurențiale este asociată cu ritmuri mai ridicate de creștere și cu niveluri mai scăzute ale șomajului, precum și cu capacitatea de a răspunde rapid și eficient la șocurile macroeconomice.*

- **Relația între concurență și productivitate** (eficiență) este ilustrată prin compararea performanțelor economice ale țărilor cu sisteme de piață care promovează concurența cu cele ale țărilor cu sisteme de piață care restricționează concurența. *Măsurile care stimulează concurența la nivelul întregii economii sunt asociate cu dezvoltarea economică.* Procesul concurențial exercită presiuni asupra firmelor, determinându-le să intensifice activitățile de inovare și să-și reorganizeze afacerile pentru a îmbunătăți continuu structura costurilor și a crește productivitatea. În timp, concurența conduce la îmbunătățirea produselor și a proceselor de producție, eliminarea de pe piață a firmelor ineficiente și realocarea resurselor productive de la aceste firme către firmele mai eficiente sau firmele concurente nou intrate pe piață. *Acest proces continuu de adaptare structurală este benefic pentru prosperitatea pe termen lung, cu condiția să fie sprijinit de mecanisme care să stimuleze adaptarea forței de muncă și a întreprinderilor.*

Cercetarea și inovarea sunt condiții indispensabile pentru creșterea productivității. Lipsa concurenței scade interesul pentru inovare și poate să afecteze eforturile de cercetare. Firmele dominante pot fi mai puțin înclinate să se orienteze spre noi produse și servicii, care nu le măresc profiturile față de produsele existente. S-a constatat că barierele comerciale netarifare și diversele tipuri de control al statului asupra firmelor pot să aibă efecte negative asupra inovării în anumite industrii și par să fie asociate cu o tendință către specializarea în industrii cu grad mai scăzut de inovare. Firmele care operează în condiții concurențiale pun accent pe inovare pentru a se menține pe piețele cu profituri ridicate și pentru a răspunde mai bine cererii de pe piețele emergente. Apariția pe piață a noilor firme concurente amenință profiturile temporare de monopol rezultate din inovare și stimulează firmele existente pe piață să scurteze ciclul de inovare. **Un mediu concurențial asigură existența mai multor potențiali inovatori în „curșa” pentru a realiza un produs sau un proces superior. De asemenea, concurența încurajează o difuzare eficace a inovațiilor de succes.**

Firmele cu putere mai mare pe piață tind să fie mai puțin eficiente în termeni relativi și creșterea semnificativă a gradului de concentrare este în general

asociată cu reducerea eficienței și a nivelului productivității. Un număr mai mic de firme concurente și profituri medii mai mari sunt asociate cu o creștere mai redusă a productivității.

Un cadru de reglementare nefavorabil concurenței pe piețele produselor are un impact negativ asupra productivității. Studiile evidențiază că *dereglementarea în industrie și liberalizarea comerțului au efecte pozitive asupra productivității la nivelul firmei. La nivelul economiei, se constată o corelație negativă între gradul de reglementare a activităților pe piață și creșterea economică.*

- ***Este recunoscut faptul că o concurență viguroasă pe piețele naționale face posibilă realizarea deplină a potențialului de dezvoltare al companiilor și întărește capacitatea firmelor de a concura pe piețele internaționale.***

Accentul pus pe creșterea competitivității nu trebuie să fie disociat de impactul pozitiv pe care aplicarea politicii concurenței trebuie să îl aibă asupra bunăstării consumatorilor. *Obiectivul final al creșterii productivității și al competitivității la nivel global este, și va trebui să fie pe termen lung, asigurarea prosperității și a creșterii standardelor de viață.*

5.1.2. Beneficiile și provocările aplicării eficiente a legislației și a politicii concurenței în țările în curs de dezvoltare și în țările în tranziție

Globalizarea și integrarea economiilor naționale și regionale trebuie să aducă, pe termen lung, beneficii tuturor țărilor, în condițiile în care este liberalizat comerțul și sunt încurajate investițiile străine, care au o contribuție esențială la creșterea economică, transferul de tehnologii și, în consecință, la dezvoltarea durabilă și la extinderea bunăstării. Declarația Adunării Generale a Națiunilor Unite, cunoscută sub denumirea „Consensul Monterrey”¹, sintetizează aceste deziderate generale: *„Globalizarea trebuie să fie atotcuprinzătoare și echitabilă și sunt necesare politici și măsuri la nivel național și internațional, formulate și implementate cu participarea efectivă a țărilor în curs de dezvoltare și a țărilor cu economii în tranziție, pentru a ajuta aceste țări să răspundă în mod favorabil la provocările și oportunitățile generate de procesul de globalizare”.*

Pentru Uniunea Europeană, care și-a asumat rolul de lider al proiectului global lansat la Monterrey, una dintre provocările de importanță crucială privind politica concurenței, la care va trebui să răspundă Comisia Europeană, este *crearea la nivel național și regional a capacităților adecvate de aplicare a prevederilor acestei politici (capacity building)*. Comisia are în vedere găsirea

¹ UN General Assembly, *Final Outcome of the International Conference on Financing for Development (Monterrey Consensus)*.

modalităților de a asigura că asistența tehnică oferită țărilor în curs de dezvoltare și țărilor cu economii în tranziție este sustenabilă, eficace, integrată și conformă cu condițiile legale, instituționale și socioeconomice locale.

- **Rolul important al legislației și politicii concurenței se amplifică în prezent cu dimensiunea globală a dezvoltării, concretizată în contribuția la succesul proceselor de reformă și creștere economică, cu relevanță specială pentru economiile țărilor în curs de dezvoltare.**

În țările în curs de dezvoltare, unde forțele pieței sunt mai slabe și o parte mai mare a populației trăiește în săracie, poate fi justificată, în unele cazuri, luarea în considerare a unor cerințe care diferă de obiectivele fundamentale ale politicii concurenței și, în consecință, sunt mai numeroase situațiile în care guvernele și autoritățile în domeniul concurenței intervin pentru prevenirea dificultăților pe termen scurt, chiar dacă aceasta poate să întârzie tranziția la o economie de piață eficientă.

Creșterea concurenței pe piețele internaționale, în condițiile procesului de globalizare, a determinat adoptarea legislației și/sau politicii concurenței de un număr crescând de țări în curs de dezvoltare și țări cu economii în tranziție, cum sunt cele din fosta Uniune Sovietică și alte țări din centrul și estul Europei. *Prevenirea practicilor abuzive pe piețe, și crearea unui mediu favorabil afacerilor sunt condiții indispensabile pentru a atrage investiții în aceste economii și a le face mai competitive, dar și pentru a proteja consumatorii individuali și a asigura astfel fructificarea beneficiilor rezultate din concurență de către întreaga societate.*

Legislația privind protecția concurenței este folosită în multe țări în curs de dezvoltare pentru *eliminarea cartelurilor naționale sau locale* - care operează în cadrul unei singure țări sau în câteva țări vecine - care distorsionează concurența și creează în economiile lor ineficiență, pierderi, risipă de resurse și prețuri de monopol.

Potrivit unui studiu privind cartelurile care au operat în țările în curs de dezvoltare în anii '90, din cele 145 de cazuri raportate cele mai multe au fost carteluri naționale, dintre care unele au durat decenii, au implicat zeci sau chiar sute de firme și au avut efecte asupra comerțului estimate de ordinul miliardelor, în monedele naționale. Aceste carteluri au operat în toate sectoarele economiei, dar au fost mai numeroase în construcții, materiale de construcții, vânzări către instituții guvernamentale, alimente în vrac, echipamente electrice, servicii de transport local, servicii profesionale și de sănătate.¹

Doar în puține țări în curs de dezvoltare au fost investigate până în prezent *carteluri internaționale*. Acțiunea fermă în acest domeniu a autorităților din țările dezvoltate creează beneficii și pentru economiile țărilor mai puțin

¹ OECD, *Joint Global Forum on Trade and Competition, Issues for Trade and Competition in the Global Context*, 23 aprilie 2003.

dezvoltate. Datele furnizate de OCDE oferă argumente solide în sprijinul acestei afirmații.

Valoarea produselor importate în anul 1997 de țările în curs de dezvoltare, provenind din cele 16 industrii în care operau în anii '90 carteluri internaționale pentru fixarea prețurilor, a totalizat 81,1 miliarde dolari SUA (6,7% din totalul importurilor și 1,2% din PIB total al acestor țări). Valoarea estimată a pierderilor pentru țările în curs de dezvoltare, rezultate din plata unor prețuri excesive pentru produsele din import și risipa de resurse economice generată de aceste carteluri, s-a ridicat la circa 12 - 16,2 miliarde dolari SUA.

Există o anumită îngrijorare (în special în legătură cu *controlul fuziunilor*) că aplicarea legislației în domeniul concurenței va descuraja investițiile străine. O asemenea preocupare nu este justificată, deoarece *asigurarea unor condiții egale de operare pe piață pentru investitorii naționali și străini este, în general, de natură să încurajeze investițiile*. Este însă important ca prin aplicarea legislației să fie prevenite investițiile străine care pot să creeze sau să mențină o situație de dominanță pe piață sau alte structuri de piață anticoncurențiale.

Practica demonstrează că în multe țări în curs de dezvoltare *aplicarea legislației în domeniul concurenței la activitatea autorităților guvernamentale* este mult mai necesară decât în cazul țărilor dezvoltate, întrucât *crează beneficii substanțiale prin impunerea respectării cerințelor statului de drept și ale „bunei guvernări”* (de exemplu, pentru a asigura organizarea și desfășurarea corectă a licitațiilor pentru achiziții publice, pentru a împiedica discriminarea în favoarea anumitor firme prin acordarea nejustificată de licențe sau contracte exclusive, pentru a elimina barierele în comerțul intern și internațional create de autoritățile locale și regionale).

Argumente în favoarea promovării rolului legislației și politicii concurenței în țările în curs de dezvoltare și în țările în tranziție

Prevenirea practicilor abuzive pe piețe și crearea unui mediu favorabil afacerilor sunt condiții indispensabile pentru a atrage investiții în aceste economii și a le face mai competitive, dar și pentru a proteja consumatorii individuali, asigurând astfel fructificarea de către întreaga societate a beneficiilor rezultate din deschiderea piețelor. Pentru țările în curs de dezvoltare care au niveluri scăzute de dezvoltare economică și instituțională va fi prioritară *crearea sau menținerea unei structuri de piață concurențiale și a unei capacități instituționale adecvate cerințelor economiei de piață*. În anumite situații, pot să prevaleze unele obiective legate de interesul public, în defavoarea intereselor consumatorilor, cu condiția să nu fie restrânsă mai mult decât este necesar concurența.

În economiile țărilor în curs de dezvoltare și ale țărilor în tranziție, promovarea concurenței este un factor important pentru *crearea unor mecanisme*

eficace de guvernare și o condiție esențială pentru succesul proceselor de reformă și creștere economică. Reușita unui program de privatizare nu va fi posibilă dacă monopolurile publice vor fi înlocuite cu monopoluri private sau cu carteluri. De asemenea, un program de reformă a cadrului de reglementare, care a eliminat instrumentele de intervenție a guvernului care nu sunt necesare, va eșua dacă acestor restrângeri artificiale ale concurenței de către stat le iau locul practicile restrictive ale firmelor private. În acest mod, diferitele elemente ale unui pachet amplu de reformă se susțin reciproc. Politica concurenței încurajează inovarea tehnologică, care asigură firmelor doar un monopol temporar pe care apoi îl vor împărtăși, prin transferul tehnologic, și firmelor concurente pe piață, contribuind astfel la dezvoltarea economică pe ansamblul economiei.

Pentru *țările în tranziție*, politica concurenței are un rol esențial în asigurarea desfășurării în condiții corecte a procesului de privatizare. Pentru a evita eșecurile procesului de reformă economică, în special în cadrul programelor de privatizare, în care restricțiile artificiale impuse de stat (monopoluri publice) sunt înlocuite cu restricții create de agenți economici privați (monopoluri private sau carteluri), este necesară aplicarea unui pachet complex de măsuri, în care instrumentele politicii concurenței și cele ale altor politici complementare să se susțină reciproc, într-o manieră transparentă și coerentă.

În perioada de tranziție la economia de piață nu poate fi justificată amânarea adoptării legislației în domeniul concurenței până după perioada de ajustare, pentru a proteja firmele naționale împotriva concurenței, deoarece aceasta reduce interesul firmelor de a face investițiile necesare și, în unele cazuri, le permite să mențină puterea pe care o dețin pe piață și să o folosească pentru a împiedica intrarea firmelor concurente (în cazul firmelor mici, un nivel adecvat de protecție poate fi benefic). Perpetuarea rolului foarte intervenționist al statului în economie are ca rezultate lipsa culturii în domeniul concurenței și a spiritului antreprenorial, menținerea ineficienței în „zona gri” a sectorului public, lipsa transparenței în afaceri și corupția, cu efecte dezastruoase pe ansamblul economiei.

O importanță deosebită pentru economiile în tranziție o are aplicarea legislației în domeniul concurenței pentru *stoparea abuzurilor de poziție dominantă* atât pe piețele potențial concurențiale, cât și în cazul firmelor monopoliste din sectoare reglementate, ale căror abuzuri nu sunt acoperite de legislația sectorială.

Autoritățile în domeniul concurenței din țările în curs de dezvoltare și din țările cu economii în tranziție sunt sfătuite de organismele internaționale să acorde o mai mare atenție relației între politica în domeniul concurenței și politicile care promovează creșterea economică, inclusiv cele legate de investițiile străine. În cazul piețelor naționale care sunt prea mici pentru a suporta concurența între firme suficient de mari pentru a realiza economii de scară, este necesară asigurarea echilibrului

---

între cerințele eficienței și menținerii unei structuri de piață concurențiale și considerațiile vizând „interesul public”, cum sunt ocuparea forței de muncă, promovarea exporturilor, dar și a micilor afaceri.

5.2. Crearea cadrului multilateral pentru creșterea contribuției politicii concurenței la comerțul internațional și la dezvoltare - obstacole și priorități

Spre sfârșitul anilor '90, s-au intensificat preocupările privind crearea unei platforme internaționale de dezbateră, cooperare și rezolvare a unor probleme de interes global în sfera mai largă a politicilor economice, prin aplicarea instrumentelor specifice politicii concurenței. Rolul politicii concurenței în stimularea comerțului internațional și a investițiilor a intrat în agenda forurilor internaționale, deoarece s-a constatat că *procesul de globalizare a economiei generează fenomene, precum creșterea numărului și a complexității cartelurilor și fuziunilor transnaționale, ce pot afecta atât țările dezvoltate cât și țările în curs de dezvoltare, care impun îmbunătățirea guvernării globale în problemele concurenței.*

Creșterea numărului de țări care au adoptat reglementări în domeniul concurenței, la circa 100 în prezent, constituie o provocare importantă pentru autoritățile de reglementare și comunitatea de afaceri. Se simte nevoia unui cadru instituțional multilateral, care să permită o abordare mai eficientă a problemelor generate de *proliferarea regimurilor antitrust naționale.*

Interacțiunea autorităților naționale este un aspect important în detectarea cartelurilor transnaționale și aplicarea legislației antitrust. Diversitatea regimurilor de control al operațiunilor de concentrare creează deseori dificultăți legate de jurisdicțiile multiple în care trebuie să fie făcută evaluarea tranzacțiilor. *Fuziunile transnaționale* au ridicat numeroase probleme de fond, cum sunt posibilitatea aplicării unor remedii coerente sau tratamentul informațiilor confidențiale în schimburile de informații dintre autoritățile în domeniul concurenței.

Găsirea unor soluții eficiente pentru toate aceste probleme va fi posibilă doar în condițiile în care va fi îmbunătățită cooperarea autorităților responsabile cu protecția concurenței din țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare, iar relațiile de cooperare vor fi extinse de la nivel bilateral la nivel multilateral.

Structuri la nivel internațional, cum sunt Grupul de lucru pentru interacțiunea politicii comerciale cu politica concurenței creat în cadrul OMC, Grupul Mixt pentru Comerț și Concurență al OCDE, Rețeaua Internațională a Concurenței (ICN), au rolul să creeze cadrul multilateral pentru creșterea contribuției politicii concurenței la comerțul internațional și la dezvoltare, sprijinând în acest mod

implicarea țărilor în curs de dezvoltare într-o economie mondială ce se va baza în viitor și pe reguli comune în domeniul concurenței.

5.2.1. *Rețeaua Internațională a Concurenței*

În prezent, se constată o acceptare globală a rolului concurenței de promotor al creșterii economice, în contextul globalizării. Peste 100 de țări au adoptat legi antitrust și este evident procesul de întărire a cooperării în acțiunea împotriva cartelurilor internaționale în cadrul *Rețelei internaționale a concurenței*, care include autorități antitrust din peste 80 de țări. Această rețea virtuală, lansată în octombrie 2001, cu sprijinul SUA și UE, oferă autorităților naționale și multinaționale unicul forum de dialog dedicat în exclusivitate problemelor din domeniul concurenței. Activitatea rețelei se concentrează pe promovarea cooperării și a convergenței internaționale în aplicarea legislației și a politicii concurenței. Când se realizează consensul asupra recomandărilor sau „*bunelor practici*” ce decurg din proiecte, autoritățile naționale decid în mod individual dacă și cum le implementează, prin aranjamente unilaterale, bilaterale sau multilaterale, de la caz la caz.

Îmbunătățirea cooperării în cadrul Rețelei Internaționale a Concurenței (ICN) în lupta împotriva cartelurilor

Pentru agenda ICN - o rețea care cuprinde aproape toate autoritățile antitrust care există în lume - a devenit necesară abordarea posibilităților de îmbunătățire a cooperării în lupta împotriva cartelurilor cu dimensiuni transfrontaliere, care este un element esențial pentru crearea unor mecanisme eficiente de guvernare. În acest scop, a fost creat **Grupul de lucru pentru carteluri**, care va răspunde nevoilor autorităților nou înființate responsabile cu protecția concurenței, din țările în curs de dezvoltare și din cele cu economii în tranziție. Activitatea Grupului se va baza pe experiența acumulată în domeniul anticartel de alte forumuri, cum sunt OCDE și OMC.

Una dintre provocările majore va fi generată de diversitatea sistemelor juridice care guvernează activitatea anticartel a autorităților membre ale ICN. În unele jurisdicții, cartelurile sunt urmărite în justiție ca activități infracționale, iar în altele este aplicat un sistem administrativ civil de urmărire în justiție. Aceste diferențe între sistemele juridice au în mod inevitabil repercusiuni asupra competențelor autorităților, a instrumentelor pe care acestea le pot utiliza pentru a detecta cartelurile, a entităților care pot fi urmărite în justiție (companii și/sau persoane fizice) și a sancțiunilor ce pot fi impuse contravenienților. Pentru elaborarea unor astfel de standarde globale neobligatorii, sub forma „Practicilor recomandate”, diversitatea sistemelor juridice va constitui o provocare cel puțin tot atât de importantă ca cea din domeniul concentrărilor.

5.2.2. Rolul OMC în crearea cadrului multilateral al politicii concurenței

Măsurile de reducere a barierelor în comerț și investiții au sporit îngrijorarea comunității internaționale, legată de posibilitatea ca beneficiile procesului de liberalizare să fie contrabalansate de practicile anticoncurențiale private. În acest context, a devenit tot mai evident că interacțiunea politicilor în domeniul comerțului cu politica în domeniul concurenței poate să contribuie la dezvoltarea economică, iar aplicarea unor reglementări eficiente în domeniul concurenței poate să asigure că beneficile rezultate din liberalizare și din reformele orientate către piață vor ajunge către toți cetățenii.

Politica în domeniul concurenței și politica comercială contribuie într-o relație de complementaritate la dezvoltarea economică durabilă. Politica concurenței poate contribui în mod eficient la dezvoltarea economică durabilă, împiedicând acapararea piețelor prin intermediul cartelurilor sau fuziunilor în detrimentul consumatorilor. Reducerea obstacolelor din comerțul internațional, în procesul de globalizare, poate să faciliteze dezvoltarea multor țări într-un ritm mult mai rapid decât în alte condiții.

Relația între politicile în domeniile comerțului și concurenței a fost abordată în cadrul mai multor forumuri internaționale. Țările dezvoltate au discutat această problemă în cadrul OCDE, iar țările în curs de dezvoltare au abordat-o în cadrul UNCTAD.

Cooperarea în cadrul UNCTAD a constituit o bază solidă pentru negocierile în cadrul OMC și a condus la *identificarea obiectivelor pe care trebuie să le aibă un cadru multilateral pentru concurență*:

- i. să asigure că practicile anticoncurențiale nu vor înlocui barierele tarifare și netarifare;
- ii. să facă globalizarea mai eficientă și mai echitabilă, datorită aplicării regulilor concurenței;
- iii. să promoveze interesele consumatorilor și bunăstarea socială în general.

Avantajul discutării relației între cele două politici în cadrul OMC este acela că organizația dispune de un mecanism de aplicare, prin procesul de soluționare a disputelor. Acordurile încheiate în cadrul OMC¹ s-au concentrat pe stabilirea unor garanții mai cuprinzătoare și integrate pentru accesul pe piețe și ca urmare includ unele dispoziții împotriva comportamentului privat anticoncurențial. Unele state membre consideră că *dispozițiile existente nu sunt suficiente pentru a preveni practicile întreprinderilor private sau publice care afectează comerțul internațional prin restrângerea concurenței, limitarea accesului pe piețe sau menținerea controlului monopolistic*.

---

¹ General Agreement on Trade in Services (GATS), Agreement on Trade-Related aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS), Agreement on Trade-Related Investment Measures (TRIMS).

Un argument important pentru necesitatea creării unui Acord internațional privind Politica concurenței, invocat în discuțiile din cadrul OMC, a fost legat de **prezența efectelor de propagare ale acestei politici, în condițiile globalizării** (externalitățile transfrontaliere). Aceasta implică posibilitatea utilizării în mod strategic a politicilor naționale în domeniul concurenței pentru a maximiza bunăstarea națională în detrimentul altor țări, așa cum, în mare măsură, sunt folosite și politicile comerciale pentru a sprijini menținerea puterii pe piață a unor firme naționale.

În dezbaterile desfășurate în cadrul OMC în ultimii ani a fost afirmată cu fermitate relevanța principiilor organizației pentru politica concurenței și necesitatea întăririi cooperării între țările membre în abordarea practicilor anticoncurențiale. Au existat însă poziții divergente în ceea ce privește nevoia de acțiune pentru a crește contribuția politicii concurenței în cadrul sistemului comercial multilateral. În timp ce unele țări membre au exprimat sprijinul pentru dezvoltarea unui cadru multilateral al politicii concurenței în OMC, pentru implementarea unor politici eficiente de către țările membre și reducerea riscului de apariție a conflictelor în acest domeniu, alte țări au pus sub semnul întrebării oportunitatea unui astfel de cadru și s-au declarat în favoarea abordărilor bilaterale și/sau regionale ale cooperării în domeniul concurenței.

Comisia Europeană este principalul promotor al realizării unui Acord multilateral privind concurența în cadrul OMC, pe considerentele că nu există o organizație internațională specializată pe această problemă și este recunoscută relația de complementaritate între politica comercială și politica concurenței. Potrivit oficialilor din UE, este evidentă *necesitatea de a lua în considerare dimensiunea globală a politicii concurenței și de a crea un cadru care să faciliteze cooperarea între toate autoritățile în domeniul concurenței, pe baza unui set de principii comune, care să fie aplicate la nivel național.*¹ Stabilirea unor reguli multilaterale în domeniul concurenței este esențială pentru a asigura distribuția în mod echitabil către toate țările membre ale OMC a beneficiilor liberalizării comerțului. Crearea unor condiții echitabile pentru toți participanții la comerțul internațional impune stabilirea unor reguli clare, transparente și predictibile.

Obiectivele esențiale propuse de Comisia Europeană pentru un acord multilateral privind concurența sunt următoarele:

- i. crearea cadrului care să faciliteze **cooperarea autorităților în domeniul concurenței** din întreaga lume; modalitățile de cooperare ar putea să fie modelate după actualele acorduri bilaterale;
- ii. **integrarea în noul cadru multilateral a componentelor vizând dimensiunea dezvoltării**, astfel încât să fie asigurată asistența pentru

---

¹ Mario Monti, *A Global Competition Policy, European Competition Day, Copenhagen, 17 septembrie 2002.*

țările în curs de dezvoltare în crearea progresivă a mecanismelor de aplicare eficientă la nivel național a politicilor în domeniul concurenței, în interesul cetățenilor;

- iii. realizarea unui **acord asupra principiilor de bază ale aplicării legislației și politicii concurenței la nivel național**: transparența reglementărilor cu aplicabilitate generală, nediscriminarea între firme pe baza naționalității, garantarea unor proceduri echitabile în efectuarea investițiilor (incluzând protecția informațiilor confidențiale) și interzicerea cartelurilor "hard-core", care reprezintă cea mai gravă formă de violare a legislației antitrust.

Eșuarea negocierilor pentru crearea regulilor multilaterale în domeniul concurenței în cadrul Rundei Doha

La Conferința ministerială de la Doha (Quatar), din noiembrie 2001, miniștrii comerțului din țările membre ale OMC au adoptat **agenda privind dezvoltarea** (Doha Development Agenda - DDA), ca prioritate a negocierilor în cadrul Rundei Doha. DDA are ca obiective majore continuarea procesului de deschidere a piețelor și de reglementare în cadrul sistemului comercial multilateral și este crucială pentru stimularea creșterii economice internaționale și o mai bună integrare a țărilor în curs de dezvoltare în comerțul mondial.

Declarația miniștrilor țărilor membre ale OMC adoptată la Doha a stabilit pentru prima dată **obiectivul creării unui cadru multilateral care să permită creșterea contribuției politicii concurenței la stimularea comerțului internațional și la dezvoltare**. Lansarea negocierilor privind noile reguli multilaterale în domeniul concurenței a fost prevăzută pentru reuniunea membrilor OMC din 2003 (Cancún, Mexic).

Declarația a marcat începutul unui program de acțiuni coerente la nivel internațional, dedicat problematicii complexe referitoare la interacțiunea între comerț și politica concurenței și la implicațiile acesteia pentru țările în curs de dezvoltare.

Programul de lucru al organizației s-a concentrat pe următoarele probleme majore în agenda negocierilor, cu termen de finalizare 1 ianuarie 2005: i) clarificarea principiilor de bază, incluzând transparența, procedurile echitabile și nediscriminarea (tratamentul național și tratamentul națiunii celei mai favorizate) și prevederile referitoare la cartelurile cu efecte nocive asupra economiei (hard-core cartels); ii) modalitățile de cooperare voluntară între guvernele țărilor membre, în aplicarea legislației și a politicii concurențiale; iii) sprijinul pentru crearea și întărirea progresivă a capacității instituțiilor responsabile cu protecția concurenței din țările în curs de dezvoltare.¹

¹ OCDE, *Centre for Cooperation within Non-Members, Directorate for Financial, Fiscal and Enterprise Affairs, Trade Directorate, OECD Global Forum on Trade and Competition, Issues for Trade and Competition in the Global Context, aprilie 2003.*

A cincea Conferință Ministerială în cadrul OMC, care a avut loc la Cancún (Mexic) în septembrie 2003, a evaluat progresul realizat în ambițioasa agendă a OMC privind dezvoltarea, dar rezultatul discuțiilor a fost considerat un eșec. Potrivit negociatorilor, eșecul a fost determinat de insistența Uniunii Europene, Japoniei și Elveției de a începe negocierile privind așa-numitele „probleme noi” sau „probleme Singapore” (propușe la Conferința Ministerială de la Singapore) - investițiile, **concurența**, transparența achizițiilor guvernamentale și facilitarea comerțului - pentru care țările în curs de dezvoltare nu erau încă pregătite, considerând că au nevoie de mai mult timp pentru a analiza potențialele beneficii.

Conform unor experți¹, toate aceste probleme noi în agenda negocierilor implică potențiale reglementări care, în principiu, ar fi benefice pentru țările în curs de dezvoltare, dar ar implica și *doi factori de risc*. Primul se referă la faptul că presiunea pentru negocierea domeniilor cele mai sensibile, cum este și *politica concurenței*, este exercitată în principal de țările dezvoltate, în special de marile interese corporative localizate în aceste țări. În al doilea rând, chiar dacă ar putea fi realizate acorduri care să echilibreze interesele ambelor părți pentru fiecare din aceste probleme, implementarea fiecărui acord ar necesita în mod inevitabil crearea unei infrastructuri și mai birocratice și a unui cadru procedural mai complicat, pe care multe țări în curs de dezvoltare ar putea cu greu să le suporte. În negocierea acestor probleme este de dorit să fie realizat un progres lent, care să permită amânarea ajustărilor dificile, care ar rezulta din încheierea unor noi acorduri, până când țările în curs de dezvoltare vor finaliza procesul de asimilare a angajamentelor asumate anterior în cadrul OMC.

- Având în vedere lipsa de progres în discuțiile privind dezvoltarea regulilor multilaterale în domeniul concurenței, Decizia adoptată de Consiliul General la 1 august 2004, referitoare la Programul de lucru al Agendei Doha, precizează că ***problemele privind interacțiunea între politica comercială și politica concurenței nu vor fi discutate în cadrul actualei runde de negocieri.***

5.2.3. Prioritățile dezvoltării cooperării internaționale în aplicarea legislației privind protecția concurenței

Cartelurile internaționale constituie cea mai importantă formă de distorsionare a concurenței, care impune nu numai aplicarea eficace a reglementărilor anti-trust la nivel național ci și o cooperare eficientă la nivel internațional.

---

¹ Alan V. Deardorff și Robert M. Stern, *Policy Brief No. 1, Enhancing the Benefits for Developing Countries in the Doha Development Agenda Negotiations*, Davidson Institute, University of Michigan, august 2003.

Potrivit obiectivelor stabilite pentru Rețeaua internațională a concurenței (ICN), aceasta are un rol central pentru realizarea convergenței în domeniul antitrust, dezbateră problemelor de interes comun și în special schimbul de informații atât de necesar pentru investigațiile în cazurile de cartel.

Lipsa unor schimbări substanțiale în dezvoltarea cadrului multilateral al concurenței, de la lansarea în octombrie 2001 a ICN, impune regândirea priorităților cooperării internaționale în aplicarea legislației privind protecția concurenței. Succesul cooperării bilaterale și multilaterale în politica antitrust va fi un factor esențial pentru a asigura beneficii tuturor consumatorilor prin funcționarea piețelor concurențiale în cadrul procesului de globalizare.

- **Cooperarea internațională pentru stoparea practicilor restrictive în afaceri, care afectează comerțul internațional, ar trebui să fie considerată o prioritate în ceea ce privește dezvoltarea durabilă.**

O asemenea prioritate este întărită de faptul că, țările în curs de dezvoltare sunt mai vulnerabile în fața practicilor anticoncurențiale la scară internațională, cum sunt cartelurile la export, abuzul de poziție dominantă, inclusiv din partea multinaționalelor cu sediul în alte țări. Mulți dintre participanții la carteluri sunt firme de mari dimensiuni din țările dezvoltate, dar existența lor afectează, prin fixarea prețurilor, exporturile țărilor în curs de dezvoltare.

Pe de altă parte, sunt afectate și țările dezvoltate, bunăstarea lor, prin acțiunea așa-numitelor *carteluri „hard-core”*, descoperite de autoritățile naționale responsabile cu protecția concurenței.

Recomandările OCDE subliniază **importanța întăririi cooperării internaționale în acțiunea împotriva cartelurilor cu efecte transfrontaliere, al căror număr este în creștere**. În ultimii ani au fost înregistrate progrese în unele țări, atât în îmbunătățirea legislației privind concurența, prin introducerea unor instrumente noi, mai puternice, de investigare și a unor niveluri maxime ale amenziilor în cazurile de cartel, cât și prin promovarea cooperării în cadrul unor noi acorduri bilaterale și multilaterale.

Aplicarea legislației anticartel va crea beneficii mult mai importante atunci când mai multe țări vor adopta *reglementări privind confidențialitatea*, care permit furnizarea informațiilor necesare pentru desfășurarea investigațiilor în astfel de cazuri grave de distorsionare a concurenței. Este necesară identificarea unor modalități de a facilita schimbul de informații între autorități, prin renunțarea la consimțământul prealabil al companiilor în cauză.

Acțiunea împotriva cartelurilor internaționale va fi dificilă pentru țările în curs de dezvoltare care au adoptat o legislație anticartel, deoarece extinderea geografică și efectele complexe ale activităților cartelurilor necesită resurse pe care multe autorități în domeniul concurenței din aceste țări nu le au. *Succesul acțiunilor de detectare, investigare și sancționare a cartelurilor internaționale va depinde de eficacitatea cooperării autorităților responsabile cu protecția concurenței din țările în curs de dezvoltare cu cele din țările dezvoltate*. Eficaci-

tatea acțiunii împotriva cartelurilor „hard-core” și pentru deschiderea piețelor depinde de adoptarea de către comunitatea antitrust internațională a unei poziții unitare, care să nu mai permită atitudini ale unor țări în contradicție cu interesele politice și economice ale celorlalți membri (de exemplu, în legătură cu cartelurile de export).

- **Cooperarea în controlul fuziunilor transnaționale**, care au efecte anticoncurențiale globale, trebuie să aibă un rol mai important în viitor, având în vedere dificultățile generate de puterea exercitată de interesele private și de complexitatea analizei economice în cazul unor mari fuziuni de acest tip. Este necesar ca liderii în domeniul concurenței să fie mai activi în promovarea pe plan internațional a principiilor de bază ale politicii concurenței, inclusiv a celor referitoare la beneficiile controlului operațiunilor de concentrare. Importanța cooperării în controlul fuziunilor cu efecte anticoncurențiale globale este acută pentru economiile „mici” (în sens convențional, ca niveluri ale populației și ale PIB), care sunt expuse unor presiuni exercitate de părțile interesate prin amenințarea cu încetarea activităților în cazul în care nu aprobă fuziunea.

Cooperarea în acest domeniu va rămâne o prioritate importantă a ICN, în special în ceea ce privește *implementarea de către toți membrii rețelei a standardelor referitoare la aspectele procedurale și jurisdicționale*. Este evidentă tendința de creștere a convergenței instrumentelor de evaluare a fuziunilor utilizate de cele mai importante autorități antitrust, în special în ceea ce privește *fuziunile orizontale*, și este de așteptat ca ICN să contribuie la facilitarea acestui proces. S-a dezvoltat mult în ultimii cinci ani cooperarea bilaterală și multilaterală în investigarea anumitor fuziuni, dar unele țări continuă să facă discriminări pe baza naționalității în aplicarea legislației privind controlul concentrărilor și membrii rețelei trebuie să găsească mijloacele adecvate pentru a le determina să elimine aceste anomalii.

- În aplicarea legislației privind **comportamentul anticoncurențial unilateral (abuzul de poziție dominantă)**, este mai puțin necesară pe termen scurt convergența între diverse jurisdicții, decât în celelalte domenii ale politicii concurenței, cu condiția să fie respectat principiul nediscriminării pe baza naționalității. Potrivit acestui principiu, *autoritățile competente trebuie să asigure posibilitatea tuturor companiilor, inclusiv a celor dominante, de a concura pe meritele proprii*. Structurile de piață și evoluția istorică diferită a piețelor pot să influențeze modul cum sunt aplicate și dezvoltate reglementările privind comportamentul anticoncurențial unilateral. Unele autorități vor aplica legislația astfel încât să nu descurajeze investițiile și inovarea de către firmele dominante, în timp ce altele vor dori să asigure că stimulentele pentru ceilalți operatori pe piață nu sunt afectate de comportamentul firmelor dominante.
- **Eliminarea obstacolelor pentru concurență create de guverne** va trebui să devină o prioritate mai importantă pentru comunitatea autorități-

lor responsabile cu protecția concurenței. Evoluția procesului de integrare a economiei mondiale va impune în deceniile ce vor urma, *luarea în considerare a unor măsuri la scară mondială privind ajutoarele de stat*. OMC este forul cel mai adecvat pentru acțiunea concertată împotriva unor astfel de măsuri ce afectează comerțul între țările membre, dar pentru a instaura o disciplină mai mare în acest domeniu trebuie să își întărească regulile în domeniul controlului subvențiilor acordate de stat, în special al *subvențiilor „deghizate”*. Este necesar să fie explorate modalitățile de a dezvolta în cadrul OMC *instrumente pentru impunerea principiilor concurenței în sectoarele reglementate din țările membre*.

- **Acordurile de cooperare** au fost, până în prezent, foarte puțin utilizate și, în general, au prevăzut o cooperare voluntară, dar în viitor acestea ar putea să fie un instrument util, care va permite părților să-și stabilească poziția în legătură cu probleme importante de interes comun (de exemplu, obligația de a-și notifica reciproc investigațiile).

5.2.4. Concurența pe piața globalizată: expansiunea corporațiilor transnaționale și implicații pentru țările în curs de dezvoltare

Politica concurenței a fost identificată ca o prioritate în cadrul agendei comerțului global datorită presiunii exercitate de *țările dezvoltate*, care au declarat că, în cadrul unei economii mondiale din ce în ce mai liberalizate, trebuie să fie analizate și discutate la nivel internațional probleme care preocupă deopotrivă țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare, cum sunt combaterea practicilor restrictive în afaceri sau un cod care să reglementeze comportamentul corporațiilor transnaționale la nivel internațional. A fost recunoscută necesitatea negocierii unor acorduri, în baza cărora să fie reglementate practicile anticoncurențiale și să fie controlată puterea marilor corporații, astfel încât prezența și activitățile lor în țările în curs de dezvoltare să fie benefice, în sensul sprijinirii eforturilor de dezvoltare.

- **În prezent, în practică, desfășurarea negocierilor multilaterale este axată pe promovarea obiectivelor marilor corporații din țările dezvoltate.** Țările avansate din punct de vedere industrial încearcă să implementeze ceea ce ele numesc „level playing field” - un cadru în care toți participanții pe piață să respecte aceleași reguli, astfel încât corporațiile din aceste țări să poată avea acces liber în țările în curs de dezvoltare.

Dar firmele din țările în curs de dezvoltare, reduse ca dimensiune, putere pe piață și cu puțină experiență, spre deosebire de firmele străine mari care operează la nivel global, nu au același acces la finanțare și nu dispun de elemente importante în comercializarea produselor, precum recunoașterea mărcii sau rețelele globale de marketing. *Impunerea unor reguli uniforme*

privind concurența ar putea avea și unele efecte adverse asupra țărilor în curs de dezvoltare, induse de capacitatea scăzută de a lua măsurile necesare pentru a-și „apăra” firmele și industria de concurența marilor corporații străine și de a promova dezvoltarea corporațiilor naționale.

- **Discuțiile la nivel multilateral asupra politicii concurenței nu acordă suficientă importanță chestiunilor specifice și diferențelor între nivelurile de dezvoltare, atât în cadrul țărilor în curs de dezvoltare, cât și între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare.** Situația prezintă similitudini cu propunerea OCDE, care a fost abandonată de țările membre, referitoare la adoptarea unui acord multilateral privind investițiile, care să fie extins și în țările în curs de dezvoltare.
- **Strategiile globale, precum și expansiunea marilor corporații încep să exercite o influență asupra naturii concurenței pe piața mondială.** Intensificarea fuziunilor și achizițiilor, în special între marile corporații din țările dezvoltate, contribuie la creșterea gradului de concentrare a piețelor și ridică serioase semne de întrebare în legătură cu perspectivele concurenței globale. Aceste tendințe fac ca existența economică autonomă a firmelor din țările în curs de dezvoltare să fie îngreuiată.

Corporațiile transnaționale dictează majoritatea inițiativelor pe plan mondial privind politicile țărilor dezvoltate, fie că au ca obiectiv crearea unui nou cadru pentru reglementarea economiei mondiale, fie că vizează economiile naționale ale țărilor în curs de dezvoltare. Dar, deși sunt actori foarte puternici și influenți pe piețele globalizate, companiile transnaționale nu sunt considerate a avea ele însele obligații și îndatoriri și se mențin în afara jurisdicției comunității internaționale, deoarece opoziția venită din partea țărilor dezvoltate previne ca unele chestiuni referitoare la aceste companii să figureze pe agendele de dezvoltare economică internațională.

Analiza de mai sus arată cât este de important ca țările în curs de dezvoltare să-și efectueze propriile analize în scopul pregătirii opiniilor și pozițiilor în cadrul dezbaterilor și negocierilor internaționale, precum cele organizate sub egida OMC.

Principalele concluzii pentru țările în curs de dezvoltare, care reies din analiza empirică și teoretică a politicii concurenței și dezvoltării economice, pot fi rezumate astfel:

- **Este important pentru țările în curs de dezvoltare să aplice o politică a concurenței care să ia în considerare gradul de dezvoltare economică a țării, precum și obiectivul pe termen lung al creșterii economice durabile.** Aceasta trebuie să aibă în vedere efectele potențiale ale „mișcărilor” în domeniul fuziunilor la nivel internațional și, de asemenea, efectele procesului de privatizare, dereglementare și liberalizare, care a avut loc în economiile din majoritatea țărilor în curs de dezvoltare.

- Se poate face o distincție, între țările cu un nivel redus de dezvoltare și cu capacități instituționale minime și țările semiindustrializate, cu capacități instituționale sporite.
- Dacă politica în domeniul concurenței reprezintă o coordonată serioasă în țările în curs de dezvoltare, se poate pune problema dacă actualele concepte folosite de OMC/OCDE/UNCTAD ar trebui să fie înlocuite cu unele noi. Luând în considerare politica concurenței, în special din perspectiva dezvoltării, pot fi formulate următoarele concluzii:
  - ar fi mai potrivit un concept privind ”*gradul optim de concurență și cooperare*” (decât unul al maximei concurențe), pentru a promova creșterea pe termen lung a productivității;
  - menținerea interesului sectorului privat de a investi masiv în economie necesită o creștere durabilă a profiturilor și pentru a reuși această performanță este nevoie de coordonarea la nivel guvernamental a deciziilor privind investițiile care, la rândul ei, necesită o cooperare strânsă între guvern și mediul de afaceri;
  - trebuie recunoscută importanța politicii industriale pentru țările în curs de dezvoltare și, în consecință, nevoia de *coerență între politica industrială și cea din domeniul concurenței*.
- ***Este necesară, de asemenea, crearea unei autorități internaționale în domeniul concurenței, care să prevină practicile restrictive în afaceri, precum și acțiunile marilor multinaționale, care reduc concurența și dobândesc puteri sporite pe piață, ca o consecință a valului masiv de fuziuni și achiziții din ultima parte a anilor '90, atât la nivel național cât și internațional.***

Valul global al fuziunilor

Existența unei politici eficiente a concurenței în țările în curs de dezvoltare a devenit imperativă în special în condițiile valului masiv de fuziuni ce a cuprins economia mondială în anii '90. O caracteristică importantă a tendinței de intensificare a operațiunilor de concentrare este incidența mare a fuziunilor și achizițiilor transfrontaliere. Acest tip de operațiune a dobândit importanță sporită în cursul procesului de integrare crescândă a piețelor financiare mondiale din ultimii 20 de ani. *Cele mai multe operațiuni transfrontaliere au loc între țările industrializate.* În ultimii zece ani, o proporție considerabilă din ISD-urile angajate de firme provenind din țări puternic industrializate, în țările în curs de dezvoltare, au luat forma achizițiilor unor întreprinderi deja existente și nu cea a investițiilor tip ”*greenfield*”.

Valurile periodice de achiziții au reprezentat o parte integrantă a dezvoltării capitalismului încă de la crearea sa. Fuziunile și achizițiile reprezintă un mecanism important pentru reorganizarea și restructurarea unei economii de piață. Multe dintre corporațiile de primă mărime din ziua de azi sunt produsul

unor fuziuni. Teoria economică precizează că fuziunile pot avea atât efecte pozitive cât și efecte negative asupra bunăstării. Un efect pozitiv poate lua forma unei sinergii între firmele ce au fuzionat și/sau a economiilor de scară, care cresc eficiența și reduc costurile de producție. Efectul negativ poate fi constituit de crearea puterii de monopol a firmelor ce au fuzionat, care poate fi cauza scăderii bunăstării.

Boom-ul fuziunilor din ultima parte a anilor '90 nu este în întregime un eveniment exogen și autonom. Este, în parte, și rezultatul procesului de liberalizare, globalizare, integrare rapidă a piețelor mondiale prin finanțe și comerț. Firmele se luptă pentru obținerea unor avantaje strategice în noul mediu creat, prin intermediul fuziunilor, achizițiilor și al altor tipuri de concentrare. *Dar odată ce au loc preluări masive într-un anumit sector industrial, acest fapt creează un dezechilibru oligopolistic prin modificarea cotelor de piață.* Ca o consecință, alte firme mari sunt obligate să acționeze pentru a-și menține cotele pe piața mondială. S-a dovedit că multe achiziții sunt în prezent defensive, dar aceasta nu împiedică efectul, constatat într-un număr de cazuri, de a scădea pe ansamblu bunăstarea, din cauza reducerii concurenței pe piețele în cauză.

*Susținerea intereselor țărilor în curs de dezvoltare
în negocierile multilaterale în domeniul concurenței, din
perspectiva dezvoltării durabile*

În afară de China, India, Brazilia și de un număr mic de țări relativ avansate din punct de vedere industrial, marea majoritate a țărilor în curs de dezvoltare va considera dificilă stoparea comportamentului anticoncurențial pe care îl manifestă filialele marilor corporații din țările industrializate. Aceste corporații pot să etaleze un comportament adecvat în țările industrializate, datorită reglementărilor din domeniul concurenței aplicate în aceste țări, dar se pot implica în acțiuni anticoncurențiale în țările în curs de dezvoltare.

Multinaționalele se plâng de faptul că nu există același nivel de reglementare pentru ele și corporațiile naționale, acestea din urmă fiind sprijinite de guverne. Ca urmare, multinaționalele cer să li se aplice un „*tratament național*”. Situația reală este cu totul alta, deoarece aceste reguli sunt create, de fapt, în favoarea multinaționalelor, care au, invariabil, cote de piață importante. Liberalizarea și globalizarea, alături de tendința de creștere a fuziunilor transnaționale, fac ca aceste reguli să devină din ce în ce mai inegale, în favoarea marilor corporații ce operează în țările în curs de dezvoltare.

- *Este totuși dificil să fie estimate implicațiile politicii concurenței în cazul țărilor în curs de dezvoltare.* Multe dintre aceste țări abordează tactic o asemenea chestiune, deoarece numeroase experiențe arată că și cele mai „neutre” discuții asupra unui subiect sensibil, cum este cel al concurenței, pot avea drept consecință blocarea unor negocieri la presiunile țărilor mai dezvoltate. Astfel, la un moment dat, țările în curs

de dezvoltare își pot dori chiar să termine discuțiile (de exemplu în cadrul unor negocieri la OMC sau alte foruri), pentru a-și menține libertatea de acțiune.

În cadrul discuțiilor privind politica concurenței, în cadrul OMC sau al altor foruri internaționale, *este necesar să se acorde atenție mai multor aspecte:*

- În primul rând, reprezentanții țărilor în curs de dezvoltare ar trebui să puncteze faptul că problematica politicii concurenței nu a fost luată serios în considerare din perspectiva dezvoltării economice, în cadrul forurilor internaționale în care aceste chestiuni sunt subiect de discuții.
- Reprezentanții țărilor în curs de dezvoltare trebuie să înțeleagă motivul pentru care discursul pe tema politicii concurenței, care se bazează în întregime pe termenii tradiționali ai cadrului accesului pe piețe fixat de OMC, poate fi dăunător intereselor lor de dezvoltare.
- Țările în curs de dezvoltare au nevoie de un tratament special, în sensul de a li se permite adoptarea unor politici în domeniul concurenței care să fie corespunzătoare stadiului lor de dezvoltare.
- Chiar și cu politici naționale adecvate în domeniul concurenței, care să fie în acord cu nivelul și strategiile lor de dezvoltare, țările în curs de dezvoltare au nevoie totuși de cooperare internațională pentru a depista consecințele comportamentului anticoncurențial, în special în cazul marilor fuziuni și al cartelurilor internaționale.

Bibliografie

- Deardorff V. Alan și Stern M. Robert, - Policy Brief No. 1, Enhancing the benefits for developing countries in the Doha Development Agenda negotiations, Davidson Institute, University of Michigan, august 2003.
- Roebing, Georg, - The Launch of the New ICN Cartel Working Group, Competition Policy Newsletter Number 2, 2004.
- Monti, Mario, - Introductory Remarks for the ICN Capacity Building and Competition, Policy Implementation Working Group, Medrida, Mexic, 23 - 25 iunie 2003.
- Monti, Mario, - A Global Competition Policy, European Competition Day, Copenhaga, 17 septembrie 2002
- Roebing, Ryan and Sjöblom, - The International Competition Network (ICN) two Years on, Competition Policy Newsletter Number 3, 2003.
- ***
- Comisia Europeană, Communication from the Commission, A pro-active Competition Policy for a Competitive Europe, Bruxelles, 20 aprilie 2004.

- *** - OCDE, Global Forum on Competition, Preventing market abuses and promoting economic efficiency, growth and opportunity, 2004.
- *** - OCDE, Implementation of the Council Recommendation Concerning Effective Action against Hard Core Cartels: Second Report by the Competition Committee, 2003.
- *** - OMC, Synthesis Paper on the Relationship of Trade and Competition Policy to Development and Economic Growth, 1998.
- *** - OCDE, Council Recommendation Concerning Effective Action against Hard Core Cartels, 25 martie 1998.
- *** - OCDE, Centre for Cooperation within Non-Members, Directorate for Financial, Fiscal and Enterprise Affairs, Trade Directorate, OECD Global Forum on Trade and Competition, Issues for Trade and Competition in the Global Context, 23 aprilie 2003.
- *** - OCDE, Joint Global Forum on Trade and Competition, Issues for Trade and Competition in the Global Context, 23 aprilie 2003.
- *** - UNCTAD, World Investment Report 1998: Trends and Determinants, United Nations publications, Sales No. E. 98.II.D.5, New York and Geneva, 1998.
- *** - OCDE, Report on Regulatory Reform: Synthesis, 1997.
- *** - OCDE, Council Recommendation concerning Co-operation between Member Countries on Anticompetitive Practices affecting International Trade, 1995.
- *** - UN General Assembly, Final Outcome of the International Conference on Financing for Development.

Capitolul 6

ECONOMIA MONDIALĂ LA ORIZONTUL ANILOR 2010, 2020, 2050 ÎN PERSPECTIVA DEZVOLTĂRII DURABILE

Dr. Marcel MOLDOVEANU; Dr. Daniela Sebastiana LIUȘNEA (6.1);
Dr. Simona POLADIAN; Cornel ALBU (6.2); Dr. Simona POLADIAN (6.3);
Rodica VELCIU; Drd. Eugen ANDREESCU (6.4)

6.1. Noile coordonate ale procesului de globalizare și integrare regională

6.1.1. Accentuarea procesului de interdependență între globalizare și integrare regională la început de secol XXI – concept și abordări pragmatice

Problematika accentuării procesului de interdependență între globalizare și integrare regională la început de secol și mileniu impune o adâncă radiografie asupra noilor dimensiuni ale cooperării economice, politico-diplomatice și cultural-umane – la scara marilor spații geoeconomice și strategice ale lumii.

În contextul actualului “Val al globalizării” – caracterizat prin explozia fluxurilor tehnologice și informaționale și difuzarea acestora la scară planetară, prin liberalizarea comerțului și a piețelor de capital (crearea unui spațiu financiar global), internaționalizarea producției, amplificarea componentei ecologice a dezvoltării și creșterea fără precedent a rolului societăților transnaționale – **economiile cele mai performante s-au dovedit acelea care s-au integrat mai rapid și mai eficient în economia mondială**¹.

Profesorul Mugur Isărescu – guvernatorul Băncii Naționale a României – afirmă că “în acest timp de teribile frământări, în acest moment al trecerii noastre prin istorie ori la sfârșitul istoriei, potrivit unor gânditori, devine tot mai evident faptul că tendința dominantă a mersului lumii este globalismul”².

Problema fundamentală rămâne, în opinia noastră, aceea de a evalua în ce măsură cele două fenomene ce jalonează evoluția relațiilor internaționale – respectiv *globalizarea și integrarea regională* – sunt conflictuale sau comple-

---

1 “A globalization of industry: implications for developing countries beyond 2000”, Raport ONUDI, Viena, decembrie 1996

2 Mugur Isărescu, “Reflecții economice”, Centrul Român de Economie Comparată și Consens, Academia Română, Ed. Expert, București, 2001, p. 73.

mentare. Opinia cvasiunanimă, la nivelul oamenilor de știință și cultură, a analiștilor și oamenilor politici de anvergură, este aceea că cele două fenomene sunt, în ansamblu, *complementare și nu conflictuale*.

În pofida confruntării cu unele dificultăți majore de ordin material și financiar, generate de factori endogeni și exogeni, organismele de integrare și cooperare regională și subregională – la care participă atât țări dezvoltate, cât și țări în curs de dezvoltare și în tranziție – oferă, în marea lor majoritate, soluții viabile de revitalizare a vieții economice și sociale, prin forme relativ flexibile, încercând să răspundă, prin complementaritate, noilor coordonate ale globalizării.

În lucrarea sa de referință "Integrarea economică regională", profesorul Dumitru Miron exprimă opinia conform căreia "regionalismul este o etapă necesară și înlocuibilă". În aceste circumstanțe trebuie maximizată utilitatea sa și minimizezate limitele în contextul punerii de acord a scopurilor și esenței procesului cu doritul sistem multilateral internațional¹.

Este indubitabil faptul că, în contextul fenomenului de globalizare (evidențiat de o puternică accentuare a interdependenței între statele lumii) "frontierele economice" cunosc o mare mobilitate. În același timp, trebuie să plecăm de la realitatea că, în condițiile menținerii și accentuării decalajelor economice și sociale între țările dezvoltate și numeroasele țări în curs de dezvoltare, **globalizarea** constituie o *șansă pentru dezvoltare*, dar incumbă și exigențe majore, cu *efecte nefavorabile asupra "perdanților"*. Sunt evocate, cu drept temei, fenomene de marginalizare, defavorizare, precum și dificultăți în procesul de ajustări structurale².

Perpetuarea și accentuarea decalajelor în dezvoltare se explică, fără îndoială, și prin ineficiența dialogului Nord-Sud pe anumite probleme majore ale relațiilor internaționale.

Globalizarea și regionalizarea, afirmă profesorul Frédérique Sachwakd, evoluează în cadrul unui accentuat proces de interdependență și de concurență pe o piață internațională tot mai exigentă³.

- **Accentuarea procesului de interdependență între globalizare și regionalizare** generează mutații rapide și profunde la scara relațiilor internaționale și impune o nouă filosofie asupra arhitecturii și a mersului lumii la început de secol și mileniu. Reflecțiile asupra acestui demers rezidă în evaluarea științifică a noilor dimensiuni ale globalizării, integrării regionale și cooperării internaționale – respectiv dimensiunea economică, politico-diplomatică și cultural-umană – și într-o mai adâncă

1 Dumitru Miron, "Integrarea economică regională" – de la prototip la producția de serie -, Ed. Sylvi, București, 2000, p. 34.

2 Marcel Moldoveanu, "Mersul lumii la cumpăna dintre milenii", Centrul Român de Economie Comparată și Consensuală, Academia Română, Ed. Expert, București, 2003, p. 13.

3 Frédérique Sachwakd, *L'Europe et la mondialisation*, Ed. Flammarion, Paris, 1997.

radiografie asupra proceselor de creștere economică și de parteneriat între țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare.

- În această perspectivă, trebuie luate în calcul **fenomenele de integrare regională și cooperare** care au loc la **ansamblul marilor spații geoeconomice și strategice ale lumii: American** (evident la nivelul celor două Americi); European (în contextul parteneriatului euro-mediterranean și al extinderii către regiunea central și est-europeană); *Asia-Pacific*; *Africa-Orientul Mijlociu*, precum și *Spațiul ex-sovietic* (în viziunea dublei sale deschideri – regionale și globale).

În opinia unor analiști și experți de recunoscută probitate profesională “superioritatea pe care o deține lumea dezvoltată” în raport cu “lumea în dezvoltare” nu se datorează atât faptului că deține cel mai înalt nivel de industrializare – în condițiile monopolului științific și tehnologic – cât mai ales, posibilității de a dispune de principalele pârghii financiare, prin intermediul Băncii Mondiale și FMI, de a gestiona, implicit, fluxurile financiare internaționale.

- Există, fără îndoială, “**rezistență**” la **mondializare**, îndeosebi din partea țărilor în curs de dezvoltare, dar nu numai: sunt invocate fenomene de marginalizare, defavorizare sau dificultăți în procesul de ajustări structurale, care generează acute probleme sociale.

În acest cadru, **amplificarea procesului de integrare regională** generează și impune implementarea unor soluții viabile de relansare a creșterii economice la nivelul țărilor participante, în scopul racordării lor mai rapide la dinamica globalizării.

- **Acordurile de integrare și de cooperare regională** își au rațiunea și se traduc, atât prin extinderea ariei geografice, cât și prin diversificarea domeniilor de activitate și de negociere, în funcție de caracterul mai mult sau mai puțin orientat spre adâncirea procesului integraționist, de vocația prioritar comercială sau, dimpotrivă, politică a programelor, precum și de gradul de instituționalizare și de transfer a suveranității.
- În ceea ce privește **evaluarea noilor tendințe ale procesului integraționist regional** este elocventă poziția SUA, care până la mijlocul anilor '80 au refuzat să semneze acorduri comerciale la nivel regional. Luând, însă, în calcul riscul închiderii parțiale a piețelor sale de export, autoritățile guvernamentale și-au reconsiderat strategia. În acest context, Acordul Nord-American de liber schimb (**NAFTA**) – grupare integraționistă la care participă o putere economică de necontestat – SUA și două țări – Canada și Mexic, cu un potențial economic și comercial mai mic¹ - a fost conceput ca o primă etapă a unui proiect de anvergură, care ar urma să fie o zonă de comerț liber de la Alaska la Țara de Foc.

NAFTA este primul acord ce implică fluxuri comerciale libere, la un ansamblu regional, reprezentat de două țări puternic industrializate (SUA și

¹ Dumitru Miron, *Op. cit.*, p. 156.

Canada) și o țară în curs de dezvoltare (Mexic) și care deține o pondere de circa 20% în volumul valoric al comerțului mondial, iar comerțul reciproc reprezintă 50% din volumul total al comerțului exterior al țărilor membre.¹

- Acestui important proiect strategic i se poate asocia demersul SUA și în cadrul Forumului de cooperare economică Asia-Pacific – **APEC**, respectiv cel mai important proiect de cooperare și de integrare cu vocație mondială, una dintre cele mai dinamice piețe ale lumii, cu ponderi de peste 50% în PIB-ul mondial și de peste 40% în comerțul mondial (PIB-ul APEC este de circa 2 ori mai mare, comparativ cu cel al UE și NAFTA, fiecare în parte) și care concentrează mai mult de jumătate din populația lumii. Se avansează tot mai mult ideea că **dinamismul economic, creșterea fluxurilor comerciale, tehnologice și investiționale intraregionale vor conduce spațiul Asia-Pacific spre cel mai important pol economic al lumii secolului XXI.**
- Modele pertinente de evaluare și reevaluare a opțiunilor de cooperare și integrare regională se evidențiază și în **America Latină, Africa și Asia** și, în ultimii ani, la ansamblul spațiului ex-sovietic.

Obiectivele urmărite în cadrul procesului de integrare din America Latină s-au amplificat progresiv în intervalul 2000-2006, în funcție de imperativele dezvoltării economice și sociale la nivel național și regional. Cel mai important organism integraționist regional este Piața Comună a Sudului (**MERCOSUR**), creată în 1991, prin semnarea Tratatului de la Asuncion de către Argentina, Brazilia, Paraguay și Uruguay, la care s-au asociat, ulterior, Chile și Bolivia. Aceste țări au negociat un Acord de liber schimb cu Comunitatea Andină (Bolivia, Columbia, Ecuador, Peru și Venezuela).

O importanță deosebită, în contextul evoluției procesului integraționist și al cooperării internaționale, prezintă încheierea Acordului de liber schimb între MERCOSUR și Uniunea Europeană (care este cel mai important investitor și partener comercial al MERCOSUR). Acest demers economic și politico-diplomatic se înscrie în strategia bilaterală de creare a unei contraponderi la influența SUA în America Latină.

Integrarea regională nu mai este un panaceu, o soluție miraculoasă la suferințele economice, dar poate juca un rol semnificativ în transformarea economiilor latino-americe.²

- Un fenomen relevant în evoluția procesului integraționist îl constituie **integrarea instituțională și politică**, cu gradul cel mai ridicat de instituționalizare la nivelul unor organisme regionale din America Latină sau Africa, obiectiv ce lipsește, însă din strategia NAFTA și APEC, ale căror obiective sunt caracterizate ca fiind lipsite de vocație politică.

¹ Marcel Moldoveanu, *Op. cit.*, p. 45-46.

² Dumitru Miron, *Op. cit.*, pag 238.

- Principalele obiective ale procesului de integrare la ansamblul țărilor în curs de dezvoltare continuă să rămână:
  - adoptarea de programe eficiente, cu accent pe liberalizarea schimburilor comerciale și a investițiilor;
  - accelerarea fenomenului de cooperare monetară și financiară;
  - intensificarea cooperării transfrontaliere, prin dezvoltarea transporturilor și telecomunicațiilor;
  - stimularea mediului de afaceri;
  - dezvoltarea sistemului instituțional propice cooperării științifice și culturale.

Există, însă, numeroase impedimente în realizarea acestora: de ordin endogen și exogen.

- **Există elemente comparative**, dar și abordări diferite privind procesul de integrare la ansamblul NAFTA și UE – principalii actori ai comerțului internațional. **O trăsătură comună**, în cadrul eforturilor de liberalizare a comerțului și investițiilor, o reprezintă **dimensiunea Nord-Sud** (organisme integraționiste, la activitatea lor participă țări cu niveluri de dezvoltare economico-socială diferite).
- **Atât NAFTA, cât și Acordul de liber schimb al Americilor** sunt exemple de **regionalism deschis** (compatibile cu principiile OMC), **vertical** (leagă SUA de America Latină) și **simetric** (când acordurile vor fi complet operaționale, toți membrii se vor supune acelorași reglementări).
- **Efectele dinamice ale integrării regionale** “se traduc” prin performanță economică, stimularea concurenței și facilitarea investițiilor.
- Impactul integrării regionale asupra evoluției relațiilor internaționale poate fi exprimat prin următoarele considerente:
  - integrarea regională permite membrilor organismelor integraționiste să participe mai activ la comerțul mondial și să dețină o poziție mai puternică în cadrul negocierilor multilaterale;
  - inițiativele regionale (acorduri, grupări, comunități etc.) contribuie la accelerarea proceselor de reformă, de macrostabilizare la nivel național, subregional și regional, implicit la creșterea interdependențelor economice;
  - accelerarea procesului de regionalizare va conduce la intensificarea investițiilor străine și la un mai rapid transfer de tehnologii moderne, cu efecte benefice asupra eficienței proiectelor de dezvoltare.
- **În ceea ce privește locul și rolul UE într-o lume în evoluție, politica externă și de securitate comună** – având ca fundament dimensiunea și arhitectura procesului de integrare – se realizează prin armonizarea opțiunilor politice și diplomatice la scară regională și globală și prin pragmatismul soluționării problemelor fundamentale ale evoluției relațiilor internaționale la nivelul dialogului internațional.

- În acest context, o relevanță aparte o are **Parteneriatul Transatlantic** ale cărui deziderate își au sorginea în Declarația Transatlantică (1990), în Noua Agendă Transatlantică (1995 – Madrid) și în Parteneriatul Economic Transatlantic (instituit la Londra 1992), documente ce definesc principiile cooperării, domeniile prioritare de colaborare (economic – proces de liberalizare a schimburilor comerciale transatlantice, politico-diplomatic, știință și cultură), precum și responsabilitățile comune de cooperare la nivel bilateral și multilateral.
- Considerăm că - în pofida unor abordări, uneori contradictorii, pe probleme ale procesului de globalizare și stabilitate regională - **numai o cooperare consolidată între Uniunea Europeană și SUA**, în baza unui dialog constructiv cu alți importanți actori ai scenei politice și geoeconomice mondiale, va reorienta economia mondială spre o creștere durabilă.

Consolidarea unității euroatlantice pe fundalul unei viziuni comune asupra evoluției lumii - chiar în condițiile unor ipotetice fisuri la nivelul solidarității transatlantice - constituie condiția fundamentală a menținerii securității regionale și globale.

- **Oportunitatea și înțelegerea resorturilor adânci ale filosofiei mersului lumii la cumpăna dintre secole și milenii** – care să permită desprinderea și interpretarea cu autoritate și clarviziune a marilor idei din gândirea economică și social-politică universală asupra evoluției relațiilor internaționale implică o amplă activitate pluridisciplinară și eforturi conjugate la nivelul oricărei echipe de cercetare.

6.1.2. *Impactul integrării regionale asupra participanților la organisme integraționiste și asupra terților*

Efectele dinamice ale integrării regionale se concretizează prin performanță economică, stimularea concurenței și facilitarea fluxurilor comerciale, tehnologice și informaționale.¹

La nivel microeconomic, înlăturarea barierelor comerciale netarifare declanșează efecte multiple și anume: reducerea costurilor pentru întreprindere, cu efecte asupra stimulării cererii interne și externe; evidențierea de soluții pragmatice în cadrul programelor de modernizare a activității întreprinderilor și de eficientizare a activității acestora; intensificarea procesului de inovație și re tehnologizare.

Grupările integraționiste cu dimensiune regională și globală stimulează procesele de integrare regională și subregională. Incidența acordu-

¹ Marcel Moldoveanu, "Mersul lumii la cumpăna dintre milenii", Academia Română – Centrul Român de Economie Comparată și Consens, Ed. Expert, București, 2003.

---

rilor de integrare din America Latină, Asia, Africa și Orientul Mijlociu asupra participanților este, în ansamblu, pozitivă, fiind considerată drept modalitate eficientă de stimulare a schimburilor comerciale reciproce și de promovare a procesului de industrializare, orientat spre creșterea și diversificarea exporturilor.

Obiectivele majore ale procesului de integrare regională continuă să rămână la început de secol XXI: adoptarea de programe de dezvoltare eficiente, care să permită o mai rapidă integrare a piețelor în economia mondială; accelerarea fenomenului de cooperare monetară și financiară; aplicarea unor mecanisme compensatorii pentru țările mai sărace; intensificarea cooperării transfrontaliere; eficientizarea sistemului instituțional cultural-științific; stimularea mediului de afaceri în cadrul unor programe și parteneriate de cooperare economică.

Acorduri comerciale regionale

Blocurile comerciale preferențiale sunt la ordinea zilei. În ciuda succeselor obținute în liberalizarea comerțului prin negocieri multilaterale în cadrul OMC, numeroase state duc și tratative separate pentru acorduri comerciale preferențiale. Reprezentând, de fapt, o abatere de la principiul OMC de nediscriminare între țările membre, blocurile preferențiale constituie în prezent subiectul unor dezbateri, atât în mediile academice, cât și politice.

Între 1948 și 1994, GATT a primit 124 de notificări privind acordurile comerciale regionale (în comerțul cu mărfuri), iar de la crearea OMC în 1995 au fost notificate peste 130 de acorduri privind comerțul cu mărfuri și servicii.¹ Dintre acordurile comerciale regionale notificate în ultimii 50 de ani, o parte nu mai sunt în vigoare, dar majoritatea celor abrogate au fost înlocuite de noi acorduri cu aceiași semnatori.

Numărul acordurilor comerciale regionale a crescut de șase ori în ultimele două decenii și de patru ori din 1990 și până în prezent.²

Între ianuarie 2004 și februarie 2005, un număr de 43 de acorduri comerciale regionale noi au fost notificate OMC, ceea ce face ca aceasta să fie, până în prezent, cea mai prolifică perioadă.

Numărul total al acordurilor preferențiale în vigoare era la începutul lui 2005 de 170, alte circa 20 de acorduri comerciale regionale urmând să între în vigoare după încheierea procedurilor de ratificare. La aceeași dată 70 de

---

¹ www.wto.org/french/tratop_f/region_f/regfac_f.htm.

² "World Economic and Social Survey 2005", ONU, Departamentul pentru probleme economice și sociale (DESA), iunie 2005, www.un.org/esa/policy/wess.

acorduri se aflau în stadiul de propunere sau în negocieri¹. Mai recent, la 1 martie 2006, numărul acordurilor notificate OMC ajunsese la 193.²

Doar 12 țări sau teritorii nu fac parte dintr-un acord. În schimb, multe state sunt membre în mai mult de un singur acord, media fiind de șase, numărul variind în funcție de regiune și nivel de dezvoltare. De exemplu, pentru cele 30 de țări membre ale OCDE plus Lichtenstein media este de 11 acorduri/țară, ajungându-se în unele cazuri la 29. În America Latină și Caraibe media este de 8 acorduri, unele țări fiind membre în 19 acorduri. În Asia de Est și Pacific, densitatea acordurilor comerciale regionale este mai scăzută, media fiind de 2 și numărul cel mai mare înregistrat de o țară este de șapte.³

Cele mai noi acorduri de integrare regională se deosebesc de cele anterioare, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Ele sunt mai largi, cuprinzând nu numai comerțul cu mărfuri, ci și cel cu servicii, precum și protecția investițiilor, a drepturilor de proprietate intelectuală, iar în unele cazuri și standarde privind forța de muncă, probleme de protecția mediului, reglementări interne ce ar putea afecta comerțul internațional. Acordurile au, în general, prevederi diferite (taxe vamale, reguli de origină, perioade de implementare) și complică politicile comerciale, procedurile vamale etc. Unele dintre noile scheme sunt și mai "deschise" din punct de vedere regional sau aduc împreună țări dezvoltate cu țări în dezvoltare (de exemplu, NAFTA, uniunea vamală UE - Turcia sau zona economică euro-mediteraneană).

Atunci când o țară membră OMC participă la un acord de integrare regională⁴, ea acordă condiții mai favorabile pentru comerțul cu celelalte țări participante decât pentru comerțul cu terțe țări. Cu toate acestea, țările membre OMC pot intra în astfel de acorduri, respectând unele condiții specifice. Aceste diverse tipuri de acorduri, care permit acordarea de preferințe care sunt refuzate nemembrilor, au capacitatea potențială de a reconfigura fluxurile comerciale mondiale.

Acordurile comerciale - factor al integrării în economia globală durabilă

Acordurile comerciale pot devia fluxurile comerciale și, pe perioada lor de existență, se pot distinge în principal *trei modele de evoluție*. În primul are loc o

---

1 Jo-Ann Crawford, Roberto V. Fiorentino – "The Changing Landscape of Regional Trade Agreements", WTO Discussion Paper Nr. 8, mai 2005.

2 OMC, http://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/regfac_e.htm.

3 "World Economic and Social Survey 2005", p. 64.

4 Conform OMC, termenul de "acord comercial regional" este sinonim cu "acord comercial preferențial", incluzând zone comerciale și vamale, bi și multilaterale, deosebindu-se însă de sistemele de preferințe generalizate.

creștere a volumului comerțului desfășurat între țările membre, model ce caracterizează, de exemplu, NAFTA sau APEC. În cel de-al doilea model are loc o creștere a exporturilor intra-bloc concomitent cu o creștere a exporturilor totale ale respectivului grup de țări, vârful de creștere fiind atins în a doua parte a anilor '90, urmat de un declin relativ, exemple fiind între altele Comunitatea Andină sau MERCOSUR. Cel de-al treilea model se caracterizează printr-un declin sau o stagnare a ponderii comerțului intra-bloc în totalul comerțului exterior al țărilor membre. Un motiv ar putea fi acela că nivelul schimburilor intra-bloc era atât de mare încât nu a mai avut loc să mai crească substanțial. Poate fi cazul Uniunii Europene sau al CSI.

Tabelul 11

„Marile blocuri comerciale” în exporturile mondiale, în %

	1970	2002
APEC*	36,0	46,0
UE	45,6	37,9
NAFTA	21,7	17,2
Grupul Andin	1,9	0,8
MERCOSUR	1,7	1,4
ASEAN	2,0	6,3

* nu este un acord comercial preferențial.

Sursa: “World Economic and Social Survey 2005”, ONU, Departamentul pentru probleme economice și sociale (DESA), pe baza datelor din World Development Indicators, 2004.

În Asia de Est, integrarea în economia globală a dat un impuls puternic integrării regionale, creșterea exporturilor către restul lumii generând cerere pentru importurile din țările vecine. Pe măsură ce economia coreeană s-a maturizat, iar cea chineză s-a deschis, creșterea regională și-a format propria dinamică. Așa s-a ajuns la situația ca ponderea comerțului intraregional în PIB în Asia de Est să fie de 26,5% în 2002, aproape dublu față de Europa și Asia Centrală, deși acordurile comerciale preferențiale erau mult mai modeste. S-ar putea chiar spune că în Asia de Est aranjamentele comerciale regionale preferențiale au urmat integrării regionale și nu invers.

Zona de comerț liber ASEAN (AFTA) a accelerat aceste tendințe și a contribuit la integrare în Asia de Sud-Est, dar și aici reducerea taxelor mai curând a însoțit decât a precedat integrarea regională. Liderii ASEAN au fost de acord (în Declarația de la Bali) cu necesitatea de a continua cu adâncirea integrării și crearea unei piețe unice pentru a spori competitivitatea regiunii. Importanța comerțului preferențial în regiune a crescut și prin semnarea acordului de comerț liber dintre țările membre ASEAN și China.

Aranjamentele regionale au fost importante pentru Europa de Est în succesul integrării sale în economia mondială, dar nu au avut aceleași

rezultate și în țările membre ale Comunității Statelor Independente, care duc handicapul unor reforme incomplete, al climatului investițional nefavorabil și al unei pleiade de acorduri puse în practică numai pe jumătate. Relativa bunăstare și performanțele de creștere ale regiunii sunt legate mai ales de factori conjuncturali privind evoluțiile prețurilor internaționale ale hidrocarburilor.

În America Latină, comerțul intraregional are o pondere în PIB de cinci ori mai mică decât în Asia de Est. În Orientul Mijlociu, comerțul intraregional nu crește dinamic, un motiv fiind și similitudinea structurilor de producție și export și interesul limitat față de specializarea și diversificarea industriei prelucrătoare.

Acordurile regionale din Asia de Sud s-au împotmolit în gradul prea mare de protecționism. Ostilitatea dintre India și Pakistan și-a spus și ea cuvântul.

Regiunile care au oferit tratamente preferențiale substanțiale în spatele unor bariere externe ridicate nu au reușit să stimuleze creșterea comerțului intraregional.

Procesul integraționist, desfășurat la scara marilor spații geoeconomice și strategice ale lumii (American - plecând de la Acordul Nord-American de liber schimb – NAFTA spre MERCOSUR în America Latină, European, Asia-Pacific, Asia și Orientul Mijlociu, ex-sovietic) **este caracterizat, de către analiști și experți de notorietate mondială, printr-o evoluție pozitivă de ansamblu, cu efecte benefice pe planul creșterii economice, intensificării schimburilor comerciale, accelerării fluxurilor investiționale și realizării unor obiective economice prioritare de interes regional, dar și prin dificultăți majore, generate, îndeosebi, de lipsa sau insuficiența resurselor financiare.**

În 2004, comerțul intraregional al UE25 a fost mai puțin dinamic decât schimburile cu exteriorul. În pofida unei aprecieri a euro și a monedelor altor țări comunitare nemembre ale zonei euro față de dolar, care tinde să favorizeze comerțul intraeuropean, creșterea lentă din țările membre UE a făcut ca exporturile intraregionale să urce mai încet decât cele extraregionale. Combustibilii au avut o pondere mai mare în importurile extra-regionale. Cu toate acestea, comerțul intraregional este în UE mai important decât în oricare alt mare acord comercial regional.

Creșterea comerțului intraregional în cadrul NAFTA a fost de 14% în 2004, egală cu a exporturilor totale ale membrilor acestui acord, dar mai puțin rapidă decât creșterea importurilor totale.

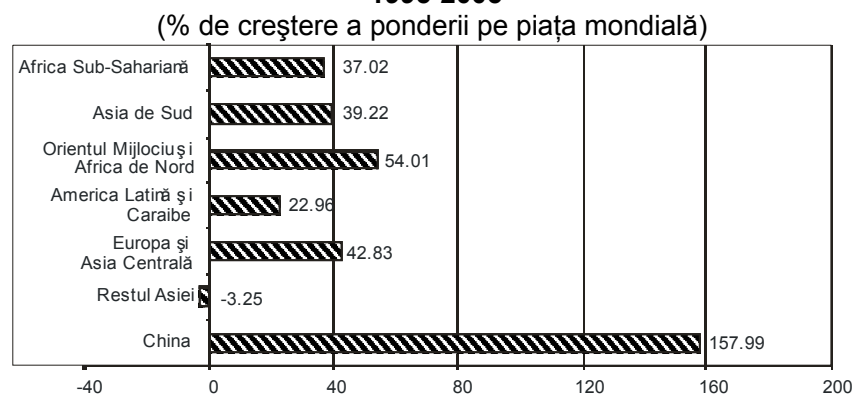
În 2004, schimburile țărilor membre ASEAN au crescut cu 22%, peste creșterea exporturilor către alte țări și mai lentă decât majorarea importurilor provenite din alte regiuni. Ponderea exporturilor și importurilor intraregionale în comerțul țărilor membre ASEAN a rămas constantă, în jur de 23% în 2004, dar sub nivelul atins în 2000, iar în cazul exporturilor chiar inferioară ponderii din 1995.

Valoarea operațiunilor de export ale statelor membre CSI a depășit în medie valoarea importurilor, datorită rezultatelor țărilor exportatoare de resurse de energie, care au beneficiat de menținerea nivelului ridicat al prețurilor mondiale.

Creșterea valorică a volumului comerțului cu țările membre CSI a continuat, dar într-un ritm inferior celui înregistrat cu țările din afara Comunității. În acest fel, ponderea comerțului reciproc din cadrul CSI în comerțul exterior total a scăzut față de anul anterior cu 3 puncte procentuale.

Figura 7

**Modificarea ponderii exporturilor regionale în exporturile globale
1995-2005**

În cazul a cinci mari acorduri comerciale regionale (UE, NAFTA, ASEAN, MERCOSUR și Pactul Andin) nu s-a manifestat nici o tendință clară de creștere sau reducere a importanței relative a schimburilor intraregionale între 2000 și 2004. Numărul de cazuri în care ponderea comerțului intraregional a crescut este aproape identic cu cel al cazurilor în care s-a înregistrat o scădere.

S-a păstrat și marea inegalitate dintre importanța pe care o are comerțul intraregional pentru diferite acorduri comerciale regionale, care variază de la mai mult de două treimi la mai puțin de 15%.

**6.1.3. Integrare și cooperare la ansamblul marilor spații
geoeconomice ale lumii: American, European,
Asia-Pacific și ex-sovietic**

Dinamica relațiilor internaționale evidențiază, accentuarea și redimensionarea cooperării economice și politico-diplomatice îndeosebi, la ansamblul spațiilor Nord-American și European.

Demersul analitic se concentrează asupra evaluării științifice a coordonatelor fundamentale ce jalonează evoluția și mutațiile în relațiile de cooperare dintre cele două spații, care joacă un rol “cheie” în progresul economic și social și în stabilitatea lumii contemporane, în era informaticii și a internetului, a liberei întreprinderi și concurențe, la scară națională și globală.

O relevanță aparte capătă, în opinia noastră, analiza comparativă a formelor de integrare economică interstatală, precum și substanța modelelor de dezvoltare la nivelul celor două entități.

NAFTA

La ansamblul Acordului Nord-American de liber schimb – NAFTA și al Uniunii Europene, se evidențiază, pe de o parte, **statutul SUA, cu atributele sale de superputere mondială** (cu o detașată capacitate de inovație și performanță tehnologică, cu un ridicat grad de adaptabilitate la mutațiile din economia mondială) și, pe de altă parte, **elementele definitorii ale construcției europene** (politici economice comune, model social, structuri supranaționale) privite în perspectiva realizării obiectivelor Strategiei de la Lisabona, care, cum afirmă profesorul Gheorghe Dolgu, oferă “un model comun de creștere economică” – competitivă și dinamică, bazată pe cunoaștere.

La o altă scară de valori, activitatea de cercetare-dezvoltare (susținută de importante fluxuri financiare, provenite în special din partea marilor firme multinaționale), modernizarea rețelelor de telecomunicații, furnizarea de servicii pe Internet sunt, în ansamblu, realități concludente ale modelului american de dezvoltare, generat de explozia tehnologică și informațională, principalul element de competitivitate a economiei americane la scară globală.

Evoluția comerțului exterior (volum, structură, orientare geografică), rolul investițiilor străine directe (ISD) în modernizarea și eficientizarea economică, evoluția piețelor de capital, raportul între dereglementare (descentralizarea responsabilității deciziilor economice și financiare) și concentrarea activității decizionale etc. constituie repere concludente pentru **dimensiunea economică a NAFTA**, cea mai importantă zonă de comerț liber din lume, în condițiile în care deține circa 20% din volumul valoric al comerțului mondial, iar comerțul reciproc intraregional reprezintă 50% din volumul total al comerțului exterior al ansamblului regional.

În raportul¹ întocmit cu ocazia celei de-a 10-a aniversări a NAFTA sunt enumerate rezultatele obținute după un deceniu de activitate. Conform datelor FMI, valoarea totală a schimburilor comerciale dintre cele trei țări membre NAFTA aproape s-a dublat, urcând de la 306 miliarde de \$ în 1993 la circa 621 miliarde de \$ în 2002.

---

¹ http://www.ustr.gov/assets/Trade_Agreements/Regional/NAFTA/asset_upload_file606_3595.pdf.

În această perioadă, exporturile canadiene către partenerii din NAFTA au crescut cu 87%, exporturile către SUA atingând 365,7 miliarde \$ în 2005¹, comparativ cu 113,6 miliarde de \$ în 1994, iar către Mexic 1,6 miliarde de \$ (3,3 miliarde \$ în 2005). În 2005, exporturile Canadei către SUA reprezentau 83,9% din exporturile totale ale acestei țări.

Exporturile SUA către Canada și Mexic s-au majorat de la 47,7 miliarde \$ (51,1 pentru Mexic și 96,5 pentru Canada) la 260,2 miliarde \$ (107,2 Mexic și 152,9 Canada).

Tabelul 12

Comerțul exterior al NAFTA² cu diverse regiuni și țări (2004)

Importuri			Exporturi			Import + Export		
Regiuni partenere	Milioane euro	%	Regiuni partenere	Milioane euro	%	Regiuni partenere	Milioane euro	%
Total	1106815	100,0	Total	1043037	100,0	Total	2652853	100,0
NAFTA	589316	36,6	NAFTA	592966	56,8	NAFTA	1182282	44,6
din care SUA	239703	14,9	din care SUA	348541	33,4	din care SUA	588244	22,2
UE25	279943	17,4	UE25	156805	15,0	UE25	436748	16,5
America Latină	227031	14,1	America Latină	141542	13,6	America Latină	368572	13,9
China	198384	12,3	China	32758	3,1	China	231142	8,7
ASEAN	87112	5,4	ASEAN	40584	3,9	ASEAN	127696	4,8
India	15053	0,9	India	5791	0,6	India	20844	0,8
Țări mediteran	24599	1,5	Țări mediteran	13136	1,3	Țări mediteran	37736	1,4
AELS	19963	1,2	AELS	10006	1,0	AELS	29969	1,1
Candidate UE	6498	0,4	Candidate UE	3720	0,4	Candidate UE	10218	0,4

Sursa: EUROSTAT, martie 2006 .

NAFTA a permis Canadei și Mexicului să își majoreze exporturile în SUA, prin inițierea de noi oportunități de schimburi comerciale, fără a-și afecta una alteia prezența pe piața americană. Canada reprezintă circa 18% din importurile SUA, în timp ce Mexicul a urcat de la 6,8% în 1993 la 11,6% în 2002. A crescut și competitivitatea generală a țărilor membre, în 2002 ele reprezentând circa 19% din exporturi și 25% din importuri la scară mondială.

1 Ministerul canadian al afacerilor externe și comerțului internațional, "Le point sur le commerce - Juin 2006", <http://www.international.gc.ca/eet/trade/state-of-trade-fr.asp>.

2 NAFTA: Canada, Mexic, SUA, AELS: Islanda, Norvegia, Elveția, ASEAN: Brunei, Cambodgia, Indonezia, Laos, Malaysia, Myanmar, Filipine, Singapore, Thailanda, Vietnam. America Latina: 20 de țări Țări candidate UE: Bulgaria, Croația, România, Turcia Țări mediteraneene exclusiv Turcia: Algeria, Cisiordania Gaza, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Maroc, Siria, Tunisia.

China a devenit în ultimii ani un rival pentru Canada în exporturile sale către SUA. În timp ce SUA atrag circa 84% din exporturile canadiene, ponderea Canadei în importurile SUA a variat între 18,5% în 1990, 19,8% în 1996, pentru a se stabiliza la o cotă constantă de circa 17% în 2005. În schimb, China este în ascensiune continuă, de la 3,1% în 1990 la 14,6% în 2005. China a depășit Canada în importurile SUA, pentru prima dată în iunie 2005, și, deși a fost doar temporară, amenințarea rămâne.

Coordonatele evoluției economiei SUA în perspectiva anilor 2006-2010 reflectă ritmul deosebit de ridicat de creștere a productivității muncii (evident superior economiilor celorlalte state dezvoltate ale lumii – G7), dar și un nivel ridicat al cheltuielilor (circa 110 miliarde dolari anual) destinate susținerii programelor de asigurare a securității naționale, regionale și globale.

Mai mult, arhitectura și evoluția Zonei de Comerț Liber la ansamblul celor două Americi – având drept obiectiv eliminarea progresivă a barierelor din calea comerțului și investițiilor, trebuie privită ca dimensiune economică dintr-o perspectivă regională și globală: 40% din PIB mondial, însă cu un evident grad de polarizare a potențialului economic, în condițiile în care SUA realizează 80% din PIB-ul regional.

Motive pentru un nou regionalism în Asia de Est

În Asia de Est și Pacific, după criza financiară din 1997, PIB a crescut în medie cu 6,8% anual, iar PIB real/locuitor cu peste 6%. Deși aceste rezultate reflectă în mare parte expansiunea foarte rapidă a economiei chineze și celelalte țări din regiune au înregistrat o creștere medie anuală a PIB/locuitor de 4,5%.

Conform aprecierilor experților Băncii Mondiale ("GLOBAL Economic Prospects 2006"), în perioada 2007-2015, deși ritmul va scădea ușor, **zona Asia de Est și Pacific va rămâne regiunea cu cea mai mare rată medie anuală de creștere a PIB real/locuitor (5,3%), urmată de Asia de Sud (4,2%).**

În ultimul deceniu, integrarea regională a devenit un punct de interes global și de discuții, iar regionalizarea estului Asiei a fost îndelung dezbătută.

Noul regionalism din Asia de Est pare a fi motivat de mai mulți factori. Primul este imperativul de a reduce riscurile de contagiune financiară și neobișnuita instabilitate a cursului de schimb, ale căror efecte dăunătoare au apărut foarte clar în decursul crizei financiare din Asia. Criza a arătat că rapida depreciere a monedei unei țări poate afecta negativ competitivitatea exporturilor altor țări, mai ales din vecinătate, care produc aceleași mărfuri pentru aceleași piețe de export. Inițial, criza a împins țările să caute opțiuni de cooperare monetară și de coordonare a politicilor macroeconomice, dar, subliniind interdependența economică a regiunii, a alimentat și propunerile de cooperare regională în comerț și investiții.

Un al doilea motiv pentru noua tendință ar putea fi considerată perceperea de către celelalte economii din zonă a nevoii de a coopera cu China, atât ca o piață pentru importuri, dar și ca un concurent serios pe piețele de export.

Un al treilea factor este interesul comunităților de afaceri în obținerea de acces preferențial la piețele străine, mai ales atunci când acestea nu sunt perfect concurențiale. Este un mare avantaj pentru cel care face primul pasul spre aceste piețe.

Alți factori care ar putea fi luați în considerare sunt tendințele multor economii din regiune de a-și reduce valoarea medie a taxelor vamale, recunoașterea în creștere a valorii armonizării standardelor și a altor reglementări (cu condiția ca acestea să nu împiedice comerțul) și o mai mare concentrare a comerțului între partenerii regionali, mai ales în estul Asiei. Toate acestea au afectat aprecierea costurilor și a beneficiilor intrării în acorduri preferențiale. Unele țări caută să creeze noi acorduri ca răspuns la alte aranjamente din alte părți.

Acordurile de cooperare economică au și avantajul de a oferi ocazia pentru crearea unui sentiment de comunitate sau pentru relaxarea tensiunilor trecute dintre țări vecine.

Apartenența la un acord comercial regional și forumurile neoficiale de cooperare economică favorizează numeroase întâlniri între funcționari de rang înalt, miniștri, lideri și au început să fie privite drept componente importante ale construcției comunitare care are loc în regiune, mai ales în ASEAN¹. Summiturile anuale ale APEC precum și reuniunile lunare ministeriale sunt și ele un important for de discuții economice, și, în tot mai mare măsură, neeconomice, în probleme care privesc pe toți membrii, fără a mai fi nevoie de negocieri preliminare. Discuțiile și negocierile includ adesea și probleme care nu fac obiectul OMC, ceea ce le crește importanța.

Asia de Est poate fi descrisă ca o regiune neomogenă, care poate fi abordată atât din punct de vedere global, cât și intraregional.

Până cu puțini ani în urmă, în afară de Zona de Comerț Liber ASEAN, în estul Asiei nu existau alte acorduri de cooperare regională. O propunere (din decembrie 1990) de a forma o Grupare economică est-asiatică a generat puternice proteste din partea secretarului de stat al SUA din acea perioadă, James Baker, și nu a existat susținere din partea Japoniei sau a Chinei. Se făcea simțit un puternic sentiment de respingere a oricărei instituționalizări a cooperării regionale sau a regionalismului.

La mijlocul anilor '90, economiile din regiune au urmat un curs unilateral și nepreferențial spre liberalizare - o abordare care este personificată de principiile colaborării economice din zona Asia-Pacific (APEC) și sprijinită de

---

¹ Asociația Națiunilor din Sud-Estul Asiei (ASEAN) include 10 membri: Brunei, Cambodgia, Indonezia, Laos, Malaysia, Myanmar, Filipine, Singapore, Thailanda și Vietnam.

dovezile că un asemenea angajament contribuie la creștere, dezvoltare și o mai mare integrare economică sau chiar în termeni mai largi.

Economiile est-asiatice au întreprins liberalizarea unilaterală mai ales pe baza folosirii clauzei națiunii celei mai favorizate, încurajate între altele de concurența regională și de prevederile OMC.

În Asia de Est, ultimii ani au fost marcați de o întreagă pleiadă de proiecte de noi acorduri preferențiale, atât bilaterale, cât și multilaterale. Cea mai importantă relativ nouă inițiativă, din punct de vedere al membrilor implicați, este zona de comerț liber China-ASEAN.

Potrivit declarațiilor oficiale, China manifestă o atitudine deschisă și constructivă față de convocarea **Primului summit al Asiei de Est**.

În decembrie 2005, în Malaysia, au avut loc cea de-a 9-a reuniune a summit-ului ASEAN-China (10+1), cea de-a 9-a întrunire la nivel înalt ASEAN-China-Japonia-Coreea de Sud (10+3) și primul summit al Asiei de Est (ASEAN + Australia, China, India, Japonia, Coreea de Sud și Noua Zeelandă, 14 decembrie 2005), încheiat cu Declarația de la Kuala Lumpur. Acest summit (EAS) a fost creat ca un forum de dialog pe probleme strategice, politice și economice de interes comun, în scopul promovării păcii, stabilității și prosperității în Asia de Est, pentru promovarea construcției comunității regionale. Întâlnirile vor fi anuale și se vor desfășura cu ocazia summit-urilor ASEAN.

În timp ce SUA nu au fost invitate, președintele rus, Vladimir Putin, care a participat la întâlnirea ASEAN – Rusia, s-a putut adresa șefilor de stat participanți la summit. Probabil că Rusia va fi prezentă la următorul summit al Asiei de Est (ce va avea loc în Filipine), deoarece și-a exprimat interesul pentru a se alătura celor 16 și cererea sa urmează să fie analizată de ceilalți membri. Pentru participarea la EAS, sunt stabilite o serie de criterii, între care participarea la dialog ca partener, semnarea Tratatului de prietenie și cooperare în Asia de Sud-Est și un volum de comerț substanțial cu ASEAN.

Alte propuneri recente includ cooperarea bilaterală între Japonia și Singapore, dar și o mai largă cooperare, de exemplu, ASEAN+3 (China, Japonia, Coreea) și ASEAN+CER (Australia, New Zealand Closer Economic Partnership). Mai sunt luate în calcul și numeroase acorduri de asistență tehnică sau schimb de informații și alte tipuri de colaborări. Acordurile comerciale preferențiale sunt în discordanță puternică cu precedentele opțiuni est-asiatice pentru o abordare nediscriminatorie a reformelor.

ASEAN

Obiective:

- impulsionează comună a creșterii economiei, progresului social și dezvoltării culturale din zonă, în spiritul egalității și cooperării;
- respectarea principiilor de drept, normelor privind relațiile interstatale și Chartei ONU, pentru impulsionează păcii și stabilității din zonă;

- impulsivarea cooperării și ajutorării reciproce în domeniile economic, social, cultural, tehnologic, științific ș.a.;
- desfășurarea unei cooperări mai eficiente în valorificarea agriculturii și industriei, extinderea schimburilor comerciale, îmbunătățirea transportului și ridicarea nivelului de viață al populației;
- menținerea cooperării strânse și reciproc avantajoase cu organizațiile internaționale și regionale cu scopuri și ținte similare, căutând căi de cooperare mai strânsă cu acestea.

În ASEAN s-a vorbit de cooperare economică regională, dar "integrarea" economică regională a fost pentru prima dată menționată abia în decembrie 1998 în Planul de Acțiune de la Hanoi.

Pentru a-și îndeplini obiectivele de cooperare economică, în ASEAN s-a încercat implementarea unui număr de inițiative economice (multe din ele erau cooperări industriale). Prin cooperarea industrială, ASEAN aspira la facilitarea cooperării economice prin dezvoltarea capacității industriale a regiunii ca alternativă a industrializării naționale. În timp ce la scară națională economiile individuale din ASEAN aveau piețe mici, la scară regională piața ASEAN reprezintă circa 500 milioane persoane.

ASEAN concurează pe merit la titlul de primă (dacă nu și cea mai importantă) grupare de țări mai puțin dezvoltate care a formulat și implementat o zonă de liber schimb¹, Zona de comerț liber ASEAN (AFTA), convenită în 1992 și care trebuia să fie pe deplin funcțională în 2003, concepută ca un răspuns la regionalismul în creștere și la instabilitatea sistemului de comerț multilateral. Inițial, AFTA a fost concepută ca un program regional de reducere a taxelor ce trebuia să se desfășoare pe etape până în 2008 (ulterior 2003) și care a fost treptat lărgit pentru a include și alte activități cum ar fi inițiative vamale, inclusiv armonizarea standardelor, o schemă de cooperare industrială (AICO), un acord-cadru pentru liberalizarea intraregională a comerțului cu servicii și adoptarea în principiu a concepției unei Zone de Investiții ASEAN (AIA). Inițial, AFTA a fost semnată de șase membri (Brunei, Indonezia, Malaysia, Filipine, Singapore, Thailanda), iar ulterior au aderat Vietnamul (1995), Laos și Myanmar (1997), Cambodgia în 1999.

Cadrul pentru reducerea taxelor vamale pentru mărfuri în interiorul ASEAN este Tariful preferențial efectiv comun (EPT), care stipula inițial că taxele pentru toate produsele manufacturate și agricole prelucrate vor fi reduse la 0-5% în termen de 15 ani. Totuși, după încheierea Runde Uruguay și crearea unei zone de comerț liber APEC, în 1994 ASEAN a decis să reducă intervalul alocat, luând ca limită anul 2003. Pentru Vietnam termenul limită este 2006, Pentru Laos și Myanmar 2008, iar pentru Cambodgia 2010.

---

¹ Dean A. DeRosa, "Regional Integration Arrangements: Static Economic Theory, Quantitative Findings, and Policy Guidelines", Banca Mondială, Working Paper 2007, 1998.

Zona de liber schimb China-ASEAN

China și 10 țări din Asia de Sud-Est au convenit în luna noiembrie 2002 să stabilească o zonă de liber schimb între ele în anul 2010, demers considerat ca un punct de reper în cooperarea economică China-ASEAN.

Primul ministru chinez, Zhu Rongji, aflat în momentul respectiv în vizită în Cambodgia, și conducătorii Asociației Națiunilor din Sud-Estul Asiei (ASEAN) au semnat acordul-cadru privind cooperarea economică globală China-ASEAN pentru a lansa procesul de liberalizare a comerțului.

Conform acestui acord-cadru, zona de liber schimb acoperă comerțul cu mărfuri și servicii, investițiile și cooperarea economică. Comerțul cu mărfuri este considerat drept nucleu de liberalizare a comerțului. Taxele și restricțiile comerciale pentru majoritatea mărfurilor și produselor vor fi eliminate progresiv.

China și țările ASEAN au ales agricultura, tehnologia informației, resursele umane și promovarea investițiilor, precum și explorarea văii fluviului Mekong drept priorități de cooperare economică.

Un purtător de cuvânt al delegației chineze a declarat agenției de presă Xinhua că apariția acestei zone de liber schimb este un rezultat inevitabil al dezvoltării relațiilor economice ale țărilor participante. Crearea acestei zone de liber schimb este considerată o decizie strategică, având drept scop întărirea relațiilor de bună vecinătate dintre China și țările membre ASEAN.

Odată înființată, zona va avea 1,7 miliarde consumatori, deci va fi zona de liber schimb cu cea mai mare populație dintre cele existente și cea mai mare dintre zonele de liber schimb create de țări în curs de dezvoltare. Se apreciază că ea va promova dezvoltarea Chinei și a ASEAN, va lărgi comerțul bilateral și va îmbunătăți competitivitatea întregii regiuni.

China este interesată și de întărirea **cooperării economice între țările riverane fluviului Mekong**, în vederea accelerării creșterii economice. "Toate țările riverane fluviului Mekong sunt țări în curs de dezvoltare, cu o economie relativ subdezvoltată. Întărirea cooperării este conformă actualei tendințe de mondializare și de integrare regională"¹. Întărirea cooperării va ajuta aceste țări să participe la cooperarea și la concurența economică mondială și să-și consolideze statutul propriu, precum și pe cel al subregiunii în cadrul politic și economic mondial[Zhu Rongji].

Premierul chinez susține lărgirea cooperării în cele mai largi domenii, inclusiv facilitarea schimburilor comerciale, îmbunătățirea climatului investițional, dezvoltarea resurselor umane, turism, agricultură, lupta împotriva drogurilor, protecția mediului.

Regiunea Asia-Pacific

În ultimele două decenii, comerțul și dezvoltarea din regiunea Asia-Pacific a ajuns să concureze comerțul și dezvoltarea din regiunea Atlanticului de Nord, formată de Canada, UE și SUA.

---

¹ Zhu Rongji, Phnom Penh, noiembrie 2002.

În ultimii ani, economiile mai puțin dezvoltate din regiunea Asia-Pacific s-au alăturat țărilor mai avansate din regiune, inclusiv Japonia și SUA, pentru a crea Forumul Cooperării Economice Asia-Pacific (APEC). Din grupare fac parte în majoritate economii relativ deschise.

Forumul APEC (Cooperarea Economică Asia-Pacific) a fost creat pentru a valorifica cât mai bine interdependența în creștere dintre economiile din zona Asia-Pacific, prin înlesnirea creșterii economice a tuturor participanților și prin sporirea sentimentului de apartenență la comunitatea regională. Printre scopurile sale se află înscrișe îmbunătățirea performanțelor economice și comerciale și a legăturilor regionale pentru prosperitatea popoarelor din zona Asia-Pacific.

La ora actuală, APEC include 21 de membri¹ și un număr de observatori.² Se întinde pe patru continente, reprezintă aproape jumătate din populația globului (2,5 miliarde locuitori), peste 50% din PIB-ul mondial (19293 miliarde dolari) și peste 47% din volumul comerțului mondial.

La sfârșitul anilor '80, economiile mari dovedeau și manifestau un interes sporit pentru extinderea piețelor lor. Comunitatea Europeană anunța piața unică, în timp ce SUA și vecinii săi examinau posibilitățile de creare a unei zone de comerț liber. Economii din Asia și Oceania, îngrijorate că aceste aranjamente vor însemna bariere pentru vânzarea produselor lor, s-au întâlnit la Canberra, în 1989, la inițiativa primului ministru australian, Bob Hawke. Acesta a fost primul forum al celor 12 economii din APEC. În următorii 9 ani, alte nouă țări s-au alăturat APEC. În 1991, la summit-ul de la Seul, au fost stabilite următoarele obiective ale APEC:

- a) Menținerea creșterii economice regionale și a dezvoltării în scopul contribuției la creșterea și dezvoltarea economiei mondiale.
- b) Intensificarea avantajelor regionale și internaționale decurgând din interdependența economică în creștere prin fluxurile de bunuri, servicii, capital și tehnologii.
- c) Dezvoltarea și întărirea sistemului de comerț multilateral în interesul tuturor economiilor din zona Asia-Pacific.
- d) Reducerea barierelor pentru bunuri, servicii și investiții între membrii APEC. Aceștia sunt cei "trei piloni ai APEC" - liberalizarea comerțului și a investițiilor, sprijinirea comerțului și a investițiilor și cooperarea tehnică și economică.

Întâlnirile miniștrilor și a altor persoane oficiale, precum și întâlnirile anuale ale liderilor țărilor APEC sunt cele mai importante elemente ale procesului APEC. Ele permit un dialog flexibil și neoficial, care ușurează încheierea de acorduri și înțelegeri.

---

1 *Australia, Brunei, Canada, Chile, Republica Populară Chineză, Hong-Kong, Indonezia, Japonia, Republica Coreea, Malaysia, Mexic, Noua Zeelandă, Papua Noua Guinee, Peru, Filipine, Rusia, Singapore, Taipei, Thailanda, SUA, Vietnam.*

2 *ASEAN - Asociația Națiunilor din Sud-Estul Asiei, PECC - Consiliul de Cooperare Economică din Pacific, PIF - Forumul Insulelor din Pacific.*

În calitatea sa de forum consultativ interguvernamental, APEC este un nou model de cooperare internațională. Unii experți definesc APEC ca un mecanism menit să întărească liberalizarea comerțului și a investițiilor în zona Asia-Pacific. Alții identifică APEC cu un proces prin care poate fi creat conceptul de "comunitate" regională a economiilor. La Bogor, în Indonezia, s-a căzut de acord ca să se ajungă la comerț și investiții libere și deschise până în 2010 pentru economiile industrializate și până în 2020 pentru economiile în curs de dezvoltare. La summit-urile de la Osaka și Manila, din anii următori, au fost adoptate acorduri prin care procesul de liberalizare va fi supervizat prin "operațiuni coordonate" și prin acțiuni individuale și planuri colective.

Referitor la propunerea de înființare a unei zone de comerț liber Asia-Pacific, studiile teoretice oferă concluzii contradictorii privind perspectivele ei. Pe de o parte, dimensiunile și diversitatea țărilor membre sugerează că zona de liber schimb Asia-Pacific ar fi puternic creatoare de comerț. Pe de altă parte, relativa deschidere a țărilor APEC sugerează că beneficiile economice nete sub acțiunea zonei de comerț liber Asia-Pacific ar putea fi instabile din cauza pierderii de venituri prin deturnarea de comerț cu partenerii importanți din Europa de Vest și alte regiuni, cum ar fi America Latină, Asia de Sud, Orientul Mijlociu, care ar putea fi mai mari decât posibilele câștiguri.

Putem estima că Spațiul Asia-Pacific va reprezenta în perspectiva anilor 2010-2020 un spațiu deosebit de important de comerț și de cooperare regională și internațională.

6.1.4. Strategia Uniunii Europene în relațiile de cooperare economică și parteneriat la scară regională și globală

Pe linia abordării comparative a proceselor integraționiste și de cooperare trebuie spus că identitatea europeană se reflectă la ansamblul celor două procese definitorii și anume: consolidarea integrării și extinderea Uniunii Europene.

Problema care se pune cu acuitate în demersul de finalizare a construcției europene este aceea a **conjugării efortului propriu**, la nivel național, **cu acela al Comunității Europene**, care să dea o nouă dimensiune și o putere sporită de negociere Uniunii Europene în relațiile de cooperare la scară internațională, îndeosebi cu Statele Unite ale Americii, principala putere economică și geostrategică a lumii.

Necesitatea obiectivă de extindere a cooperării între Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii s-a concretizat - în baza unor importante demersuri politico-diplomatice și economice – prin adoptarea, în anul 1990, a declarației Transatlantice, document de referință în definirea principiilor cooperării în domeniile economiei, educației, științei și culturii.

Tabelul 13
Comerțul exterior al Uniunii Europene cu diverse regiuni¹ și țări (2005)

Importuri			Exporturi			Import + Export		
Regiuni partenere	Milioane euro	%	Regiuni partenere	Milioane euro	%	Regiuni partenere	Milioane euro	%
Total	1177851	100,00	Total	1059095	100,00	Total	2231946	100,00
NAFTA	188871	16,1	NAFTA	290493	27,4	NAFTA	479363	21,5
din care SUA	162762	13,5	din care SUA	205105	23,6	din care SUA	417866	18,5
AELS	135820	11,6	AELS	119255	11,3	AELS	255075	11,4
China	157817	13,5	China	51686	4,9	China	209503	9,4
CSI	131702	11,2	CSI	80437	7,6	CSI	212139	9,5
din care Rusia	106627	9,1	din care Rusia	56330	5,3	din care Rusia	162957	7,3
Candidate UE	57957	4,9	Candidate UE	81078	7,7	Candidate UE	139035	6,2
America Latină	63972	5,5	America Latină	54398	5,1	America Latină	118370	5,3
ASEAN	70520	6,0	ASEAN	44888	4,2	ASEAN	115408	5,2
Țări mediteran.	54654	4,7	Țări mediteran	59750	5,6	Țări mediteran	114404	5,1
Japonia	72819	6,2	Japonia	43589	4,1	Japonia	116408	5,2
India	18873	1,6	India	21083	2,0	India	39956	1,8

Total: exclusiv comerțul dintre țările membre ale UE 25.

Sursa: EUROSTAT, martie 2006.

Anul 1994 marchează lansarea propunerii de creare a **Zonei de liber schimb transatlantice**, care avea să permită crearea unui cadru viabil de cooperare, cu eficiență pe dimensiunea economică (intensificarea și diversificarea schimburilor comerciale și extinderea ariei geografice a acestora; intensificarea fluxurilor investiționale în scopul realizării unor proiecte de interes reciproc). Adoptată un an mai târziu (1995) la Madrid, **Noua agendă transatlantică** statuează că Uniunea Europeană și SUA să reducă și să elimine progresiv barierele din calea fluxurilor transatlantice de bunuri, servicii și capital. Mai mult, documentul prevede dezvoltarea cooperării în domeniile protecției mediului, științei și tehnologiei.

¹ NAFTA: Canada, Mexic, SUA; AELS: Islanda, Norvegia, Elveția.; ASEAN: Brunei, Cambodgia, Indonezia, Laos, Malaysia, Myanmar, Filipine, Singapore, Thailanda, Vietnam.; America Latină: 20 de țări; țări candidate UE: Bulgaria, Croația, România, Turcia; țări mediteraneene exclusiv Turcia: Algeria, Cisiordania Gaza, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Maroc, Siria, Tunisia.

Documente de referință la ansamblul **Planului de acțiune comun SUA – UE** sunt: Acordul privind cooperarea vamală și “asistență” reciprocă în soluționarea unor diferende conjuncturale; Acordul privind recunoașterea reciprocă a reglementărilor privind comerțul cu echipamente de telecomunicații și produse farmaceutice; Acordul privind reglementarea comerțului cu animale și produse animaliere; Acordul referitor la aplicarea legislației în domeniul concurenței; Acordul privind dezvoltarea cooperării în domeniul științei și tehnologiei (cu eficiență sporită la nivelul cooperării între instituțiile de cercetare științifică).

Extinderea UE și Comunitatea Statelor Independente

Lărgirea spre Est a Uniunii Europene va schimba în mod semnificativ relațiile dintre aceasta și statele membre ale CSI. Atitudinea UE față de restul continentului trebuie adaptată noilor condiții. Cel puțin deocamdată calitatea de membru deplin al UE nu este o opțiune pentru Rusia sau orice alt stat membru CSI, dar nici marginalizarea lor nu este o soluție.

De la colapsul Uniunii Sovietice, statele independente care au apărut din ruinele ei au încercat în tot felul de moduri să facă ordine în relațiile lor comerciale. Cu toate acestea, fluxurile de mărfuri dintre ele au continuat să se reducă. La început, prin protecția oferită, aranjamentele regionale au fost benefice ca instrument de tranziție la un nou sistem de legături comerciale, dar se pare că și-au epuizat resursele, nu mai creează (dacă au făcut-o vreodată) comerț și distorsionează concurența și semnalele pe care aceasta ar trebui să le dea. De fapt, cea care a funcționat a fost componenta protecționistă, discriminatorie față de exterior (uneori și față de partenerii regionali) și, cu o pondere mult mai mică, cea de facilitare a schimburilor intraregionale.

De ce au nevoie acum țările membre CSI este în primul rând un comerț liber, deschis cu restul lumii, de contactul nemijlocit, fără bariere de protecție, cu concurenții lor pe piețele de export și de import. Fără acest test al realității, agenții economici din CSI vor avea tendința să perpetueze climatul cu riscuri reduse al economiei sovietice cu care au fost obișnuiți, fără a face eforturi de adaptare, de îmbunătățire a activității lor, fără modernizare și inventivitate, continuând să mențină pe linia de plutire industrii de mult îmbătrânite și depășite, fizic și moral.

Studii recente¹ au ajuns la următoarea concluzie: comerțul liber între UE-CSI, pentru a fi benefic pentru țările membre CSI, necesită o îmbunătățire a productivității lor, cu instituții mai bune și volume de investiții străine directe mai mari.

În 2004, Comunitatea Statelor Independente a avut în comerțul mondial o pondere de 4,7% în exporturi și de 9,7% în importuri². Conform Comisiei

¹ Pekka Sulamaa, Mika Widgren - “EU Enlargement and Beyond: A Simulation Study on EU and CIS Integration”, CEPR, DP3768, februarie 2003.

² UNECE - Economic Survey of Europe, 2005 No. 2, Geneva, pag. 82.

Economice ONU pentru Europa, în 1980 ponderea URSS în comerțul mondial era de 27,1% la exporturi și 26,8% la importuri, pentru ca în 1993 CSI să coboare la 11,4% și, respectiv, 16,5%. Diferența dintre URSS și CSI este nesemnificativă, fiind reprezentată de către cele trei țări baltice, economii cu pondere mică în ansamblul Uniunii Sovietice. Al doilea șoc a avut loc în 1999, anul care a urmat crizei financiare din Rusia, când ponderea CSI a ajuns la 4,2% și, respectiv, 8,5%, fără a mai reuși să își revină în mod semnificativ.

La începutul anului 2004, populația CSI era estimată la 279 milioane de locuitori¹, iar produsul intern brut, conform Wikipedia², se situa în jurul a 2300 miliarde dolari în 2005, la paritatea puterii de cumpărare, comparativ cu Uniunea Europeană, care are, conform aceleiași surse, 457 milioane locuitori și un PIB de 12332 miliarde dolari³.

Relațiile economice între CSI și UE

*Atitudinea fostei Uniuni Sovietice față de integrarea europeană a fost determinată de două puncte de vedere. Pe de o parte, Comunitatea Europeană era considerată drept baza economică a NATO, deci o organizație ostilă, iar pe de altă parte, se spera că ea ar fi capabilă să îndepărteze Europa de Statele Unite, schimbând balanța mondială a puterii economice, acționând astfel în interesul URSS. Predominantă s-a dovedit ostilitatea față de Comunitatea Europeană, limitându-se și posibilitățile sateliților est-europeni ai URSS de apropiere de integrarea europeană. Abia în 1989 (deci la câțiva ani după perestroikă și cu puțin înainte de destrămarea Uniunii Sovietice și apariția Comunității Statelor Independente) a fost semnat primul **Acord de Comerț și Cooperare între URSS și CEE**, considerat depășit încă din start, dar având meritul de a marca recunoașterea Comunității Europene de către Moscova.*

Au urmat câțiva ani de tatonări, de edificare asupra orientărilor și opțiunilor noilor state independente și a rolului acordat în noua conjunctură Comunității Statelor Independente. O trăsătură generală a relațiilor dintre Uniunea Europeană și statele nou apărute o constituie abordarea lor pe bază bilaterală, cu fiecare republică ex-sovietică în parte, individualizat conform specificului, compatibilității, intereselor comune, având actualmente ca bază Acordurile de Parteneriat și Cooperare în vigoare cu nouă dintre ele.

- **UE-Rusia**

În 1994, Rusia și Uniunea Europeană semnav Acordul de parteneriat și cooperare (APC), bază legală a relațiilor lor. Datorită conflictului din Cecenia,

1 <http://newsfromrussia.com/world/2004/02/09/52197.html>.

2 http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_CIS_countries_by_GDP_PPP.

3 http://en.wikipedia.org/wiki/European_Union.

acesta a intrat în vigoare cu întârziere, abia în decembrie 1997, pentru o perioadă de zece ani. Abordarea relațiilor cu Rusia a fost cuprinsă într-o "Strategie comună", adoptată în 1999, ce se extindea până în iunie 2004.

La summit-ul Rusia - UE din **10 mai 2005** (al 15-lea) au fost adoptate "**foile de parcurs**" pentru așa-numitele **patru "spații comune de colaborare"** (Common Spaces of Cooperation) în domeniile securității, comerțului și economiei, drepturilor omului, relațiilor umane, convenite preliminar la summit-ul din mai 2003 de la St. Petersburg.

- **UE-Ucraina**

La **1 martie 1998** a fost rândul **Ucrainei** să semneze **Acordul de parteneriat și cooperare**, iar la **1 iulie 1998** a intrat în vigoare un APC între UE și **Moldova** (care va expira în 2008).

În 1999, la 1 iulie, au intrat în vigoare astfel de acorduri ale UE cu Armenia, Azerbaidjanul, Georgia, Kazahstan, Kârgâzstan și Uzbekistan.

Turkmenistanul a semnat în mai 1998 un Acord de parteneriat și Cooperare cu UE, dar el **nu este încă în vigoare** și nici nu există un acord interimar. **Belarus** a semnat și ea cu UE un APC în martie 1995, dar nici acesta **nu este în vigoare**.

Tadjikistanul își bazează încă relațiile cu UE pe **Acordul de comerț și cooperare semnat de UE cu URSS în 1989**, pe care și l-a însușit în 1994, dar care a fost latent o perioadă de timp din cauza problemelor interne. Acordul a fost revitalizat la inițiativa Comisiei Europene după 11 septembrie 2001 și sunt în curs negocieri pentru un Acord de parteneriat și cooperare.

În prezent, atitudinea UE față de fostele republici sovietice denotă mai multă atenție și implicare în sprijinirea lor în reformele politice și economice. Circumstanțele s-au schimbat radical față de începutul anilor '90. După 2000, republicile ex-sovietice se prezintă ca societăți relativ stabile, regiunea în ansamblu înregistrând câțiva ani la rând una dintre cele mai ridicate creșteri de pe glob. Datorită extinderii, Belarus și Ucraina au devenit deja vecine cu UE, iar Moldova va intra și ea în această categorie după aderarea României în 2007.

Politica Europeană de vecinătate¹ (**PEV**) constituie un cadru de consolidare a relațiilor de vecinătate și vizează intensificarea cooperării cu statele vecine Uniunii Europene lărgite, în vederea creării unei zone de prosperitate și bună vecinătate, a unui „cerc de prieteni” ("a ring of friends") la frontierele UE. Spre deosebire de Agenda Salonic pentru Balcanii de Vest, PEV **nu oferă statelor vizate** (statele din estul Europei și statele mediteraneene, iar din iunie 2004 și statele sud-caucaziene) **perspectiva aderării la UE**, ci permite doar o mai bună focalizare a eforturilor în domeniul de importanță vitală pentru apropierea statelor vizate de standardele europene.

---

1 *European Neighbourhood Policy (ENP).*

Având în vedere deplasarea spre est a granițelor Uniunii prin primirea de noi membri, în primăvara anului 2002, la inițiativa ministrului de externe britanic, Jack Straw, au fost lansate discuții privind dezvoltarea unui nou cadru de relații dintre UE și "noii vecini" est-europeni. La 11 martie 2003 Comisia Europeană a prezentat o Comunicare în care era expusă viziunea asupra relațiilor cu vecinii din est (Rusia, Ucraina, Belarus și Moldova) și sud (Algeria, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Libia, Maroc, Autoritatea Palestiniană, Siria și Tunisia). Din start, conceptul Comisiei asupra relațiilor cu "vecinii" nu prevedea posibilitatea aderării la UE, ci doar aprofundarea relațiilor prin elaborarea unor "Planuri de Acțiune" (Action Plans) între UE și fiecare țară în parte.

Ulterior s-a recomandat și **inclusiunea** țărilor din Caucazul de Sud (Armenia, Azerbaidjan, Georgia) în acțiunile PEV. De fapt, în ipoteza aderării Turciei, Armenia și Georgia vor avea granițe directe cu UE.

În relațiile cu CSI, Uniunea Europeană a înregistrat constant un sold negativ al balanței comerciale, datorat în principal importurilor de materii prime și energie care depășesc capacitatea țărilor membre CSI de a importa la rândul lor.

Locul schimburilor comerciale cu Comunitatea Statelor Independente în ansamblul comerțului exterior al Uniunii Europene nu este spectaculos. Ponderea CSI în importurile și exporturile UE (extra UE25) din 2004 depășea 11%, poziționând-o în urma NAFTA și AELS, dar înaintea ASEAN.

În schimb, în totalul comerțului CSI, Uniunea Europeană ocupă detașat primul loc, devansând fără drept de apel China și SUA sau alte grupuri de țări.

6.2. Accentuarea decalajelor dintre țările bogate și cele sărace la orizontul anului 2050

Accentuarea decalajelor în structura pe grupe de vârstă

În lume, tendința de creștere a duratei de viață și reducere a ratei natalității a dus la îmbătrânirea populației. Acest proces este vizibil în țările dezvoltate ale lumii, în special în Germania, Japonia, Spania și Italia. Schimbările istorice respective afectează atât dezvoltarea economică cât și cea socială. De aceea, reforma sistemului de pensii constituie un subiect fierbinte pe agenda de lucru al oricărui guvern aparținând lumii dezvoltate.

Comisia Europeană¹ pregătește deja un raport cu privire la schimbările demografice care au loc în Uniunea Europeană. Acesta va fi prezentat la reuniunea Consiliului European din data de 20 octombrie 2006 din orașul finlandez Lahti. Subiectele care vor fi tratate se concentrează pe efectele pe care le are scăderea populației în vârstă de muncă asupra politicii economice

¹ vezi „Demografic Change - Commission BRACING for a silent Revolution”, *Europolitics social*, nr. 175/iulie 2006, Brussels.

din țările UE. De aceea, se considera necesar că UE trebuie să depună următoarele eforturi pentru:

- menținerea potențialului de producție;
- îmbunătățirea stării de sănătate a populației;
- echilibrarea balanței finanțelor publice;
- adaptarea serviciilor și infrastructurii la noile schimbări sociale;
- creșterea substanțială a imigrației;
- încurajarea „revoluției tăcute”, care înseamnă trecerea de la coexistența în cadrul forței de muncă active a 4 sau chiar 5 generații față de 3 în trecut.

Comisia Europeană a avansat ideea că, la nivel instituțional, principiul subsidiarității și limitarea puterii UE conduce la 2 opțiuni principale care pot fi luate în calcul:

- înființarea unui forum bianual la care să participe statele ce se confruntă cu probleme demografice;
- adăugarea unui capitol separat care să fie atașat la Strategia de la Lisabona, cu concretizare în perioada de după 2010 sau adoptarea unei noi politici de coordonare, care să ducă „la o mai mare vizibilitate a problemelor demografice”.

Conform prognozelor Comisiei Europene, combinația dintre reducerea populației în vârstă de muncă între anii 2005-2050 (se prevede o scădere de 53 de milioane de oameni în această perioadă) și, concomitent, creșterea populației de peste 65 de ani (se preconizează un plus de 58 de milioane de persoane) vor crea numeroase probleme. **Nivelul dependenței demografice pensionar/număr de persoane active va crește în Uniunea Europeană de la 1/4 la 1/2 până în 2050.**

Carta Verde a schimbărilor demografice, care a fost elaborată și publicată de Comisia Europeană în 2004 a trasat 240 de soluții. Aceasta va constitui baza de lucru pentru dezbaterile Comisiei Europene din octombrie 2006 pe acest subiect.

În următorii 30 de ani structura populației se va modifica substanțial în lume, **tendința de îmbătrânire fiind din ce în ce mai evidentă în statele industrializate ale lumii.** Potrivit unui studiu al Allianz Group¹, publicat în noiembrie 2005, consecințele acestui proces evolutiv se vor resimți puternic în SUA și Japonia în 2010, iar în UE ceva mai târziu, spre 2020. Cea mai dezbătută consecință a acestei tendințe este aceea că va fi mai puțină forță de muncă ocupată raportat la populația care este la pensie.

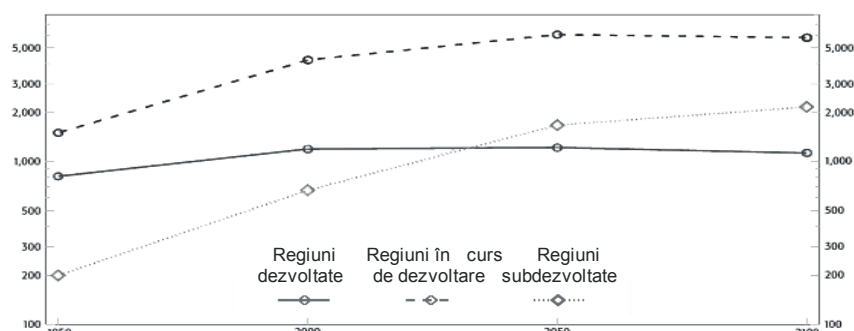
¹ Economic Research Trend Report/Oct. 2004/ <http://www.allianzgroup.com>.

Prognoza populației pe regiuni de dezvoltare, orizont 2050-2100

Conform estimărilor recente ale ONU, populația globului se cifrează la cca. 6,3 miliarde de oameni. Potrivit calculelor analiștilor, până în 2100, evoluția în lume pe categorii de țări va fi următoarea:

Graficul 6

Evoluția demografică 1950 – 2100 (în milioane persoane, scară logaritmică)

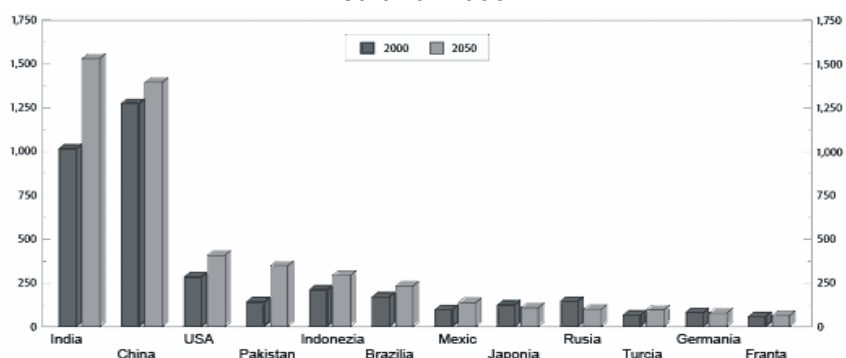

Sursa: ONU/ „Medium Scenarios” publicat în anii 2003 și 2004; <http://www.unitednations.com>.

În scenariile pe termen lung, analiștii ONU au concluzionat că are loc o creștere a duratei de viață pe toate continentele, tendința fiind mai pronunțată în țările cel mai puțin dezvoltate. În scenariul pe termen mediu, populația de peste 60 de ani se va dubla comparativ cu anul 2000, ajungând la 21% din totalul populației în 2100. Cea mai accentuată creștere se va înregistra la populația de peste 80 de ani, ponderea crescând la 4% din total.

Graficul 7

Creșterea populației până în 2050 în țările cele mai populate comparativ cu anul 2000

Sursa: ONU/ „Medium Scenarios” publicat în anii 2003 și 2004; <http://www.unitednations.com>.

În graficul 7 se poate vedea creșterea populației până în 2050 în țările cele mai populate comparativ cu anul 2000. După cum se observă, cele mai mari creșteri se vor semnala în continuare în India și China, urmate la distanță de SUA. Se observă că, în timp ce în China creșterea se va mai tempera ca efect al controlului nașterilor, în **India creșterea va fi substanțială de la aproximativ 1 miliard în 2000 la peste 1,5 miliarde în 2050. Astfel, India va întrece până în 2050 China ca număr al populației.**

În anul 2050, circa 60% din populația lumii va trăi în Asia. Numai în India și China va trăi aproximativ o treime din populația lumii.

Europa va fi căminul a numai 7% din populația lumii, aici trendul fiind de îmbătrânire a populației.

Tabelul 14

Vârsta medie a populației pe regiuni*

	2000	2050	2100
În lume	26	37	44
Africa	18	27	41
Asia	26	39	45
Europa	38	48	44
America Latină și Caraibe	24	40	46
America de Nord	35	40	44
Oceania	31	40	45

*) <http://www.unitednations.com>.

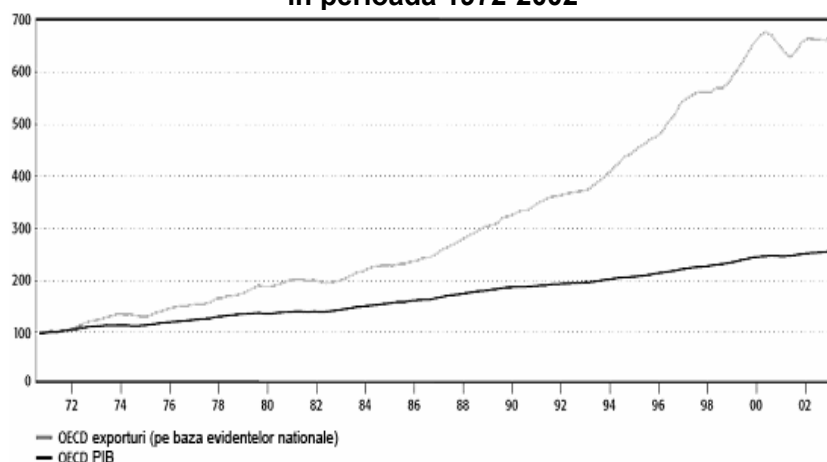
Tehnologie și globalizare.

În ultimele 3 decenii, ritmul de creștere a comerțului mondial l-a depășit pe acela al creșterii economice. În timp ce valoarea exporturilor în statele membre OCDE a crescut de 7 ori din 1970 și până în prezent, PIB a crescut numai de 2,5 ori.

Această evoluție diferențiată este semnul clar că ecartul de valoare s-a diversificat, având loc o ultra specializare pe țări. Această specializare îngustă a muncii dă naștere la 2 forme: comerțul intra și interindustrial. În ceea ce privește prima formă, fiecare țară produce și comercializează bunuri la care au un cost comparativ mai mic față de alte state partenere fie prin specializarea muncii, fie prin disponibilitatea resurselor naturale sau a altor factori de producție. În comerțul interindustrial, aceleași sectoare economice din țări diferite concurează pentru ocuparea unei poziții dominante pe piață prin preț și calitate a produselor fabricate.

Graficul 8

Evoluția comerțului mondial și a creșterii economice în perioada 1972-2002

Sursa: ONU/ „Medium Scenarios” publicat în anii 2003 și 2004; <http://www.unitednations.com>.

Factorii dezvoltării economice actuale

Teoria economică ne oferă doi factori ai dezvoltării economice actuale. Primul, îl constituie **creșterea competiției pe piețele globale**, ceea ce înseamnă că firmele nu pot să majoreze decât într-un ritm destul de strâns prețurile.

Al doilea factor, este acela al **elementelor care compun prețul** și care au ca tendință egalizarea valorii lor. Spre exemplu, relațiile comerciale care se încheie între un stat dezvoltat și un stat care deține un număr mai mare de forță de muncă disponibilă face ca valoarea acestui factor să nu mai fie atât de disproporționată ca în trecut. Luate împreună, cele două efecte creează o presiune asupra prețurilor, ceea ce face ca influența prin controlul prețurilor al lumii industrializate să scadă (Allan Greenspan, fost președinte al FED, Banca centrală a SUA, 2004).

Creșterea competiției globale a dus la reducerea prețurilor atât pentru consumatorii casnici, cât și pentru companii. Totuși, elementele de cost rămân determinantele de preț. Experții occidentali apreciază că în viitor, ritmurile de creștere a salariilor și acela al prețurilor produselor vor urma același trend, dar la un nivel mai mic. **Liberalizarea piețelor interne** a deveni o cerință mai peste tot în lume, luându-se ca exemplu Uniunea Europeană, unde funcționarea pieței interne unice de la 1 ianuarie 1992 a adus beneficii neașteptate țărilor membre. Această tendință ridică, în opinia specialiștilor, întrebarea dacă globalizarea și procesul de dezinflație nu au ajuns la un punct de întoarcere.

Ce ne așteaptă în următorii 30-40 de ani? Pentru a încerca să răspundem la această întrebare, trebuie să analizăm mai atent procesul de globalizare.

Sunt 3 factori care merită analizați:

- deschiderea piețelor,
- liberalizarea piețelor
- dezvoltarea tehnologică.

În trecut, deschiderea economică și liberalizarea erau identificate cu politica americană, cunoscută sub denumirea de "Consensul de la Washington", care a făcut ocolul pământului în anii '80. De atunci, s-au remarcat 3 evenimente majore care au influențat evoluția PIB și a comerțului mondial:

- Schimbarea strategiei de dezvoltare din America Latină, de la orientarea națională de încurajare a creării unor furnizori de materii prime substituit la stimularea exporturilor.
- Căderea "cortinei de fier" în Europa comunistă, 10 din statele aparținând acestei zone intrând deja în UE.
- Dezvoltarea economică spectaculoasă a Chinei și, mai recent, a Indiei.

Analizii de renume internațional apreciază că, dacă ne limităm strict geografic, mai devreme sau mai târziu globalizarea își va atinge limitele¹.

Din punct de vedere al progresului tehnologic, limitele sunt departe de a fi atinse. Performanțele înregistrate în domeniul transporturilor, viteza și confortul obținute, au dus la creșterea mobilității forței de muncă. De asemenea, creșterea utilizării internetului și în special a comerțului pe internet a făcut ca granițele să dispară, tot ce contează mai mult fiind calitatea și prețul. Dar, există și factori meniți să frâneze accesul tuturor la progres. Brevetele și licențele, care în general aparțin statelor dezvoltate, nu sunt disponibile și statelor mai sărace. De asemenea, unele prevederi adoptate în cadrul negocierilor OMC au de multe ori ca scop să blocheze accesul celor în curs de dezvoltare la progres, cu referire directă aici la dreptul de proprietate intelectuală și la transferul de tehnologie.

Perspective pentru deceniile următoare. În opinia experților ONU, dar și ai Băncii Mondiale², aceste perspective se vor caracteriza prin următoarele tendințe:

1. În majoritatea statelor dezvoltate, ritmul creșterii populației va fi temperat sau chiar va stagna pe perioade mai lungi. În schimb, în statele în curs de dezvoltare, acest ritm va continua să rămână superior pe termen scurt, dar se va tempera și aici apărând fenomenul de îmbătrânire a populației.

---

1 Nicholas Georgescu Roegen, *Legea Entropiei și procesul economic*, Studiu nr. 5/ colecția Banca Națională a României, 1996.

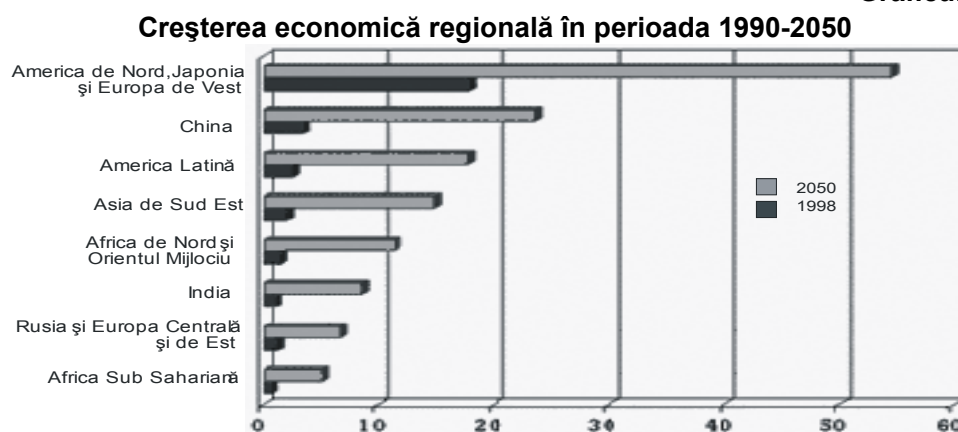
2 vezi ONU, *United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD); World Investment Report, 2003.*

2. Progresul tehnologic și globalizarea vor continua, în timp ce mobilitatea internațională a forței de muncă și utilizarea informației prin rețelele globale se vor amplifica. Trecerea de la societatea industrială la cea informațională și cea bazată pe servicii va continua în ritm alert.
3. Economii unde acest trend se va face simțit cel mai mult vor fi cele dezvoltate din punct de vedere industrial și cele în curs de dezvoltare care au un grad mare de deschidere față de piețele externe, un regim birocratic scăzut și o largă înclinare față de educație și inovație. Acestea vor atrage capital uman înalt calificat, care să vină în completarea tehnologizării înalte.
4. Cererea de capital va crește în deceniile următoare, în special în statele emergente. Progresul tehnologic va conduce treptat la o cerere din ce în ce mai mică de capital uman, în favoarea celui materializat în investiții productive, iar salariile celor cu pregătire înaltă vor crește într-un ritm superior celorlalte categorii.
5. Companiile multinaționale vor simți acest trend și se vor orienta mai mult pe economiile emergente, care au costuri scăzute ale forței de muncă.

6.3. Prognoze economice pe termen lung

În ultimii 50 de ani, economia mondială s-a dezvoltat într-un ritm de aproape 3% pe an, crescând astfel dublu în volum valoric. Prelungirea trendului de dezvoltare a economiei mondiale până în anul 2050, relevă **o accentuare a diferenței de dezvoltare dintre principalele regiuni ale globului** (graficul 9).

Graficul 9

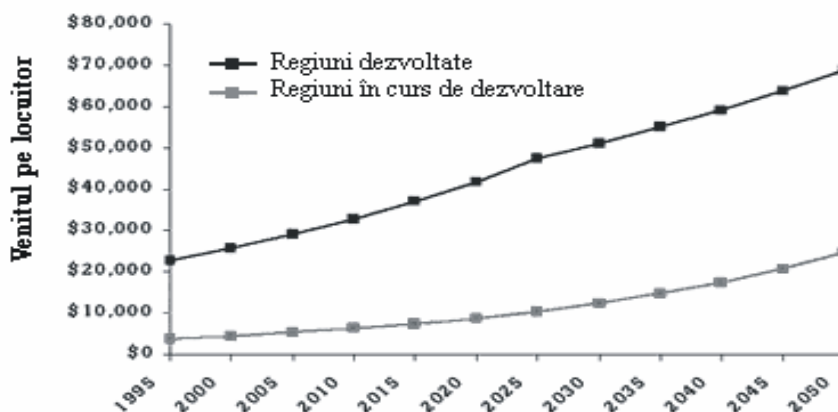
Sursa: ONU/ „Medium Scenarios” publicat în anii 2003 și 2004; <http://www.unitednations.com>.

Dacă acest trend va continua, atunci activitatea economică va crește într-un ritm de cel puțin două ori mai rapid decât populația, ceea ce va conduce la sporirea nivelului general de bunăstare. Dar, modelul creșterii nivelului bunăstării arată că decalajul dintre regiunile puternic industrializate și regiunile în curs de dezvoltare în ceea ce privește venitul pe locuitor, se va accentua.

Graficul 10 ilustrează mărirea acestui decalaj în ipoteza că regiunile industrializate vor înregistra un ritm moderat de creștere economică, în timp ce regiunile în curs de dezvoltare vor marca un ritm mai accelerat.

Graficul 10

Decalajul veniturilor pe locuitor dintre regiunile dezvoltate și cele în curs de dezvoltare

Sursa: ONU/ „Medium Scenarios” publicat în anii 2003 și 2004; <http://www.unitednations.com>.

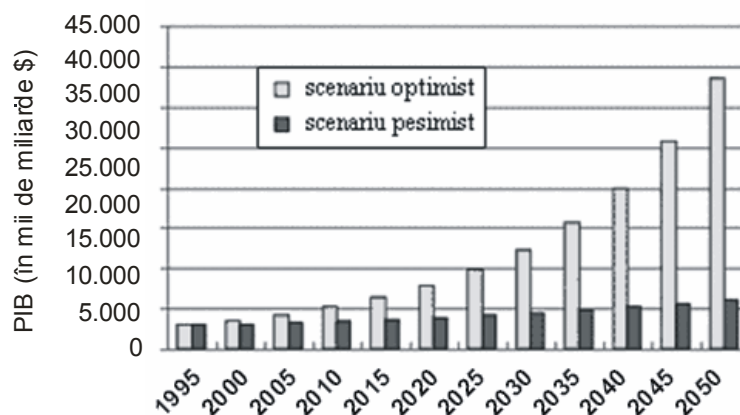
Va deveni China cea mai puternică țară a planetei?

Produsul intern brut al **Chinei**, măsurat la paritatea puterii de cumpărare, este mai mare decât al oricărei regiuni în curs de dezvoltare. Prognozele pe termen lung relevă o creștere medie anuală cuprinsă între **2 și 4,5%**. Dacă scenariul optimist, al unei creșteri de 4,5% pe an până în anul 2050 se va adevăra, atunci China va deveni cea mai puternică economie din lume, depășind chiar SUA (graficul 11).

Pentru China, scenariul optimist arată faptul că, în anul 2050 PIB/locuitor va fi de **33000 \$**. În schimb, scenariul pesimist relevă că în 2050 PIB/locuitor în China ar putea ajunge doar la **6000 \$** (graficul 12).

Graficul 11

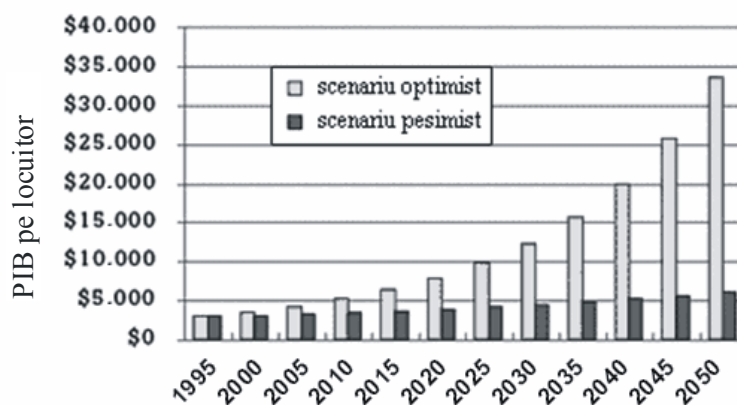
Evoluția PIB în China în perioada 1995-2050 în ipoteza unui scenariu optimist comparativ cu varianta unui scenariu pesimist

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

Graficul 12

Evoluția PIB/ locuitor în China până în 2050 în varianta unui scenariu optimist comparativ cu varianta unui scenariu pesimist

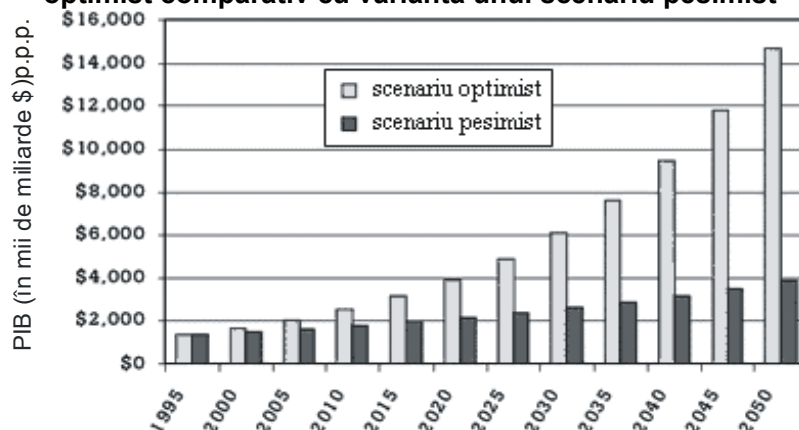

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

În cazul **Indiei**, PIB este în prezent destul de mic, respectiv 1/7 din cel al SUA. Scenariul optimist prognozează o creștere cu **4,5%** anual, iar cel pesimist o creștere anuală a PIB de numai **2%** până în anul 2050 (graficul 13).

Graficul 13

Evoluția PIB în India în perioada 1995-2050 în ipoteza unui scenariu optimist comparativ cu varianta unui scenariu pesimist

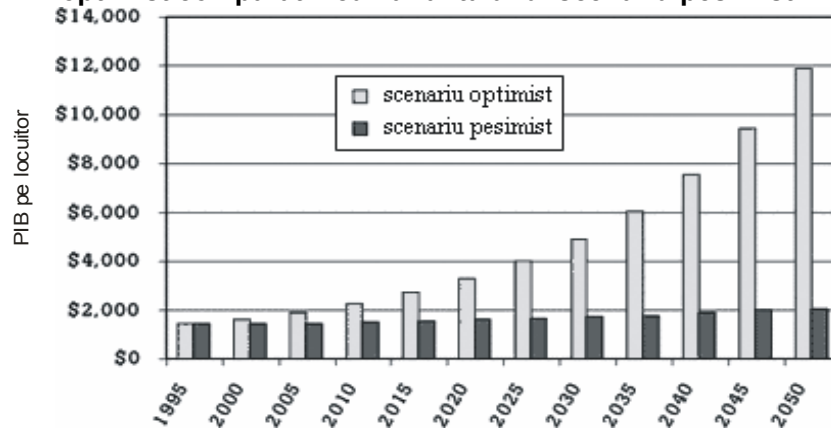

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

Nivelul de bunăstare a populației din India ar putea varia între **2000** de dolari (PIB/locuitor) în cazul modelului pesimist și **12000** de dolari (PIB/locuitor) în cazul celui mai optimist (graficul 14).

Graficul 14

Evoluția PIB/locuitor în India până în 2050 în varianta unui scenariu optimist comparativ cu varianta unui scenariu pesimist

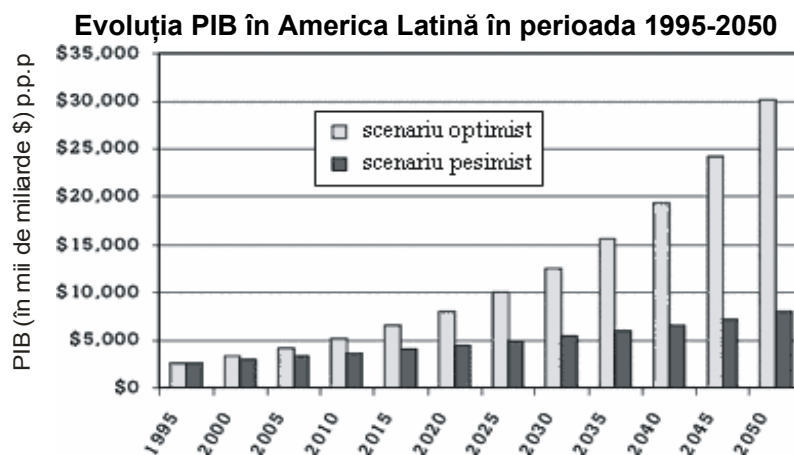

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

PIB al țărilor **Americii Latine** luate pe ansamblu, măsurat la paritatea puterii de cumpărare, este deja mai mare decât în oricare altă regiune în curs de

dezvoltare, exceptând China. Prognosele pe termen lung relevă o creștere medie anuală a PIB până în anul 2050 cuprinsă între **2 și 4,5%**. Dar, chiar și în varianta pesimistă, PIB al țărilor Americii Latine luate în ansamblu va fi apropiat de cel al SUA (graficul 15).

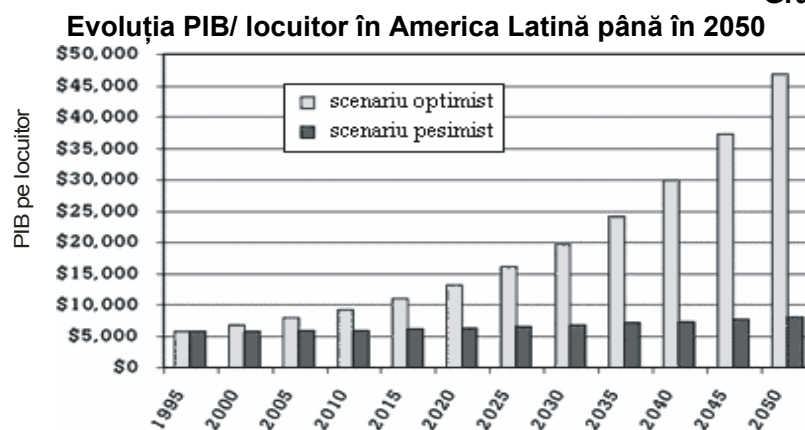
Graficul 15

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

În varianta optimistă, cea a unei creșteri dinamice de 4,5% pe an și a unei creșteri reduse a populației, relevă un PIB/locuitor de **47000 \$** în anul 2050. În cazul unei creșteri de numai 2% pe an și a unei creșteri accelerate a populației, PIB/locuitor va ajunge la doar **8000 \$** (graficul 16).

Graficul 16

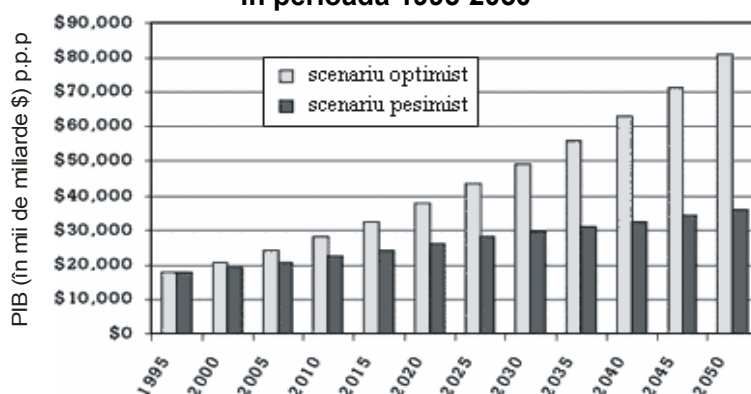

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

Creșterea PIB în America de Nord, Europa și Japonia, măsurată la p.p.p, este substanțială, respectiv de aproape **1000 de miliarde \$ pe an** până în 2050. **Scenariul optimist** se bazează pe o creștere medie anuală de **3%** până în anul 2025 și apoi de **2,5%**, până în 2050. Scenariul mediu dă drept rezultat triplarea PIB cumulat al acestor economii până în 2050, pe baza unei creșteri medii anuale de **2,5%** până în 2025 și de **1,5%** până în 2050 (graficul 17).

Graficul 17

Evoluția PIB în America de Nord, Europa și Japonia în perioada 1995-2050

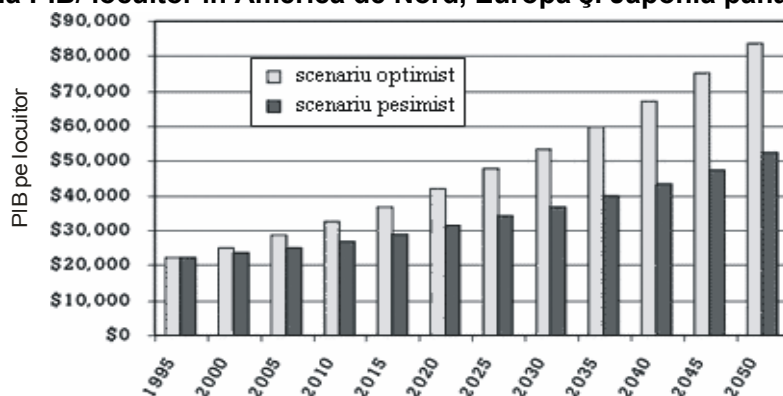

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

Drept consecință a acestei creșteri, PIB/locuitor ar putea ajunge la o medie de **65000 \$** în ipoteza unei creșteri medii a populației). În varianta optimistă, PIB/locuitor ar putea crește chiar până la **84000 \$** în 2050 (graficul 18).

Graficul 18

Evoluția PIB/locuitor în America de Nord, Europa și Japonia până în 2050

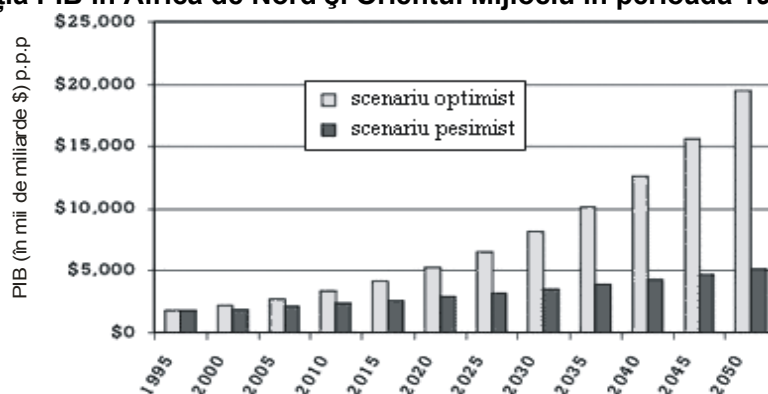

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

PIB cumulat al țărilor din **Africa de Nord și Orientul Mijlociu** măsurat prin p.p.p, în prezent este mic, raportat la scară mondială și reprezintă doar **1/5 din cel al SUA**. Cele două scenarii luate în considerare relevă o creștere economică anuală cuprinsă între un maxim de **4,5% și 2%**, până în 2050 (graficul 19).

Graficul 19

Evoluția PIB în Africa de Nord și Orientul Mijlociu în perioada 1995-2050

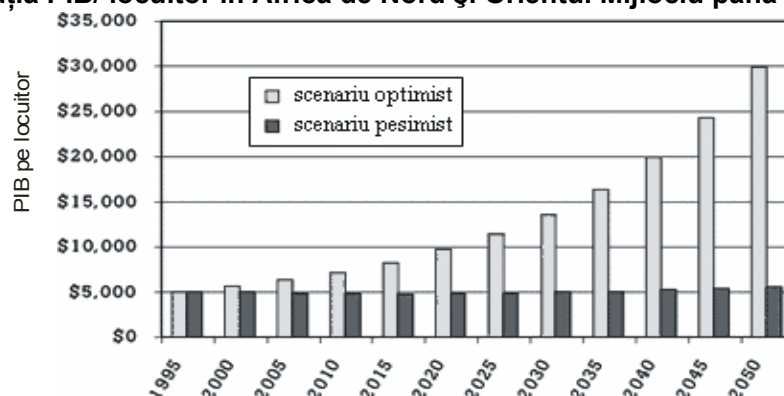

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

Conform scenariului optimist, PIB al acestei regiuni va crește până la de două ori mai rapid decât cel al Americii de Nord până în 2050. Referitor la bunăstare, cele două scenarii prognozează că PIB/locuitor va fi cuprins între **5000** (ipoteza unei creșteri rapide a populației) și **30000** de dolari (ipoteza unei creșteri modeste a populației) (graficul 20).

Graficul 20

Evoluția PIB/ locuitor în Africa de Nord și Orientul Mijlociu până în 2050

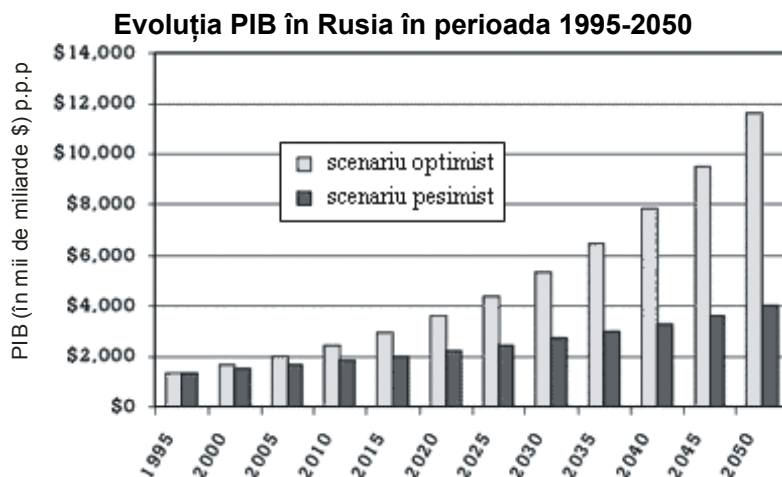

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

PIB al **Rusiei**, măsurat prin p.p.p., va fi relativ mai mic decât cel al Africii sub-sahariene. Scenariile arată o creștere medie anuală cuprinsă între 2 și 4% până în 2050. Dar chiar și în varianta optimistă, PIB-ul Rusiei va fi mai puțin mic decât cel al SUA (graficul 21).

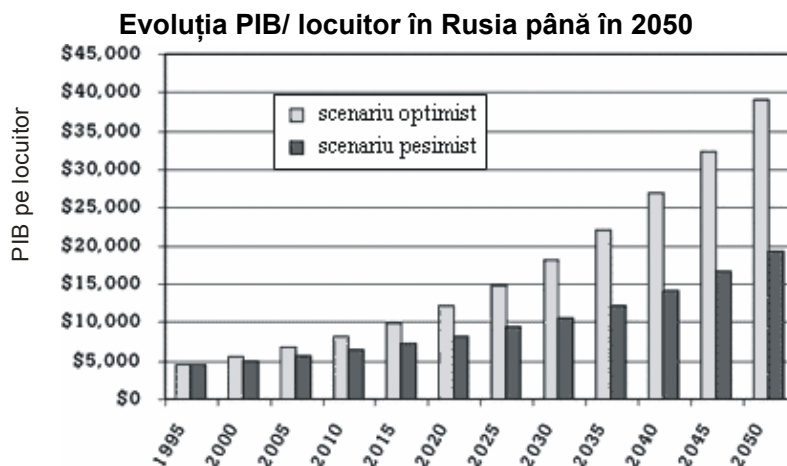
Graficul 21

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, editura Expert, 2004

PIB/locuitor ar putea crește substanțial la 40000 \$ (în ipoteza unui declin modest al creșterii populației). În varianta pesimistă, PIB/locuitor ar putea să ajungă la 20000 \$, aproximativ egal cu cel al UE (graficul 22).

Graficul 22

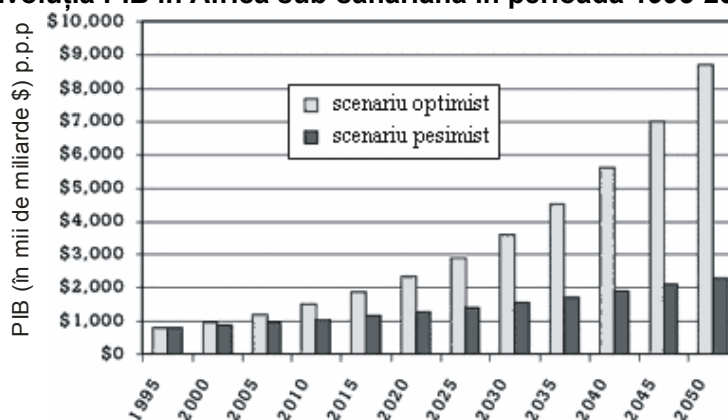

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

PIB al țărilor din **Africa sub-sahariană**, exprimat prin p.p.p., va crește cel mai puțin comparativ cu creșterea mondială. Scenariile relevă o creștere medie anuală de maximum 4,5% și de minimum 2%. În cazul cel mai bun, PIB-ul acestei regiuni va ajunge în 2050 la nivelul PIB al SUA în prezent (graficul 23).

Graficul 23

Evoluția PIB în Africa sub-sahariană în perioada 1995-2050

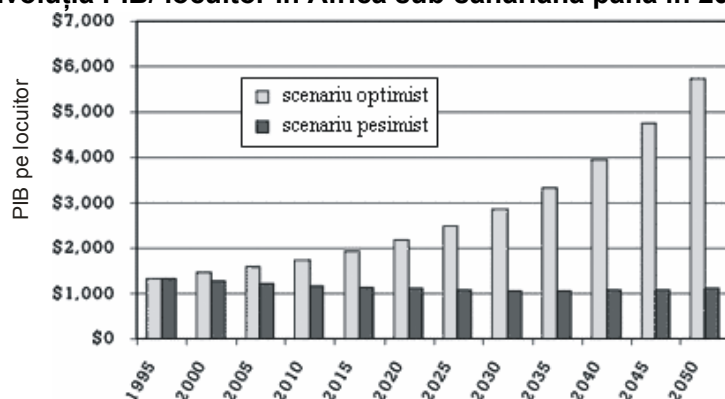

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

Referitor la creșterea bunăstării populației, scenariul optimist care ia în calcul și ipoteza unei creșteri modeste a populației prognozează un nivel al PIB/locuitor de 6000 de dolari. În varianta pesimistă, combinată cu o creștere rapidă a populației, PIB mediu/locuitor ar putea chiar să scadă față de cel prezent în următorii 50 de ani (graficul 24).

Graficul 24

Evoluția PIB/locuitor în Africa sub-sahariană până în 2050

Sursa: „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, IEM-Academia Română, Editura Expert, 2004.

6.4. Scenarii de creștere economică aplicate la SUA și Japonia și influența lor asupra evoluției economice a altor state. Peisajul monetar schițat la orizontul anilor 2025-2030

6.4.1. Deteriorarea profundă a „deficitelor gemene” ale Statelor Unite și implicațiile asupra economiei mondiale. Scenarii de creștere economică pe termen mediu și influența asupra altor economii

Ultimii ani ai „deceniului de aur” al economiei americane au marcat trecerea soldului bugetului federal american de la deficit la excedent, cel de-al doilea mandat al democratului Bill Clinton făcându-se remarcant prin obținerea primelor excedente bugetare din ultimii 50 de ani.

Începutul noului mileniu a însemnat și intrarea într-o nouă perioadă de dezechilibre fiscale, dublate de agravarea fără precedent a deficitului balanței de plăți curente. În numai doi ani și jumătate din noul mileniu situația bugetului federal american a suferit o transformare majoră: de la un excedent de aproape 300 miliarde dolari (peste 2,5% din PIB) obținut în anul fiscal 2000 la un deficit de 3,8% din PIB în 2002 și 5,0% din PIB în 2003.

În parte, această situație a fost urmarea recesiunii economice din 2001, agravată de atacurile teroriste din 11 septembrie¹, dar, în cea mai mare parte, ea a reprezentat consecințele opțiunilor politice.

Dacă măsurile adoptate de Administrația Bush au reprezentat un stimulent pentru creșterea economică pe termen scurt, efectele pe termen mediu și lung asupra mediului investițional și al activității economice sunt negative.

Această nouă perioadă de dezechilibre majore a economiei americane relevă similitudini cu perioada experimentată în timpul Administrației Reagan, de la începutul anilor '80: cu rate ridicate ale dobânzii și cu o apreciere a cursului dolarului la începutul perioadei.²

În efortul de a câștiga al doilea mandat la Casa Albă, președintele George W. Bush a impus (cu ajutorul Congresului, unde republicanii sunt majoritari) atât în 2003 cât și în 2004 o politică fiscală mai mult decât relaxată, ceea ce a determinat deteriorarea **deficitului bugetar** la un nivel de **413 miliarde dolari (4,7% din PIB)** în anul fiscal 2004. (Tabel 15)

1 Vezi: „Economic Scenarios”, Issue 1, December 2001, “The Aftermath of Terrorist Attacks in the US” for the Impact of the Attack on the World Trade Centre.

2 Vezi: „Economic Scenarios”, W. McKibbin și Dr. Andrew Stoeckel – Centre for International Economics and McKibbin Software Group Pty Ltd., 2003.

Tabelul 15

Situația bugetului federal american 1983-2005

Anii	Miliarde dolari	% din PIB
1983	-232,3	-6,0
1985	-212,3	-5,1
1990	-221,0	-3,9
1995	-164,0	-2,2
1996	-107,4	-1,4
1997	-21,9	-0,3
1998	69,3	0,8
1999	125,6	1,4
2000	236,2	2,4
2001	128,2	1,3
2002	-157,8	-1,5
2003	-377,6	-3,5
2004	-412,7	-4,7
2005	-318,3	-3,8

Sursa: US Bureau of Census Statistics.

La prezentarea proiectului de buget pentru 2005, președintele american a promis inițierea de măsuri în vederea reducerii la jumătate a deficitului până în anul 2009, obiectiv destul de greu de atins, sunt de părere specialiștii, departe însă de promisiunea întoarcerii la excedente făcută în 2001, când a cerut pentru prima oară legislativului aprobarea reducerilor de impozite pe venit.

Impunerea unei politici fiscale mai restrictive în 2005 a dus la o îmbunătățire a situației financiare a guvernului federal american. Ca urmare, deficitul bugetar s-a restrâns substanțial în anul fiscal 2005, la 318 miliarde dolari, reprezentând 3,8% din PIB, în scădere evidentă față de nivelul din anul fiscal 2004, reflectând o sporire neașteptată a veniturilor din impozitele asupra profiturilor companiilor americane.

Potrivit previziunilor Oficiului pentru buget al Congresului (CBO), o menținere a ritmului susținut a creșterii economice și o persistență a randamentului ridicat al colectării veniturilor din impozite ar duce la reducerea în continuare a deficitului bugetar în anii fiscali următori, deși nu în aceeași măsură ca în anul precedent.

Președintele FED aprecia că, un deficit substanțial al bugetului federal ar putea prejudicia standardul de viață al cetățenilor americani în viitor. El a declarat că este preocupat de presiunile asupra finanțelor federale create de pensionarea unei părți din ce în ce mai mari a „generației baby-boom” și a demarării plății ajutoarelor sociale și a celor pentru programul de asistență medicală - *Medicare*.

Anul 2004 a însemnat și majorarea **deficitului balanței de plăți curente**, ce a atins un nivel record de 669 miliarde dolari, reprezentând 5,7% din PIB, situație ce a continuat să se agraveze, anul fiscal 2005 marcând un nou record nedorit, de 6,4% din PIB a deficitului de cont curent (tabel 16). Prognozele pe termen mediu (2006-2007) prefigurează menținerea tendinței (7,2% și, respectiv, 7,6% din PIB).

Tabelul 16
Situația soldului balanței de plăți curente a SUA 1983-2005

Anii	Miliarde dolari
1983	-67,1
1985	-122,2
1990	-111,2
1995	-174,3
2000	-452,4
2001	-427,2
2002	-482,3
2003	-547,3
2004	-669,4
2005	-782,8

Sursa: US Department of Commerce, International Trade Administration.

Finanțarea enormelor deficite americane îngrijorează specialiștii occidentali. Ei susțin că, orice deficit este, în cele din urmă, finanțat, problema centrală nefiind dacă deficitul balanței de plăți curente va fi finanțat, ci cum, de către cine și cu ce preț. Pentru susținerea acestor deficite SUA sunt nevoite să atragă un flux net de capitaluri străine de 1,5 - 2 miliarde dolari pe zi.

Intervenind masiv pe piețele internaționale, băncile centrale ale statelor asiatice (în principal China și Japonia), au susținut masiv în ultimii ani cursul monedei americane, rezervele valutare în dolari majorându-se substanțial¹. Totodată, ele au devenit principalul creditor al guvernului american, investind în bonuri de tezaur și alte hârtii de valoare de pe piețele financiare americane².

Dacă finanțarea oficială de către băncile asiatice se încetinește brusc, autoritățile americane vor trebui să apeleze într-o măsură mai mare la finanțarea privată a celor două deficite. Acest lucru ar putea alimenta îngrijorarea creditorilor și retragerea de pe piețele americane a capitalurilor străine, ceea ce ar determina deprecierea, într-o primă fază, a monedei

¹ Vezi: *Financial Times* – „Asian Reserves Show Global Imbalances”, 7.10.2005.

² Vezi: *William R. Cline*, „The United States as a Debtor Nation” - Washington D.C., September 2005.

americane și majorarea dobânzilor de bază ale FED, în vederea stimulării investițiilor directe și de portofoliu către SUA.

Pentru finanțarea deficitelor sale, Statele Unite sunt nevoite să atragă peste 80% din economiile populației existente pe plan mondial. Potrivit noului președinte al FED (Banca Centrală a SUA), Ben Bernanke, această mobilizare de resurse este o reacție benefică la „suprasaturarea globală a acumulărilor populației”¹, SUA acționând ca debitor și consumator al acestor resurse neutilizate din economia mondială. În căutarea echilibrului intern – *un nivel maxim al ocupării forței de muncă în paralel cu menținerea unei rate a inflației relativ stabile* – FED-ul a stimulat intrările de capital în economia americană. Dacă Banca Centrală nu acționa în acest fel, economia mondială risca intrarea într-o recesiune profundă. Disponibilitatea autorităților monetare și fiscale americane de a susține cererea internă pe această cale este de dorit, susține el.

Grupul de cercetători americani subliniază faptul că, menținerea deficitelor din economia americană va avea efecte negative, ce se vor propaga în întreaga economie mondială. Cea mai afectată va fi economia chineză, moneda sa fiind legată la un curs fix de dolarul american. Ei apreciază că ritmul creșterii economiei chineze ar putea fi diminuat cu 4,4 p.p. ca urmare a aprecierii monedei americane și a majorării dobânzilor din economia SUA.

Scenarii de creștere economică. Deteriorarea situației fiscale

Comparând proiecțiile bugetare pe 10 ani ale CBO dintre ianuarie 2001 și august 2003, se constată o schimbare radicală, de la o cifră cumulată care indică obținerea de excedente, la una reprezentând deficite bugetare de aproape 7 mii de miliarde dolari. Limitele în jurul acestor proiecții sunt foarte largi și nu se poate estima dacă prognozele actuale, care se bazează pe decizia de renunțare la scutirile de taxe, vor fi schimbate.

În scopul înțelegerii mecanismelor de lucru și implicațiile la nivel mondial, scenariul ia în calcul menținerea unui deficit bugetar de aproximativ 4% din PIB. Se apreciază că, jumătate din acest deficit este urmarea reducerilor de impozite (care determină o scădere a veniturilor bugetare) și jumătate se datorează cheltuielilor bugetare suplimentare reprezentate de cheltuielile de război și reconstrucția Irakului.

Riscurile evaluărilor

În mod obișnuit, investitorii încep să se îngrijoreze când deficitul de cont curent al țării se apropie de 6% din PIB. Prognozele privind *deficitul balanței de plăți a Statelor Unite, de 7% din PIB* reprezintă o preocupare în acest sens.

Dintr-un punct de vedere, dimensiunea deficitului de cont curent nu ar avea importanță, dacă este provocat de intrările de capitaluri care urmăresc pur și

---

¹ *Financial Times* – „Europe and Japan Cannot again Repair US Deficits”, 7.10.2005.

simplicu plasamente pentru obținerea celui mai bun profit din lume. Actualul deficit de cont curent al SUA reflectă faptul că economia americană oferă cele mai bune randamente.

Deficitul este rezultatul împrumutului pe plan extern al SUA și problema este dacă ele pot administra și returna aceste împrumuturi. În mod clar, Statele Unite au potențialul necesar, chiar dacă fluxurile de capital sunt private - creditorii privați urmăresc un randament ridicat al capitalului investit și asigurarea că își vor primi banii înapoi, cu un risc cât mai redus. Examinând componența finanțării deficitului de cont curent, totuși, se evidențiază anumite probleme.

Băncile centrale asiatice au finanțat, în parte, deficitul balanței de plăți a Statelor Unite majorându-și rezervele valutare. Această finanțare a fost determinată de dorința băncilor centrale de a-și mări rezervele valutare și/sau să stopeze cursul monedelor naționale să se aprecieze față de dolar.

Pot exista două posibilități:

- Una ar fi ca băncile centrale asiatice să-și schimbe opțiunile.
- A doua ar fi ca investitorii privați să înceapă să se îngrijoreze cu privire la posibilitatea retragerii banilor din Statele Unite în eventualitatea că deficitul de cont curent devine o problemă de nerezolvat.

Pentru a reflecta aceste probleme, acest scenariu explorează cazul în care investitorii externi își schimbă percepția asupra economiei SUA și solicită câștiguri suplimentare ale investițiilor lor pe piața SUA pentru a compensa riscurile unei agravări a deficitului de cont curent.

1. Impactul creșterii deficitelor bugetare

Schimbarea majoră a situației fiscale a Statelor Unite – de la un excedent ridicat la un deficit și mai impresionant – a avut un efect stimulator minor asupra economiei pe termen scurt. Produsul intern brut real a crescut în 2004 cu numai 0,1p.p de la nivelul său de bază din 2003.

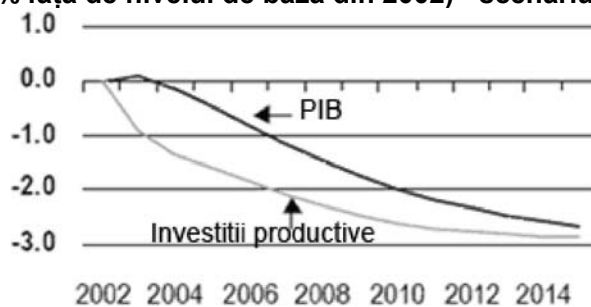
Ratele mai ridicate ale dobânzii și restângerea activității economice determină scăderea reală a PIB-ului pe termen lung cu peste 2% sub nivelul de bază până în anul 2010.

Un alt efect major se răsfrânge asupra balanței comerciale și a celei de plăți curente. Împrumuturile guvernamentale pentru finanțarea deficitului implică o masivă intrare suplimentară de capitaluri. Pentru a atrage aceste capitaluri se produce o deteriorare a deficitului de cont curent. Dar soldul balanței de plăți a Statelor Unite este deja într-un deficit substanțial (de peste -6,4% din PIB în 2005).

Modificarea situației fiscale va determina o înrăutățire a deficitului balanței de plăți în anii următori acordării stimulentei fiscale, cu aproape 1,3% din PIB sub nivelul ritmului care s-ar fi produs în lipsa acestor stimulente.

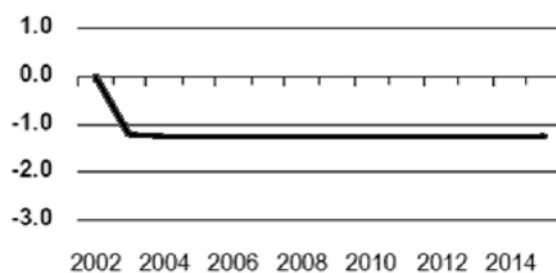
Graficul 25

**Evoluția ritmului de creștere a PIB și a investițiilor productive în SUA
(% față de nivelul de bază din 2002) - scenariul 1**

Graficul 26

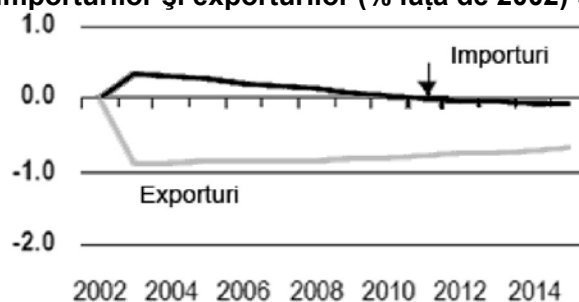
Evoluția soldului balanței de plăți în SUA-scenariul 1

O mare parte din deteriorarea balanței de plăți este determinată de creșterea deficitului balanței comerciale – exporturile scad cu aproape 1 p.p. sub nivelul de bază, iar importurile cresc inițial cu 0,3% peste nivelul de bază, înainte de a se diminua, ca urmare a reducerii creșterii economice.

Graficul 27

Evoluția importurilor și exporturilor (% față de 2002)-scenariul 1

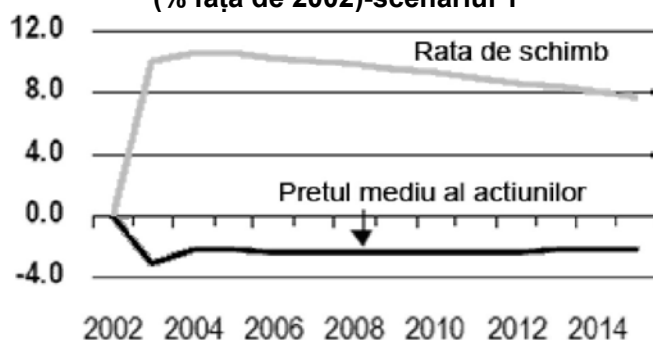

Pentru a facilita aceste schimbări în balanța comercială și cea de plăți curente, dolarul ar trebui să se aprecieze în termeni reali față de celelalte valute. Cursul de schimb real a crescut efectiv cu 10,7p.p. peste nivelul de bază în 2004 și s-a depreciat treptat, apoi, așa cum se vede în graficul 28, care relevă și o scădere a cursurilor acțiunilor cu peste 3 p.p.

Graficul 28

**Evoluția ratei de schimb a dolarului și al prețului mediu al acțiunilor
(% față de 2002)-scenariul 1**

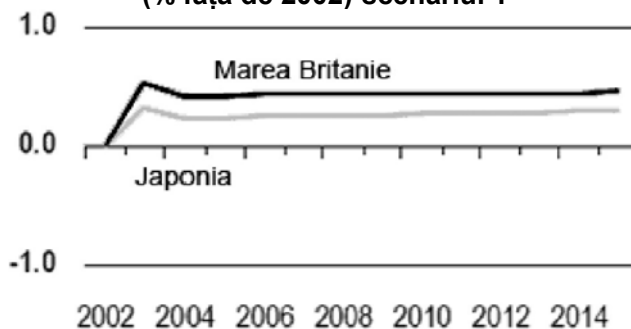
Efecte asupra altor țări

Înrăutățirea deficitului bugetar al SUA afectează și celelalte țări. Finanțând deficitul bugetar american prin direcționarea unei mari părți ale economiilor populației către Statele Unite, se reduce finanțarea propriilor economii, astfel că ritmul creșterii lor economice este mai redus.

Imaginea în oglindă a deteriorării deficitului de cont curent a Statelor Unite este reprezentată de ameliorarea balanțelor de plăți curente ale celorlalte țări partenere. Exemplul cel mai bun îl oferă schimbările din balanțele de plăți curente ale Japoniei și Marii Britanii.

Graficul 29

**Evoluția soldului balanței de plăți curente în Marea Britanie și Japonia
(% față de 2002)-scenariul 1**

1. Creșterea riscurilor privind percepția investitorilor

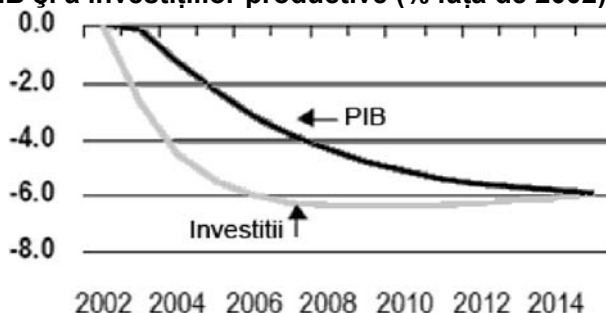
Dacă investitorii străini manifestă temeri – motivat sau nu – cu privire la mărimea deficitului de cont curent a Statelor Unite, repercusiunile asupra economiei SUA și a economiei mondiale sunt total diferite. Aceste rezultate includ atât efecte ale deteriorării soldului bugetar cât și schimbarea categoriei de risc.

În acest scenariu, scăderea PIB-ului real este mai puternică ulterior decât creșterea ratelor nominale pentru obligațiunile pe termen lung. Mai degrabă decât să finanțeze deficitul bugetar prin atragere de fonduri externe disponibile, fondurile sunt acum atrase din economia internă prin majorarea ratei dobânzilor și reducerea investițiilor private.

PIB-ul real se deteriorează progresiv și ar putea fi cu aproape 6% sub nivelul de bază în decursul unui deceniu (în acest scenariu se subliniază faptul că, nivelul de bază se majorează, astfel că nu este vorba de o recesiune economică în termeni absoluți, dar se va înregistra o încetinire a creșterii economice). Astfel că, temerile legate de deficitul de cont curent ar putea să dubleze efectul inversării situației fiscale din excedent în deficit.

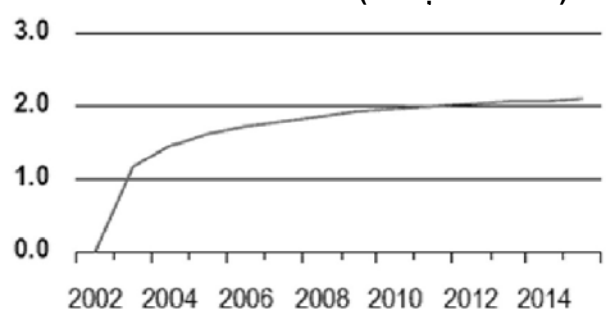
Graficul 30

Evoluția PIB și a investițiilor productive (% față de 2002)-scenariul 2

Graficul 31

Evoluția deficitului de cont curent (% față de 2002)-scenariul 2

Creșterea în riscul de evaluare a SUA înseamnă o primă oferită creditorilor pentru atragerea fondurilor necesare. Rata nominală a dobânzilor la obligațiunile pe 10 ani se majorează în acest caz cu 1 p.p. peste nivelul de bază în 2003, pentru a reflecta această situație.

Marea diferență care se produce când riscul deținerii de titluri americane crește este că apare o scurgere (ieșire) de capitaluri, ceea ce implică o reducere a deficitului de cont curent.

Ca urmare a acestei reduceri, ar trebui să se producă o răsturnare a balanței comerciale, astfel încât exporturile să sporească, iar importurile să se diminueze. Cursul de schimb real al dolarului s-a depreciat cu 12 p.p. sub nivelul de bază în 2004, înainte de a începe să se aprecieze.

Implicații

Schimbarea radicală a situației bugetului SUA este fără precedent. Dacă Statele Unite nu vor reuși să-și gestioneze situația fiscală gravă, economia mondială ar putea intra într-o perioadă de încetinire a ritmurilor de creștere, însoțite de rate reale ale dobânzii mai ridicate decât oricând, în cazul în care nu vor interveni schimbări ale percepției riscurilor față de economia americană, a investitorilor străini.

Deficitul bugetar suplimentar conduce în mod direct la o înrăutățire a deficitului de cont curent al SUA. Această înrăutățire a deficitului nu ar constitui, teoretic, o problemă. El devine o problemă atunci când este perceput a fi o problemă.

Diferența pe care o face un astfel de scenariu este enormă. În primul rând, el schimbă semnul direcției mișcării în variabilele financiare cum sunt cursurile reale de schimb. În loc să se aprecieze, dolarul se depreciază. Totodată, dacă la început randamentele obligațiunilor pe 10 ani cresc în toate celelalte țări, când crește riscul privind economia SUA ca urmare a dezechilibrelor pe care le acumulează, obligațiunile pe 10 ani scad în țările terțe, așa cum arată tabelul 17. Când străinii sunt dispuși să finanțeze deficitele bugetare americane, ei își lipsesc economiile țărilor de origine de fondurile respective pentru a le investi în Statele Unite. Totuși, când prima de risc pentru SUA crește, Statele Unite trebuie să găsească economii pe plan intern și să-și reducă ritmul creșterii economice.

Efectul schimbării radicale a situației fiscale a SUA, din obținerea de excedente substanțiale în atingerea unor deficite și mai mari, depinde în mod crucial de dinamica pe care o creează și de percepția investitorilor străini asupra dezechilibrelor rezultate.

O depreciere a dolarului și o scădere a cursului activelor în SUA ar putea fi un indiciu clar că deteriorarea deficitului bugetar a avut un impact asupra economiei americane mai negativ decât experiența de la începutul anilor '80.

Efectul exploziei deficitului bugetar american este, aşadar, de a face dolarul să fie ori puternic ori slab, depinzând de apetitul investitorilor străini pentru principalele titluri de pe pieţele americane de valori.

Tabelul 17
Efecte ale creşterii percepţiei asupra riscului sustenabilităţii deficitului de cont curent al SUA

Țara	2003	2004	2005	2006
PIB real				
SUA	-0,1	-1,3	-2,3	-3,2
Canada	0,2	0,4	0,8	1,2
Japonia	0,8	0,4	0,5	0,6
Marea Britanie	0,1	0,2	0,3	0,4
Zona Euro	-0,0	0,2	0,3	0,4
Australia	0,0	0,3	0,4	0,5
Obligațiuni nominale pe 10 ani				
SUA	1,0	0,9	0,8	0,8
Canada	-0,5	-0,5	-0,5	-0,4
Japonia	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Marea Britanie	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Zona Euro	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Australia	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Cursul real de schimb				
SUA	-10,1	-12,1	-11,9	-11,2
Canada	2,0	1,8	1,4	1,1
Japonia	6,5	5,0	4,8	4,7
Marea Britanie	2,1	1,6	1,5	1,4
Zona Euro	6,0	2,0	1,9	1,8
Australia	4,8	4,0	3,8	3,7

Sursa: Economic Scenarios-Centre for International Economics and McKibbin Software Group Pty Ltd.

Concluzii:

- Situația economiei americane este, fără îndoială, înrăutățită pe termen mediu și lung de deteriorarea rapidă a situației sale fiscale.
- Evoluția economică depinde de disponibilitatea investitorilor străini de a achiziționa active americane.
- Dacă investitorii se tem de agravarea deficitului de cont curent – motivat sau nu - efectele deficitelor bugetare asupra economiei și piețelor financiare de aici sunt cu mult mai negative.

Efectele asupra altor țări diferă în mod radical. O încetinire a economiei americane nu înseamnă o încetinire a creșterii economice din alte țări, dacă există o schimbare a percepției riscurilor față de SUA. Orice scădere a cererii de export din țările terțe, urmare a unei încetiniri a economiei americane, este compensată de investiții interne mai ridicate.

6.4.2. Scenarii de creștere economică utilizate pe cazul Japoniei și influența acestei economii asupra țărilor din Asia de Sud-Est

Între anii 1990-2001, economia Japoniei a traversat o perioadă de cvasi-stagnare, întreruptă de recesiuni succesive și de scurte perioade de relansare economică. Experții occidentali au atribuit aceste evoluții *formei particulare a capitalismului nipon*, reproșându-i excesiva reglementare și protejare a piețelor, lipsa de spirit antreprenorial a actorilor economici, iar companiilor, nivelul minimal al concedierilor și lipsa unei politici în care acționarii să se afle în centrul preocupărilor.

În această perioadă, economia americană a traversat o „epocă de aur”. Astfel, potrivit analiștilor, economia niponă nu a avut decât un singur model de urmat, cel american. Remediile propuse pentru relansarea creșterii economice a Japoniei vizau ingredientele considerate a fi cheia redresării economiei americane după recesiunea de la începutul anilor '90: liberalizarea piețelor, spirit întreprinzător, un rol primordial al dividendelor și al valorii „acționariale”.

După 1995, guvernele care s-au succedat și, în mod deosebit cel condus de Junichiro Koizumi, au acționat în sensul liberalizării („dereglementării”) piețelor și privatizării unor sectoare importante ale economiei: telecomunicații, transporturi, energie și finanțe și, cel mai recent și mai spectaculos, cel al privatizării Poștei japoneze. Cu toate acestea, responsabilii japonezi au avut o cu totul altă abordare decât cei americani, ei socotind că este mai înțelept să se vorbească despre o „re-reglementare” și nu o „dereglementare” a pieței, termen folosit de cercetătorul american Steven K. Vogel, specialist în științe politice.¹ Statul, deci, continuă să intervină pentru stabilizarea noii configurații a pieței.

Prin eforturi publice și private s-a încurajat crearea de companii de IT și a unei piețe a capitalului de risc (destinat finanțării IMM-urilor din sectorul IT, care necesită capitaluri importante pentru investiții. El este pus la dispoziție de bănci și societăți specializate).

Dacă în trecut era greu de acceptat pentru companiile nipone să se lanseze în preluări ostile, la sfârșitul anilor '90 au apărut societăți specializate în achiziționarea de titluri ale companiilor de pe bursele de valori în unicul scop de a crește profiturile acționarilor.

¹ Vezi: „*Japon Remodeled*”, Cornell University Press, New York, 2006.

Guvernul Koizumi a schimbat legislația comercială pentru a facilita – dar fără a impune – guvernanta corporatistă, în stil american, care plasează acționariatul în centrul preocupărilor societății. Noile prevederi au permis deținătorilor de capitaluri să cumpere titluri de valoare, să emită opțiuni de cumpărare de acțiuni și să adopte un sistem de management independent, după model american.

Marile companii nipone, totuși, au arătat un entuziasm redus față de aceste schimbări, atribuind stagnarea și creșterea economică lentă din anii '90, erorilor de guvernare (în principal reacția întârziată în rezolvarea crizei sistemului bancar și politica monetară a Băncii Centrale, excesiv de rigidă).

Tonul critic s-a amplificat după 2001, când economia americană a fost zguduită de scandalurile de pe piețele financiare (vezi cazul Enron). A fost momentul când economia niponă a început să se relanseze. Companiile mari, cum sunt Toyota și Canon și-au păstrat modelul nipon de organizare, respingând modelul american. Au continuat să mențină consilii de administrație de profesioniști, să plătească salarii modeste managerilor și să limiteze concedierile de personal, angajările pe viață rămânând o practică uzuală a acestor companii.

Răspunsul guvernului la aceste evoluții a fost adoptarea unei politici monetare și fiscale extrem de relaxate. Rata oficială a dobânzii s-a situat la nivelul „zero” (pentru stimularea cererii și ieșirea din spirala deflaționistă) din martie 2001, iar politica fiscală a devenit deosebit de stimulantă. Rezultatul a fost un sold bugetar care a trecut de la un *excedent* de 2% din PIB în 1991 la un *deficit* de peste 6% din PIB în 2003. Datoria publică a crescut la peste 160% din PIB.

Un grup de specialiști au schițat câteva scenarii¹ ale evoluției economiei japoneze în următorul deceniu, în cazul adoptării unei politici macroeconomice „raționale”, care să determine o relansare a cererii și, în consecință, a creșterii economice.

Scenariul 1: Politica monetară – adoptarea unei ținte de inflație de 3%

În acest scenariu, Banca Japoniei (BoJ) adoptă o țintă clară de inflație și un exces de emisiune monetară, ca instrument al atingerii acestei ținte. Manipularea emisiunii monetare de către BoJ va trebui să includă și un feedback pentru a se asigura că ținta de inflație a fost atinsă, dar important în acest caz este atingerea unei *ținte credibile de inflație*.

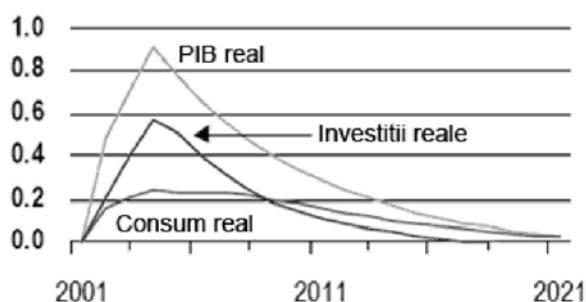
Ritmul real de creștere a PIB atinge un nivel maxim de 0,9% peste nivelul de bază în cel de-al treilea an al practicării acestei politici și se diminuează ulterior, dar rămâne pozitiv pe parcursul unui deceniu.

---

¹ Vezi: *Centre for International Economics and McKibbin Software Group Pty Ltd. - Economic Scenarios, „What if Japan Adopted a Sensible Macroeconomic Policy?”, 2002.*

Graficul 32

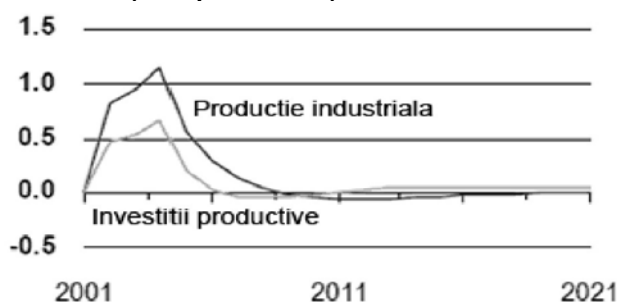
Evoluția PIB, investițiilor și consumului real în Japonia (% față de 2001) - scenariul 1

Adoptarea unei ținte credibile de inflație reduce ratele reale ale dobânzilor și stimulează piața de capital, prin așteptările ridicate privind activitatea economică și stimularea investițiilor. În cazul în care coeficientul lui Tobin¹, „Tobin’s q ” crește, consumul se majorează printr-o sporire a bunăstării reale.

Graficul 33

Evoluția producției industriale și a investițiilor productive (% față de 2001) - scenariul 1

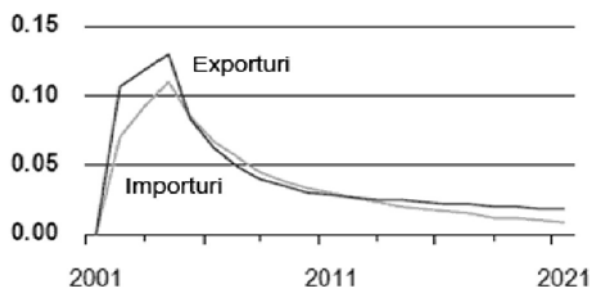
Stimulentele investiționale cresc temporar capacitatea de producție și reacția întârziată a salariilor nominale, care au fost incluse în acest model, determină scăderea salariilor reale, care durează câțiva ani.

În final, rata inflației crește cu 3% și se remarcă o depreciere a yenului față de dolar, care reflectă această creștere a inflației. Deprecierea va stimula exporturile, iar importurile se vor majora, ca urmare a sporirii consumului real.

¹ Vezi: Tobin James – “A general Equilibrium Approach to Monetary Theory”, *Journal of Money Credit and Banking*, Vol.1 No.1 pp 15-29. Tobin’s q compară valoarea unei companii dată de piețele financiare cu valoarea activelor (fondurilor fixe) companiei. Tobin’s q = valoarea de piață/valoarea activelor.

Graficul 34

Evoluția importurilor și exporturilor nipone (% față de 2001)- scenariul 1

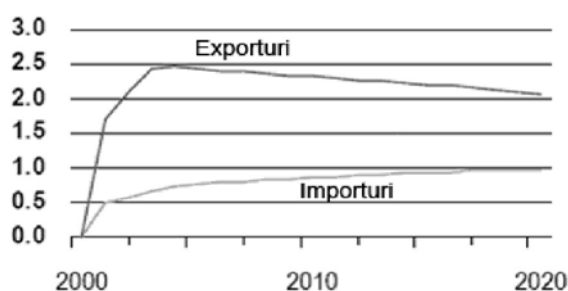
Scenariul 2: consolidarea fiscală etapizată pe 3 ani

Politica fiscală a fost unul din stimulentele folosite excesiv, dar creșterile activității economice care i-au urmat au fost reduse. Scenariul are în vedere o *consolidare fiscală credibilă*. El proiectează o reducere a cheltuielilor guvernamentale cu 1,7% din PIB în primul an, cu 3,4% din PIB în al doilea an și cu 5,1% din PIB după cel de-al treilea an.

Consolidarea fiscală înseamnă reducerea împrumuturilor guvernamentale curente și viitoare. Aceasta determină reducerea dobânzilor reale pe termen lung, ceea ce va duce la deprecierea yenului cu 14% în primul an și cu 20% în al treilea an după consolidare. O monedă depreciată stimulează exporturile, care cresc cu 2,5% din PIB în al treilea an după consolidare. Rezultatul este o îmbunătățire a balanței comerciale.

Graficul 35

Evoluția importurilor și exporturilor nipone (% față de 2000) –scenariul 2

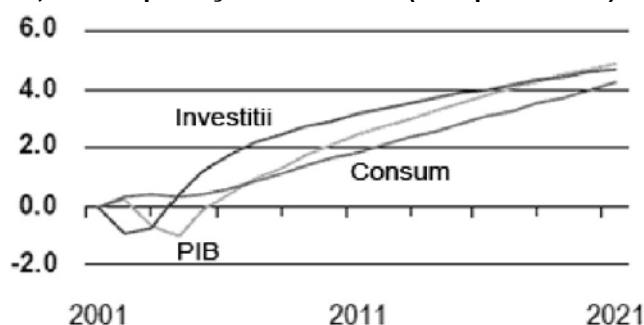
Reducerea anticipată a obligațiilor fiscale ale populației, ce rezultă în urma consolidării fiscale, determină o majorare a consumului. Creșterea consumului și a exporturilor depășește declinul cheltuielilor guvernamentale și al investițiilor private, determinând o mărire a ritmului real de creștere a PIB. Veniturile bugetare sunt mai mari decât reducerile fiscale în primul an.

În cel de-al doilea și al treilea an, totuși, deoarece reducerile de impozite sunt mai substanțiale, veniturile bugetare sunt mai reduse decât diminuarea cheltuielilor guvernamentale, determinând o scădere a PIB real cu până la 1% în cel de-al treilea an al consolidării fiscale. După 5 ani, însă, PIB-ul real începe să crească în urma impactului reducerii ratelor reale ale dobânzilor și a cursului de schimb asupra consumului, exporturilor și a investițiilor.

Graficul 36

Evoluția PIB, investițiilor și consumului (% față de 2001)- scenariul 2

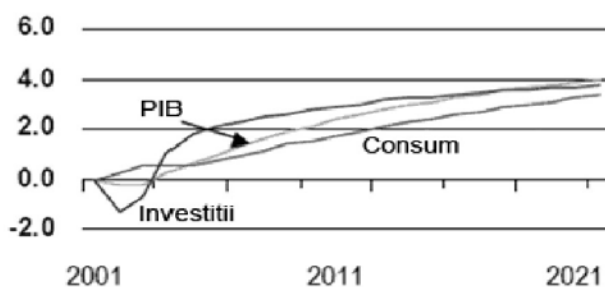

Scenariul 3: asocierea consolidării fiscale cu fixarea țintei de inflație

Existând posibilitatea ca guvernul să utilizeze atât politica monetară cât și cea fiscală pentru relansarea creșterii economice, analiștii au combinat scenariul 1 cu 2. Rezultatul acestui scenariu este nu numai însumarea rezultatelor primelor două deoarece, potrivit efectului feedback pentru atingerea țintei credibile de inflație, stimulul politicii monetare este acum diferit fiind că inflația se va schimba ca urmare a politicii fiscale.

Graficul 37

Evoluția PIB, investițiilor și consumului (% față de 2001)-scenariul 3

Rezultatele combinării celor două politici se văd în graficele de mai jos. Feedback-ul (efectul de reacție) asupra politicii monetare, de atingere a țintei de inflație de 3%, implică luarea în calcul a impactului consolidării fiscale

asupra inflației. Astfel, stimulul politicii monetare este mai mare decât în scenariul 1. Principala trăsătură a acestor rezultate este că, pe termen scurt, susținerea creșterii PIB real prin politica monetară este suficient să compenseze declinul ușor al PIB, în al doilea și al treilea an al consolidării fiscale. În anii următori, efectul pozitiv al consolidării fiscale este dominant și creșterea PIB poate atinge peste 2% în deceniul următor.

Un alt rezultat este amplificarea (intensificarea) efectului țintei de inflație și a consolidării fiscale asupra yenului japonez. Inflația mai ridicată și ratele mai reduse ale dobânzilor servesc deprecierei cursului de schimb al yenului cu aproape 30% la doi ani după aplicarea politicii macroeconomice.

Scenariul 4: creșterea productivității prin reforme structurale adecvate

Se poate presupune că, relansarea economică și consolidarea fiscală vor determina o restructurare a principalelor sectoare de producție – care, asociată cu îmbunătățirea climatului de afaceri și creșterea popularității guvernului condus de J. Koizumi, ar permite un ritm mai rapid al reformei economice. Această reformă va determina o creștere a productivității în principalele sectoare de producție astfel că, această dinamică suplimentară ar permite o adâncire a reformei – efect al creării unui „cerc virtuos”.

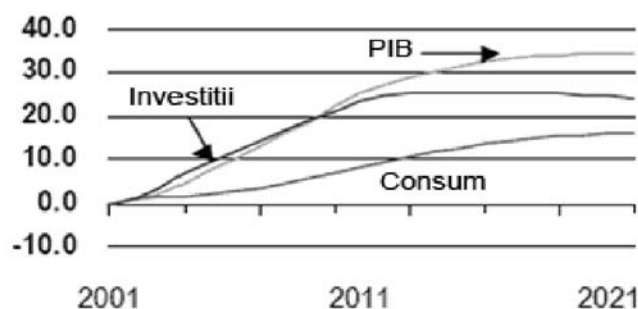
Creșterea productivității totale se estimează la 3% pe an în următorul deceniu, urmând a se menține apoi la nivelurile atinse.

Aplicarea unei politici macroeconomice raționale ar conduce la o adâncire a reformei în economie și ar ridica randamentul capitalurilor.

Economia japoneză s-a evidențiat prin randamentul redus al capitalurilor. Rezultatul este existența unei piețe de capital ineficiente, determinată de reglementările, istoria și cultura japoneză. Reformele introduse în noul mileniu au dinamizat, într-o anumită măsură, economia și piața niponă de capital.

Graficul 38

Evoluția PIB, investițiilor și consumului (% față de 2001)-scenariul 4

Concluzii:

Economia japoneză nu are experiența unei crize economice majore. Există suficient spațiu de manevră pentru politicieni pentru a declanșa o relansare a economiei. O schimbare rațională a mixului de politici macroeconomice, bazată pe adoptarea unei ținte credibile de inflație (de 3%) și consolidarea fiscală etapizată permit relansarea creșterii economice. Aceasta facilitează implementarea reformelor structurale și determină creșterea productivității – principala sursă a creșterii economice pe termen lung. Japonia ar putea să-și sporească performanțele economice dacă se hotărăște să implementeze o politică macroeconomică mai rațională și o reformă structurală corespunzătoare.

Este posibil ca PIB-ul real să fie mai ridicat cu 30% peste 2 decenii. Piața de capital – așa cum este reflectată prin schimbarea în relația lui Tobin q – ar putea să fie mai ridicată cu 50% față de nivelul de bază din 2004, în cazul fondurilor fixe și aproape cu 20% mai ridicată în 2011, în cazul sectorului industrial. Este un scenariu realist ca Japonia să fie mult mai prosperă în viitor.

Efecte asupra celorlalte țări

Japonia este a doua mare economie a lumii. Relansarea economiei sale are efecte majore asupra celorlalte economii, dar acestea sunt atât pozitive cât și negative.

O economie japoneză mai puternică și mai prosperă înseamnă o piață mai mare. Dar, o Japonie mai prosperă, cu un randament al capitalurilor mai ridicat înseamnă mai multe investiții pe piața japoneză și mai puține pe celelalte piețe.

Este posibil ca efectele pozitive să fie mai numeroase decât cele negative? În cazul piețelor asiatice este posibil ca relansarea economiei japoneze să poată influența creșterea economică cu 1-2% pe an.

Legăturile comerciale cu piețele asiatice au o pondere suficient de mare, pentru a compensa efectele oricăror mișcări de capitaluri.

În cazul **Statelor Unite** și al altor țări OCDE (în principal UE și Canada), efectul pozitiv este mai redus comparativ cu efectul negativ asupra mișcărilor de capitaluri, iar creșterea economică ar putea să fie mai redusă cu 0,5% sub nivelul de bază, după 2015.

Implicațiile pe care aceste scenarii le prevăd în cazul unei relansări se referă la faptul că economia japoneză ar putea influența puternic, în mod favorabil, economiile din **Asia de Sud-Est**. Ținta de inflație, consolidarea fiscală și creșterile de productivitate în sectorul productiv sunt în totalitate realizabile.

6.4.3. Peisajul monetar la orizontul anilor 2025 – 2030

Fenomenele de globalizare și regionalizare la scară planetară care aduc cu sine și o simplificare a uzanțelor, regulilor, instrumentelor, legislației și

comportamentului statelor și agenților economici nu puteau lăsa neatins monedele celor peste 200 de țări independente, chiar dacă baterea monedei a reprezentat prin excelență o prerogativă „regală”, simbolul suprem al suveranității unui stat.

Este cunoscut faptul că împreună cu drapelul și imnul național, moneda contribuie la dezvoltarea sentimentului unei identități colective și al apartenenței la o comunitate unică. Este exact ceea ce se întâmplă cu cetățenii Uniunii Europene, după adoptarea monedei euro, care pe parcursul unei generații se vor raporta doar la cele 3 noi simboluri, care-i vor marca conștiința și identitatea „europeană”.

Deja numărul foarte mare de monede existente în lume implică costuri suplimentare pentru comercianții și investitorii internaționali, dar și pentru băncile centrale ale unor state confruntate cu crize monetare majore. Este suficient să le reamintim doar pe cele mai recente dintre ele: „mexicană”, „asiatică”, „rusească”, „braziliană”, „argentiniană”, care au avut impact mondial și au dat frisoane organismelor financiare internaționale și principalelor cancelarii occidentale.

Pentru ca o monedă să aibă un minim de credibilitate externă, țara care a emis-o trebuie să accepte articolul VIII din statutul FMI. Acest articol presupune asumarea anumitor obligații externe din partea țării membre a Fondului Monetar Internațional. În esență, secțiunile 2(a) și 3 ale articolului VIII interzic țărilor membre, fără aprobarea FMI, aplicarea de restricții la plățile și transferurile aferente tranzacțiilor internaționale curente și recurgerea la cursurile de schimb multiple sau la dispoziții monetare discriminatorii. Secțiunea 4 a articolului VIII stipulează că țările membre trebuie, în anumite condiții, să-și cumpere activele în propria monedă deținute de către alte țări membre, active rezultate din tranzacții internaționale curente.

Până în anul 2003, un număr de 149 de țări au adoptat articolul VIII din statutul FMI. Primele țări care au adoptat acest articol au fost: SUA (1946), Mexic (1946), Panama (1946), și Guatemala (1947). Țările europene au adoptat mult mai târziu articolul VIII, după cum urmează:

Tabelul 18

Adoptarea art. VIII al statutului FMI de către statele europene

Stat/ An de adoptare	Stat/An de adoptare
Austria / 1962	Belgia / 1961
Bulgaria / 1998	Cehia / 1995
Croația/ 1995	Danemarca / 1967
Elveția / 1992	Finlanda / 1979
Franța / 1961	Georgia / 1996
Germania/ 1961	Grecia / 1992
Irlanda / 1961	Islanda / 1983

Stat/ An de adoptare	Stat/An de adoptare
Italia/ 1961	Letonia / 1994
Lituania/ 1994	Marea Britanie/ 1961
Malta / 1994	Moldova / 1995
Norvegia/ 1967	Olanda / 1961
Polonia /1995	Portugalia/ 1988
ROMANIA/ 1998	Rusia / 1996
Slovacia /1995	Slovenia/ 1995
Suedia /1961	Spania / 1986
Turcia / 1990	Ucraina/ 1996
Ungaria/ 1996	

În mod surprinzător, Elveția, țară a cărei monedă a avut o mare credibilitate pe plan internațional după al doilea război mondial, a adoptat articolul VIII din statutul FMI abia în anul 1992 (!). Tot foarte târziu au adoptat acest articol o serie de țări membre ale U.E., cum ar fi: Portugalia (1988), Spania (1986) și Grecia (1992), în contrast cu celelalte țări membre ale Uniunii care au adoptat acest articol în 1961 sau 1967.

Unul din cele mai pregnante fenomene, care va marca prima jumătate a secolului XXI, va fi reprezentat de reducerea severă a numărului de monede existente în lume, țările mici și mijlocii fiind obligate în timp să renunțe la propriile monede și să adopte moneda țării dominante a blocului integraționist, din care țara respectivă va face parte.

Peisajul monetar la orizontul anilor 2025 – 2030¹ pe regiuni geografice

Europa – Pe bătrânul continent vor continua să supraviețuiască mai multe monede aparținând unor structuri suprastatale (gen U.E. sau C.S.I.) dar și unor țări mari, mijlocii sau chiar mici. În ordinea importanței lor, acestea vor fi:

- **Euro** – Este deja cea mai importantă monedă a continentului european și a doua din lume după dolarul american. Continuatoare a ECU pe care l-a înlocuit, la 1 ianuarie 1999 (la paritatea de 1:1) dată la care s-au fixat cursuri de schimb irevocabile între euro și monedele celor 12 țări membre ale Uniunii Europene care au decis să adopte moneda unică europeană. Moneda euro a fost lansată pe piață și sub formă materială la 1 ianuarie 2002, când a înlocuit monedele țărilor care au decis să-și lege destinul de moneda unică. După lărgirea cu un număr de 10 țări, de

¹ Andreescu, Eugen, *Estimare 2005, IEM*.

la 1 mai 2004, Uniunea Europeană a devenit un bloc economic, comercial și monetar comparabil cu SUA, iar procesul de extindere a Uniunii va continua cel puțin un deceniu de acum încolo, existând premisele ca această entitate să ajungă prima putere economică a lumii.

După prăbușirea sistemului monetar de la Bretton – Woods, ponderea dolarului american în comerțul mondial și, în special, în rezervele oficiale a scăzut semnificativ de la 76,1% la 63,7%) iar această tendință este mult mai pregnantă după intrarea în vigoare a monedei euro.

Moneda europeană este în ascensiune, fiind posibil ca până în anul 2025, ea să reprezinte moneda unică pentru un număr de circa 40 de state europene, membre ale Uniunii Europene.

Din cele 150 de regimuri valutare considerate de FMI ca fiind complet liberalizate, 54 sunt legate sub o formă sau alta de euro. Acestea variază de la euro ca monedă de circulație și consilii monetare bazate pe euro până la fixinguri valutare și regimuri de flotare controlată având drept referință moneda unică (cum este și cazul României). Moneda euro este utilizată ca ancoră monetară sau monedă de referință în 36 de țări, în timp ce în alte 18 state, referința se face la un coș valutar ce include și moneda euro.

În Balcani, euro are rol de ancoră monetară în Croația, Macedonia și Serbia. În Bosnia – Herțegovina există Consiliul monetar iar în Kosovo și Muntenegru, euro este monedă „națională”. Influența euro s-a extins și dincolo de continentul european, în nordul și estul Africii, în statele francofone. Acolo, Burkina Faso, Camerun, Ciad, Coasta de Fildeș, Congo, Gabon, Mali, Nigeria, Senegal și Togo practică un curs fix față de euro.

Pentru prima oară în ultimii 50 ani, supremația absolută a dolarului se clatină serios. Apariția euro și acceptarea acestuia cu o ușurință mai mare decât se anticipa a produs un veritabil seism în peisajul monetar mondial. Ea a precipitat transformarea sistemului monetar tripolar (dolar-marcă-yen) caracteristic pentru ultimele decenii, într-un bipolar (dolar-euro) care asigură 80% din operațiunile financiare internaționale. Marile puteri (Japonia, China, Rusia) au renunțat la o parte din rezervele valutare constituite în dolari pe care le-au înlocuit cu euro, tendință care va continua în următoarele decenii.

- **Lira Sterlină** a reprezentat moneda dominantă a lumii în secolul XIX și una din cele mai importante a secolului XX (circa 6,5% din exporturile mondiale se decontează în lire sterline iar 4% din rezervele oficiale ale băncilor centrale sunt constituite în lire). Prin numărul mare de țări care încă utilizează moneda britanică dar și prin poziția privilegiată a «city-ului bancar» londonez (al doilea ca mărime din lume după New-York) este aproape imposibil de imaginat că Marea Britanie va renunța la lira sterlină în favoarea EURO chiar dacă aceasta este membră a Uniunii Europene. După cum este cunoscut, Marea Britanie și Danemarca s-au

pronunțat încă din momentul negocierii Tratatului de la Maastricht împotriva UEM și, implicit, împotriva monedei euro.

Având în vedere conservatorismul tradițional al Marii Britanii dar și poziția-cheie a city-ului bancar londonez, care asigură circa 5% din PIB-ul britanic, este greu de anticipat că va veni o zi în care, Marea Britanie va spune „DA” monedei unice cedând deliberat Germaniei (sediul de facto al monedei euro) rolul de primă putere financiară a Europei.

În concluzie, menținerea celor trei țări (Marea Britanie, Danemarca și Suedia) în afara UEM a slăbit coeziunea în interiorul Uniunii Europene într-un moment în care era mai multă nevoie de acest lucru. În prezent, euro poate fi considerată încă o monedă „șchioapă”, atât timp cât actualii membri importanți ai Uniunii Europene au rămas pe dinafară iar această atitudine s-ar putea dovedi „contagioasă” și pentru viitorii membri ai Uniunii Europene...

- **Francul Elvețian** – este una dintre cele mai solide monede ale lumii (având acoperire în aur pentru aproape 80% din cantitatea de monedă emisă), iar Elveția este considerată o țară – paradis pentru toate tipurile de averi dobândite fraudulos sau mai puțin fraudulos, capitalurile depuse aici fiind considerate „sigure” datorită faimosului secret bancar elvețian. Deși are numai 7,2 milioane de locuitori, PIB pe locuitor (circa 35000 dolari) este cel mai ridicat dintre țările europene și o calitate a mediului și a vieții de invidiat. Numai veniturile obținute din turism se ridică la aproape 10 miliarde de dolari anual. În pofida presiunilor fantastice venite din partea SUA și a Uniunii Europene pentru o transparență mai mare a provenienței capitalurilor depuse în țara cantoanelor, Elveția a reușit să-și conserve în legislația sa „secretul bancar”, cheia sumelor gigantice, care tranzitează această țară an de an. Sectorul bancar reprezintă al doilea sector, ca pondere, în formarea PIB elvețian și cea mai rentabilă industrie.

Luând în considerare și faptul că circa 5,5% din comerțul mondial se decontează în franci elvețieni, moneda helvetă este una cu viitor pe care o vom regăsi cu siguranță și în anii 2030...

- **Rubla Rusească** este moneda celei de-a doua puteri militare a lumii, chiar dacă economia a fost în cădere liberă după destrămarea URSS. Depozitarea celor mai importante zăcăminte de petrol, gaze și materii prime strategice din Europa, Rusia reprezintă nucleul, în jurul căruia gravitează o serie de țări care s-au regrupat în jurul CSI, comunitate de state independente, bazată, în special, pe interesele de ordin economic, social, lingvistic și chiar politico-militar. Ținând cont de aceste argumente, consider că rubla rusească este una din monedele pe care o vom regăsi și peste 30 de ani, chiar cu o pondere mai importantă decât în prezent...

America de Nord și de Sud – vor fi continentele care se vor afla sub „dominația” dolarului american, alături de care vor supraviețui dolarul canadian, realul brazilian, peso-ul argentinian și peso-ul mexican. Celelalte monede se vor plia în jurul acestora în funcție de gradul de integrare economică și politică cu vecinii „cei mari”.

Asia – este continentul unde vor supraviețui cel puțin patru mari monede: yenul japonez, yuanul chinezesc, rupia indiană și rupia pakistaneză. De asemenea, monedele unor țări importante cum ar fi cele două Corei, Indonezia și Hong Kong vor continua să existe. Cea mai importantă monedă asiatică va fi în continuare yenul japonez, dar yuanul chinezesc ar putea reprezenta marea surpriză a anilor 2030.

Concluzii

- Peisajul monetar, schițat la orizontul anilor 2025-2030, reprezintă punctul de vedere al autorului care își asumă responsabilitatea acestei viziuni care urmează să fie confirmată sau infirmată în deceniile următoare...
- Alăturat acestui punct de vedere, aș dori să amintesc câteva din ideile pe care americanul Jim Rogers (co-fondator al Quantum Fund împreună cu George Soros) le-a expus în interviul acordat publicației „Le Figaro Economie”, în luna februarie 2004:
  1. „Sunt extrem de pesimist în ceea ce privește evoluția dolarului. Pe termen scurt, el se poate redresa dar va recădea prin forța împrejurărilor și va pierde statutul său, de monedă de referință și monedă de rezervă pe plan mondial. SUA sunt o țară foarte îndatorată (circa 7000 miliarde de dolari) față de restul lumii. În prezent, datoria externă crește într-un ritm de 1000 miliarde dolari la fiecare 20 de luni, ceea ce este de nestăpânit”.
  2. „Yuanul chinez este singura monedă care pare capabilă să înlocuiască dolarul într-o zi dar, în prezent, el nu este convertibil” (yuanul va deveni total convertibil în 5-6 ani atunci când mare parte a restricțiilor asupra transferurilor de capital vor fi ridicate)”.
  3. „Eu nu cred în supraviețuirea euro într-un orizont de câțiva zeci de ani (!). De ce? Mai întâi, în trecut, nici o uniune monetară nu a supraviețuit mai mult de câțiva zeci de ani. Apoi, euro a fost pus la punct de oameni politici care își doresc o monedă sănătoasă. Astăzi, politicienii care conduc Europa nu se mai sinchisesc de euro. Pactul de stabilitate este pe cale de a se face țândări și putem crede, că pe viitor și alte angajamente nu vor fi respectate. Este posibil ca într-o zi, o țară membră să închidă ușa pentru euro. Zona euro este bogată, la fel de populată ca și SUA și are excedent comercial extern. Mi-aș dori ca moneda EURO să supraviețuiască, căci noi avem nevoie de un înlocuitor pentru dolar. Dar astăzi, eu nu cred...”

Bibliografie

- Daniel M. Otto, Thomas G. Johnson, Microcomputer-Based Input-Output Modeling: Applications to Economic Development, 230 pgs.;
- Rajeev K. Goel, Economic Models of Technological Change: Theory and Application 134 pgs.
- John Kay, The Business of Economics (Chap. 3 "Economic Models"), 222 pgs.
- V. K. Srivastava, B. Bhaskara Rao, The Econometrics of Disequilibrium Models. 194 pgs.
- Selahattin Dibooglu, Walter Enders, Multiple Cointegrating Vectors and Structural Economic Models: An Application to the French Franc U.S. Dollar Exchange Rate, in Southern Economic Journal, 19 pgs.
- Stephen E. Haynes, Joe A. Stone, Why Did Economic Models Falsely Predict a Bush Landslide in 1992?, in Contemporary Economic Policy, 8 pgs.
- Jacek Osiewalski, Mark F. J. Steel, Modeling the Sources of Output Growth in a Panel of Countries, in Journal of Business & Economic Statistics by Gary Koop, 16 pgs.
- Miles Cahill, George Kosicki, Exploring Economic Models Using Excel, in Southern Economic Journal 23 pgs.
- Robert Gibbons, Taking Coase Seriously, in Administrative Science Quarterly 13 pgs.
- Moon K. Kim, Badr E. Ismail, An Equilibrium Pricing Model with Decreasing Marginal Transaction Costs, in Quarterly Journal of Business and Economics 26 pgs.
- Stephen J. Decanio, Economic Modeling and the False Tradeoff between Environmental Protection and Economic Growth, in Contemporary Economic Policy, 18 pgs.
- John M. Barron, Mark A. Loewenstein, Textbook Treatments of the Financial Market in the IS-LM Model, in Journal of Economic Education, 14 pgs.
- Michael L. Walden, Testing Implications of Spatial Economics Models: Some Evidence from Food Retailing, in Journal of Consumer Affairs, 20 pgs.
- Eiji Okano, An Empirical Analysis of the Social Welfare Brought about by Inflation Targeting: The Case of the U.K.
- Toru Morotomi, Climate Change Policy and Combination of Multiple Policy Instruments.
- Masahiro Hori, Akira Terai, Applications of the Carlson-Parkin Method to Japanese Price Expectations.

-
- Keiko Murata, Daiju Aoki, The Role of Expectations in Econometric Model Multipliers - An Illustrative Extension of the ESRI Short-Run Macroeconomic Model.
- Hidehiko Ishihara, Takero Doi, Consumption and Saving Behavior of the Japanese in 1990's -Theoretical Results and Empirical Studies of Precautionary Saving Motive; (2004.6).
- Qin Duo, The Formation of Econometrics: A Historical Perspective Book; Clarendon Press, 1993.
- Lars Peter Hansen, Thomas J. Sargent, John Heaton, Albert Marcet, William Roberds, Rational Expectations Econometrics Book, Westview Press, 1991.
- Hugo A. Keuzenkamp, Probability, Econometrics and Truth: The Methodology of Econometrics Book; Cambridge University Press, 2000.
- Michio Hatanaka, Time-Series-Based Econometrics: Unit Roots and Co-Integrations Book; Oxford University Press, 1996 .
- Philip Hans Franses, A Concise Introduction to Econometrics: An Intuitive Guide Book; Cambridge University Press, 2002.
- Y. Liu, P. Cizeau, M. Meyer, C.-K. Peng, H.E. Stanley, Quantification of correlations in economic time series, *Physica A* 245 (1997) 437.
- P. Cizeau, Y. Liu, M. Meyer, C.-K. Peng, H.E. Stanley, Volatility distribution in the S&P500 Stock Index, *Physica A* 245 (1997) 441.
- A.S. Weigend, N.A. Gershenfeld (Eds.), Time Series Prediction: Forecasting the Future and Understanding the Past, Addison-Wesley, Reading, MA, 1993.
- U. Frisch, Turbulence: The Legacy of A.N. Kolmogorov, Cambridge University Press, New York, 1995.
- P. Clark, A subordinated stochastic process model with finite variance for speculative prices, *Econometrica* 41 (1) (1973) 135.
- B. Castaing, Y. Gagne, E. Hopfinger, Velocity probability density functions of high Reynolds number turbulence, *Physica D* 46 (1990) 177.
- B. Holdom, Intermittency and the slow approach to Kolmogorov scaling, *Phys. Rev. E* 55 (1997) 7000.
- W. Feller, An Introduction to Probability Theory and Its Applications, Wiley, New York, 1971.
- E.E. Peters, Fractal Market Analysis, Wiley, New York, 1994.
- M. Levy, S. Solomon, *Physica A* 242 (1997) 90.
- N. Vandewalle, M. Ausloos, Ph. Boveroux, A. Minguet, *Eur. Phys. J. B* (1998), in press.
- Băcescu M., Angelica Băcescu Cărbunaru: Macroeconomie și Politici Macroeconomice, editura ALL, București 1993.

-
- Boldur-Lățescu GH.: "Analiza sistemelor complexe", Editura Științifică și Enciclopedică, București 1995.
- Bulgaru Mircea: "Statistica ramurilor neindustriale", Editura Politică, București, 1974.
- Câmpeanu, V [Coord] et.al. „Dimensiunea europeană și mondială a dezvoltării durabile”, Academia Română, editura Expert, 2004, pag 18.
- Dantzig G.B., Dempster M., Kallio M.: "Programarea liniară a sistemelor mari", vol. I, Editura Tehnică, București 1990.
- Derasadurian S., Implicațiile asocierii statelor din Europa Centrală și de Est la Uniunea Europeană”, lucrare de doctorat, 1999.
- Dobrescu E.: "Macroeconomic Modelling and Transition to Free Market Economy", Revue Roumaine des Sciences, Tome 36, No.1, Editura Academiei Române, București, 1992.
- Dragomirescu M., Malița M.: Programarea neliniară, Editura Științifică, București, 1972.
- Elmaghraby S.E.: "Proiectarea sistemelor de producție", Editura Tehnică, București, 1968.
- Froyen Richard T.: "Macroeconomics; Theories and Policies", fourth edition, Macmillan Publishing Company, New York 1993.
- Gutstein A.I.: "Cibernetica în reglarea economică a producției", Editura Științifică, București, 1974.

Articole:

- No.155 - Local Government Bond and Fiscal Discipline of Local Governments - Country Experience and Lessons; Takero Doi, Tomoko Hayashi, Nobuyuki Suzuki; (2005.9).
- No.154 - Local Government Bond and Local Financial Institutions - Surveys on Local Financial Institutions and Its Policy Implications; Takero Doi, Tomoko Hayashi, Nobuyuki Suzuki; (2005.9).
- No.153-A PPP Measured Large Economy is Compatible with High Headline Growth Rates? (A High Growth Rate and a Large Discrepancy between the PPP and the Market Exchange Rate); Noriki Hirose; (2005.7).
- No.152 - The ESRI Short-Run Macroeconometric Model of Japanese Economy (2005 version) - Basic Structure, Multipliers, and Economic Policy Analyses; Keiko Murata, Tatsuo Saito, Takeshi Tanabe, Kouichirou Iwamoto (2005.7).
- No.151 - Do Depositors Respond to Bank Risks as Expected? Evidence from Japanese Financial Institutions in the Banking Crisis; Masahiro Hori, Yasuaki Ito, Keiko Murata; (2005.7).
- No.150 - To what extent has financial market integration advanced in Asia?; Masaaki Kawagoe, Takuya Miyamoto, Tomomi Tsuruta; (2005.6)

-
- No.146 - General Equilibrium Model for the Japanese Economy with Monopolistic Competition under Increasing Return to Scale; Hirofumi Kawasaki, Kanemi Ban; (2005.6).
  - No.145 - Japan's Economic Growth and Fluctuations in the 1970's: a Perspective on Resource Allocation Efficiency; Ayano Sato; (2005.6).
  - No.143 - Deflation Expectation, Financial System, and Decline in Money Multiplier; Yasuyuki Iida; (2005.5).
  - No.142 - The Oil Price-Macroeconomy Relationship and its Historical Changes; Akira Maeda; (2005.5).
  - No.132 - Overseas R&D Activities by Japanese Multinational Enterprises: Causes, Impacts, and Interaction with Parent Firms; Yasuyuki Todo, Satoshi Shimizutani; (2005.3).
  - No.131 - Distributor's margins and GDP; Hideyuki Suzuki; (2005.3).
  - No.130 - Factor decomposition of fluctuation in GDP deflator using SNA IO-Tables; Hideyuki Suzuki; (2005.3).
  - Using Spreadsheets to Conduct Monte Carlo Experiments for Teaching Introductory Econometrics .
  - Journal article by R. Kim Craft; Southern Economic Journal, Vol. 69, 2003.
  - Subjects:Econometrics-Study and teaching, Simulation methods--Usage, Spreadsheets-Usage, Statistics-Study and teaching.
  - Nonparametric Econometrics Journal article by Rob J. Hyndman; Economic Record, Vol. 76, 2000; Subjects:Econometrics - Technique, Nonparametric Econometrics (Book) - Criticism, interpretation, etc., Pagan, A.--Works, Ullah, A. - Works.
  - Panel Data Econometrics: Method-of-Moments and Limited Dependent Variables .
  - Journal article by Badi H. Baltagi; Journal of the American Statistical Association, Vol. 98, 2003; Subjects: Panel Data Econometrics: Method-of-Moments and Limited Dependent Variables (Book).
  - The A R Bergstrom Prize in Econometrics: 2001;Journal article; New Zealand Economic Papers, Vol. 35, 2001.
  - Introductory Econometrics for Finance Journal article by Richard J. Cleary; Journal of the American Statistical Association, Vol. 100, 2005.
  - Replace the GDP -Magazine article by Jonathan Rowe; Washington Monthly, Vol. 28, January 1996; Subjects:Econometrics-Analysis, Economic development-Accounting and auditing, Gross domestic product-Accounting and auditing.
  - Economics: What Economics Fails to Explain;Magazine article by Edith Weiner, Arnold Brown; The Futurist, Vol. 24, July 1990.

- Subjects: Econometrics-Analysis, Environmental protection-Economic aspects, Natural disasters-Economic aspects, Rational expectations (Economics) - Analysis.
- Models: A Bayesian Perspective." J. Econometrics 61(April 1994):273-303. Csaki, C., Frontier Models with Improper Priors." J. Econometrics 79 (July 1997):169-93. Gelman, A., Effects: Hospital Cost Frontiers." J. Econometrics 76(January 1997):77-105. Kurkalova...
- The Road from Serfdom: F.A. Hayek Spent Years in the Wilderness for Arguing That Socialism Was the Road, Not to Prosperity and Justice, but to Tyranny;Magazine article by John Gray, Erik Von Kuehnelt-Leddihn, Ralph Harris, Milton Friedman, William F. Buckley Jr.; National Review, Vol. 44, April 27, 1992.
- Oxbridge's Cheering Forecasts;Newspaper article; The Birmingham Post (England), January 3, 2001.
- Quality the Keynote to Success;Newspaper article; Western Mail (Cardiff, Wales), September 1, 2004.
- Dylan Jones-Evans: Manufacturing Recovery Owes as Much to Lower Interest Rates as Any Specific Initiatives from Cardiff;Newspaper article; Daily Post (Liverpool, England), September 1, 2004.
- Welsh Economy 'To Be UK's Top Performer'; Newspaper article; Western Mail (Cardiff, Wales), August 4, 2004.
- Sharp Slowdown in House Price Inflation Forecast; Newspaper article; The Birmingham Post (England), October 13, 1998.
- Econometrics;Encyclopedia article; The Columbia Encyclopedia, Sixth Edition, 2004; Index Number;Encyclopedia article; The Columbia Encyclopedia, Sixth Edition, 2004.
- Haavelmo, Trygve Encyclopedia article; The Columbia Encyclopedia, Sixth Edition, 2004 Klein, Lawrence Robert Encyclopedia article; The Columbia Encyclopedia, Sixth Edition, 2004.
- Frisch, Ragnar;Encyclopedia article; The Columbia Encyclopedia, Sixth Edition, 2004, 1931) the Econometric Society and was editor (1933 55) of the journal Econometrica.

Adrese Internet:

- <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/Doc05/EDOC10645.htm#2t>.
- <http://economictimes.indiatimes.com/articleshow/msid-980914,prtpage-1.cms>.
- GLOBAL INSIGHT: http://www.wmrc.com/wma_acaf.html.
- http://www.wmrc.com/wma_ef.html.
- <http://www.predict.com>.
- economic-scenarios.com.

Anexe

Anexa 1

Fluxurile intra și interregionale de mărfuri, 2004 (miliarde dolari)

Destinație	America de Nord	America Centrală și de Sud	Europa	CSI	Africa	Orientul Mijlociu	Asia	Total
Origine								
America de Nord	742	71	216	5	15	25	249	1324
America Centrală și de Sud	93	64	59	3	7	5	39	276
Europa	367	51	2973	88	98	105	308	4031
CSI	18	6	129	55	4	10	35	266
Africa	43	7	99	1	13	22	39	232
Orientul Mijlociu	55	4	64	1	13	22	193	390
Asia	533	39	417	25	45	75	1201	2388
Total	1852	242	3957	179	205	245	2065	8907

Sursa: OMC, "International Trade Statistics 2005", <http://www.wto.org>.

Anexa 2

**Comerțul cu mărfuri în baza unor acorduri comerciale regionale,
1994-2004**

(miliarde dolari)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
UE (25)											
Total exporturi	...	...	...	...	...	2344	2437	2452	2618	3124	3714
Intra-exporturi	...	...	...	...	...	1610	1645	1650	1764	2125	2510
Extra-exporturi	...	...	...	...	...	735	792	802	854	999	1204
Total importuri	...	...	...	...	...	2403	2560	2526	2647	3179	3791
Intra-importuri	...	...	...	...	...	1607	1640	1645	1756	2115	2510
Extra-importuri	...	...	...	...	...	796	920	881	891	1064	1281
NAFTA (3)											
Total exporturi	739	856	923	1014	1014	1071	1225	1148	1106	1163	1324
Intra-exporturi	354	394	433	495	520	580	682	637	626	652	740
Extra-exporturi	385	462	489	519	494	491	543	510	480	511	584
Total importuri	917	1008	1082	1208	1271	1421	1679	1570	1591	1715	1997
Intra-importuri	342	380	422	482	512	574	664	620	609	632	706
Extra-importuri	575	628	660	726	759	847	1014	950	982	1083	1291
ASEAN (10)											
Total exporturi	262	321	341	356	331	362	432	388	409	460	552

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Intra-exporturi	65	82	87	88	73	81	104	91	95	105	128
Extra-exporturi	197	240	254	268	259	281	328	297	313	355	424
Total importuri	281	355	376	382	287	310	381	347	363	401	500
Intra-importuri	55	67	74	76	64	70	89	78	86	94	115
Extra-importuri	226	288	302	306	223	240	291	269	277	306	385
CSI											
Total exporturi	91	113	124	125	107	106	146	144	152	195	266
Total importuri	75	94	109	115	96	71	81	94	104	132	172

SURSA: "International Trade Statistics 2005", OMC, www.wto.org.

Anexa 3

**Ponderea comerțului intra și extraregional în baza unor acorduri
comerciale regionale**

	Valoare în miliarde dolari	Pondere în total exporturi/importuri (%)				Modificare anuală (%)		
		2004	1990	1995	2000	2004	2000-04	2003
UE (25)								
Total exporturi	3714	-	...	100,0	100,0	11	19	19
Intra-exporturi	2510	-	...	67,5	67,6	11	20	18
Extra-exporturi	1204	-	...	32,5	32,4	11	17	21
Total importuri	3791	-	...	100,0	100,0	10	20	19
Intra-importuri	2510	-	...	64,1	66,2	11	20	19
Extra-importuri	1281	-	...	35,9	33,8	9	19	20
NAFTA (3)								
Total exporturi	1324	100,0	100,0	100,0	100,0	2	5	14
Intra-exporturi	740	42,6	46,0	55,6	55,9	2	4	14
Extra-exporturi	584	57,4	54,0	44,4	44,1	2	6	14
Total importuri	1997	100,0	100,0	100,0	100,0	4	8	16
Intra-importuri	706	34,4	37,7	39,6	35,3	2	4	12
Extra-importuri	1291	65,6	62,3	60,4	64,7	6	10	19
ASEAN (10)								
Total exporturi	552	100,0	100,0	100,0	100,0	6	13	20
Intra-exporturi	128	20,1	25,5	24,0	23,1	5	10	22
Extra-exporturi	424	79,9	74,5	76,0	76,9	7	13	19
Total importuri	500	100,0	100,0	100,0	100,0	7	10	25
Intra-importuri	115	16,2	18,8	23,5	23,1	7	10	22
Extra-importuri	385	83,8	81,2	76,5	76,9	7	11	26

	Valoare în miliarde dolari	Pondere în total exporturi/importuri (%)				Modificare anuală (%)		
		2004	1990	1995	2000	2004	2000-04	2003
MERCOSUR (4)								
Total exporturi	136	100,0	100,0	100,0	100,0	13	19	28
Intra-exporturi	17	8,9	20,5	21,0	12,6	-1	25	35
Extra-exporturi	118	91,1	79,5	79,0	87,4	15	19	27
Total importuri	94	100,0	100,0	100,0	100,0	1	10	37
Intra-importuri	18	14,5	18,1	19,8	19,1	0	25	34
Extra-importuri	76	85,5	81,9	80,2	80,9	1	7	38
Pactul Andin (5)								
Total exporturi	73	100,0	100,0	100,0	100,0	6	3	37
Intra-exporturi	7	4,2	12,2	8,9	9,3	...	...	...
Extra-exporturi	66	95,8	87,8	91,1	90,7	6	4	37
Total importuri	51	100,0	100,0	100,0	100,0	7	-3	32
Intra-importuri	8	7,7	12,9	13,8	16,1	...	...	...
Extra-importuri	43	92,3	87,1	86,2	83,9	6	-4	30

Sursa: "International Trade Statistics 2005", OMC, www.wto.org.

Anexa 4

Comerțul exterior al ASEAN cu diverse regiuni și țări (2004)

Importuri			Exporturi			Import + Export		
Regiuni partenere	Milioane euro	%	Regiuni partenere	Milioane euro	%	Regiuni partenere	Milioane euro	%
Total	376.031	100,0	Total	425.703	100,0	Total	801.734	100,0
ASEAN	90.075	24,0	ASEAN	98.376	23,1	ASEAN	188.451	23,5
NAFTA	47.849	12,7	NAFTA	73.600	17,3	NAFTA	121.450	15,1
din care SUA	45.485	12,0	din care SUA	68.792	16,2	din care SUA	113.978	14,2
UE 25	45.582	12,1	UE 25	63.974	15,0	UE 25	109.556	13,7
China	38.363	10,2	China	32.929	7,7	China	71.292	8,9
America Latină	5.116	1,4	America Latină	5.816	1,4	America Latină	10.932	1,4
AELS	4.452	1,2	AELS	1.817	0,4	AELS	6.269	0,8
Rusia	2.602	0,7	Rusia	1087	0,25	Rusia	3.687	0,5
Țări mediteran.	1.900	0,5	Țări mediteran.	3.018	0,7	Țări mediteran.	4.917	0,6
Candidate UE	557	0,1	Candidate UE	1.353	0,3	Candidate UE	1.910	0,2

NAFTA: Canada, Mexic, SUA.

AELS: Islanda, Norvegia, Elveția.

ASEAN: Brunei, Cambodgia, Indonezia, Laos, Malaysia, Myanmar, Filipine, Singapore, Thailanda, Vietnam.

America Latina: 20 de țări.

Țări candidate UE: Bulgaria, Croația, România, Turcia.

Țări mediteraneene exclusiv Turcia: Algeria, Cisiordania, Gaza , Egipt, Israel, Iordania, Liban, Maroc, Siria, Tunisia.

SURSA: EUROSTAT, martie 2006.

Anexa 5

Cooperarea Economică Asia-Pacific

Economie membră APEC	Suprafața (mii km ²)	Populația (milioane)	PIB (prețuri curente, miliarde \$)	PIB/loc (prețuri curente, \$)	Exporturi (FOB, miliarde \$)	Importuri (CIF, miliarde \$)
Australia	7682	19,1	380	18421	64	67
Brunei Darussalam	6	0,3	4	12344	3	1
Canada	9971	30,8	717	22691	262	248
Chile	757	15,2	76	4315	18	17
China	9561	1275,1	1080	919	267	244
Hong Kong	1	6,9	162	24080	177	205
Indonezia	1904	212,1	152	676	66	37
Japonia	378	127,1	4765	37299	403	349
Republica Coreea	99	46,7	462	8918	150	141
Malaysia	333	22,2	90	3891	90	76
Mexic	1973	98,9	581	6072	158	168
Noua Zeelandă	271	3,8	51	13111	13	13
Papua Noua Guinee	463	4,8	4	620	3	1
Peru	1285	25,7	54	2051	7	7
Filipine	300	75,7	75	926	35	36
Rusia	17085	145,5	260	2147	95	44
Singapore	1	4,0	93	20738	122	116
Taipei	36	22,2	309	12599	122	107
Thailanda	513	62,8	122	1825	65	62
SUA	9373	283,2	9825	35401	731	1180
Vietnam	331	78,1	31	418	14	17

Sursa: Suprafața, populația - *The Economist: Pocket World in Figures*; ediția 2003; PIB (prețuri curente), PIB/loc (prețuri curente), exporturi (FOB), importuri (CIF) - *The APEC Region Trade and Investment 2002*.

Anexa 6**Volumul schimburilor comerciale ale Uniunii Europene cu NAFTA, în perioada 2001-2005 (în milioane euro)**

Anul	Import	Modificare anuală (%)	Procent din totalul importurilor UE	Export	Modificare anuală (%)	Procent din totalul exporturilor UE	Balanța comercială
2001	228727		23,26	282508		31,65	53781
2002	205032	-10,4	21,77	285149	0,9	31,67	80116
2003	179733	-12,3	19,11	262316	-8,0	29,86	82584
2004	181491	1,0	17,59	271335	3,4	28,13	89844
2005	188871	4,1	16,10	290493	7,1	27,43	101622
<i>Modif medie anuală</i>		-4,7			0,7		

Sursa: Eurostat, martie 2006.

Anexa 7**Volumul schimburilor comerciale ale Uniunii Europene cu ASEAN, în perioada 2001-2005 (în milioane euro)**

Anul	Import	Modificare anuală (%)	Procent din totalul importurilor UE	Export	Modificare anuală (%)	Procent din totalul exporturilor UE	Balanța comercială
2001	70791		7,20	43842		4,91	-26949
2002	67731	-4,3	7,19	40513	-7,6	4,50	-27218
2003	65770	-2,9	6,99	39247	-3,1	4,47	-26523
2004	69084	5,0	6,69	42880	9,3	4,45	-26204
2005	70520	2,1	6,01	44888	4,7	4,24	-25632
<i>Modif. medie anuală</i>		-0,1			0,6		

Sursa: Eurostat, martie 2006.

Anexa 8

Volumul schimburilor comerciale ale Uniunii Europene cu Asia de Sud, în perioada 2001-2005 (în milioane euro)

Anul	Import	Modificare anuală (%)	Procent din totalul importurilor UE	Export	Modificare anuală (%)	Procent din totalul exporturilor UE	Balanța comercială
2001	21519		2,19	16972		1,90	-4548
2002	21532	0,1	2,29	18323	8,0	2,03	-3209
2003	22308	3,6	2,37	18541	1,2	2,11	-3768
2004	2556	14,6	2,48	22218	19,8	2,30	-3347
2005	27738	8,5	2,36	27095	22,0	2,56	-643
<i>Modif. medie anuală</i>		6,6			12,4		

Sursa: Eurostat, martie 2006.

Anexa 9

Volumul schimburilor comerciale ale Uniunii Europene cu țările asiatice ASEM*, în perioada 2001-2005 (în milioane euro)

Anul	Import	Modificare anuală (%)	Procent din totalul importurilor UE	Export	Modificare anuală (%)	Procent din totalul exporturilor UE	Balanța comercială
2001	255193		25,95	135446		15,17	-119747
2002	253836	-0,5	26,95	136161	0,5	15,12	-117675
2003	267867	5,5	28,49	137549	1,0	15,66	-130319
2004	299731	11,9	29,04	152005	10,5	15,76	-147726
2005	333391	11,2	28,43	160043	5,3	15,11	-173347
<i>Modif. medie anuală</i>		6,9			4,3		

* Brunei, China, Indonezia, Japonia, Coreea, Malaysia, Filipine, Singapore, Thailanda, Vietnam.

Sursa: Eurostat, martie 2006.

Anexa 10

**Volumul schimburilor comerciale ale Uniunii Europene cu CSI, în
perioada 2001-2005 (în milioane euro)**

Anul	Import	Modificare anuală (%)	Procent din totalul importurilor UE	Export	Modificare anuală (%)	Procent din totalul exporturilor UE	Balanța comercială
2001	76069		7,73	44565		4,99	-31504
2002	76797	1,0	8,15	48602	9,1	5,40	-28195
2003	82366	7,3	8,76	53212	9,5	6,06	-29154
2004	100395	21,9	9,73	65982	24,0	6,84	-34413
2005	131702	31,2	11,23	80437	21,9	7,59	-51265
<i>Modif. medie anuală</i>		14,7			15,9		

Sursa: Eurostat, martie 2006.

Anexa 11

Comerțul exterior al CSI cu diverse regiuni și țări în 2004

Importuri			Exporturi			Import + Export		
Regiuni partenere	Milioane euro	%	Regiuni partenere	Milioane euro	%	Regiuni partenere	Milioane euro	%
Total	117609	100,0	Total	195954	100,0	Total	313563	100,0
UE 25	44808	38,0	UE 25	91545	46,7	UE 25	136353	43,5
Rusia	25195	21,4	Rusia	13614	6,9	Rusia	38808	12,4
Ucraina	6982	5,9	Ucraina	10866	5,5	Ucraina	17848	5,7
Kazahstan	3854	3,3	Kazahstan	4522	2,3	Kazahstan	8376	2,7
China	7080	6,0	China	11020	5,6	China	18100	5,8
NAFTA	4831	4,1	NAFTA	9619	4,9	NAFTA	14450	4,6
din care SUA	4371	3,7	din care SUA	8770	4,5	din care SUA	13141	4,2
Candidate UE	3427	2,9	Candidate UE	12760	6,5	Candidate UE	16187	5,2
AELS	1446	1,2	AELS	7190	3,7	AELS	8637	2,8
Țări mediteran.	616	0,5	Țări mediteran.	4860	2,5	Țări mediteran.	5476	1,7
America Latină	2685	2,3	America Latină	1683	0,9	America Latină	4368	1,4
ASEAN	1440	1,2	ASEAN	2666	1,4	ASEAN	4105	1,3

NAFTA: Canada, Mexic, SUA; AELS: Islanda, Norvegia, Elveția; ASEAN: Brunei, Cambodgia, Indonezia, Laos, Malaysia, Myanmar, Filipine, Singapore, Thailanda, Vietnam.

America Latină: 20 de țări; Țări candidate UE: Bulgaria, Croația, România, Turcia; Țări mediteraneene exclusiv Turcia: Algeria, Cisiordania, Gaza, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Maroc, Siria, Tunisia.

Sursa: EUROSTAT, martie 2006.

Table of Contents

Chapter 1. The Global Dimension of the Sustainable Development	11
1.1. Concept, Principles, Risk Factors	11
1.1.1. <i>The concept of sustainable development</i>	11
1.1.2. <i>The principles of sustainable development</i>	12
1.1.3. <i>Conditions and characteristics of successful national strategies for sustainable development</i>	13
1.1.4. <i>Global risk factors of sustainable development</i>	14
1.2. Objectives, Challenges and Global Action for development on the 2050 horizon	16
1.2.1. <i>Objectives</i>	16
1.2.2. <i>Global challenges and necessary action for the global and European sustainable development</i>	18
1.2.2.1. Challenge 1. Sustainable development	18
1.2.2.2. Challenge 6. Information Technology	21
1.2.2.3. Challenge 7. Gap between the poor and the rich	23
1.2.2.4. Challenge 13. Energy	25
1.2.2.5. Challenge 14. Science and technology	27
1.3. New Dimensions of the EU's Sustainable Development in a Global Context	29
1.3.1. <i>Synergy between the New Strategy for Sustainable Development and the Lisbon New Strategy</i>	30
1.3.2. <i>The EU's New Strategy for Sustainable Development: Objectives, principles, challenges, actions</i>	30
1.4. Public Health – A Component of the Social Pillar of the EU's Sustainable Development	48
1.5. The EU Strategy for Health and Consumers' Protection of 2007-2013	50
Bibliography	60
Chapter 2. The Global Risk of Population Increase, Environment Deterioration and Global Climate Changes	62
2.1. Environmental Risk	62
2.1.1. <i>Environment pollution and deterioration</i>	62
2.1.2. <i>Climate warming</i>	66
2.2. Natural Disasters	69
2.2.1. <i>Cost of disasters</i>	69
2.2.2. <i>The impact of disasters on the developed and developing countries</i>	71
2.2.3. <i>Effects of climate warming on Romania</i>	75
2.2.3.1. Condition of the forests and the effects of deforestation	75

2.2.3.2. Floods in Romania – Effects of global warming	77
2.2.3.3. Short- and long-term forecasts for Romania and Europe	79
2.3. The Risk of the Population Increase	81
2.3.1. <i>Energy and humanity evolution</i>	81
2.3.2. <i>The explosive population growth</i>	82
2.3.3. <i>The mechanisms of the collapse caused by the scarcity of resources and population density increase</i>	83
2.3.4. <i>Population and ecosystems</i>	84
2.3.5. <i>Population and power consumption</i>	85
2.3.6. <i>Measures in support of life on Earth</i>	86
Conclusions	91

Chapter 3. Innovation and Technological Change – Essential Factors of the Sustainable Development Strategies in the World_ 93

3.1. The Concept of Innovation: Definition, Delimitation	94
3.2. Innovation Policies in the World	99
3.2.1. <i>Innovation in Europe</i>	99
3.2.2. <i>National Innovation policies – Current and emerging aspects</i>	100
3.3. Innovation and Information-based Society	106
3.4. Innovation and Environment	109
3.4.1. <i>The concepts of ecoefficiency and ecoinnovation</i>	109
3.4.2. <i>Ecoefficiency and ecoinnovation in the European policies</i>	110
3.4.3. <i>Alternative energy sources</i>	112
3.4.4. <i>Environment monitoring systems</i>	113
3.4.5. <i>EU policies concerning the innovation and environment</i>	113
3.4.6. <i>The Kyoto Protocol may stimulate innovation</i>	116
3.4.7. <i>The EU's energy safety and technological alternatives</i>	117
3.4.8. <i>Romania: The integration of innovation and ecoefficiency into the environmental policy</i>	118
3.5. Cultural Factors of Innovation	121
3.6. Innovation in Romania	125
3.6.1. <i>A difficult transition</i>	125
3.6.2. <i>Results of the RDI system</i>	127
3.6.3. <i>The organisation of the RDI system in Romania</i>	128
3.6.4. <i>Romania's new RDI strategy based on broad consultation</i>	130
3.6.5. <i>Structural funds for RDI</i>	131
3.7. The Future of the EU's Science- and Technology-based Industry. 2020 Horizon	132

3.7.1. <i>The diagnosis of the EU industry</i>	132
3.7.2. <i>The main factors of the change in the EU's entire economic system</i>	135
3.7.3. <i>The strategy for the promotion of the sustainable development of the European industry, research-oriented, on the 2020 horizon</i>	136
3.7.3.1. <i>New directions towards an innovating and competitive processing industry in the EU</i>	137
3.7.3.2. <i>Characteristics of the European knowledge-based industry</i>	138
3.7.4. <i>The creation of the environment for the EU's successful sustainable processing industry</i>	142
Conclusions	145
Bibliography	147
Chapter 4. Trends in the Reformulation of the Industrial Policies in the Context of Globalisation	153
4.1. <i>Industrial Development in Relation to the Global Economy</i>	153
4.1.1. <i>Globalisation: Brief presentation</i>	153
4.1.2. <i>The defining features of the present globalisation stage and their implications for the industrial policy</i>	157
4.1.3. <i>The importance of industry and industrial policy for the sustainable development</i>	165
4.1.4. <i>New arguments and controversies concerning the role of the industrial policies in development</i>	168
4.2. <i>Changes in the Multilateral Trading System at the Beginning of the Millennium and Implications for the Industrial Policies</i>	171
4.2.1. <i>The WTO's role in sustainable development</i>	171
4.2.2. <i>The changes in the multilateral trading system: Changing the playing rules</i>	174
4.2.3. <i>The WTO rules and the industrial policies</i>	178
4.2.3.1. <i>Narrowing area for the industrial policy promotion</i>	178
4.2.3.2. <i>Restrictions imposed by the WTO regulations on the industrial policy initiatives</i>	180
4.2.4. <i>Conclusions concerning the implications of the WTO regulations for the industrial policies</i>	188
4.2.5. <i>How could the WTO's contribution to the sustainable development be strengthened?</i>	191
4.2.5.1. <i>Present and future actions to be taken by the WTO in support of the development</i>	193
4.2.5.2. <i>Long-term prospects for the international cooperation within the WTO</i>	196
4.3. <i>Developments in the EU's Industrial Policy</i>	198
4.3.1. <i>General</i>	198

4.3.2. <i>Brief presentation of the present state of the Community industry</i>	203
4.3.3. <i>The EU's industrial policy in relation to the sustainable development</i>	203
4.3.4. <i>New methodological approaches to the industrial policy by the European Commission</i>	204
4.3.5. <i>Recent developments in the EU's industrial policy</i>	207
4.4. The Industrial Policy Reformulation under the Globalisation Impact	211
4.4.1. <i>General</i>	211
4.4.2. <i>Intervention by industrial policies: Developments, trend, readjustment, reformulation</i>	213
Bibliography	230
Chapter 5. Competition – A Factor of Stimulation of the Economic Growth and Sustainable Development in the World _____	236
5.1. The Increasing Role of the Competition Policy in Globalisation	236
5.1.1. <i>Competition policy and development</i>	236
5.1.1.1. The effects of the application of the competition policy tools	237
5.1.1.2. The competition/productivity (efficiency)/competitiveness relation	239
5.1.2. <i>Benefits and challenges concerning the efficient application of the competition legislation and policy in the developing and transition countries</i>	241
5.2. The Creation of the Multilateral Framework for Increasing the Competition Policy Contribution to the International Trade and Development. Obstacles and Priorities	245
5.2.1. <i>The international network of the competition</i>	246
5.2.2. <i>The WTO's role in creating the multilateral framework of the competition policy</i>	247
5.2.3. <i>The priorities of the international cooperation in the enforcement of the competition protection legislation</i>	250
5.2.4. <i>The competition in the globalised market: The expansion of the transnational corporations and implications for the developing countries</i>	253
Bibliography	257
Chapter 6. The World Economy on the 2010, 2020, 2050 Horizons in Relation to the Sustainable Development _____	259
6.1. New Directions of the Globalisation and Regional Integration	259
6.1.1. <i>The increasing interdependence of the globalisation and regional integration at the</i>	

<i>beginning of the 21st century: Concept and practical approach</i>	259
6.1.2. <i>The regional integration impact on the participants in the integrative bodies and on the third parties</i>	264
6.1.3. <i>Integration and cooperation in relation to the large geoeconomic areas of the world: American, European, Asia-Pacific, and ex-Soviet areas</i>	269
6.1.4. <i>The EU's strategy concerning the economic cooperation and partnership on regional and global scales</i>	278
6.2. Expanding Gaps between the Rich Countries and Poor Countries on the 2050 Horizon	283
6.3. Long-Term Economic Forecasts	289
6.4. Economic Growth Scenarios Applied by the USA and Japan and Their Influence on the Economic Evolution in Other Countries. A Monetary Outline on the 2025-2030 Horizon	298
6.4.1. <i>Severe deterioration of the "twin deficits" of the USA and implications for the world economy. Medium-term economic growth scenarios and their influence on other economies</i>	298
6.4.2. <i>Economic growth scenarios for Japan and the influence of Japan's economy on the South-East Asia ones</i>	308
6.4.3. <i>The monetary landscape on the 2025-2030 horizon</i>	314
Conclusions	319
Bibliography	320
Annexes	325

ISBN 973-7885-53-8
ISBN 978-973-7885-53-1

Depozit legal trim. IV 2006